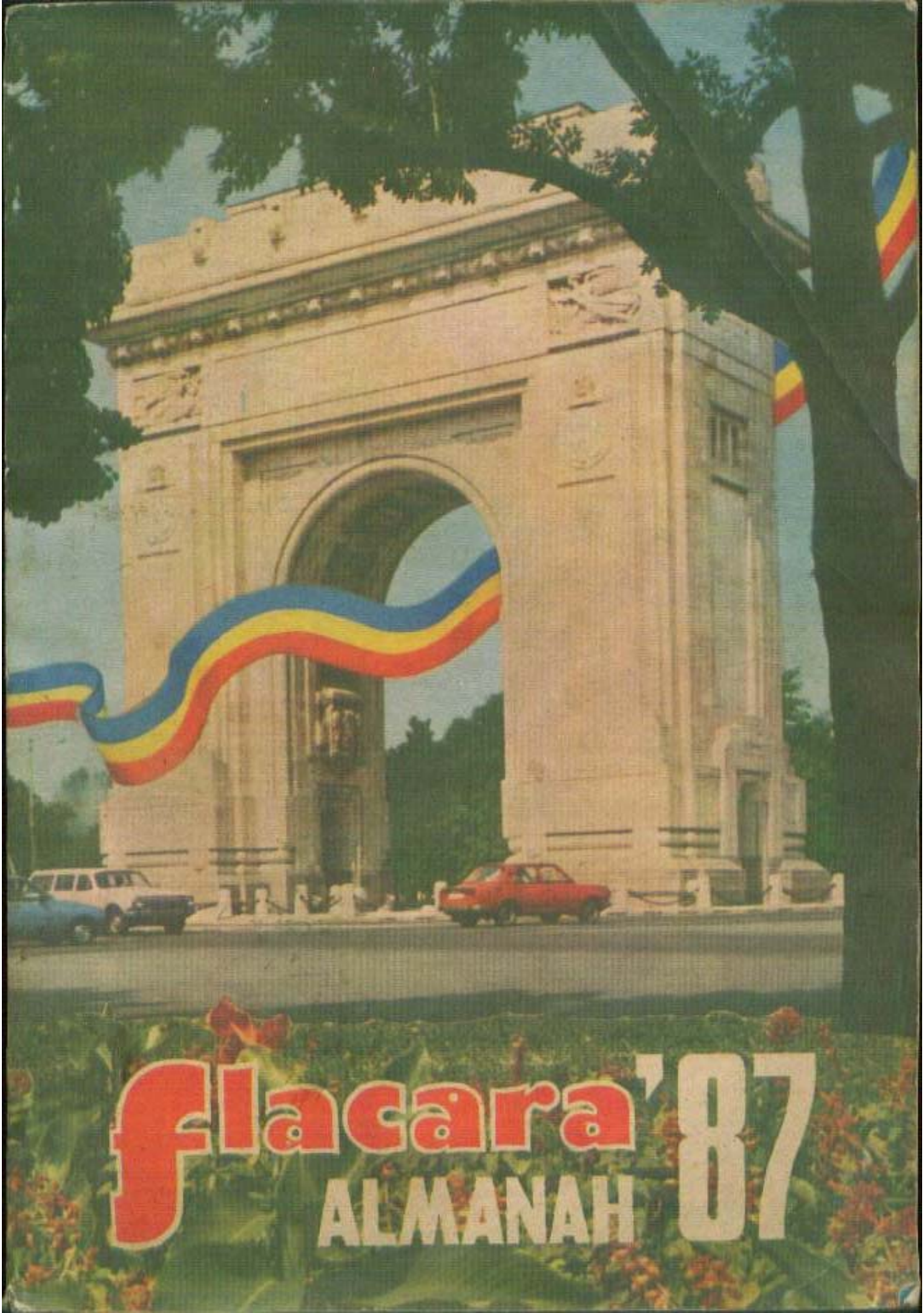

flacara ALMANAH '87

	IANUARIE	FEBRUARIE	MARTIE	APRILIE
L	5 12 19 26	2 9 16 23	2 9 16 23 30	6 13 20 27
M	6 13 20 27	3 10 17 24	3 10 17 24 31	7 14 21 28
M	7 14 21 28	4 11 18 25	4 11 18 25	1 8 15 22 29
J	1 8 15 22 29	5 12 19 26	5 12 19 26	2 9 16 23 30
V	2 9 16 23 30	6 13 20 27	6 13 20 27	3 10 17 24
S	3 10 17 24 31	7 14 21 28	7 14 21 28	4 11 18 25
D	**4 11 18 25**	**1 8 15 22**	**1 8 15 22 29**	**5 12 19 26**

	MAI	IUNIE	IULIE	AUGUST
L	4 11 18 25	1 8 15 22 29	6 13 20 27	3 10 17 **24** 31
M	5 12 19 26	2 9 16 23 30	7 14 21 28	4 11 18 25
M	6 13 20 27	3 10 17 24	1 8 15 22 29	5 12 19 26
J	7 14 21 28	4 11 18 25	2 9 16 23 30	6 13 20 27
V	1 8 15 22 29	5 12 19 26	3 10 17 24 31	7 14 21 28
S	2 9 16 23 30	6 13 20 27	4 11 18 25	1 8 15 22 29
D	**3 10 17 24 31**	**7 14 21 28**	**5 12 19 26**	**2 9 16 23 30**

	SEPTEMBRIE	OCTOMBRIE	NOIEMBRIE	DECEMBRIE
L	7 14 21 28	5 12 19 26	2 9 16 23 30	7 14 21 28
M	1 8 15 22 29	6 13 20 27	3 10 17 24	1 8 15 22 29
M	2 9 16 23 30	7 14 21 28	4 11 18 25	2 9 16 23 30
J	3 10 17 24	1 8 15 22 29	5 12 19 26	3 10 17 24 31
V	4 11 18 25	2 9 16 23 30	6 13 20 27	4 11 18 25
S	5 12 19 26	3 10 17 24 31	7 14 21 28	5 12 19 26
D	**6 13 20 27**	**4 11 18 25**	**1 8 15 22 29**	**6 13 20 27**

REPUBLICA — ANUL 40

Eveniment memorabil, cu profunde semnificații în istoria poporului român, proclamarea Republicii, la 30 Decembrie 1947, a marcat trecerea întregii puteri de stat în mîinile clasei muncitoare, în alianță cu țărănimea și cu celelalte categorii de oameni ai muncii, instaurarea celei mai democratice forme de guvernămînt din istoria națiunii noastre. A început, astfel, o etapă superioară în dezvoltarea statului român, a societății românești în ansamblul său — etapa revoluției și construcției socialiste.

Instaurarea Republicii a fost rezultatul nemijlocit al revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, începută la 23 August 1944, al transformărilor social-politice profunde înfăptuite în România la sfîrșitul celui de-al doilea război mondial, re-

prezentînd o strălucită încununare a luptei maselor populare, a forțelor progresiste ale societății, în frunte cu Partidul Comunist Român, pentru cucerirea deplinei independențe și suveranități naționale, a dreptului sacru al poporului român de a fi stăpîn în propria sa țară. Menținerea vechii forme de stat pînă la sfîrșitul anului 1947 a rezultat din condițiile istorice specifice — de ordin intern și internațional — ale pregătirii și desfășurării revoluției de eliberare socială și națională, ale evoluției ulterioare a vieții politice românești. După cum se știe, inițial, regele și cercurile palatului — apreciind cu luciditate consecințele pe care le va avea atitudinea lor în acele momente grele pentru țară — s-au alăturat acțiunii concertate a coaliției antifasciste, făurită de P.C.R., pentru doborîrea dictaturii antonesciene și eliberarea teritoriului național de sub dominația hitleristo-horthystă. Partidul Comunist Român, care, de-a lungul întregii sale existențe, se afirmase ca promotor al idealului republican al maselor populare, a considerat că, în condițiile create imediat după victoria insurecției, înlăturarea monarhiei nu era la ordinea zilei, ci, dimpotrivă, se impunea conlucrarea cu ea, în scopul rezolvării problemelor vitale ce stăteau în fața poporului român. În același timp, partidul comunist a ținut seama de realitatea că regele și cercurile palatului exprimau interesele economice și politice ale claselor exploatatoare, că în jurul lor se raliau forțele conservatoare. În consecință, împreună cu celelalte forțe revoluționare, a contracarat poziția de duplicitate și obstrucțiile palatului, acționînd astfel încît să se creeze treptat premisele obiective și subiective ale abolirii monarhiei și instaurării Republicii.

Adunarea deputaților întrunită în ședință extraordinară în după-amiaza zilei de 30 Decembrie 1947, luînd act de abdicarea regelui, a consfințit abolirea monarhiei și a adoptat legea care consemna transformarea statului român în republică. Totodată, ea a adoptat textul Proclamației guvernului, în care, printre altele, se arăta: „Monarhia constituia o piedică în calea dezvoltării țării noastre spre un regim de democrație populară, care să asigure tuturor celor ce muncesc bunăstarea materială și culturală, să asigure independența și suveranitatea statului român. Prin înlăturarea monarhiei se deschid democrației noastre populare căi noi de măreție înfăptuiri... Să înălțăm noua formă de viață a statului nostru, Republica Populară Română, Patria tuturor celor ce muncesc cu brațele și cu mintea, de la orașe și sate".

■

„Proclamarea Republicii Populare Române la 30 Decembrie 1947, aprecia tovarășul Nicolae Ceaușescu, a constituit un eveniment revoluționar de importanță deosebită în istoria poporului nostru și a deschis o nouă eră, marcînd de fapt trecerea României la construcția societății socialiste". Și, într-adevăr, proclamarea Republicii a însemnat nu numai trecerea la forme democratice de guvernămînt, ci realizarea unui salt calitativ în însuși conținutul puterii de stat, fapt care, din perspectiva istorică a timpului parcurs, constituia condiția primordială și „sîmburele germinativ" ale uriașelor înnoiri sociale, economice și politice din anii care au urmat. Cei 40 de ani de istorie republicană — un „pas" mic pentru omenire — reprezintă însă pentru poporul nostru un interval extrem de dens în realizări și împliniri, acoperind în timp procesul complex, dinamic și multilateral al deplinei emancipări sociale și naționale, al ridicării patriei pe culmile de progres și civilizație la care au aspirat și pentru care au luptat generații întregi de fii ai neamului. Sînt anii în care România a parcurs, de-a lungul unui proces revoluționar continuu, mai multe epoci istorice, identificabile în carta de onoare a națiunii prin izbînzi cumulative fără precedent, ce compun astăzi fizionomia unei țări libere, demne, suverane, în plin avînt creator și constructiv, deopotrivă la scară socială și umană.

Pe fundalul luminos al acestor patru decenii de istorie nouă se proiectează strălucirea aparte pe care o au anii „Epocii Nicolae Ceaușescu", anii de referință ai istoriei contemporane a României, anii-simbol pentru împlinirea năzuințelor fundamentale ale poporului, anii-mărturie pentru forța de creație și capacitatea de construcție ale unui popor liber și stăpîn pe soarta sa. Printr-un act de profundă semnificație istorică, unul din primele momente ale acestei Epoci inaugurate în 1965, s-a referit la însăși instituția Republicii, și anume o dată cu adoptarea Constituției, la 21 august 1965, cînd, în concordanță cu noul stadiu al dezvoltării societății, cu prefacerile revoluționare petrecute în toate domeniile vieții economice, sociale și politice, s-a proclamat Republica Socialistă România, ca formă superioară de organizare statală a societății românești.

Întregul nostru popor pășește în al 40-lea an al Republicii cu hotărîrea fermă de a munci și a lupta neabătut, strîns unit în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, pentru înfăptuirea exemplară a prevederilor stabilite la cel de-al XIII-lea Congres al partidului — forum politic al întregii națiuni, care a prefigurat cu strălucire căile dezvoltării patriei noastre în acest cincinal și în perspectivă, pînă în anul 2000. Realizările remarcabile ale anului 1986, constituind platforma de bun augur pentru tot ceea ce vom înălța în acest cincinal, reprezintă dovada vie a angajării hotărîte a tuturor oamenilor muncii, a întregului nostru popor în îndeplinirea politicii partidului nostru, auspiciile fertile din care vor prinde viață și contur deplin mărețele obiective ale acestui cincinal.

OCTAVIAN ȘTIREANU ■

CINCINALUL 8 ÎN 8 MINISTERE

INDUSTRIA CHIMICĂ ÎN CINCINALUL 1986-1990

GHEORGHE DINU
ministrul industriei chimice

Industria chimică a cunoscut o dezvoltare impetuoasă, rod al politicii de industrializare socialistă a țării, de amplasare echilibrată a forțelor de producție pe tot teritoriul patriei, obiective ale strălucitei strategii științifice elaborată de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului.

În acești 21 de ani, producția industriei chimice a crescut de 8,2 ori, cu un ritm mediu anual de 10,5%.

Succesele au fost posibile ca urmare a formulării unei politici consecvente în domeniul științei și tehnologiei, în cadrul căreia cercetarea și ingineria tehnologică sînt chemate să aducă o contribuție de mare însemnătate în procesul înfăptuirii societății socialiste multilateral dezvoltate.

O remarcabilă contribuție la elaborarea și transpunerea în viață a politicii partidului, de dezvoltare a științei și tehnologiei, a adus-o tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, membru al Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, prim viceprim-ministru al Guvernului, președintele Consiliului Național al Științei și Învățămîntului.

Evoluția continuu ascendentă a cercetării în domeniul chimiei și dezvoltarea sistematică în fiecare etapă sînt nemijlocit legate de activitatea și aportul direct al tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu — om de știință de largă recunoaștere internațională, organizator de înaltă competență, care în prezent, ca președinte al Consiliului Național pentru Știință și Învățămînt, coordonează întreaga activitate de cercetare științifică din țara noastră, orientînd ferm cercetarea spre cele mai noi tendințe ale tehnicii mondiale în corelare cu programele de dezvoltare ale tuturor ramurilor economiei naționale.

În țara noastră, politica partidului și statului în domeniul cercetării științifice, dezvoltării tehnologice și introducerii progresului tehnic are ca obiective principale afirmarea revoluției tehnico-științifice în toate domeniile de activitate, creșterea rolului științei în modernizarea economiei naționale, legarea tot mai strînsă a cercetării cu producția, accentuarea contribuției creației științifice românești la progresul multilateral și dinamic al țării noastre.

Activitatea de cercetare este organizată pentru asigurarea dezvoltării cu forțe proprii a industriei chimice din țara noastră, direcțiile prioritare ale programelor de cercetare, avînd drept scop valorificarea superioară a resurselor de materii prime și materiale precum și ridicarea nivelului tehnic și calitativ al producției.

În cadrul acestor programe sînt înscrise teme de cercetare pentru elaborarea de tehnologii neconvenționale, bazate pe procese catalitice noi, procese electrochimice, biochimice și fotochimice, teme privind asimilarea de produse noi cu performanțe tehnice ridicate competitive pe plan mondial, dezvoltarea chimiei fine, extinderea automatizării și robotizării, valorificarea materialelor recuperabile și refolosibile, recuperarea energiei secundare.

Activitatea de cercetare a Institutului Central de Chimie are un caracter preponderent tehnologic dar include și un volum însemnat de cercetări cu caracter fundamental. Se acordă atenția necesară lucrărilor care concură la rezolvarea problemelor cerute de industrie punînd la dispoziția întreprinderilor și combinatelor tehnologii cu caracter original.

Institutul Central de Chimie folosește ansamblul cercetare-proiectare-învățămînt-producție pentru realizarea cercetării in-

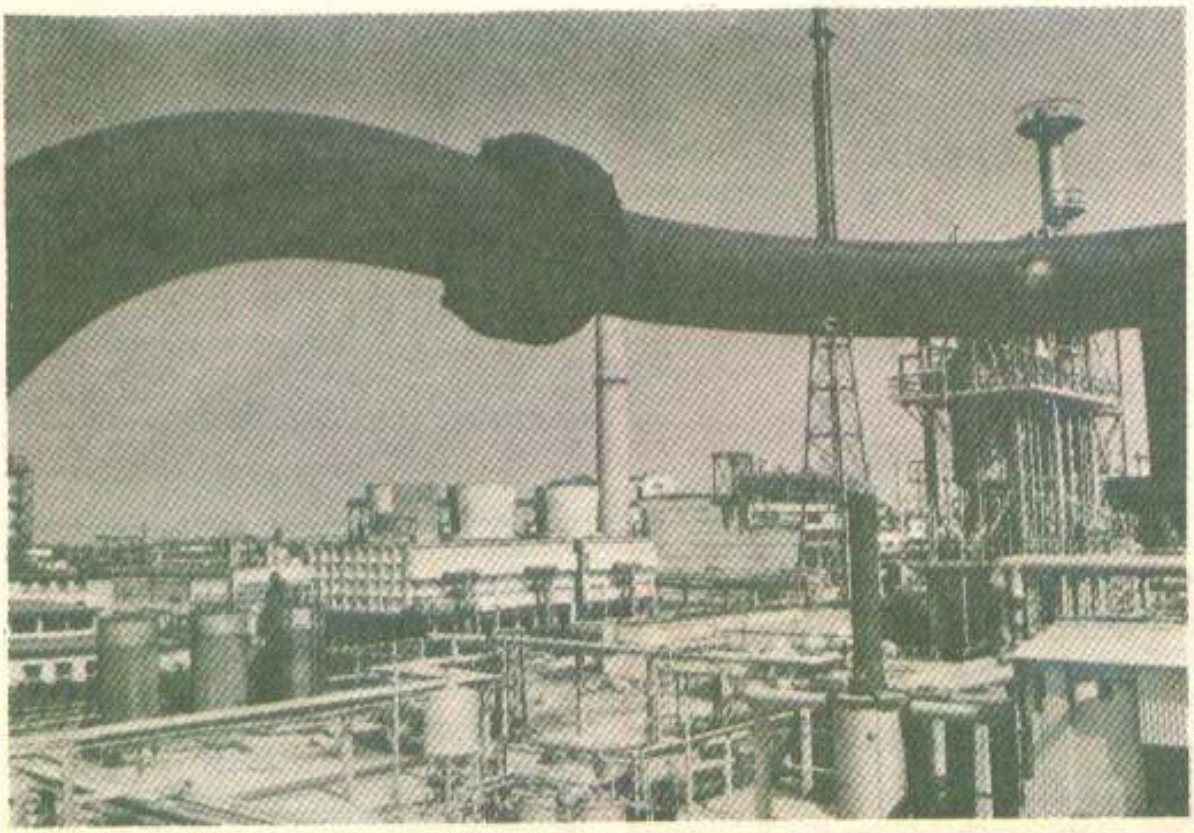

terdisciplinare caracteristice ştiinţei moderne. Echipele mixte de cercetători, proiectanţi şi specialişti din producţie conlucrează încă din faza de elaborare a temei de cercetare, asigurînd concentrarea forţelor pentru finalizarea cercetării într-un timp cît mai scurt şi o reducere a costurilor programelor de cercetare.

Revine beneficiarilor acestor cercetări sarcina să ia toate măsurile necesare economice, financiare şi organizatorice pentru aplicarea în practică a soluţiilor, convinşi fiind că în felul acesta contribuie la creşterea eficienţei întregii activităţi de cercetare, proiectare şi inginerie tehnologică.

Etapă hotărîtoare în realizarea Programului partidului, cincinalul 1986—1990 va asigura industriei chimice intrarea într-o fază nouă, superioară a progresului său economico-social, marcată de creşterea puternică a rolului ştiinţei şi tehnologiei în toate sectoarele de activitate.

În lumina documentelor Congresului al XIII-lea al PCR cît şi a orientărilor şi indicaţiilor date de conducerea superioară de partid şi de stat, de modernizare a tehnologiilor prin reducerea consumurilor de materii prime, materiale, energie şi de creşterea productivităţii muncii, specialiştii din minister, centrale industriale, din întreprinderile şi unităţile de cercetare şi proiectare au analizat şi propus măsuri pentru aducerea la îndeplinire a sarcinilor trasate.

Sinteza acestei acţiuni a fost prezentată conducerii superioare de partid şi de stat, cu care ocazie s-au primit preţioase indicaţii şi orientări care au stat la baza programelor de modernizare întocmite pentru fiecare întreprindere.

Astfel, pe această bază, la nivelul Ministerului Industriei Chimice, producţia industrială în anul 1990 va creşte faţă de anul 1985 la 187,7%, productivitatea muncii la 210,4%, cheltuielile la 1000 lei producţie marfă vor fi de 79%, eficienţa fondurilor fixe va creşte la 155,6%.

Pentru creşterea eficienţei economice a proceselor tehnologice şi reducerea consumului de materii prime s-a urmărit prin cercetările efectuate şi modernizările proceselor tehnologice să crească gradul de folosire a materialelor recuperabile, astfel că în 1990 se vor consuma aproximativ 175 mii tone acid clorhidric rezidual, 166 mii tone acid sulfuric recuperat, 240 mii tone maculatură, 4 500 tone cupru, 4 100 tone zinc şi 2 650 tone plumb.

Institutul Central de Chimie a prevăzut în perioada 1986—1990 cercetări pentru modernizarea tehnologiilor, reducerea consumurilor de materii prime şi energie, creşterea gradului de valorificare a materiilor prime şi materialelor, obţinerea de noi surse de materii prime, asimilarea de noi produse în vederea reducerii importului şi îmbunătăţirea calităţii produselor la nivelul celor mai bune, cunoscute pe plan mondial.

Prin aplicarea cercetărilor vor fi modernizate un număr de 250 instalaţii, peste 360 tehnologii care vor duce la îmbunătăţirea calităţii la peste 670 produse principale.

S-au analizat şi stabilit 3 085 măsuri concrete de modernizare din care 1 431 în anul 1986 iar restul din 1 654 de măsuri se vor aplica în 1987.

Astfel în industria de amoniac şi îngrăşăminte se prevăd modernizări în vederea reducerii consumului de gaz metan prin utilizarea

de catalizatori care reduc temperaturile și presiunile de lucru, recuperarea hidrogenului și a argonului din gazele de purjă, recuperarea căldurii de proces.

Măsurile se vor aplica eșalonat la toate instalațiile de amoniac. Modernizarea fabricilor de acid azotic prin înlocuirea cu altele de concepție românească cu consumuri energetice scăzute, precum și recuperarea platinei din sitele catalizator antrenată de gazele nitroase.

În industria proceselor clorosodice se prevede modernizarea instalațiilor de electroliză cu catod de mercur a clorurii de sodiu începînd cu faza de purificare a saramurii, înlocuirea anozilor de grafit cu anozi de titan, înlocuirea compresoarelor de clor cu turbocompresoare și introducerea calculatoarelor de proces. Modernizarea fazelor de filtrare și calcinare a bicarbonatului de sodiu la instalațiile de sodă calcinată cu reducerea consumului de combustibil cu 15 000 tcc/an, a cheltuielilor de producție cu 20 mii lei pe an și creșterea productivității muncii.

În domeniul pesticidelor se prevăd modernizări la instalațiile de intermediari (alchilamine, alchilenamine, naftol, fosgen, ortofenilendiamină etc.), de produse finite (carbarii, mecloran etc.) și de condiționare, pentru creșterea productivității muncii.

În industria de medicamente și cosmetice se prevăd modernizări ale instalațiilor de condiționare a medicamentelor, aplicarea de tehnologii noi pentru sinteza și biosinteza de noi produse care conduc la reducerea importurilor, reducerea cheltuielilor materiale și creșterea productivității muncii.

În industria de lacuri, vopsele și rășini se prevede modernizarea tehnologiilor de fabricație a rășinilor, modernizarea sistemelor de vehiculare și dozare a componenților de reacție.

În domeniul celulozei, hîrtiei și fibrelor artificiale se prevede modernizarea tehnologiilor din fabricile de celuloză în vederea reducerii consumurilor energetice și valorificarea resurselor secundare la prelucrarea lemnului, perfecționarea instalațiilor de recuperare a fibrelor și de valorificare a refuzurilor de la instalațiile de sortare a celulozei, modernizarea fazei de calcinare a sulfatului de sodiu și automatizarea operațiilor de spălare a filtrelor de viscoză pentru reducerea pierderilor.

La fabricarea aluminiului se prevede modernizarea halelor de electroliză prin adaptarea cuvelor de mare putere, conducerea automată a proceselor tehnologice, captarea gazelor cu fluor.

Modernizarea tehnologiilor din industria metalurgică neferoasă va conduce la creșterea gradului de scoatere la 94% la cupru, 86,7% la zinc și 81,4 la plumb.

În domeniul biotehnologiilor se vor elabora noi tehnologii pentru obținerea de enzime și utilizarea acestora inclusiv sub formă imobilizată, în cataliza enzimatică pentru obținerea de aminoacizi de toate tipurile și a altor produse chimice. Se vor extinde utilizările enzimelor în domeniul industriei detergenților, cosmetică, farmaceutică, obținerea de microorganisme necesare în procesele de producere a proteinelor monocelulare prin tehnici de inginerie genetică. Se vor dezvolta cercetările asupra polizaharidelor microbiene, asupra biopolimerilor în general, utilizarea microorganismelor în cercetarea și extracția metalelor din minereuri sărace. Se vor elabora noi tehnologii de obținere a coloranților și a aromelor naturale.

În cincinalul 1986—1990 se prevede dezvoltarea industriei chimice într-un ritm mediu anual de 8,5—9% și orientarea cu precădere spre prelucrarea superioară a materiilor prime.

Sporul prevăzut la export se va asigura prin creșterea volumului fizic al produselor, urgentarea asimilării de noi produse de calitate superioară cu consumuri de materii prime și energie reduse și prin măsuri de adaptare operativă a producției la cerințele partenerilor externi.

ANGAJARE DEPLINĂ PENTRU ASIGURAREA RESURSELOR ENERGETICE ALE ȚĂRII

IOAN FOLEA
ministrul minelor, petrolului și geologiei

— Directivele Congresului al XIII-lea al partidului au stabilit, ca sarcină prioritară a cincinalului 1986—1990, dezvoltarea bazei energetice și de materii prime în vederea asigurării, în cît mai mare măsură din resurse proprii, a necesităților economiei naționale.

V-am ruga să prezentați modul în care oamenii muncii din Ministerul Minelor, Petrolului și Geologiei acționează pentru îndeplinirea acestei importante sarcini, decisivă pentru progresul economiei naționale și dezvoltarea multilaterală a țării.

— Din inițiativa și sub directa îndrumare a tovarășului Nicolae Ceaușescu, au fost elaborate programe complexe pentru optimizarea activității atît în sectorul geologic, cît și în cel extractiv, programe menite să racordeze aceste importante domenii la cerințele întregii dezvoltări economico-sociale a țării în noua etapă. Așa cum arăta secretarul general al partidului în Cuvîntarea ținută la Congresul al

III-lea al oamenilor muncii, **„în primul rînd va trebui să acționăm cu toată hotărîrea pentru dezvoltarea bazei energetice și de materii prime, în vederea asigurării condițiilor necesare desfășurării în bune condițiuni a întregii activități. Este necesar să fie luate toate măsurile în vederea realizării programelor privind creșterea rezervelor de minereuri utile, de dezvoltare a bazei de materii prime și materiale".**

Potrivit orientărilor strategice cuprinse în „Programul de valorificare superioară și creștere a bazei de materii prime minerale și energetice primare", activității geologice îi revin sarcini de mare răspundere în ce privește extinderea investigațiilor complexe pe întreg teritoriul țării și, în mod deosebit, în zonele mai puțin cercetate în trecut. De asemenea, „Programul geologic de creștere de rezerve în cincinalul 1986—1990", aprobat de Comitetul Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prevede creșteri ale rezervelor mai mari decît extracția, pentru toate substanțele, rezervele puse în evidență urmînd a se situa la niveluri superioare celor realizate în cincinalul precedent. Realizarea unor sporuri ale rezervelor mai mari decît consumul va conduce la îmbunătățirea progresivă a fondului național de rezerve la toate substanțele minerale utile, în special la unele substanțe purtătoare de energie primară, ca petrolul, huila, lignitul, la minereurile feroase, neferoase, auroargentifere și la cele de molibden. În condițiile dinamicii ascendente a producției industriei extractive, gradul de asigurare cu rezerve la sfîrșitul acestui deceniu urmează să se îmbunătățească la majoritatea substanțelor atrase în circuitul de valorificare.

— **Două din materiile prime esențiale sînt petrolul și cărbunele. Ce vor întreprinde geologii pentru lărgirea rezervelor de aceste importante resurse energetice?**

— La hidrocarburi, prospecțiunea geologică și geofizică va trebui să evidențieze condițiile de geneză, acumulare și conservare a zăcămintelor cu structură complexă, a structurilor situate la mare adîncime (peste 4 000 m), a structurilor subtile greu de descoperit cu tehnica și tehnologiile folosite pînă acum din zonele cu grad avansat de cercetare și cu zăcăminte cunoscute, precum și a structurilor favorabile formării zăcămintelor de hidrocarburi de pe platforma maritimă continentală.

Pentru dezvoltarea lucrărilor de cercetare geologică și creșterea rezervelor de petrol, va spori ritmul de săpare și finalizare, prin foraj și probe de producție, se vor intensifica lucrările de cercetare geologică pe zăcămintele cu productivitate mare și se vor intensifica prospecțiunile seismice pe uscat și pe platforma continentală a Mării Negre. Un accent deosebit se va pune pe investigarea complexă și completă a sondelor de cercetare, înainte ca acestea să fie puse în exploatare, extinzîndu-se controlul de investigare în timpul forajului sondelor de mare adîncime, cu cabine geologice, în vederea determinării naturii hidrocarburilor și a celorlalți parametri necesari pentru evaluarea cît mai corectă a rezervelor și elaborarea fundamentală a proiectelor de exploatare.

În ce privește cărbunele, se vor desfășura programe ample de cercetare cu foraje într-o serie de zone, urmărindu-se cu precădere cunoașterea condițiilor hidrogeologice în care se localizează zăcămintele respective. O atenție deosebită va fi acordată precizării detaliate a condițiilor de zăcămînt la obiectivele în explorare pentru optimizarea extracției prin extinderea mecanizării, urmînd a se ridica gradul de cunoaștere a rezervelor în unele bazine miniere existente. Se vor extinde cercetările geologice complexe în zone deficitare în ce privește cărbunele, dar cu importante capacități de consum instalate.

Dat fiind gradul avansat de cercetare a teritoriului țării pentru diferite substanțe minerale utile, zonele ce vor trebui cercetate în viitor prezintă, în general, condiții geologice foarte complicate, conținuturi de substanță utilă mai reduse sau se găsesc la adîncimi mari și în zone greu accesibile cercetărilor, aparaturii și utilajelor. Aceste condiții, din ce în ce mai complexe din punct de vedere geologic și morfologic, cer, pe lîngă o dotare adecvată cu aparatură și utilaje, un nivel ridicat de cunoștințe teoretice și practice, care să permită descifrarea structurilor complicate, a condițiilor de geneză, acumulare și conservare a zăcămintelor de substanțe minerale utile. Preocupîndu-ne de perfecționarea pregătirii cadrelor de geologi de toate gradele, vom extinde și diversifica, totodată, prelucrarea automată a imensului volum de date de teren în cadrul centrelor de calcul, pentru a se obține un nivel calitativ superior de interpretare a lor și creșterea gradului de eficiență a lucrărilor încă din faza de explorare a rezervelor.

Puternica dezvoltare economico-socială a țării noastre în ultimii ani, în condițiile în care, pe plan mondial, se manifestă tendința de reducere a ritmurilor de creștere economică, reprezintă o confirmare strălucită a justeței politicii partidului nostru. Însuflețiți de chemările și sarcinile mobilizatoare formulate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, minerii, petroliștii și geologii își sporesc continuu eforturile în vederea lărgirii bazei energetice și de materii prime, considerînd aceasta drept o sarcină de înaltă răspundere patriotică, revoluționară, pe care sînt ferm hotărîți să o îndeplinească exemplar.

— **Lărgirea rezervelor este coroborată cu adoptarea unor ritmuri corespunzătoare de extracție. Ce se întreprinde în domeniul scoaterii la suprafață a țițeiului și cărbunelui?**

— Potrivit prevederilor actualului cincinal, industria extractivă va cunoaște, în viitorii ani, o dezvoltare puternică, cu implicații directe asupra progresului întregii economii naționale. În perioada 1986—1990 sînt prevăzute ritmuri ridicate de creștere a producției miniere și petroliere, ritmuri fundamentate pe necesitățile economiei naționale și asigurate cu mijloacele materiale și financiare corespunzătoare. În această perioadă, nivelurile de extracție la țiței, înscrise în plan, se bazează pe situația actuală și în perspectivă a rezerve-

lor, pe intensificarea forajului de mare adîncime şi pe platforma maritimă, precum şi pe creşterea factorului final de recuperare a rezervelor existente în zăcăminte, de la 33%, cît reprezintă în prezent, la circa 40 în anul 1990. Vor fi aplicate pe scară largă şi cu eficienţă sporită metodele tehnologice moderne de extracţie a ţiţeiului din zăcăminte, domeniu în care s-a stabilit un program special de activitate, a cărui îndeplinire este urmărită cu cea mai mare răspundere. Se va acorda, totodată, o atenţie deosebită înfăptuirii programului, aprobat de conducerea partidului şi statului, pentru punerea în exploatare a rezervelor de ţiţei şi gaze descoperite în platforma continentală a Mării Negre, prin asigurarea într-un timp foarte scurt a extracţiei ţiţeiului din primele sonde.

Baza de materii prime existentă, coroborată cu capacităţile de producţie prevăzute a fi realizate şi cu necesităţile economiei a determinat stabilirea unor niveluri de producţie la extracţia de cărbune într-o dinamică accentuată; o pondere importantă va reveni lignitului, la care producţia prevăzută pentru anul 1990 depăşeşte de peste 2 ori realizările din anul 1985. În ce priveşte producţia de lignit şi cărbune brun, care se va realiza în cincinalul actual în proporţie de peste două treimi din carieră, se impun măsuri speciale pentru precizarea condiţiilor de zăcămînt la obiectivele în exploatare şi urmărirea riguroasă a procesului de extracţie. Va fi acordată o atenţie deosebită executării lucrărilor de deschidere şi pregătire a rezervelor atît la lignit cît şi la huilă, pentru a se realiza un nivel corespunzător de asigurare a producţiei cu rezerve extractibile, paralel cu folosirea eficientă a mecanizării. Pentru satisfacerea într-o măsură mai mare a necesităţilor economiei în ce priveşte cărbunele cocsificabil, din întreaga producţie brută de huilă ce se va realiza în perioada 1986—1990, peste 43% va fi huilă spălată pentru cocs şi semicocs. De o mare importanţă pentru atingerea tuturor acestor niveluri de producţie planificate este punerea în funcţiune, la termenele stabilite şi în cele mai bune condiţii, a noilor capacităţi de extracţie. Aceasta cere, desigur, eforturi conjugate din partea furnizorilor de echipamente, a întreprinderilor de construcţii-montaj şi beneficiarilor.

— O trăsătură fundamentală a întregii activităţi economice din actualul cincinal este dată de creşterea substanţială a rolului ştiinţei şi tehnologiei. Cum se regăseşte acest lucru în domeniul particular despre care discutăm?

— În domeniul geologic şi extractiv, cercetarea ştiinţifică, dezvoltarea tehnologică şi promovarea progresului tehnic sînt puternic implementate în toate sectoarele de activitate, potrivit unor programe concrete, destinate să determine identificarea de noi tehnologii, în măsură să permită valorificarea, într-un viitor cît mai apropiat, a rezervelor de perspectivă de substanţe minerale utile cu conţinuturi mai scăzute sau situate în condiţii geologice şi miniere grele, precum şi creşterea gradului de recuperare a substanţelor utile din rezervele aflate în exploatare. Toate aceste progrese s-au întocmit şi se înfăptuiesc sub directa îndrumare şi conducere a Consiliului Naţional pentru Ştiinţă şi Tehnologie, sub conducerea nemijlocită a tovarăşei academician doctor inginer Elena Ceauşescu, eminent om politic şi savant de largă recunoaştere internaţională.

În anii următori va creşte rolul cercetării ştiinţifice geologice în descoperirea şi aplicarea de noi tehnici şi tehnologii din ce în ce mai perfecţionate, în scopul aprofundării cunoaşterii geologice a pămîntului românesc, al descifrării detaliate a problemelor structurale, tectonice, litofaciale, metalogenetice şi multe altele. Se vor putea stabili, astfel, toate prognozele de acumulări de substanţe minerale utile în dispoziţie spaţială şi pe trepte de adîncime de pe întreg teritoriul ţării, paralel cu elaborarea unei game largi de hărţi geologice, hidrogeologice, metalogenetice etc. la diferite scări.

Dispunem de un program de asimilare și construire a noi aparaturi perfecționate pentru cercetări geofizice complexe, destinate descoperirii de noi acumulări de substanțe minerale utile, în special în zone cu un grad mai redus de cunoaștere și la trepte de adîncime din ce în ce mai mari.

Programul de cercetare tehnologică pentru stabilirea posibilităților de valorificare a unor rezerve de perspectivă de substanțe minerale utile și pentru creșterea gradului de recuperare a metalelor neferoase din zăcăminte, elaborat sub îndrumarea personală a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, are în vedere stabilirea posibilităților de valorificare, prin noi tehnologii, a unor rezerve de perspectivă pentru 21 de substanțe, în principal la cele energetice, dar și la alte substanțe importante metalifere și nemetalifere.

În întreaga acțiune de dotare tehnică și modernizare a activității în industria extractivă și cercetarea geologică, pe lîngă măsurile în curs de aplicare pentru exploatarea, întreținerea și repararea mașinilor și instalațiilor, se are în vedere întărirea colaborării cu furnizorii de utilaje în scopul sporirii calității și fiabilității acestora. În această privință, considerăm că se impune o concepție nouă în realizarea utilajelor și echipamentelor mari pentru industria extractivă, în special pentru carierele de lignit, prin asigurarea, de către industria construcțiilor de mașini, a montajului, punerii în funcțiune și realizării parametrilor de lucru proiectați ai acestora.

— În încheiere v-aș ruga să vă referiți la cea mai importantă componentă a tuturor acestor impunătoare programe: oamenii.

— Sarcinile importante ce revin industriei extractive și geologiei în cincinalul actual au mobilizat puternic marele detașament al petroliștilor, minerilor și geologilor, ferm hotărîți să facă din munca lor o muncă eroică pentru propășirea patriei noastre socialiste, pentru creșterea bunăstării și fericirea poporului. În toate aceste sectoare se întreprind măsuri pentru perfecționarea profesională a cadrelor, reciclarea și ridicarea continuă a nivelului de cunoștințe profesionale și tehnice. **„Trebuie să nu uităm nici un moment** — arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu la marele Forum al oamenilor muncii — **că dezvoltarea intensivă, o nouă calitate, o nouă eficiență, o înaltă productivitate nu se pot realiza decît cu oameni ai muncii de înaltă calificare, cu înaltă răspundere. Acum este nevoie de un revoluționar de tip nou, cu înalte cunoștințe în toate domeniile profesionale, tehnice, științifice și culturale — în înțelegerea legilor naturii și a legilor dezvoltării sociale. Numai cu asemenea revoluționari vom putea asigura mersul înainte și înfăptuirea noilor obiective ale revoluției".**

În spiritul acestor înflăcărate chemări s-au întocmit programe ample de pregătire a cadrelor din industria minieră, petrolieră și geologie, în corelare cu sarcinile de creștere a productivității muncii și cu măsurile de organizare și modernizare a proceselor de producție. Numai în anii 1986 și 1987 vor fi calificați în meseriile de bază ale industriei extractive peste 60 000 muncitori, dintre care în principalele meserii vor fi pregătiți 21 000 mineri, 11 500 sondori, 7 700 lăcătuși și 3 700 electricieni. De asemenea, în acești doi ani vor fi cuprinși în diferite forme de perfecționare profesională 280 000 persoane, dintre care 21 000 vor fi policalificate.

Există toate premisele ca oamenii muncii din sectoarele geologiei și extracției să-și îndeplinească exemplar sarcinile de creștere continuă a bazei de materii prime minerale și energetice, de aprofundare a cunoașterii geologiei teritoriului, de asigurare a condițiilor de valorificare superioară a patrimoniului mineral național și, implicit, de creștere a avuției patriei. Toți cei ce muncesc în industria extractivă și activitatea geologică, sub imboldul înflăcăratelor chemări și orientări formulate de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, sînt hotărîți să facă totul pentru a demonstra prin fapte dorința lor neclintită de a aduce o contribuție tot mai mare la înfăptuirea în cele mai bune condiții a obiectivelor stabilite de Congresul al XIII-lea al Partidului Comunist Român, la înflorirea multilaterală a țării, la ridicarea ei continuă pe cele mai înalte culmi de progres și civilizație.

OCTAVIAN ȘTIREANU ■

CU TOATE FORȚELE ÎN ÎNFĂPTUIREA NOII REVOLUȚII TEHNICO-ȘTIINȚIFICE

MIHAIL FLORESCU
ministru secretar de stat
la Comitetul Național
pentru Știință și Tehnologie

Etapa hotărîtoare în realizarea Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, cincinalul 1986—1990 va asigura înaintarea patriei noastre într-o fază nouă, superioară, a progresului său economico-social, marcată puternic de creșterea rolului științei și tehnologiei în toate domeniile de activitate.

În Cuvîntarea la cel de-al III-lea Congres al oamenilor muncii, secretarul general al partidului sublinia „Înfăptuirea obiectivului strategic și asigurarea dezvoltării intensive impun

Tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, la tribuna Plenarei Consiliului Național al Științei și Învățământului

ca o necesitate obiectivă angajarea cu toate forțele în înfăptuirea noii revoluții tehnico-științifice, a noii revoluții agrare, în realizarea de noi transformări revoluționare, în organizarea și conducerea întregii activități pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii mondiale, ale legităților sociale, ale cunoașterii umane în general".

Accelerarea introducerii și extinderii progresului tehnic în toate domeniile și ramurile de activitate va contribui, în mod hotărîtor, la accentuarea factorilor calitativi ai dezvoltării economice — trăsătură definitorie a cincinalului 1986—1990 — la realizarea obiectivului strategic al acestui cincinal.

În vederea creșterii aportului cercetării științifice și progresului tehnic la dezvoltarea și modernizarea forțelor de producție, la înfăptuirea obiectivelor și sarcinilor de bază ale noului cincinal, în perioada 1986—1990, eforturile vor fi concentrate în următoarele direcții principale:

— Dezvoltarea bazei energetice prin extinderea utilizării cărbunilor, valorificarea potențialului hidroenergetic, realizarea programului construcției de centrale nucleare-electrice, folosirea tot mai largă a noilor surse de energie, intensificarea recuperării resurselor energetice refolosibile, aplicarea unui regim sever de economisire a tuturor formelor de energie, îndeosebi a hidrocarburilor, asigurîndu-se condițiile ca România să devină independentă din punct de vedere energetic.

— Dezvoltarea mai rapidă a bazei proprii de materii prime și materiale prin intensificarea activității de descoperire și punere în valoare a noi zăcăminte, inclusiv a unor minereuri mai sărace în substanțe utile sau situate în condiții grele de exploatare, promovarea tehnologiilor avansate în domeniul petrolier și minier, valorificarea largă a tuturor resurselor de materii prime și materiale refolosibile, care trebuie să-și aducă o contribuție esențială la acoperirea necesarului intern.

— Creșterea substanțială a nivelului tehnic și calitativ al produselor prin aplicarea celor mai noi cuceriri ale științei și tehnologiei, asigurîndu-se îmbunătățirea structurii producției și valorificarea tot mai eficientă a resurselor economiei, sporirea gradului de competitivitate a mărfurilor românești pe piețele externe.

— Accelerarea ritmului de creștere a productivității muncii, prin modernizarea continuă a tehnologiilor de fabricație, electronizarea, mecanizarea și automatizarea proceselor de producție, generalizarea metodelor avansate de organizare și conducere.

— Realizarea unei agriculturi intensive, de înaltă productivitate, obținerea unor recolte sigure și stabile, indiferent de condițiile pedo-climatice, asigurîndu-se satisfacerea cerințelor de consum, fundamentate științific, ale populației și a celorlalte nevoi ale economiei naționale.

— Creșterea eficienței activității de investiții prin încorporarea în noile obiective a celor mai noi realizări ale științei, aplicarea unor soluții constructive moderne, care să asigure utilizarea rațională a suprafețelor ocupate, pe scară largă a materialelor locale și recuperabile, promovarea unor tehnologii de execuție cu performanțe tehnico-economice ridicate și consumuri materiale și energetice reduse.

— Generalizarea acțiunii de tipizare a liniilor și instalațiilor tehnologice, a produselor și materialelor, optimizîndu-se numărul de sortimente, tipodimensiuni și alte caracteristici ale acestora.

— Ridicarea calității vieții în corelare cu progresul economico-social al țării, extinzîndu-se cercetările pentru asimilarea de noi bunuri de consum și servicii destinate populației, dezvoltarea viguroasă a întregului nostru popor, asigurarea protecției mediului înconjurător.

— Corelarea optimă a cercetărilor aplicative cu cercetările fundamentale în matematică, fizică, chimie, biologie, medicină și alte domenii, sporind aportul științei naționale, atît la înfăptuirea prevederilor cincinalului 1986—1990 cît și la asigurarea stocului de soluții tehnice pentru rezolvarea problemelor dezvoltării economico-sociale a țării în perioada de perspectivă, la îmbogățirea tezaurului de cunoaștere universală.

— Intensificarea cooperării tehnico-științifice internaționale și extinderea schimburilor tehnologice cu alte state, pe baza principiilor politicii externe a țării noastre, asigurîndu-se participarea României, în condiții de eficiență sporită, la diviziunea internațională a muncii.

Direcțiile principale ale cercetării științifice și ingineriei tehnologice în noua revoluție științifico-tehnică sînt îndreptate spre marile descoperiri din fizica energiilor înalte și chimia sintezelor fine, spre revoluția din microelectronică și în fotonică, robotică și automatizare, informatică și cibernetică; desfășurarea dinamică a cercetărilor din revoluția microbiologică și ingineria genetică cu o contribuție hotărîtoare în Noua revoluție agrară și mari schimbări în industria chimică, petrochimică și chimico-farmaceutică, în medicină și importante dezvăluiri din tainele naturii și îndeosebi în procesele vieții.

Înfăptuirea acestor direcții principale va determina creșterea continuă a rolului științei și tehnologiei ca forță de producție nemijlocită și factor dinamizator al întregii dezvoltări economico-sociale, al ridicării patriei pe noi trepte de progres și civilizație.

În Cuvîntarea la Congresul științei și învățămîntului, tovarășa Elena Ceaușescu, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim viceprim-ministru al Guvernului, președintele Consiliului Național al Științei și Învățămîntului, a indicat constituirea unor colective mixte de cercetători, proiectanți și ingineri din producție care să urmărească în mod special realizarea obiectivelor de cercetare științifică și introducerea progresului tehnic, destinate înfăptuirii programelor pentru îmbunătățirea nivelului tehnic și calitativ al produselor, reducerea consumurilor de materii prime, de combustibili și energie, valorificarea superioară a materiilor prime și materialelor, creșterea mai accentuată a productivității muncii.

Problemele apărute pe parcursul îndeplinirii sarcinilor de plan sînt analizate sistematic de organele de conducere colectivă din întreprinderi și institute, centrale industriale și ministere, precum și în comandamentul central pentru progres tehnic, în vederea luării măsurilor necesare pentru soluționarea operativă a acestora.

Înfăptuirea prevederilor planului de cercetare științifică, dezvoltarea tehnologică și de introducere a progresului tehnic impune aplicarea cu fermitate a măsurilor indicate de conducerea superioară privind scurtarea perioadei de aplicare în producție a rezultatelor cercetării, adîncirea procesului de integrare a cercetării cu învățămîntul și producția, asigurîndu-se deplina valorificare a bazei materiale și puternicului potențial creativ de care dispune știința românească actuală.

Dezvoltarea intensivă a economiei românești, ridicarea nivelului tehnic și calitativ al produselor, creșterea productivității și eficienței se pot realiza numai pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii.

Se impune cu necesitate ca toți oamenii muncii care își desfășoară activitatea în domeniul cercetării științifice și progresului tehnic să facă totul pentru transpunerea exemplară în viață a hotărîrilor Congresului al XIII-lea al partidului.

METALURGIA

VICTOR MIHU
adjunct al ministrului industriei metalurgice

Dezvoltarea industriei metalurgice în actualul cincinal exprimă cu pregnanță, prin schimbările calitative esențiale care intervin în structura producției, în modernizarea soluțiilor tehnologice și utilizarea resurselor, caracterul revoluționar imprimat dezvoltării întregii vieți economice și sociale de geniul creator al secretarului general al Partidului Comunist Român, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Ritmul în care crește și se diversifică producția de metal, acordat la exigențele cantitative și calitative ale economiei, în special ale ramurilor purtătoare de progres tehnic, asigură nivele care depășesc în 1990 realizările anului 1985 cu 43% la oțelul brut, 52% la laminatele finite pline, 59% la țevile din oțel.

Dominanta calitativă a dezvoltării în acest interval se exprimă în creșterile mult mai mari ale sortimentelor cu prelucrare metalurgică ridicată: benzile din oțel laminate la rece, benzile electrotehnice și inoxidabile, cordul metalic și cablurile din oțel, produsele speciale destinate forajului marin și prelucrării țițeiului, industriei de automobile și aeronautice, agregatelor energetice și centralelor nuclearo-e-

lectrice. Realizarea unei palete sortimentale din oțel cu grad de puritate înalt va conferi produselor metalurgice fiabilitate sporită și grad de competitivitate ridicat, concomitent cu crearea unor posibilități largi pentru economisirea metalului în industria metalurgică și la beneficiarii săi. Acest lucru va fi posibil ca urmare a introducerii și extinderii rapide a tehnologiilor noi și perfecționarea celor existente, cum sînt: tratarea în vid a oțelului și barbotarea lui cu gaze inerte, desulfurarea fontei în afara furnalului, tratarea oțelurilor carbon de calitate și aliate în instalații cu recirculare și aport de căldură și decarburare avansate care creează condiții pentru asimilarea și realizarea unor produse noi cum sînt tablele și materialele de sudură din oțeluri inoxidabile, aliajele de zirconiu și titan, tablele din oțel cu conținut scăzut de mangan, profilele ușoare cu conținut scăzut de molibden și vanadiu, benzile din aliaje rezistive, țevile trase la rece pentru rulmenți, laminatele din aliaje de aluminiu pentru industria aeronautică. Pe ansamblul industriei metalurgice, pe această cale se va atinge pînă în 1990 un grad de înnoire de 50% a producției actuale.

Dezvoltarea și înnoirea industriei metalurgice în perspectiva anilor '90 au o bază puternică atît în instalațiile de care dispunem în prezent, și care încă din acest an au intrat într-un proces total de organizare și modernizare, cît și în capacitățile noi, în construcție, care vor începe să producă în anii următori la Călărași, Slatina, Drobeta-Turnu Severin, Hunedoara, Reșița, Oțelul Roșu, Iași, Tulcea.

Totodată, ea impune implicarea mai puternică a cercetării metalurgice proprii căreia îi revin sarcini deosebite în ceea ce privește utilizarea mai largă în siderurgie a cărbunilor energetici inferiori, realizarea de produse metalurgice cu proprietăți superioare, promovarea utilizării oțelurilor carbon de calitate și a celor microaliate, valorificarea resurselor noi și recuperabile de energie, introducerea mai rapidă în circuitul economic a materialelor refolosibile, realizarea obiectivelor prevăzute în Programul-directivă de cercetare științifică, dezvoltare tehnologică și introducere a progresului tehnic în siderurgie în actualul cincinal.

Procesul vast și accelerat de dezvoltare și diversificare a producției metalurgice generează, totodată, noi și largi posibilități pentru creșterea accentuată a eficienței economice, formulînd cerințe noi pe planul capacității cadrelor noastre de a valorifica plenar uriașul potențial tehnic de care dispunem. De aceea, modernizarea instalațiilor și tehnologiilor este însoțită de acțiuni care vizează perfecționarea profesională și policalificarea tuturor cadrelor, promovarea mai rapidă a mecanizării, automatizării și robotizării, perfecționarea organizării producției și a muncii, folosirea condițiilor deosebite pe care le creează noul mecanism economico-financiar pentru creșterea productivității muncii, pentru sporirea rentabilității fiecărei întreprinderi și a fiecărui produs, astfel încît să realizăm la finele anului 1990, în cadrul opțiunii fundamentale a actualului plan cincinal, o productivitate de 2,08 ori mai mare decît cea obținută în anul 1985.

În realizarea obiectivelor acestei dezvoltări, rezultatele obținute în primul an al cincinalului, superioare pe toate planurile nivelelor atinse în anul 1985, constituie o bază certă pentru abordarea cu succes a sarcinilor anului 1987, care accentuează ritmul de dezvoltare a producției metalurgice. Față de indicatorii pla-

nificați pe anul 1986, nivelul producției fizice prezintă în anul 1987 creșteri de 7,3% la cocsul metalurgic, 4,6% la oțelul brut, 4,4% la laminatele finite pline, 10,2% la țevile din oțel, peste 12,0% la table și benzi laminate la rece. Creșterile sînt mult mai accentuate la produsele care asigură valorificarea superioară a metalului: oțelurile aliate și rapide de scule, tablele și benzile pentru industria electrotehnică și altele. Pe baza creșterii producției fizice, a valorificării superioare a materiilor prime — care prezintă o sarcină cu peste 7% mai mare decît în acest an — și a creșterii productivității muncii cu 15,5%, se prevede sporirea valorii producției marfă cu 11,7%, diminuarea cheltuielilor totale de producție cu peste 29 lei la 1000 lei producție marfă și obținerea unui spor de beneficii de peste 38%.

În ultimii 21 de ani, cei mai fertili din întreaga istorie a țării, conducerea clarvăzătoare și sprijinul permanent acordat de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, au asigurat condițiile optime pentru progresul continuu al metalurgiei românești, care abordează sarcinile anului 1987, avînd create toate condițiile pentru a-și îndeplini misiunea sa de primă importanță în dezvoltarea economico-socială a țării.

PERSPECTIVE ÎN ÎNVĂȚĂMÎNTUL ROMÂNESC ÎN CINCINALUL 1986-1990

VIORICA NECULAU
adjunct al ministrului educației și învățămîntului

Învățămîntul ocupă în strategia partidului și statului nostru de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate un loc prioritar, fiind chemat să asigure tuturor domeniilor economico-sociale forța de muncă necesară realizării programelor de dezvoltare a țării. Tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al partidului, președintele Republicii Socialiste România, a evidențiat în repetate rînduri interdependența strînsă dintre societate și educație, dintre realizările obținute în economie și calitatea învățămîntului: „Putem afirma, fără teama de a greși, că dacă nu am fi înfăptuit — aș putea spune — această revoluție în transformarea învățămîntului românesc, nu am fi putut obține nici celelalte realizări în dezvoltarea economico-socială a patriei. Tocmai pe baza învățămîntului modern, a cercetării, a științei am putut realiza marile transformări revoluționare din România".

Pentru a-și putea îndeplini importanta misiune cu care este investit, învățămîntului i s-au pus la dispoziție de către partid și popor, îndeosebi după Congresul al IX-lea, importante fonduri și mijloace materiale. Eforturile făcute în această direcție sînt grăitor ilustrate de faptul că, față de 1965, au crescut de peste 2,5 ori fondurile pentu finanțarea învățămîntului, 70% din spațiile de care dispune școala de toate gradele fiind realizate în ultimele două decenii. Alături de baza materială puternică și modernă, a contribuit la asigurarea condițiilor pentru realizarea rolului său important în societate permanenta perfecționare a conținutului și organizării învățămîntului de toate gradele. Prin grija deosebită a partidului și statului nostru, a tovarășului Nicolae Ceaușescu personal, școala românească a parcurs un proces neîntrerupt de înnoiri și modernizări, prezentîndu-se astăzi ca un sistem modern și unitar organizat, stabil în determinațiile sale fundamentale și în același timp caracterizat printr-o apreciabilă adaptabilitate de la un nivel la altul, de la o etapă la alta sau de la un domeniu la altul. Ajungînd la acest înalt nivel de acumulare, învățămîntului românesc i s-au încredințat în mod firesc sarcini importante și a obținut, pe această bază, realizări menite să răspundă pe măsură grijii acordate și investițiilor materiale alocate. Populația școlară a crescut de 3,2 ori față de anul 1938, ajungînd să cuprindă în prezent un sfert din totalul populației țării. În ultimele două decenii, școala românească a pregătit peste 3,4 milioane muncitori și maiștri și circa 625 mii specialiști cu pregătire superioară, care, integrîndu-se în activitatea productivă din diferite domenii de activitate, au contribuit nemijlocit la realizarea măreților înfăptuiri ale Epocii Ceaușescu. Rețeaua învățămîntului de toate gradele a fost judicios repartizată în teritoriu și orientată spre meseriile necesare ramurilor de bază ale economiei (mai bine de 90% din numărul elevilor din învățămîntul liceal și 70% din cel al studenților se pregătesc în profiluri tehnice și agroindustriale). Determinantă în obținerea acestor realizări a fost îndrumarea nemijlocită, de înaltă competență, a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu, membru al Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., prim viceprim-ministru al guvernului, președinte al Consiliului Național al Științei și Învățămîntului.

Pornind de la aceste premise, Congresul al XIII-lea al P.C.R. a stabilit noi și importante sarcini pentru învățămînt, considerat ca unul din factorii determinanți ai dezvoltării economico-sociale a

patriei în perioada actuală. În spiritul acestor obiective și orientări, primul Congres al Științei și Învățământului a stabilit o seamă de programe și măsuri de natură să sporească contribuția celor două domenii în cadrul procesului amplu de edificare a socialismului și comunismului în România. Ideea de bază a acestor programe, subliniată cu pregnanță de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, și cu prilejul deschiderii actualului an de învățământ, este aceea că noua calitate, cerută pentru economie, știință și cultură, trebuie să se regăsească în mod specific și în învățământ: „Trebuie să ridicăm întregul învățământ românesc pe o bază superioară din punct de vedere al nivelului de pregătire al tuturor specialiștilor, pentru că, pînă la urmă, numai nivelul de pregătire al muncitorilor, țăranilor, intelectualilor, al întregului nostru popor va determina victoria noii revoluții tehnico-științifice și agrare, va asigura înfăptuirea Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism".

Documentul care direcționează întreaga activitate a școlii de toate gradele în perioada cincinalului actual îl constituie „Programul privind asigurarea forței de muncă, dezvoltarea învățământului și perfecționarea continuă a pregătirii cadrelor în perioada 1986—1990", elaborat din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu și sub îndrumarea nemijlocită a tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu. Potrivit prevederilor acestui program, în cincinalul 1986—1990, învățământul va asigura formarea profesională a unui număr de aproape 2 milioane de persoane, din care 290 de mii prin treapta I, 675 de mii prin treapta a II-a a învățământului liceal, 800 de mii prin învățământul profesional, iar 146 de mii prin învățământul superior. Practic, întreaga forță de muncă va fi formată prin școală, o atenție prioritară asigurîndu-se sectoarelor de bază ale industriei (minerit, foraj-extracție, metalurgie, electrotehnică, construcții de mașini etc.) și agriculturii (aproape 590 de mii de persoane calificate în meserii specifice sectorului vegetal și zootehnic, precum și prestărilor de servicii în mediul rural).

O atenție deosebită va fi acordată calității pregătirii specialiștilor, pentru a putea răspunde în mod optim, prin nivelul profesional, de cultură generală și politico-ideologic, exigențelor crescînde ale activității social-economice și dinamicii accelerate a științei și tehnicii.

Ca și în alte domenii, activitatea de perfecționare a conținutului și structurii învățământului beneficiază de cadrul larg democratic caracteristic întregii noastre vieți social-economice. La Congresul Științei și Învățământului, cea mai largă structură democratică a științei și culturii, un mare număr de specialiști au dezbătut problemele fundamentale privind creșterea calității și eficienței cercetării științifice și învățământului, dezvoltarea și modernizarea structurii și funcționării celor două domenii de activitate. La celelalte niveluri de organizare a școlii se realizează dezbateri periodice privind conținutul și organizarea activității de instruire și educare a noii generații. De pildă, proiectele de îmbunătățire a nomenclatoarelor de meserii și specializări, a planurilor și programelor de învățământ sînt rezultatul propunerilor unor comisii largi de specialiști, al consultării tuturor factorilor implicați și interesați în pregătirea și perfecționarea forței de muncă necesare economiei naționale.

Cerințele de restructurare a economiei noastre și dezvoltarea impetuoasă a științei și tehnicii solicită viitorilor absolvenți ai școlii de toate gradele asimilarea mutațiilor intervenite în domeniul în care vor activa și adaptarea, în funcție de nevoi, la specificul

unor domenii apropiate de specialitatea de bază. Acest deziderat se poate realiza prin pregătirea specialiștilor în profil larg, pe baza celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii. La învățământul liceal, va crește ponderea disciplinelor fundamentale (matematică, fizică, chimie, biologie) și a celor de cultură generală și social-politice (limba și literatura română, istoria, științe sociale) și se va îmbunătăți pregătirea de specialitate. Se va reduce numărul de profiluri și specializări, iar în cadrul planurilor pentru învățământul superior se va realiza o pregătire comună pe profiluri și grupuri de profiluri în primii 2—3 ani de studiu, pe grupe de specializări în anii mari.

Se va pune mai mare accent pe dezvoltarea spiritului creator al elevilor și studenților, pe formarea unei atitudini active față de cunoștințele și ideile de specialitate, pe care să le transpună în noi structuri teoretice și aplicații practice. De aici decurge necesitatea aprofundării procesului de integrare a învățământului cu cercetarea științifică și producția, idee formulată de tovarășul Nicolae Ceaușescu în cadrul cuvîntării la deschiderea noului an școlar 1986/1987. Modalitățile folosite în acest sens vor fi: orientarea conținutului disciplinelor teoretice în strînsă legătură cu cele de specialitate, valorificarea, în predarea disciplinelor de specialitate, a cunoștințelor însușite în cadrul practicii productive, elaborarea programelor de practică în directă corelare cu lucrările aplicative, de laborator etc., care au o pondere importantă în planurile de învățămînt.

Întrucît procesul de pregătire a forței de muncă este un proces continuu, de-a lungul școlarității, perfecționarea conținutului și organizării învățămîntului se va realiza în mod specific în funcție de treapta de învățămînt, dar într-o concepție unitară, coerentă, menită să contureze treptat personalitatea complexă cerută de societatea noastră. Începînd cu învățămîntul preșcolar (în care sînt cuprinși 75% din copii) și terminînd cu învățămîntul postuniversitar, fiecare nivel va crea premisele necesare pentru dezvoltarea următorului și va valorifica rezultatele nivelului anterior.

Eforturile de pregătire profesională a elevilor și studenților sînt însoțite și potențate de o permanentă și intensă activitate de educare comunistă, revoluționară, care se regăsește, în forme adecvate vîrstei, pe toate treptele de învățămînt. Fără să detaliez componentele și modalitățile de realizare a activității educative, precizăm că, în spiritul indicațiilor cuprinse în cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu la deschiderea anului de învățămînt, înțelegem această activitate nu ca pe o simplă prezentare de cunoștințe, ci ca însușirea a ceea ce e mai nou în știință și tehnică, ca formarea unor specialiști competenți, cu larg orizont cultural și temeinice convingeri comuniste, profund devotați patriei, partidului și poporului, procesului de edificare a socialismului și comunismului în România.

PENTRU TRIUMFUL NOII REVOLUȚII AGRARE, PENTRU ÎNFLORIREA SATULUI ROMÂNESC

ADELINA POPESCU
adjunct al ministrului agriculturii

Anul agricol 1986, prin condițiile în care s-a desfășurat, prin rezultatele obținute, are o semnificație deosebită pentru marile posibilități ale agriculturii noastre socialiste, pentru drumul ei ascendent spre o agricultură intensivă, de mare randament și eficiență. Reușind să depășească multe dintre greutățile create de natură, oamenii muncii din agricultura românească au obținut în anul 1986 peste 28 milioane tone de cereale, ceea ce reprezintă cea mai bună producție din istoria țării. Rezultate bune au fost obținute și la floarea soarelui și soia, la cartofi și sfecla de zahăr, în legumicultură, în viticultură, în pomicultură, precum și în domeniul creșterii animalelor. Pornind tocmai de la aceste rezultate, din inițiativa și la propunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu s-a hotărît instituirea înaltului titlu de „Erou al Noii Revoluții Agrare", care în 1986 a fost acordat județului Olt pentru rezultatele strălucite pe care le-a obținut, rezultate fără precedent în agricultura noastră, precum și unui număr important de unități agricole din alte județe. Iată de ce se poate afirma că rezultatele obținute în primul an al cincinalului demonstrează că hotărîrile Congresului al XIII-lea, programele pe care le avem în agricultură, sînt realiste și pe deplin posibile de realizat! Am obținut de pe acum recolte — și nu pe suprafețe mici, ci pe suprafețe întinse, într-un județ pe întreaga lui suprafață — care arată că este posibil să înfăptuim obiectivele noii revoluții agrare și să demonstrăm astfel superioritatea agriculturii noastre socialiste, forța cooperatorilor, a tehnicienilor și specialiștilor de a ridica agricultura românească la un înalt nivel de dezvoltare.

După cum se subliniază în documentele Congresului al XIII-lea al partidului nostru, dezvoltarea și modernizarea agriculturii continuă să reprezinte una dintre prioritățile fundamentale, un factor hotărîtor pentru dezvoltarea economico-socială a țării în actualul cinci-

nal. Cum s-a realizat și cum se îndeplinește, practic, această opțiune?

Accentuarea creșterii economice intensive în anii actualului cincinal — condiție majoră a înscrierii României în rîndul țărilor socialiste mediu dezvoltate — angajează, în fapt, prin însemnătatea și complexitatea obiectivelor, prin larga lor semnificație și interconexiune, întreaga energie creatoare a națiunii. Înscriindu-se din toate punctele de vedere în orientările fundamentale ale dezvoltării economiei naționale, care prevăd trecerea la calea de dezvoltare intensivă, la realizarea unei noi calități și a unei eficiențe sporite, planul de dezvoltare a agriculturii — ca parte integrantă a planului unic de dezvoltare economico-socială a țării — fixează obiective care țin seama de posibilitățile demonstrate ale agriculturii noastre și are în vedere aplicarea unor ample măsuri de perfecționare a întregii activități. Remarcăm și cu acest prilej rolul esențial, determinant pe care l-a avut secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în definirea principalelor direcții și obiective, în stabilirea proporțiilor dintre diferitele sectoare ale agriculturii, a căilor concrete în care trebuie să se acționeze pentru înfăptuirea noii revoluții agrare, modernizarea agriculturii și înflorirea satului românesc. Evoluția agriculturii românești se întemeiază pe aplicarea tot mai susținută în producție, și pe o scară tot mai întinsă, a rezultatelor cercetării științifice, precum și pe întronarea unui climat de ordine și disciplină, de maximă responsabilitate față de pămîntul pe care-l avem în grijă și față de soarta recoltei. „Trebuie — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — să învățăm oamenii cum să obțină o producție bună agricolă! Aceasta înseamnă a te ocupa de agricultură, a fi revoluționar în agricultură! Trebuie să schimbăm conștiința, felul de a gîndi al oamenilor! Aceasta înseamnă crearea conștiinței revoluționare, socialiste începînd cu atitudinea față de muncă!"

Planul cincinal 1986—1990 are o importanță deosebită — s-ar putea spune hotărîtoare — pentru înfăptuirea obiectivelor noii revoluții agrare. Din această perspectivă, apare cît se poate de important faptul că, în concordanță cu orientările conducerii partidului nostru, acest plan cincinal prevede dezvoltarea și modernizarea în continuare a bazei tehnico-materiale a agriculturii.

Expresia cea mai pregnantă a acestei orientări o constituie alocarea unui important volum de investiții care însumează 210 miliarde lei, destinate realizării unor obiective prioritare cum sînt cele cuprinse în programele de îmbunătățiri funciare sau de modernizare a zootehniei. Acțiunile de anvergură ce se întreprind și se vor întreprinde pentru valorificarea întregii suprafețe ce poate căpăta o folosință agricolă și cu deosebire cele pentru înnobilarea pămîntului (este vorba despre sporirea în acest cincinal a suprafeței agricole și arabile cu circa 700 mii hectare, de amenajarea pentru irigații a unei suprafețe de 2,6 milioane hectare și de executarea unor lucrări de desecare și de combatere a eroziunii solului pe aproape 3 milioane hectare) constituie o garanție că obiectivele de o cutezanță fără termen de comparație în istoria agriculturii noastre stabilite prin Programul național de îmbunătățiri funciare, conceput din inițiativa și sub conducerea directă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, se vor concretiza în sporirea considerabilă a producției agricole.

Stabilirea unor ritmuri înalte de creștere a producției impune realizarea pe parcursul acestui cincinal a unor sporuri anuale de producție vegetală și animală superioare cu mult celor obținute în cincinalul trecut, iar acest

fapt semnifică, incontestabil, accelerarea procesului de dezvoltare intensivă a agriculturii noastre.

Este un proces care se bazează pe rezultatele de pînă acum, pe realitatea de la care pornim în înfăptuirea obiectivelor acestui plan cincinal. Realizarea în mod constant, de către unităţile fruntaşe, a unor producţii medii deosebit de bune, confirmă potenţialul biologic ridicat al soiurilor şi hibrizilor, precum şi al raselor de animale, ilustrînd în acelaşi timp capacitatea profesională înaltă şi experienţa bogată a oamenilor muncii din aceste unităţi. Experienţa pozitivă a acestor unităţi fruntaşe trebuie să devină o călăuză sigură pe drumul noii revoluţii agrare, pentru rezultate superioare, în toate unităţile, încă din viitorul an agricol! În acest context, randamentele medii la hectar, precum şi producţiile medii pe animal prevăzute a fi atinse în anii acestui cincinal — randamente ale căror niveluri sînt sub cele realizate în prezent de unităţile fruntaşe — reflectă pe de o parte realismul cu care au fost fundamentate obiectivele dezvoltării agriculturii iar pe de altă parte posibilităţile certe de care dispun unităţile agricole de stat şi cooperatiste de a realiza asemenea producţii. O strălucită dovadă în această privinţă a adus-o judeţul Olt, judeţ care în 1986 a realizat în medie, pe întreaga suprafaţă cultivată, peste 6 000 kilograme de grîu la hectar, peste 7 000 kilograme de orz la hectar, aproape 22 000 kilograme de porumb ştiuleţi la hectar, rezultate tot la fel de bune obţinînd de fapt la toate culturile, precum şi în zootehnie. Se poate spune, aşadar, după cum sublinia secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, că judeţul Olt a înfăptuit obiectivele noii revoluţii agrare! Aceste rezultate de performanţă deschid un capitol nou în istoria agriculturii noastre, al cărei obiectiv principal continuă să fie creşterea substanţială a producţiei de cereale: pentru 1990 se prevede realizarea unei producţii de aproape 32,5 milioane tone. Este de remarcat, de asemeni, că în actualul cincinal producţia agricolă globală va creşte într-un ritm mediu anual de 6,1 pînă la 6,7 la sută, în condiţii de eficienţă economică sporită, ceea ce va permite creşterea producţiei nete agricole într-un ritm mediu anual de 8,5—9 la sută. Aşa după cum sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu în cuvîntarea rostită la Slatina, cu prilejul Zilei Recoltei, statul nostru a făcut şi face eforturi deosebite pentru creşterea bazei tehnico-materiale a agriculturii, asigură mecanizarea, chimizarea, sporirea potenţialului productiv al pămîntului prin lucrări de îmbunătăţiri funciare executate în conformitate cu cerinţele ştiinţei agricole. Pe această bază trebuie să acţioneze toate judeţele, toate unităţile de stat şi cooperatiste, pentru a transforma întreaga agricultură românească şi a o ridica la un nivel nou de productivitate şi eficienţă economică. „Trebuie să facem astfel — sublinia tovarăşul Nicolae Ceauşescu — încît să putem afirma că în întreaga agricultură, pînă în 1990, am realizat obiectivele noii revoluţii agrare. Aceasta presupune ca în fiecare judeţ, în fiecare unitate, în fiecare comună să realizăm obiectivele puse de Congresul al XIII-lea al partidului. Aceasta va însemna triumful noii revoluţii agrare, victoria ştiinţei în agricultură!"

Obiectivele acestui cincinal sînt realiste, ştiinţific determinate şi pe deplin posibil de realizat. Iată de ce nici un efort nu este prea mare spre a îndeplini aceste obiective menite să asigure o dezvoltare puternică a agriculturii noastre, astfel încît această ramură economică de bază să-şi aducă o contribuţie mereu sporită la creşterea venitului naţional, a avuţiei naţionale, la progresul general al societăţii româneşti.

INDUSTRIA ELECTROTEHNICĂ — RAMURĂ DE VÎRF

ANGELA VOICILĂ
adjunct al ministrului industriei electrotehnice

— Care sînt exigenţele impuse Ministerului Industriei Electrotehnice de cincinalul în care ne aflăm?

— În conformitate cu hotărîrile Congresului al XIII-lea al partidului, subramurile de înaltă tehnicitate continuă să se dezvolte şi în actualul cincinal în ritm deosebit de dinamic: producţia industriei electronice, inclusiv a mijloacelor tehnicii de calcul va creşte cu 62—67 la sută, iar producţia industriei de mecanică fină cu 48—55 la sută. Să remarcăm că datorită ritmurilor înalte de creştere de pînă acum şi celelalte ramuri coordonate de ministerul nostru se situează la un nivel înalt de dezvoltare. În industria de maşini-unelte România se află în primele 10 ţări din lume. În anii 1981—1985, M.I.Et. a asimilat peste 10 000 produse, desfăşurînd o intensă activitate pentru înlocuirea produselor din import, cu deosebire pe relaţia vest. Această diminuare a importurilor a reprezentat un efort deosebit. Fiind furnizorii celorlalte ministere care importau utilaje de pe diferite pieţe, am fost în situaţia să asimilăm echipamente de completare pentru utilajele importate pentru a le putea păstra în funcţiune pe cele mai importante sau să realizăm utilaje şi instalaţii noi, complete, care să le înlocuiască pe cele din import. Asta a obligat la o mare diversitate a producţiei, la reproiectări, la eforturi de concepţie şi organizare deosebite. Pentru a putea face faţă sarcinilor mari care ne stăteau în faţă, am

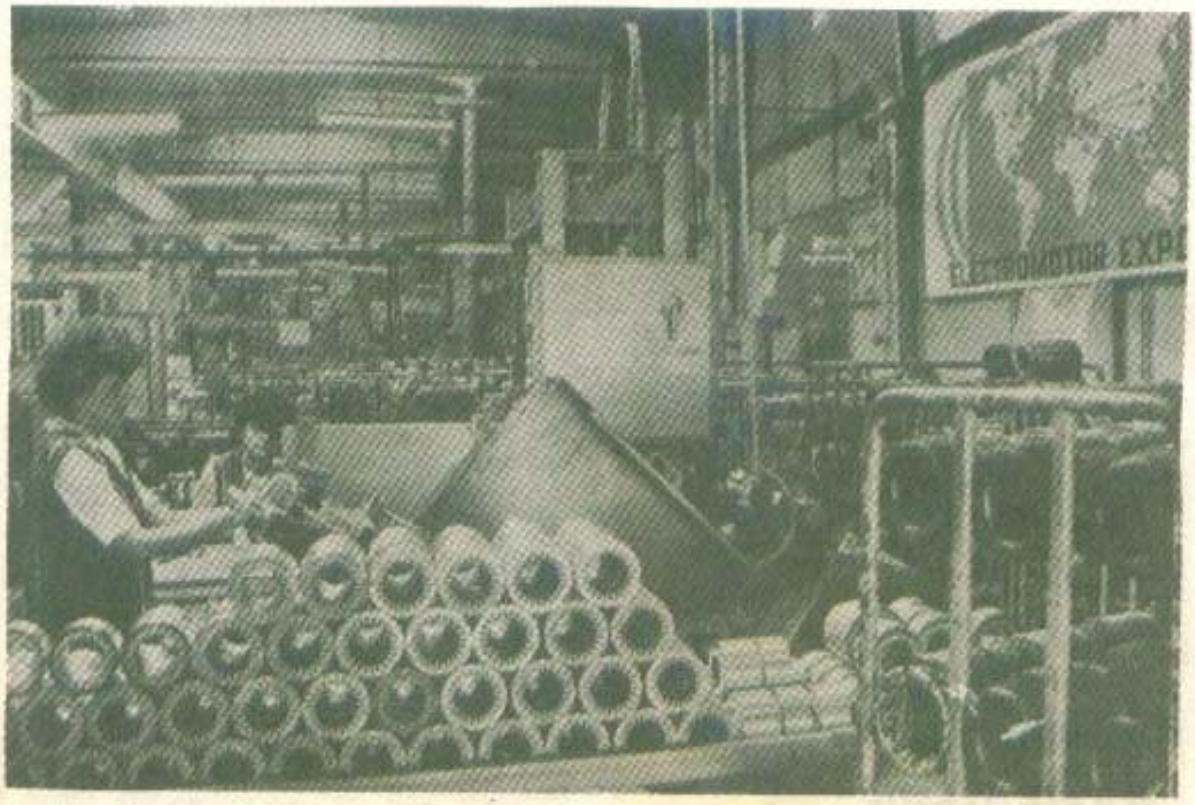

gîndit pentru marea majoritate a produselor game tipizate într-o concepție unitară și modulată, căutînd să mărim cît mai mult gradul de refolosire a reperelor. Efortul de care aminteam a însemnat în același timp și un salt calitativ în munca noastră a căror rezultate nu au întîrziat să apară. Sarcinile, deloc ușoare, care stau în fața ministerului nostru în actualul cincinal, cer ca productivitatea muncii să crească într-un ritm mediu anual de peste 15 la sută în paralel cu obligația ca la sfîrșitul cincinalului peste 90 la sută din produsele în fabricație să fie înnoite iar 96 la sută din ele să fie la nivelul tehnic mondial. 2—3 la sută din acestea vor trebui să fie peste nivelul mondial, ceea ce ne va asigura priorități pe piețele de desfacere.

Ne-am îndreptat atenția în mod deosebit asupra unor grupe de produse mai importante. Echipamentele complete pentru conducerea proceselor de producție din numeroase ramuri industriale vor avea un înalt grad de automatizare, ceea ce va conduce la optimizarea acestora și prin urmare la o creștere a calității producției și productivității muncii. Vom continua să extindem numărul de funcțiuni, să miniaturizăm componentele acestora, să diversificăm echipamentele pentru sectoarele calde, industria chimică, industria materialelor de construcții, a sistemelor de irigații etc. În domeniul tehnicii de calcul se vor dezvolta mini și micro calculatoarele, se va diversifica gama de echipamente periferice și terminale-display, mașini de scris automate conduse de calculator. Vom dezvolta activitatea de elaborare de programe care vor fi livrate o dată cu tehnica de calcul, mărindu-i acesteia valoarea de cumpărare. Avem în vedere mărirea producției de componente și subansamble pentru mijloacele de automatizări și tehnică de calcul: componente electronice perfecționate, circuite integrate, produse de micromecanică. În domeniul mecanicii fine se va diversifica sistema de echipamente hidraulice și pneumatice, nepierzîndu-se din vedere gradul de tipizare al produselor. În vederea acoperirii necesarului de aparatură de măsură și control, în 1990 circa 90 la sută din tipurile de bază de aparate vor fi asigurate din producția indigenă.

— Sarcinile privind dezvoltarea intensivă a economiei, a modernizării acesteia presupun acțiuni susținute de valorificare a noului. Ce se întreprinde în cadrul ministerului în această direcție?

— În spiritul orientărilor date de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Plenara C.C. din 1—2 aprilie 1986, întreprinderile și centralele industriale din cadrul Ministerului Industriei Electrotehnice au elaborat programe concrete privind o amplă acțiune de îmbunătățire a organizării producției și de modernizare a tehnologiilor, factori esențiali pentru realizarea indicatorilor prevăzuți în planul cincinal. În unitățile ministerului au fost prevăzute peste 9000 de măsuri ce vizează extinderea mecanizării, automatizării, robotizării, electronizării proceselor de producție. Implementarea tehnologiilor noi și a unor utilaje de înaltă precizie și productivitate se face în paralel cu măsuri organizatorice privind raționalizarea fluxurilor de fabricație, reducerea stocurilor de materii prime și materiale, reducerea consumurilor de combustibil și energie electrică. Se va dezvolta producția de celule și sisteme flexibile de fabricație atît în domeniul mașinilor-unelte așchietoare, cît și în cel al utila-

jelor de deformare la rece a metalelor sau al procedeelor de sudare. Sistemele flexibile vor permite o trecere operativă de la o fabricaţie la alta, făcînd posibilă nu numai realizarea unei productivităţi mari în cadrul unei serii mari, ci şi realizarea unei eficienţe economice sporite şi în cadrul producţiei de serie mijlocie şi chiar mică. Pentru celule şi sistemele flexibile de maşini unelte a fost elaborat un program la care participă atît producătorii de maşini-unelte cît şi cei de mijloace de automatizare, tehnică de calcul, mecanică fină, echipamente hidraulice etc. Aplicarea măsurilor cu caracter tehnic şi organizatoric va duce la ridicarea nivelului tehnico-calitativ al produselor, la reducerea cheltuielilor de producţie, la diminuarea consumului de combustibil şi energie electrică, la creşterea valorii producţiei la 1000 lei fonduri fixe.

OPREA GEORGESCU ■

ÎN PAS CU DEZVOLTAREA INDUSTRIEI, ÎN PAS CU CERINŢELE OAMENILOR

ION COMĂNESCU
secretar de stat la Ministerul Comerţului Interior

Într-o Românie care s-a mutat în proporţie de 82% din case prăfuite de timp, lipsite de comodităţile civilizaţiei, unele chiar insalubre, în blocuri noi, armonioase, comerţul a făcut acelaşi pas, de la tarabe, din mici încăperi cu un ochi de geam la magazine pe verticală.

În concordanţă cu directivele Partidului Comunist Român cu privire la creşterea economică a ţării, a ridicării nivelului de trai şi a calităţii vieţii, în perioada inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului, s-a acţionat pentru asigurarea unei interdependenţe între dezvoltarea comerţului interior şi dezvoltarea de ansamblu a economiei naţionale. S-a urmărit realizarea unui echilibru între creşterea potenţialului economic, sporirea veniturilor băneşti ale populaţiei şi punerea la dispoziţia cumpărătorilor a unui fond de mărfuri crescut, înnoit, diversificat.

Extinderea şi modernizarea reţelei comerciale, pe baza orientărilor şi indicaţiilor tovarăşului Nicolae Ceauşescu, secretar general al partidului, preşedintele Republicii, s-a realizat într-o concepţie modernă şi unitară în întreaga ţară. Pe teritoriul României funcţionează 83 000 unităţi comerciale, dintre care peste 70% nu au 20 de ani. Cea mai mare parte a fondurilor de investiţii, din acest sector, a fost folosită pentru dezvoltarea reţelei comerciale în concordanţă cu schiţele de sistematizare din localităţi. Menţionăm că s-a realizat o apropiere a cumpărătorilor de unităţile de desfacere, comerţul fiind un organism viu, în continuă schimbare, s-au făcut modificări în funcţie de nevoile populaţiei. În ultimii ani s-au deschis 100 de magazine universale şi generale, cu largi posibilităţi de practicare a formelor moderne de comerţ, ocupînd poziţii cheie în cadrul ansamblurilor comerciale. Concomitent s-au dezvoltat magazinele specializate, cu adresă: „Materna", „Casa Cărţilor", „Casa Confecţiilor", „Casa Încălţămintei", „Casa Gospodinei", „Sunet şi Imagine", „Lucrează-ţi singur", „1001 de articole", „Sanitas" etc.

Sînt veritabile centre comerciale în oraşele: Ploieşti, Craiova, Iaşi, Piteşti, Bacău, Alexandria, Zimnicea, Oradea, Baia Mare, Tg. Mureş, Slatina, Slobozia.

În cincinalul în care ne găsim se află pe schele noi centre comerciale în oraşele: Călăraşi, Drobeta-Turnu Severin, Giurgiu, Oltenita, Brăila, Bîrlad, Buzău.

În zona centrală a municipiului Bucureşti, aşa cum ştim, se execută lucrări de amploare şi interes general. Spaţiile comerciale se vor distinge prin confort şi ambianţă deosebită. Ca o noutate, pe lîngă altele, anunţăm că existentul magazin universal „Unirea", prin extinderea lui, ajungînd pînă la 70 000 mp, se va transforma într-unul din cele mai mari din Europa. Se aşteaptă de la acest magazin soluţii ingenioase de prezentare a mărfurilor, expoziţii cu vînzare, alte forme originale de comerţ. De asemenea pe harta Bucureştiului va mai apărea un magazin universal pentru copii, cu o suprafaţă comercială de circa 30 000 mp, situat în zona Căuzaşi.

Dezvoltarea şi modernizarea pieţelor agro-alimentare rămîne o preocupare permanentă a Ministerului Comerţului Interior. Reamintim că în oraşele: Constanţa, Tulcea, Braşov, Bacău, Bistriţa, Slobozia, Focşani, Bîrlad, Cluj-Napoca, Piteşti, Colibaşi, Tecuci, Motru, Pantelimon-Delfinului în Bucureşti, s-au construit noi pieţe. Vor urma altele în localităţile: Vaslui, Alba Iulia, Arad, Oradea, Braşov, Brăila, Botoşani, Breaza, Galaţi, Giurgiu, Slatina, Sibiu, Bucureşti, Turceni.

În întreaga perioadă inaugurată de Congresul al IX-lea al partidului s-au realizat progrese importante în promovarea unor tehnologii avansate comerciale. Pe aceeaşi linie se prevede, pentru anii 1987-88, introducerea unor case de marcat electronic, care vor uşura munca omului de la casă şi vor scurta

timpul cumpărătorului. Pe linia introducerii progresului tehnic în căminele noastre, pentru ușurarea muncii gospodinelor, se vor găsi în magazine, în anii viitori, roboți de bucătărie, mașini de spălat veselă, de spălat și curățat legume. Se va intensifica în cursul anului 1987 informarea lucrătorilor din birourile comerciale, încît ei să cunoască la zi situația fondului de mărfuri, să fie în pas cu tendințele modei, să poată răspunde prompt la cerințele cumpărătorilor.

Dezvoltarea echilibrată a rețelei comerciale are în vedere profilarea și amplasarea judicioasă a magazinelor pe baza unor studii întocmite de institutele de specialitate, ținînd seama de cîțiva factori, printre care puterea de cumpărare, distanța dintre unitățile cu același profil, obiceiurile de consum ale populației.

Acolo unde este necesar se va continua construirea altor spații comerciale, avem în vedere localitățile: Mediaș, Costinești, Rovinari, Sighișoara, Sinaia, Breaza. Vor fi revitalizate cunoscute baze comerciale cum sînt: pasajele Villagrosse din București, Vulturul Negru din Oradea, Curtea Veche din Sighetu Marmației.

Planurile Ministerului Comerțului Interior, numai în rețeaua comercială de care ne-am ocupat, nu sînt nici pe departe cuprinse aici. Nu putem abuza de răbdarea cititorilor, de aceea m-am oprit numai la cîteva detalii care am crezut că pot interesa pe cei care intră zi de zi în magazine. Vă asigurăm că ne străduim, din toate puterile, să venim în întîmpinarea dorințelor și nevoilor dumneavoastră, orice sesizare, orice propunere, fiindu-ne, în această privință, de un real folos.

„DU-MĂ ACASĂ, MĂI METROU"...

De cîte ori vreau să mă relaxez, iau metroul. De la primele scări sub București, pătrund într-un spațiu al punctualității și al ordinii, indiferent cît de multă lume este pe peron. Subteranul transmite o stare de liniște. Dispar semnele de grabă, deși toți sîntem cu minutele numărate. Ceasul cronometru este suveran.

Ne-am convins în acești ani că într-adevăr aici trenul nu-și permite să aibă o întîrziere măcar de o secundă. Scepticii, care prevedeau mersul metroului ca pe al autobuzelor, s-au înclinat total în fața evidenței, întărită, reîntărită, de o nedezmințită punctualitate. De aceea, ori de cîte ori constructorii „organismului viu" se angajează să deschidă o nouă linie, într-un termen necrezut de scurt, călătorii își modifică traseele, contînd cu anticipație pe stații... abia în schițe.

Liniile de metrou se vor prelungi cu 8,4 km în anul 1987, iar magistrala a II-a, cap de linie la I.M.G.B., va continua din fața Unirii cu noi stații: Universitate, Piața Victoriei, Statuia Aviatorilor, Aurel Vlaicu, Pipera.

Nu avem dreptul moral să uităm că vara lui 1986 a fost mai fierbinte pentru constructori. A fost poate la fel de întrebătoare, de arzătoare, ca începutul. Primele săpături din mai

1975 le-au ridicat pulsul, ca la orice premieră. În vara lui 1986 i-am văzut tot timpul la față pe constructorii metroului din apartamentele noastre de pe marile bulevarde. Ca niște acrobați de înaltă performanță, au pregătit în premieră, la vedere, scuturile, au înaintat vertiginos cu drumul... în drum, într-o zonă foarte animată de călători și de interes. Eram de mult convinși cît de grea, cît de pretențioasă este această muncă. Acum cu noi, pe lîngă ei, am înțeles cît echilibru și cîtă precizie cere ea, cîtă imensă răspundere și repetată gîndire conține fiecare gest care va dăinui.

Statura lor normală, acolo, în adîncitura de zeci de metri din mijlocul străzii, a căpătat înălțimea uriașilor. Profesioniștii metroului stăpînesc calculele matematice, ei țin în frîu rezistența solului, ei refac instalații de canalizare, de electricitate, vechi de jumătate de secol, fără să tulbure o clipă viața normală a orașului, ei se „joacă" măiestrit cu tehnica ultramodernă, ei „cos și descos" pămîntul, dîndu-i un alt chip, o altă valoare de întrebuințare.

I-am văzut pe profesioniștii metroului în vara anului 1986 dînd aceeași probă de forță herculeană încît o muncă de durată să fie exemplar înfăptuită într-un timp record.

Noaptea, în casele de pe bulevardele Bucureștiului, oamenii visează, se odihnesc. Nopțile constructorilor de metrou au devenit normale ca insomnia medicului de gardă. Nopțile albe fac parte din blazonul profesiunii și fără ele o treime din drumurile de 46 km, pe sub pămîntul Bucureștiului, n-ar fi o realitate în 1987.

CINCINALUL 8

Potențialul uman, de înalt calibru profesional și moral, este cu cîțiva ani înaintea timpului pe care îl trăim, prin pregătirile amănunțite, intense, la obiect, care s-au „cîntărit" pentru deschiderea magistralei a III-a. La 28 de metri sub pămînt, Bucureștiul se împînzește cu linii ferate, cu instalații electrice, cu o industrie a transportului. Un refren celebru al anilor trecuți, „Du-mă acasă, măi tramvai", va reveni poate la modă într-o altă formă, „Du-mă acasă, măi metrou".

Ne întîlnim în fiecare zi cu una din marile realizări ale Epocii Ceaușescu și, mulțumind, nu mulțumim îndeajuns celor care, de la inițiativă pînă la acțiune, ne-au ușurat călătoriile, ne cîștigă timp prețios, ne introduc în elementele civilizate ale transportului în comun.

Am făcut o dată „greșeala" să numesc cîțiva dintre oamenii metroului, care deși-și meritau locul în pagină pentru contribuția lor esențială la „ființa" care se desăvîrșește sub oraș, s-au supărat foc pe mine. Am „greșit" pentru că un gigant de forță, întinderea și diversitatea metroului, nu s-ar fi putut aduna în 46 km de tuneluri, prin care circulăm relaxați, cu opriri în stații „bijuterii", fără suma contribuției de minte și suflet a lucrătorilor metroului.

Tuturor, considerația noastră și reactualizarea promisiunii colective că vom respecta munca lor prin întreaga noastră atitudine. Vom intra în stația metroului cu aceeași încredere că ora anunțată este ora... reală. Se poate ceva mai mult în transportul public?

Du-mă acasă, măi metrou!

CARMEN DUMITRESCU ■

T.I.B. 86 „COMERȚ — COOPERARE — DEZVOLTARE — PACE"

Ediția din 1986 a TIB, inaugurată oficial de președintele României, Nicolae Ceaușescu, s-a desfășurat, ca și edițiile anterioare, sub deviza „COMERȚ — COOPERARE — DEZVOLTARE — PACE", ilustrînd dorința sinceră a României de a dezvolta și aprofunda continuu relațiile comerciale, cooperarea economică și tehnico-științifică cu toate statele lumii, indiferent de orînduirea lor social-politică, pe baza deplinei egalități în drepturi și avantajului reciproc.

TIB '86 s-a bucurat de o largă participare — mai bine de 1 200 de firme producătoare și exportatoare din România și din alte 36 de țări din Europa, Asia, Africa, America de Nord, America de Sud și Australia. Un număr de 28 de țări — Australia, Austria, Belgia, Benin, Bulgaria, Canada, Cehoslovacia, Chile, Cuba, Egipt, RD Germană, RF Germania, India, Irak, Iordania, Iran, Iugoslavia, Italia, Israel, Japonia, Libia, Norvegia, Polonia, Siria, SUA, Turcia, Ungaria și URSS — au fost prezente cu pavilioane oficiale. A fost, de asemenea, reprezentată oficial Organizația pentru Eliberarea Palestinei. Totodată, au participat cu standuri individuale numeroase firme de prestigiu din Anglia, Cipru, Elveția, Emiratele Arabe Unite, Franța, Liechtenstein, Olanda și Portugalia.

România a fost, ca și la edițiile precedente, principalul expozant, oferta celor 44 de organizații de comerț exterior cuprinzînd o gamă extrem de variată de exponate, în cea mai mare parte produse noi și reproiectate, rezultantă a amplului proces de modernizare pe care economia românească îl parcurge de cîțiva ani.

Expozanții la cea de-a XII-a ediție a TIB au beneficiat de condiții optime de participare și desfășurare a activității — pavilioane și platforme de expunere în aer liber (însumînd o suprafață totală de 82 500 mp), de alte spații și dotări care au fost utilizate pentru organizarea unor manifestări conexe cu caracter promoțional — conferințe și simpozioane tehnice, întîlniri între specialiștii români și cei din țările expozante, prezentări de produse, proiecții de filme și diapozitive, conferințe de presă etc.

„Prin numărul ridicat de participanți, ca și prin oferta comercială extrem de variată și de înalt nivel tehnic și calitativ, atît a țării gazdă, cît și a tuturor celorlalți expozanți, legată nemijlocit de profilul generos al manifestării economico-comerciale din Capitala României, cea de-a XII-a ediție a Tîrgului Internațional București a polarizat interesul sutelor de mii de vizitatori (500 000 au anunțat organizatorii), al miilor de specialiști și reprezentanți ai cercurilor de afaceri din peste 100 de țări de pe toate continentele — a declarat Romeo Iordan, director în Ministerul Comerțului Exterior și Cooperării Economice Internaționale, directorul comercial al TIB '86". Caracteristica principală a actualei ediții a tîrgului a fost — după opinia interlocutorului — intensa activitate de contacte și negocieri, avînd drept scop identificarea și punerea în valoare de noi posibilități pe linia dezvoltării și diversificării schimburilor comerciale, extinderii cooperării și specializării în producție. Bună parte a discuțiilor purtate pe parcursul celor 9 zile de funcționare a TIB '86 au și fost finalizate prin semnarea a numeroase contracte comerciale de export și de import pentru 1986 și pentru

Tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu la inaugurarea celei de-a XII-a ediții a Tîrgului Internațional București.

anii următori, precum și a unor înțelegeri de cooperare și specializare în producție în diverse sectoare. Dat fiind faptul că negocierile între specialiștii și oamenii de afaceri vor continua și după încheierea tîrgului, este prematur să facem un bilanț complet al rezultatelor concrete obținute la TIB. Oricum, se poate aprecia că în aceste zile au fost perfectate numeroase contracte comerciale, unele foarte importante, atît în privința exporturilor cît și a importurilor. Dintre acestea pot fi evidențiate contractele privind exportul României de: mașini-unelte pentru așchierea și prelucrarea metalelor în Cehoslovacia, RD Germană, URSS, Bulgaria, Iugoslavia, SUA, India, Italia, Spania, Siria etc.; vagoane și locomotive diesel-hidraulice în Austria, URSS, Bulgaria, Ungaria; de tractoare și mașini agricole în Egipt, Elveția, Cehoslovacia, URSS; de autovehicule (autoturisme de teren și de oraș, de autocamioane) în RD Germană, Mali, Polonia, Ungaria; de mijloace de automatizare, tehnică de calcul, aparataj electric, motoare electrice în URSS, Bulgaria, Cehoslovacia, RD Germană, Ungaria, RP Chineză, Franța, Anglia, Irak, Libia, Franța; de utilaje tehnologice pentru industria chimică, petrochimică, metalurgică și pentru industrie alimentară în RD Germană, Iugoslavia, RP Chineză, URSS, Polonia, Cuba, Turcia, Siria, Irak, Pakistan; nave și utilaj naval în URSS și Cehoslovacia; rulmenți în Cehoslovacia, RD Germană, Polonia, Ungaria, India etc. Importante contracte au fost încheiate pentru exportul de produse metalurgice, unor parteneri din URSS, Bulgaria, RD Germană, Israel, Japonia, Egipt, SUA, Olanda, Kuweit, Belgia și de produse chimice și petrochimice în Australia, Columbia, Bulgaria, Austria, Polonia, Olanda, Ungaria, Coasta de Fildeș, Benin, SUA, Iugoslavia, Madagascar, Mali, Pakistan, Peru, Zambia, Kenya, Spania, Turcia, Maroc, RF Germania, Venezuela, Arabia Saudită. Alte tranzacții se referă la exporturile României de mobilă, alte produse finite și semifinite din lemn în Ungaria, Cehoslovacia, Danemarca, Franța, RF Germania, Italia, SUA, Suedia, Iordania, Nigeria, Pakistan, Liban, Anglia; de produse ale industriei ușoare (confecții, țesături, încălțăminte etc.) în Italia, URSS, Kuweit, Iugoslavia, RF Germania, Bulgaria, Franța, SUA, Canada; de conserve de legume și fructe în Cehoslovacia, RD Germană, Cuba, Siria, SUA, Israel, Irak și altele.

Pe linia importurilor sînt de menționat contractele privind achiziționarea de: mașini-unelte așchietoare din URSS, RD Germană, Cehoslovacia, Polonia, Bulgaria, Ungaria, Brazilia; echipamente de automatizări și telecomunicații din URSS, Polonia și Ungaria; mașini și utilaje pentru industria textilă și cea de pielărie din Cehoslovacia, URSS și RD Germană; mașini și utilaje de construcții din Cehoslovacia, RD Germană și URSS; diverse produse metalurgice din URSS, Cehoslovacia, RD Germană; cocs și cărbune cocsificabil din Polonia, URSS, SUA, Japonia, de alte produse, cum ar fi mașini agricole din URSS, aparatură de laborator din Cehoslovacia, celuloză din URSS, diverse cabluri și conductori din Bulgaria și Albania și altele.

Prin numărul și valoarea contractelor comerciale de export-import — a apreciat directorul Romeo Iordan — ediția din 1986 a Tîrgului Internațional București este un succes, atingîndu-și unul din principalele sale scopuri — acela de a contribui la adîncirea și extinderea colaborării economice a României cu tot mai multe state, pe baze echitabile și reciproc avantajoase. Totodată, TIB '86 a facilitat, prin bogata și reprezentativa ofertă a țării gazdă, mai buna cunoaștere a actualului potențial de producție și de export al României în cele mai diverse ramuri, îndeosebi în sectoarele de vîrf ale industriei. În același timp, pe baza rezultatelor obținute de expozanți, atît la ediția din acest an, cît și la edițiile anterioare, s-a întărit și mai mult convingerea că tîrgul găzduit de capitala României este o confruntare internațională importantă, îndeosebi pentru promovarea tehnologiilor de vîrf, și aduce o contribuție de seamă la aprofundarea și extinderea schimburilor comerciale internaționale, la stimularea cooperării economice pe multiple planuri, în interesul și avantajul tuturor partenerilor.

IOAN ROȘCA ■
TUDOSE NIȚESCU ■

O POLITICĂ EXTERNĂ ACTIVĂ, DE PACE ȘI SECURITATE PENTRU TOATE POPOARELE

Pentru poporul român, anul 1986, pe care l-am încheiat, are semnificații deosebite. În acest an s-au sărbătorit șase veacuri de la venirea în fruntea Țării Românești a voievodului Mircea cel Mare, care a marcat renașterea poporului nostru și începerea luptei împotriva dominației străine, pentru afirmarea sa tot mai puternică în rîndul popoarelor Europei. Tot în acest an am aniversat șase decenii și jumătate de la crearea Partidului Comunist Român, moment cu profunde semnificații în istoria patriei noastre, care a permis organizarea, pe o treaptă superioară, a luptelor poporului nostru împotriva asupririi naționale și sociale, pentru a fi stăpîn pe destinele sale. La 23 August s-au sărbătorit 42 de ani de la victoria revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, care a deschis calea unor profunde transformări revoluționare, democratice în patria noastră. Anul 1986 este, în același timp, primul an al celui de-al 8-lea plan cincinal, care, prin realizările înregistrate, în ciuda vicisitudinilor naturii și crizei economice mondiale, a creat premise solide pentru înfăptuirea măreților obiective trasate de Congresul al XIII-lea al partidului pentru perioada 1986—1990 și, în perspectivă, pînă în anul 2000, pentru realizarea integrală a Programului partidului de edificare a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism.

Acum, cînd facem bilanțul unui an, poporul nostru înregistrează, totodată, cu profundă satisfacție și mîndrie patriotică, că la realizările remarcabile pe care le-a obținut în dezvoltarea economico-socială a contribuit și politica externă a României, al cărei arhitect și promotor neobosit este, de peste două decenii, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, strălucit om politic și de stat, conducător revoluționar devotat cauzei partidului și poporului, personalitate proeminentă a lumii contemporane. Eminent promotor al noului, al abordărilor originale teoretice și practice, tovarășul Nicolae Ceaușescu a imprimat dinamism, principialitate, consecvență și o largă deschidere politicii externe a partidului și statului nostru. Și dacă ar fi să evidențiem prin ce s-a caracteri-

Tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu la a patra sesiune a celei de-a IX-a legislaturi a Marii Adunări Naționale, la care a fost adoptată legea privind reducerea unilaterală de către România a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare cu 5 la sută.

Întîlnire între tovarășii Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, și Mihail Gorbaciov, secretar general al Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, în timpul vizitei oficiale de prietenie a conducătorului partidului și statului nostru în U.R.S.S.

zat activitatea internațională a României în 1986, atunci credem că nu greșim, situînd, la loc de frunte, osmoza dintre declarații și fapte. Se cade, în acest context, să ne amintim că, în Mesajul de Anul Nou, 1986, adresat întregului popor român, de conducătorul partidului și statului nostru, se arăta: „Intrăm în noul an cu hotărîrea de a întări conlucrarea cu forțele democratice, înaintate de pretutindeni, cu toate popoarele care doresc pacea, pentru a contribui la triumful rațiunii, la înlăturarea pericolului unei catastrofe nucleare, la victoria politicii de dezarmare, securitate și destindere, la asigurarea viitorului liber și independent al poporului nostru, al tuturor popoarelor lumii". Conștientă că înfăptuirea planurilor și programelor sale de dezvoltare economică și socială se pot realiza cu succes numai în condiții de pace și colaborare internațională cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, România a participat activ la întreaga activitate internațională, la soluționarea problemelor complexe ale epocii noastre, în interesul colaborării și păcii, al independenței fiecărei națiuni.

Viața, evenimentele internaționale din anul pe care l-am încheiat au confirmat în întregime aprecierile partidului nostru, ale secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, privind situația pe plan mondial. Relațiile mondiale au continuat să se caracterizeze printr-o încordare deosebit de gravă ca urmare a continuării cursei înarmărilor, în special a celor nucleare, a menținerii și chiar amplificării unor conflicte, prin folosirea forței și amenințării cu forța, prin amestecul în treburile interne ale altor state, ceea ce au făcut să crească pericolul unui nou război mondial, care, în condițiile actuale, s-ar transforma inevitabil într-o catastrofă nucleară ce ar duce la distrugerea a însești condițiilor pentru existența vieții pe planeta noastră. În același timp, s-au intensificat manifestările opiniei publice, ale diferitelor cercuri politice, științifice, culturale, inclusiv religioase, pentru dezarmare, împotriva războiului și pentru pace. Au avut loc o serie de discuții și întîlniri, s-a încheiat cu succes Conferința de la Stockholm pentru încredere și securitate și pentru dezarmare în Europa. Dar toate acestea nu dau dreptul de a aprecia că s-a ajuns la o anumită destindere în viața internațională. Lipsa oricăror rezultate la întîlnirea sovieto-americană la nivel înalt de la Reykjavik, din luna octombrie 1986, a scos și mai mult în evidență că prevalează încă politica de încordare și de înarmări, de militarizare a Cosmosului, în dauna măsurilor și acțiunilor concrete pe linia dezarmării, a înlăturării pericolului nuclear, a asigurării dreptului fundamental al popoarelor, al oamenilor la viață, la pace. „De aceea, arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, situația este destul de periculoasă, și trebuie făcut totul pentru a întări forțele care se pronunță pentru dezarmare și pace, pentru a împiedica astfel o nouă agravare, mersul spre un nou război mondial, care s-ar transforma inevitabil într-un război nuclear ce ar pune în pericol însăși existența vieții pe planeta noastră".

În acest spirit, România socialistă, sub impulsul hotărîtor al președintelui ei, a promovat o politică externă tot mai activă, de dialog intens și de amplă colaborare cu toate statele lumii, fără deosebire de orînduire socială, pentru destindere și pace.

Potrivit liniilor directoare stabilite de cel de-al XIII-lea Congres al partidului, în centrul activității internaționale a statului a fost situ-

ată cu consecvență dezvoltarea pe multiple planuri a relațiilor de prietenie, colaborare și solidaritate cu toate țările socialiste, în primul rînd cu cele vecine. În spiritul convorbirilor dintre tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășul Mihail Gorbaciov, au cunoscut o dezvoltare permanentă prietenia și colaborarea multilaterală dintre România și Uniunea Sovietică. Rezultatele rodnice s-au obținut în colaborarea țării noastre cu celelalte țări socialiste din Europa, Asia și America Latină, în interesul reciproc, al cauzei socialismului și păcii în lume. Schimburile economice cu toate țările socialiste, care reprezintă peste 50% din volumul comerțului exterior al României, au continuat să se dezvolte tot mai mult, convenindu-se noi acțiuni de cooperare în producție, de colaborare tehnico-științifică. S-a acționat împreună pentru transpunerea în viață a hotărîrilor adoptate la Consfătuirea economică la nivel înalt de la Moscova, din anul 1984, a țărilor membre ale CAER. Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu „Ne pronunțăm pentru întărirea colaborării și solidarității țărilor socialiste, pe baza respectării independenței fiecărui stat, considerînd că aceasta corespunde pe deplin intereselor fiecărei țări socialiste, cauzei socialismului, progresului și păcii în lume".

Raporturile cu țările în curs de dezvoltare au cunoscut în anul 1986 o evoluție pozitivă. Dialogul la nivel înalt cu aceste țări, contactele la nivel guvernamental și pe linie parlamentară s-au finalizat cu noi acorduri și acțiuni pentru extinderea schimburilor comerciale și a cooperării în producție și pe plan tehnico-științific. În relațiile economice cu țările în curs de dezvoltare s-au inițiat noi acțiuni și s-au identificat noi domenii de colaborare reciproc avantajoasă. De asemenea, s-a înregistrat o evoluție favorabilă și în ceea ce privește conlucrarea României cu celelalte țări membre ale „Grupului celor 77", precum și cu țările nealiniate.

În anul 1986 s-a acționat în continuare pentru ca relațiile cu țările capitaliste dezvoltate să evolueze pozitiv, în spiritul principiilor coexistenței pașnice, ale egalității și avantajului reciproc. Acțiunile pentru dezvoltarea comerțului cu țările capitaliste au asigurat condiții favorabile extinderii exporturilor românești, eliminării unor obstacole care afectează schimburile cu aceste țări.

Anul 1986 va consemna, fără îndoială, activitatea neobosită desfășurată de România socialistă, de președintele ei, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în interesul soluționării problemelor fundamentale pe care le trăim — apărarea păcii, înlăturarea primejdiei unui război nuclear.

Lupta împotriva escaladării cursei înarmărilor, pentru înfăptuirea dezarmării, și în primul rînd a celei nucleare, a constituit și în anul 1986 problema centrală a politicii externe a României socialiste. Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, „noi considerăm că problema fundamentală a epocii noastre este oprirea cursei înarmărilor, în primul rînd a celor nucleare, și trecerea la reducerea substanțială a armelor convenționale". Merită să fie

Tovarășii Nicolae Ceaușescu și Zhao Ziyang, membru al Comitetului permanent al Biroului Politic al C.C. al Partidului Comunist Chinez, premierul Consiliului de Stat al Republicii Populare Chineze, cu prilejul vizitei conducătorului chinez în țara noastră.

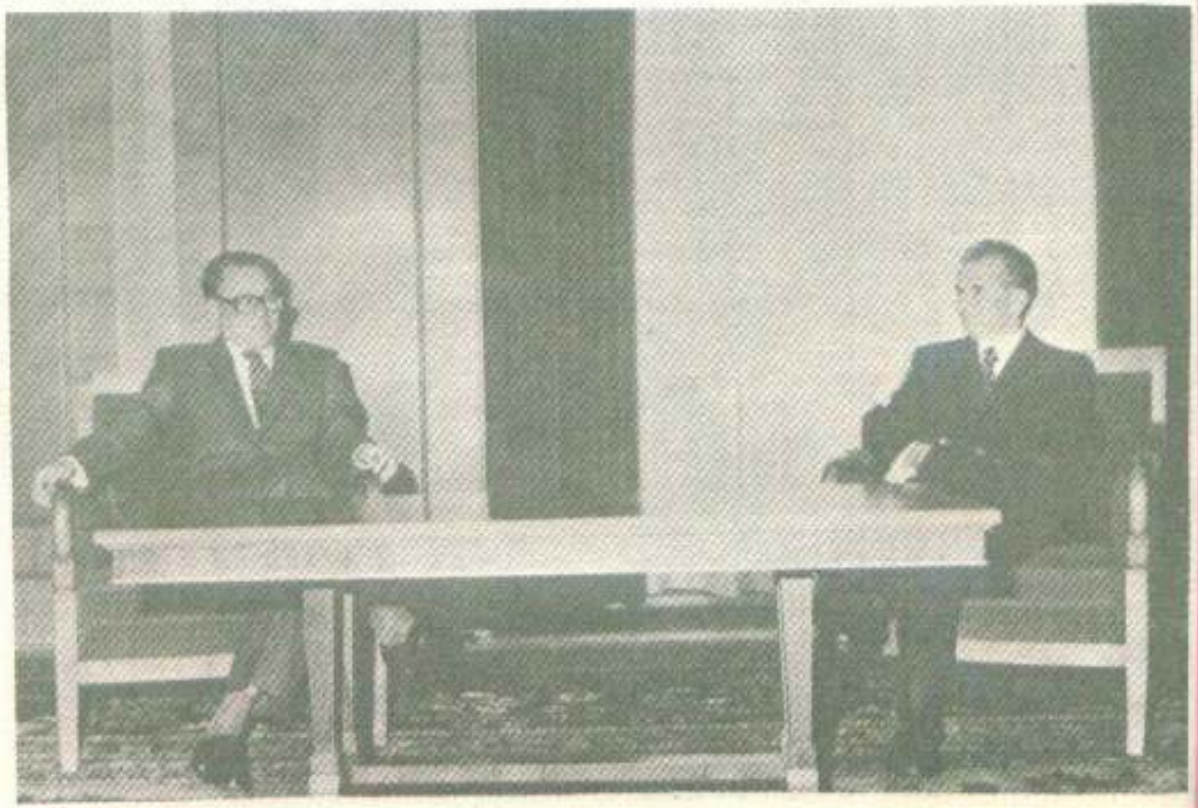

Tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu în timpul primirii șefilor misiunilor diplomatice și a reprezentanților unor organizații acreditate în țara noastră.

menționate, în același sens, sublinierile repetate ale președintelui Nicolae Ceaușescu că este necesar să se facă totul pentru unirea eforturilor popoarelor, ale forțelor progresiste, realiste de pretutindeni, pentru a pune capăt politicii de înarmare, atît pe Pămînt, cît și în Cosmos, că nu există nici o justificare pentru continuarea cursei înarmărilor, pentru sporirea cheltuielilor militare, care au ajuns la uriașa sumă de 1000 de miliarde de dolari.

În 1986, an care, pentru întreaga umanitate, a fost Anul Internațional al Păcii, România socialistă s-a afirmat din nou ca o țară puternic angajată în lupta pentru făurirea unei lumi fără arme și războaie, a păcii și colaborării între toate națiunile. Magistrala cuvîntare rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Sesiunea din octombrie 1986 a Marii Adunări Naționale, cuprinzînd o amplă și aprofundată analiză a situației internaționale și a activității României pe arena mondială, legiferarea de către forumul suprem al puterii de stat a reducerii, pînă la sfîrșitul lui 1986 cu 5% a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare reprezintă o nouă și strălucită inițiativă de pace a președintelui țării noastre. Aprobarea, prin Referendumul din 23 noiembrie 1986, a acestei inițiative, de către toți oamenii muncii din țara noastră, a demonstrat, încă o dată, voința nestrămutată a poporului român pentru înfăptuirea dezarmării, și în primul rînd a dezarmării nucleare, hotărîrea sa de a se angaja cu toate forțele și de a participa activ la lupta pentru o lume fără arme, fără războaie.

Consecventă acestei politici, România a prezentat, tot în 1986, într-o formă completată, propunerile sale, în cadrul sesiunii Adunării Generale a ONU, vizînd oprirea cursei înarmărilor, a oricăror acțiuni de producere și experimentare a armelor nucleare sau de militarizare a Cosmosului, înlăturarea oricăror arme nucleare din Europa și din întreaga lume. În același scop, țara noastră a acționat în cadrul Conferinței de dezarmare de la Geneva, s-a pronunțat pentru realizarea unor rezultate pozitive la negocierile de la Viena. Totodată, România sprijină pe deplin programul de dezarmare în trei etape, pînă în anul 2000, propus de Uniunea Sovietică; țara noastră s-a pronunțat pentru încetarea imediată a tuturor experiențelor nucleare, pentru încetarea militarizării Cosmosului.

Avînd în vedere necesitatea trecerii în cel mai scurt timp la măsuri reale de dezarmare, România consideră că au mare importanță propunerile statelor socialiste participante la Tratatul de la Varșovia privind reducerea cu 25%, pînă în anul 1990, a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare, ca parte integrantă a dezarmării nucleare și generale. În același timp, țara noastră se pronunță pentru continuarea reducerii armamentelor convenționale, pînă în anul 2000, cu cel puțin 50%.

Ca țară europeană și pornind de la faptul că în Europa s-a creat o situație deosebit de gravă, România s-a pronunțat și a acționat cu toată hotărîrea pentru realizarea unui acord privind oprirea amplasării de noi arme nucleare pe continent, pentru trecerea la distrugerea celor existente, precum și pentru înlăturarea, în același timp, a armelor chimice. A în-

(Continuare în pag. 32)

REFERENDUMUL

Într-o impresionantă unanimitate, la 23 noiembrie 1986, întregul popor român s-a pronunţat cu fermitate pentru pace, pentru o lume fără război, dovedind încă o dată vocaţia sa constructivă, dorinţa sa fierbinte de colaborare cu toate ţările, pe o planetă fără arme.

În acest an consacrat păcii, dar destul de sărac în fapte concrete privind dezarmarea, iniţiativa României care poartă pecetea gîndirii şi acţiunii înnoitoare a preşedintelui ţării, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, eminentă personalitate a lumii contemporane, are o strălucire deosebită, ea constituindu-se într-un exemplu personal deosebit de semnificativ în actualele împrejurări internaţionale, grave şi complexe. **„Avem marea răspundere în faţa popoarelor noastre, a întregii lumi**— sublinia preşedintele României — **de a întări colaborarea şi unitatea ţărilor europene, pornind de la diversitatea orînduirilor sociale. Numai unită, Europa va putea juca un rol mai important în soluţionarea problemelor complexe din viaţa internaţională, în direcţia păcii".**

Noul demers de pace al României marchează trecerea de la vorbă la faptă, de la declaraţii de principiu la măsuri concrete, în virtutea adevărului că declaraţiile, oricît de importante ar fi, nu pot soluţiona singure problemele dezarmării. Rostind **Da** la referendumul din 23 noiembrie, poporul român s-a pronunţat pentru oprirea cursei înarmărilor, pentru pace şi progres, exprimînd în felul acesta dorinţa sa de a trăi liber şi independent, de a-şi făuri în linişte viitorul.

RĂZVAN BĂRBULESCU ■

(Urmare din pag. 29)

trat de pe acum în istorie chemarea conducătorului partidului și statului nostru, adresată de la tribuna celui de-al III-lea Congres al Oamenilor Muncii, șefilor de state și de guverne, popoarelor europene, „de a acționa împreună cu toate forțele în vederea înlăturării armelor nucleare, pentru salvarea Europei de la distrugere".

După întîlnirea sovieto-americană la nivel înalt din capitala Islandei, tovarășul Nicolae Ceaușescu arăta: „Avînd în vedere pozițiile apropiate în problemele rachetelor cu rază medie de acțiune din Europa, considerăm că este necesar să se continue negocierile pentru încheierea, în cel mai scurt timp, a unui acord privind eliminarea rachetelor cu rază medie de acțiune din Europa, atît de către Statele Unite ale Americii, cît și de către Uniunea Sovietică și, totodată, să se asigure continuarea tratativelor pentru realizarea unui acord privind eliminarea tuturor armelor nucleare de pe continentul nostru. Avînd în vedere că aceste arme privesc țările europene, este necesar ca țările din N.A.T.O. și Tratatul de la Varșovia să participe direct la aceste negocieri".

După cum se cunoaște, țara noastră, președintele Nicolae Ceaușescu, au acordat o mare importanță Conferinței de la Stockholm pentru încredere și securitate și pentru dezarmare în Europa, acționînd pentru a se ajunge la înțelegeri corespunzătoare. După mai bine de doi ani și jumătate, la 22 septembrie 1986, s-au încheiat lucrările primei etape a Conferinței, prin adoptarea unui document cuprinzînd un ansamblu de măsuri de încredere și securitate, semnificative pe plan politic și militar, destinate să reducă riscul unei confruntări militare pe continent și să deschidă perspective pentru trecerea la dezarmare. Așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, încheierea cu succes a Conferinței „Este un pas important care demonstrează că, atunci cînd se acționează cu înaltă răspundere pentru cauza păcii, pentru interesele generale, este posibil să se ajungă la înțelegeri, pe baza compromisurilor corespunzătoare, și dintr-o parte, și din alta. Nu există o altă cale pentru înțelegere, pentru dezarmare, decît tratative reale, acțiuni pline de răspundere, și de-o parte și de alta".

Un larg ecou internațional au avut pozițiile și considerentele președintelui Republicii Socialiste România la Conferința de la Viena pentru securitate și cooperare în Europa, care și-a început lucrările la 4 noiembrie 1986. „Considerăm, arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, că este necesar ca, încă de la început, să se acționeze — și, în ce o privește, România va face totul — pentru desfășurarea în cele mai bune condiții a acestei conferințe, astfel ca ea să marcheze noi pași în direcția întăririi colaborării și cooperării între toate statele europene, în direcția dezarmării, a unei Europe unite, a păcii, și colaborării".

Cu aceeași putere a răzbătut, din tot ce a întreprins România în anul 1986 pe plan internațional, preocuparea neabătută pentru stingerea focarelor de conflict, indiferent de regiunea geografică, pentru reglementarea litigiilor dintre state numai și numai pe cale pașnică, prin negocieri, ca unica modalitate rațională, de natură a evita noi suferințe pentru popoare, vărsare de sînge și distrugeri.

Consecventă poziției sale de principiu, țara noastră, pornind de la situația actuală din Orientul Mijlociu, a insistat pentru organizarea unei conferințe internaționale, cu participarea tuturor țărilor interesate, inclusiv a Organizației pentru Eliberarea Palestinei și Israelului, precum și a membrilor permanenți ai Consiliului de Securitate al O.N.U., în vederea găsi-

Convorbiri la București între tovarășul Nicolae Ceaușescu și primul ministru al Republicii Elene, Andreas Papandreu.

Președintele Nicolae Ceaușescu și președintele Republicii Libaneze, Amin Gemayel, în timpul vizitei acestuia din urmă în țara noastră.

rii unei soluții globale, juste și durabile a problemelor din zonă. Se bucură de multă apreciere ideea președintelui Nicolae Ceaușescu privind crearea unei comisii sau a unui comitet pregătitor, din care să facă parte neapărat atît Organizația pentru Eliberarea Palestinei cît și Israelul, întrucît și această inițiativă urmărește găsirea celor mai adecvate căi pentru instaurarea păcii în Orientul Mijlociu. Aceeași preocupare constantă a manifestat România pentru soluționarea și a altor conflicte existente în lume — zona Golfului, Cornul Africii, Asia de Sud-Est, America Centrală — fiind convinsă că oricît de dificile ar fi problemele litigioase și conflictele dintre state, ele pot fi soluționate prin tratative, dacă se pornește de la dreptul fiecărui popor de a se dezvolta liber și independent, de la interesele generale ale păcii și securității internaționale.

În ansamblul politicii externe a României socialiste s-a desprins cu pregnanță și în anul 1986 abordarea într-un spirit realist a problemelor care privesc dezvoltarea economică mondială, stăruința pentru lichidarea subdezvoltării și edificarea unei noi ordini economice internaționale. Actualizînd, într-o formă dezvoltată, în funcție de evoluția și cerințele situației, propunerile sale anterioare, țara noastră s-a pronunțat pentru organizarea unei conferințe internaționale, în cadrul Organizației Națiunilor Unite, la care să participe, cu drepturi egale, toate țările în curs de dezvoltare, cît și cele dezvoltate, în vederea realizării unui acord și a unor înțelegeri menite să favorizeze progresul mai rapid al tuturor țărilor și, în primul rînd, al celor rămase în urmă, să se asigure, totodată, dezvoltarea armonioasă a tuturor statelor, a economiei mondiale. O atenție deosebită acordă propunerile românești soluționării globale a problemei datoriei țărilor în curs de dezvoltare, care a ajuns la circa 1000 miliarde dolari. În acest sens, România a propus, la actuala sesiune a Adunării Generale a O.N.U., anularea datoriei țărilor celor mai sărace, reducerea cu circa 50—70% a tuturor datoriilor, reeșalonarea pe 15—20 de ani a restului datoriilor, cu o dobîndă de 3—4% și acordarea de noi credite țărilor în curs de dezvoltare, în condiții avantajoase, cu dobînzi rezonabile, în scopul dezvoltării lor economico-sociale. „Trebuie să fie bine înțeles, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, că fără o soluționare rapidă a problemei datoriei și a lichidării subdezvoltării se va ajunge la o situație explozibilă care va aduce mari daune întregii dezvoltări economice mondiale, colaborării și păcii în lume în general".

Viața, realitățile validează plenar orientările fundamentale și acțiunile de politică externă românească, datorate spiritului creator și inițiativelor președintelui Nicolae Ceaușescu. Sînt acțiuni și inițiative care pornesc de la interesele fundamentale ale poporului român, răspunzînd, în același timp, aspirațiilor tuturor popoarelor spre o politică nouă, care să contribuie la o schimbare hotărîtă a evoluției vieții internaționale, de la încordare și confruntare la destindere și dezarmare, la o politică de largă cooperare și înțelegere între state, la triumful rațiunii, la asigurarea păcii pe planeta noastră.

* * *

A mai trecut un an. Pentru poporul nostru a fost un an de muncă responsabilă, de bilanț și victorii. Pășind în noul an — 1987 — poporul român nutrește convingerea că sub conducerea înțeleaptă a partidului, a secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, va obține noi victorii în activitatea de construcție pașnică, în realizarea istoricelor hotărîri ale Congresului al XIII-lea al partidului, iar patria sa, România socialistă, se va afirma tot mai puternic ca un factor activ, dinamic, constructiv în marea bătălie a popoarelor pentru pace, destindere, securitate și înțelegere între toate națiunile lumii, pentru o largă și rodnică colaborare internațională.

Dr. ION CIUBOTARU ■

JUDEȚUL OLT, „EROU AL NOII REVOLUȚII AGRARE"

BIOGRAFIA MARILOR RECOLTE

Pămîntul? Pămîntul era slab, o știam prea bine, și de la acest adevăr destul de amar a trebuit să pornim, spun oamenii.

Ținut nu prea legănat, pînă într-o vreme, de visele cele mai ambițioase pentru obținerea unor recolte mari, pentru că mai cu seamă în partea de nord a județului pămîntul nu este deloc dintre cele mai bune, mai ispititoare și mai darnice, de mai mulți ani încoace județul Olt și-a făcut o faimă durabilă tocmai ca județ cu producții record.

Vor fi muncit oamenii de pe-aici întotdeauna cu nădejde pămîntul lor, bun-rău cum a fost, dar răsplata acestei munci grele și cinstite s-a conturat cu limpezime într-adevăr numai în timpul din urmă, cînd mijloacele perfecționate ale unei agriculturi moderne au izbutit să dea un înțeles deplin și statornic mai vechiul gînd că anii agricoli și faima și bogăția sînt așa cum și le fac și oamenii, nu doar o ploaie căzută la timp. O reîntemeiere, ca să zicem astfel, a satelor județului în cultul producțiilor mari este de înțeles însă că nu s-ar fi putut produce la aceeași oră exactă în chiar toate aceste sate și din acest punct de vedere apare firească detașarea unor nume și înscrierea lor printre fruntași. Astfel încît, în județul Olt și dincolo de marginile județului, mulți vor fi auzit, și nu doar din întîmplare, adică nu doar într-un singur an sau în doi, de rezulta-

tele deosebite ale unor cooperative agricole precum acelea din Scornicești, Stoicănești sau Cezieni. Lîngă aceste exemple lista a rămas deschisă, cuprinzînd treptat și alte nume, precum Vădăstrița, Mărgineni, Ianca sau Gostavățu, pe măsură ce aplicarea pe o scară tot mai întinsă a complexului de măsuri prevăzut de noua revoluție agrară a determinat pe pămînturile mai multor comune creșteri simțitoare ale recoltelor. În această competiție desigur că a fost nevoie ca unii să-i ajungă și să se ambiționeze chiar să-i întreacă pe cei din frunte, dar este de înțeles că nici fruntașii n-au stat pe loc. O realitate incontestabilă fiind aceea că, la nivelul întregului județ, de-a lungul anilor felul de a gîndi al oamenilor și de a munci în agricultură s-a schimbat, nu trebuie să ezităm s-o spunem, în mod radical. Detaliile tehnice ale muncii lor sînt bine cunoscute, ele au fost aduse, dealtfel, la cunoștința tuturor celor interesați. Amintind aici cel puțin de faptul hotărîtor al respectării cu strictețe a tuturor verigilor tehnologice, n-ar trebui să pierdem din vedere, așadar, tocmai esențiala realitate că din mecanismul obținerii recoltelor mari nu s-a făcut niciodată un secret. Dimpotrivă. Și astfel se explică și faptul că în vara anului 1986, pe lîngă cooperativa agricolă din Scornicești, alte 8 unități au realizat o producție mai mare de 8 tone de grîu la hectar iar 8 cooperative au cules, de pe fiecare hectar, între 7 și 8 tone de grîu. Să mai amintim că alte 24 de unități au obținut recolte medii între 6 și 7 tone și este suficient, credem, pentru a demonstra că experiența pozitivă are în județul Olt un larg cîmp de afirmare. Ceea ce este caracteristic pentru agricultura județului în etapa actuală de dezvoltare intensivă a acesteia este progresul înregistrat de cele mai multe dintre unitățile agricole, plutonul unităților fruntașe fiind ajuns din urmă de numeroase cooperative și întreprinderi agricole de stat. Prin această „nivelare" a producției la un nivel superior, județul Olt a devenit un județ etalon al agriculturii românești. În 1986, după cum se știe, acest județ a obținut în medie, pe întreaga suprafață cultivată, peste 7000 de kilograme de orz și peste 6000 kilograme de grîu la hectar, ceea ce înseamnă că, practic, a realizat obiectivele stabilite de Congresul al XIII-lea al partidului, obiectivele noii revoluții agrare. Fiind acesta un exemplu strălucit, deosebit de convingător, ilustrînd realismul acestor obiective care, așa după cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu la Consfătuirea cu activul de partid și de stat din agricultură, pot fi nu numai îndeplinite ci chiar depășite cu mult. Este știut că atunci, în luna august, din inițiativa tovarășului Nicolae Ceaușescu a fost organizat în județul Olt un amplu și fructuos schimb de experiență chiar cu participanții la această consfătuire. Pe parcursul unei zile, la 17 august, cîmpurile județului au devenit un vast teren de studiu din care, ca dintr-un uriaș tratat de agrotehnică, s-a putut învăța cum trebuie lucrat pămîntul pentru a se face o agricultură modernă, de înaltă productivitate și eficiență, cum trebuie să se acționeze practic pentru înfăptuirea obiectivelor noii revoluții agrare. Contactul direct cu realitățile județului Olt reprezentînd echivalentul unui curs intensiv, de scurtă durată, al academiei agricole. Atunci, într-o zonă vastă, formată din cele mai slabe soluri din județ, s-a putut verifica la fața locului, adică nu doar la șosea ci pe zeci de kilometri în mijlocul cîmpului, că lanurile de porumb erau deosebit de viguroase și anunțau o producție record. Apoi, după ce culesul porumbului s-a încheiat, această constatare a fost confirmată din plin, județul Olt obținînd o recoltă ce reprezintă un eveniment și o izbîndă fără precedent în istoria agriculturii românești: pe cele 67 430 hectare cultivate a realizat 21 624 kilograme de porumb știuleți în medie la hectar! O recoltă care era greu de anticipat doar cu cîțiva ani în urmă și ale cărei resorturi trebuie să fie cunoscute cu atît mai mult cu cît nu este un rezultat de conjunctură ci al unei strategii complexe și de durată, vizînd optimizarea și armonizarea tuturor factorilor de producție și deopotrivă ridicarea gradului de pregătire a tuturor celor ce lucrează pămîntul acestui județ pentru a putea trece la aplicarea celor mai noi cuceriri ale științei și tehnicii agricole. Fără îndoială că de la 6—7 tone de porumb știuleți la hectar, cît obțineau doar cu cîțiva ani în urmă, la 15 tone și acum la peste 20 de tone iar în viitor 25 și chiar 30 de tone sînt rezultate la care nu s-a ajuns și nu se poate ajunge, cum s-ar spune, peste noapte. Pentru a obține aceste niveluri de producție mai întîi de toate a fost nevoie de muncă, de foarte multă muncă bine gîndită în toate articulațiile și consecințele ei, în desfășurarea ei complexă și care este de înțeles că nu s-a întins doar pe durata unui an, ci a mai multora. Primul gînd fiind acela de-a face însuși pămîntul mai bun. Pămîntul era slab productiv și de la acest adevăr destul de amar a trebuit să pornim, spun oamenii.

Spre deosebire de majoritatea județelor cerealiere, județul Olt prezintă o mare diversitate a tipurilor de sol. Practic, din punctul de vedere al condițiilor pedologice și meteorologice, județul cuprinde trei zone distincte. În nord, de la dealurile subcarpatice și pînă în apropierea Slatinei, se găsesc solurile cele mai sărace din județ, formate din podzoluri degradate și smolnițe. Acestea au un potențial natural de fertilitate foarte scăzut, au un grad ridicat de aciditate și sînt puternic compactate. Între Slatina și Caracal există soluri de tranziție, brun roșcat de pădure, brun roșcat de pădure podzolit, ale căror însușiri nu diferă mult de ale celor din zona de nord a județului. Doar partea de sud, de la Caracal pînă la Dunăre, adică o treime din suprafața județului, este alcătuită din soluri cernoziomice cu un potențial ridicat de fertilitate. Este de înțeles, așadar, că mijlocul cel mai important în amplul proces de ridicare generală a nivelului producțiilor în județ l-a reprezentat și îl reprezintă creșterea fertilității pămîntului. În acest scop, de mai mulți ani se execută lucrări agropedoameliorative de anvergură, în mod diferențiat după specificul fiecărei zone. Fără a intra în amănunte, se cuvine să notăm că programele stabilite de comitetul județean de partid în acest domeniu prevăd executarea ciclică, la intervale de 3—4 ani, a scarificării și afînării profunde a solurilor grele, compactate, cu un grad redus de permeabilitate, a corectării acidității prin aplicarea de amendamente

calcaroase și a fertilizării cu mari cantități de îngrășăminte organice.

Varietatea condițiilor pedoclimatice a impus o diferențiere nu numai a programelor pentru creșterea fertilității pămîntului dar și, de bună seamă, a tehnologiilor privind culturile intensive. Acesta fiind, de fapt, rezultatul unei activități desfășurate de comitetul județean de partid pe un plan mai larg. Este vorba de o permanentă muncă politică și ideologică, susținută prin toate formele și mijloacele muncii politice de masă, cu scopul de a imprima un înalt spirit de răspundere revoluționară în desfășurarea întregii activități din agricultura județului. Pentru întronarea unui climat de ordine și disciplină desăvîrșite, de exigență fermă pentru respectarea riguroasă a tehnologiei fiecărei culturi. În această sferă de preocupări s-a situat stimularea inițiativei și a spiritului creator al specialiștilor, mecanizatorilor și cooperatorilor. Este de notat, bunăoară, că în toate unitățile agricole s-a creat un cadru organizatoric adecvat ca toți specialiștii să-și poată desfășura activitatea în mod științific. În fiecare an se înființează la toate culturile loturile demonstrative cu producții record, în mărime de 50—100 de hectare, de care răspund inginerii șefi și ceilalți specialiști ai fiecărei unități agricole. Iar în unitățile reprezentative din fiecare consiliu agroindustrial se organizează loturi experimentale de cîte 10 hectare sau mai mult, în care specialiștii urmăresc, în variante multiple, optimizarea diferitelor elemente ale tehnologiilor unor culturi. Și se poate spune că în aceste loturi demonstrative și experimentale care în 1986 au însumat peste 25 000 de hectare se fac, în modul cel mai concret, și cercetare, și producție. Observațiile prilejuite de cultivarea acestor loturi au stat, de exemplu, la baza diferențierii tehnologiilor aplicate la porumb în cele trei zone ale județului și, în cadrul lor, chiar între unitățile agricole.

Toți acești factori, ca și dezvoltarea an de an a bazei materiale de care dispune agricultura acestui județ, tractoare și mașini agricole, îngrășăminte chimice și erbicide sau creșterea suprafeței irigate de la 4,5 la sută, cît era în 1965, la aproape 47 la sută în 1986, au dus la rezultatele strălucite prin care județul Olt a deschis un capitol nou în agricultura noastră. Față de 1965, cantitatea de porumb obținută în acest județ a sporit cu 360 la sută în 1980, cu 692 la sută în 1985 și cu 1 248 la sută în 1986. Obținerea pe un lot experimental de la cooperativa Strejești a 40 tone de porumb știuleți la hectar prefigurînd un drum al viitorului în parcurgerea căruia primele certitudini au și apărut.

După cum este cunoscut, în cadrul marii adunări populare din municipiul Slatina, organizată cu prilejul sărbătoririi Zilei Recoltei, județului Olt i-a fost decernat înaltul titlu de „Erou al Noii Revoluții Agrare", instituit din inițiativa și la propunerea tovarășului Nicolae Ceaușescu. Acest înalt titlu a fost decernat, de asemenea, unor cadre și unități agricole din județul Olt ca și unor unități fruntașe din alte județe care au realizat producții ce marchează realizarea obiectivelor prevăzute în hotărîrile Congresului al XIII-lea pentru sfîrșitul acestui cincinal. „Obținerea unor producții mari în toate domeniile — sublinia cu acest prilej secretarul general al partidului — asigură creșterea puternică a veniturilor cooperatorilor, ale oamenilor muncii din agricultură și — o dată cu ridicarea bunăstării întregului popor — creșterea nivelului de trai al întregii noastre țărănimi. Aș da un singur exemplu din județul Olt. Întreaga producție a județului Olt în 1965 la porumb era de 1 700 kg la hectar. Anul acesta, pe baza hotărîrii pe care am adoptat-o privind cointeresarea materială, numai ceea ce revine cooperatorilor reprezintă 2 160 kg pe hectar, cu aproape 500 de kg mai mult decît întreaga producție obținută în 1965".

Iată, cît se poate de sugestiv și de concret exprimată răsplata strădaniilor acestor oameni, a muncii lor eroice, a competenței, abnegației și spiritului revoluționar ce le-a însoțit permanent gîndul că munca poate să fie fertilă cît cel mai bun pămînt de pe lume.

DUMITRU CONSTANTINESCU ■

TINEREȚEA TÎRGOVIȘTEI

„În vremile eroice ale societăților, ca și în vremile eroice ale naturii se ridică înălțimi. Apoi, în timpurile obișnuite valurile ce curg în fiecare zi și ploile revoluției le cară la vale și le egalizează. Pare monstruos gîndul vremilor cu totul netede." — spunea odată un mare istoric al neamului. Acesta era Nicolae Iorga, ce se descoperea în fața semnelor trecutului Tîrgoviștei și despre care știa totul, pînă dincolo de cea mai palidă genealogie.

Pășind doar cu gînd de plimbare, fără chiar a avea habar de istorie, nu se poate să nu înțelegi că Tîrgoviștea a fost ferită de acea monstruozitate a „vremilor cu totul netede".

Zidurile masive, impunătoarele ruine ale Curții Domnești, meterezele Chindiei, turlele înălțate semeț spre limpezimea cerului, bolți purtînd însemnul sutelor de ani, zeci de monumente presărate în întreaga cetate a Basarabilor, îți vorbesc — o clipă de vrei să le pri-

veşti — despre veacuri de vremuri viforoase. Tîrgovişteа are o vîrstă, o vîrstă certă, atestată documentar — anul 1394, cînd Marele Voievod Mircea a ales-o, cel dintîi, să devină reşedinţă domnească. În Tîrgovişte a pulsat însă viaţa cu multe sute de ani înainte de a i se scrie actul de naştere şi mărturiile stau drepte şi de netăgăduit — fragmente de ceramică, unelte de bronz, monede antice — sub cristalurile vitrinelor unui muzeu: Muzeul de istorie al judeţului Dîmboviţa, inaugurat de către preşedintele ţării, tovarăşul Nicolae Ceauşescu şi de tovarăşa Elena Ceauşescu cu ocazia împlinirii a 600 de ani de la suirea pe tronul Ţării Româneşti a celui ce avea să facă pentru prima dată la Tîrgovişte cea de-a doua capitală.

Anul 1394 — cînd oraşul devine reşedinţă domnească — va marca începutul unui lung drum, presărat cu inimaginabile jertfe pentru păstrarea fiinţei naţionale a poporului român şi a organizării sale politice. Pline de adevăr sînt vorbele lui Ion Ghica: „De la Mircea pînă la Vladimirescu nu este un singur nume ilustru care să nu fie scris cu sînge pe pămîntul Tîrgoviştei." Aici au rezidat 33 de voievozi, mai toţi aceia care nu s-au plecat în faţa cotropitorilor. Pentru duşmani, Tîrgovişteа devenise „cuibul de vulturi". De aici, din inima ţării, marii bărbaţi ai neamului, cu ascuţişul minţii sau al sabiei, au apărat independenţa şi suveranitatea. Au fost stegari ai luptei pentru libertate — Marele Voievod Mircea, Dan al II-lea cel Viteaz, Vlad Dracul, Vlad Ţepeş, Radu de la Afumaţi, Mihai Viteazul, Radu Şerban, Mihnea al III-lea — sau ctitori de spiritualitate românească Radu cel Mare, Neagoe Basarab, Petru Cercel, Radu Mihnea, Matei Basarab, Constantin Brîncoveanu.

În sutele de ani ale existenţei sale, viaţa a lovit nu o dată bătrîna cetate, care apărea străinilor ce-o vizitau, cînd „un oraş mare şi plin de clădiri mîndre" (sec. XVI), cînd avînd aspectul unui „sat păcătos" (sec. XVII) după o cruntă şi năvalnică bătălie cu hoardele turceşti ce muşcau adînc din trupul său, cînd, refăcîndu-se din cenuşă, un oraş „foarte plăcut, bine clădit şi cu frumoase străde" (impresia francezului Mangot la 1859).

Momente de dureroasă amintire sufletului românesc sînt legate de bătrîna Tîrgovişte. În mănăstirea Dealu, ctitorie a domnitorului Radu cel Mare, se află sarcofagul ce păstrează capul marelui Mihai Viteazul, „care face ca visul strîngerii laolaltă a tuturor românilor să treacă întîi şi întîi prin inima Tîrgoviştei", căci aici a organizat domnitorul planul său de cucerire a Transilvaniei şi de aici a plecat în fruntea oastei pe drumul spre Braşov. În pragul epocii moderne, Tîrgovişteа a anunţat preludiul Revoluţiei din 1821 şi tot ea a fost şi scena dramaticului sfîrşit al lui Tudor. Ajungînd la istoria atît de apropiată nouă, în cei peste 50 de ani de amplă şi intensă activitate revoluţionară a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, Tîrgovişte înseamnă locul unde, în ianuarie 1936 a fost arestat cel care avea să devină figura centrală în procesul luptătorilor comunişti şi antifascişti de la Braşov.

Ne leagă multe de bătrîna cetate! Îi datorăm lumina tiparului căci teascurile cu buchii din vremea lui Radu cel Mare dau ţării la 1508 prima carte tipărită. Pravilele lui Matei Basarab, cronicile şi letopiseţele datorate lui Stoica Ludescu, Radu Popescu, Stolnicului Constantin Cantacuzino, Radu şi Constantin Greceanu situează Tîrgovişteа cărturărească pe un loc demn în contextul culturii europene. Şi astăzi eşti uimit de arta execuţiei grafice în culori aparţinînd acelor mari maeştri ai tiparului care au fost Macarie, Liubavici, Coresi.

În locul unde s-a născut prima tiparniţă munteană au fost legănaţi şi întîii poeţi. De la Matei al Mirelor, Udrişte Năsturel, Antim Ivireanul, întreaga dinastie a Văcăreştilor, Heliade Rădulescu, Vasile Cîrlova, Grigore Alexandrescu, Ion Ghica, Brătescu Voineşti, pînă la cei de azi, în acest perimetru de ţară românească s-a asigurat o continuitate a dezvoltării limbii şi culturii. Graiul care stă la baza limbii literare aici s-a format, prima şcoală superioară din Ţara Românească aici a luat fiinţă.

Tîrgovişteа voievodală şi cărturărească cunoaşte vîrste fremătătoare, strălucitoare, cu vrednicii şi dîrzenii, cu biruinţe în apărarea pămîntului strămoşesc şi rare epoci de linişte. Cei mai glorioşi păstrători ai neamului te privesc drept, în nemişcarea soclurilor de piatră din Muzeul de istorie Dîmboviţa. Prin faptele lor, cetatea de scaun a Ţării Româneşti a jucat un rol de seamă, înrîurind de-a lungul secolelor cursul istoriei noastre naţionale.

Dar, iată, vine un moment în zbuciumata sa istorie cînd Tîrgoviştei nu-i mai rămîne decît gloria trecutului şi ruinele cîntate de poeţii romantici.

La sfîrşitul secolului trecut se afirma: „...casele sînt vechi... există multe barăci primitive... apă în oraş nu există decît în cîteva puţuri... în oraş există o mulţime de locuri virane..."

Iată o mărturie pe care mi-o făcea în aceste zile un om care este de loc „din tîrg", profesorul octogenar Victor C. Brînduş: „Erau nişte coşmelii şi tarabe urît mirositoare. Primăria, acest superb edificiu construit cu trei ani înaintea secolului, era aproape şters din obiectivul vizual de casele urîte din împrejurimi. Pe locul unde ne aflăm noi acum era un tîrg de vite." Locul unde ne aflam este clădirea „Palatului", cum îi zic tîrgoviştenii, sediul Comitetului judeţean de partid Dîmboviţa, clădire zveltă, sclipitoare în albul său strălucitor, ale cărei dale se prelungesc mult dincolo de porţile sale, creîndu-ţi ameţitoarea imagine că păşeşti pe podeaua unei vaste încăperi al cărei tavan este bolta cerească.

Din hronicul Tîrgoviştei se desprinde o nouă vîrstă — dinamică, viguroasă, constructivă — în care, spre a se împlini, visurile nu mai aşteaptă zeci şi sute de ani.

Era în 22 iulie 1969 cînd, în timpul vizitei în judeţul Dîmboviţa, secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu le spunea tîrgoviştenilor: „Un mare număr de localităţi, de zone ale ţării noastre care în trecut nu aveau nici un fel de industrie au devenit centre industriale, iar unele dintre ele, centre puternic industrializate. Pe această linie se va dezvolta şi vechea cetate de scaun a Tîrgoviştei, care în cursul cincinalului viitor va deveni o puternică cetate a oţelului şi industriei constructoare de maşini." În acel mijloc de vară fierbinte se punea temelia unei noi metropole industriale, într-un loc unde o cereau braţele

vînjoase, hărnicia și talentul oamenilor.

Tîrgoviște — cetate de scaun, cetate a oțelului!

A fost un vis pe care oamenii l-au împlinit în doar cîțiva ani. Combinatul de oțeluri speciale, Întreprinderea de strunguri SARO, Întreprinderea de utilaj petrolier, Întreprinderea „Romlux" fac astăzi din Tîrgoviște, nu doar o cetate a oțelului și industriei constructoare de mașini, ci și o cetate a luminii, dîndu-i un nou renume — și nu doar de-a lungul paralelei 45° care trece prin nordul orașului — ci pe încă alte multe paralele și meridiane ale globului.

Oamenii, parcă pentru a cîștiga un timp pierdut, în care străvechea cetate de scaun a rămas încremenită în uitare și indiferență și-au concentrat toate voințele creatoare pentru a întoarce capul de la povara unui trecut prea copleșitor, pentru a trage jaloanele unui viitor pe măsura gloriosului trecut.

În ziua de 3 august 1970 începeau lucrările de construcție ale Combinatului de oțeluri speciale. La 14 decembrie 1973, în prezența secretarului general al partidului se elabora prima șarjă. „Măria sa Oțelul" se întrona în cetatea de scaun a Tîrgoviștei, care devenea o nouă vatră a siderurgiei românești. Astăzi, combinatul tîrgovișteau stă alături de Galați și Hunedoara. Să faci din tîrgoveț oțelar într-un timp atît de scurt, a fost o încercare pe care au trecut-o cu succes. „Raționamentul nostru a fost următorul: producție eficientă fără disciplină nu se poate, disciplină fără conștiință nu se poate, iar conștiința presupune cunoaștere. Este o axiomă pentru toate cadrele, atît în activitatea de zi cu zi, cît și pentru viitor." În decursul anilor au fost asimilate peste 300 mărci oțel, în 5000 tipodimensiuni, combinatul alinindu-se la acțiunea de introducere a noului cu încadrarea în tipizare. La Tîrgoviște se realizează principalele produse de oțeluri de rulmenți, pentru industria auto, aviație și multe alte ramuri de vîrf. Tîrgoviștea realizează 97 la sută din producția de oțeluri de scule a țării și este unicul producător de table și benzi laminate la rece pentru industria electrotehnică.

Astăzi, la Combinatul de oțeluri speciale se lucrează cu microscopul și calculatorul, în multe locuri crezîndu-te mai degrabă într-o farmacie. La combinat, inima fierbinte a bătrînei cetăți, grija pentru ziua de mîine se înfăptuiește și în sălile de clasă ale liceului industrial, unde în bănci stau viitorii oțelari.

Și la Întreprinderea de strunguri SARO — după cum declară președintele Comisiei inginerilor și tehnicienilor, Valentin Negritu — „munca fizică devine din ce în ce mai ușoară. În schimb, cea a gîndirii e dură." Fără strălucirea minții nici n-ar fi fost posibilă spectaculoasa creștere a gigantului de astăzi, căruia în 1969 abia i se semna actul de naștere. „În cincinalul 1981—1985 întreaga producție s-a modernizat. La începutul lui 1986, nimic din ceea ce se făcea în '81 nu s-a mai regăsit în fabricație." (Virgil Voicu, secretarul comitetului de partid pe întreprindere). Producția s-a diversificat continuu prin asimilarea a noi tipuri de strunguri și mașini-unelte de înaltă performanță cum sînt cele pentru prelucrarea burlanelor de foraj și a racordurilor speciale pentru industria petrochimică, sau cele destinate orologeriei și industriei de mecanică fină pentru prelucrări de mare acuratețe tehnică. Strunguri le cu marca SARO, într-o gamă foarte diversă, au ajuns la un dezvoltat grad de tipizare. Mașina unicat pentru prelucrarea automată a cilindrilor de la motoarele diesel a atins performanțe la nivelul celor mai moderne utilaje de acest gen existente pe plan mondial. Concepția, gîndirea, proiectarea, execuția — toate — poartă o singură semnătură: SARO. SARO nu este doar o mașină consacrată, ea începe să-i consacre pe cei care au înfăptuit-o. Și ei sînt oamenii noi ai vechii Tîrgoviști.

Oamenii cetății acesteia au răspuns mereu nevoilor vremurilor prin care țara trecea. Dacă la 1583, în vremea lui Petru Cercel, se puneau bazele primei „fonderii" de tunuri la Tîrgoviște, era pentru că pămîntul se cerea apărat. Dacă în 1864 se hotăra, la propunerea domnitorului Alexandru Ioan Cuza, punerea temeliilor fonderiei române tot la Tîrgoviște, în continuarea tradiției istorice, era pentru că proaspăta Românie unită trebuia păstrată. Ulterior, fonderia este transformată în Arsenal de depozit cu ateliere de armurerie, iar contribuția oamenilor de aici în timpul Războiului de independență, mai apoi în cele două războaie mondiale, rămîne înscrisă în filele de istorie ale apărării patriei. După Eliberare, în august 1945, arsenalul trece, din inițiativa organizației de partid, la Direcția atelierelor C.F.R. Începea o nouă viață, cu noi cerințe: reconstrucția economiei naționale din primii ani de după război. Acolo unde, de nevoie, au făurit arme, oamenii și-au arătat adevărata lor vocație. Vocația multimilenară de pace, proprie poporului nostru. „Măria sa Oțelul" este folosit astăzi la dezvoltarea unei economii pașnice. Atelierul C.F.R., fostul Arsenal, devine din 1949 o uzină ce va cunoaște un drum mereu ascendent. Situată într-un centru petrolier puternic, profilul pe care și l-a ales a fost acela al construcției utilajului de care industria petrolieră avea atîta nevoie. Astăzi, Întreprinderea de utilaj petrolier din Tîrgoviște este o unitate puternică, cu tradiție în fabricarea instalațiilor destinate forajului petrolier, a celor destinate intervențiilor, precum și a armăturilor industriale. Acum, oamenii de la I.U.P. dau primele armături pentru centralele nucleare-electrice și pentru uzina de apă grea. De la roabele anilor '49—'50, la armăturile nucleare ale lui 1986! Uriaș salt calitativ, în care tradiția a fost suportul modernității.

La „Romlux" — altă cetate a Tîrgoviștei prezente, cetate a luminii — nu poți vorbi despre tradiție. Incursiune în istoric? E greu de făcut, căci „Romlux" are doar 16 ani. O vîrstă din care n-a păstrat decît elanurile tinerești. „Romlux" a crescut în 16 ani ca Feții-Frumoși din basmele copilăriei, ajungînd azi la deplina sa maturitate. O firmă cunoscută și respectată pentru realizările sale nu doar în țară, ci și peste hotare. „Romlux" a avut ambiția, încă de la început, să-și situeze produsele (lămpi electrice cu incandescență pentru iluminat general, lămpi fluorescente, lămpi cu vapori de mercur de înaltă tensiune și starter etc.) la nivelul standardului internațional. Cînd vorbește despre export, directorul Nicolae Fieraru nu-și poate reprima un zîmbet: „Am început extrem de modest, în 1976. În 1977 exportul era de

5 000 dolari pe an. Astăzi se apropie de 2 milioane, adică 20 la sută din producţia noastră. Pînă-n 1990, conform prevederilor, 60 la sută din ceea ce producem va fi destinat exportului."

Poate pentru că produsele de la „Romlux" reclamă, pe lîngă materie cenuşie şi multă fineţe în execuţie, trei sferturi din mîna de lucru este feminină. Tînăra întreprindere a absorbit o bună parte din capacitatea de muncă a femeilor din oraş, ce nu întrezăreau, pînă nu de mult, prea multe perspective. Unitatea s-a îngrijit de construirea unui cămin de nefamilişti (vîrsta medie este la „Romlux" de 25 de ani), de o micro-cantină şi un bufet cu semi-preparate, iar grădiniţa numără 400 de locuri, nefiind, se înţelege, singura din oraş.

Tîrgovişte şi-a redimensionat o viaţă pe măsura inepuizabilelor sale resurse şi e greu, teribil de greu, să-i prinzi toate faţetele. Cîteva date oferite de Gheorghe Zamfirache, directorul „Direcţiei Judeţene de Statistică Dîmboviţa", pot spune, fără îndoială, mai mult decît cuvintele. „În perioada cînd Tîrgovişteа a fost capitală a Ţării Româneşti, a avut loc o puternică creştere demografică. În timpul domniei lui Matei Basarab populaţia era de circa 30 000 locuitori. Ulterior are loc o depopulare masivă, în 1912 numărul locuitorilor ajungînd la 13 845. În anii construirii socialismului, ca urmare a dezvoltării economice a oraşului, populaţia a crescut continuu, cu un ritm mediu anual de 2,1 la sută. Perioada anilor 1968—1985 caracterizează municipiul printr-o sporire accelerată a numărului populaţiei, ajungînd la 1 ianuarie 1986 de 90 103 locuitori. Ritmul înalt de dezvoltare industrială a determinat creşterea personalului muncitor din industrie, ca ramură de bază a economiei, de 4,3 ori în 1985 faţă de 1965. În paralel a crescut şi personalul muncitor ocupat în celelalte ramuri, în special în construcţii, transporturi, gospodărie comunală, ocrotirea sănătăţii, învăţămînt, circulaţia mărfurilor. Între 1965 şi 1985 au fost create 45 145 noi locuri de muncă, producîndu-se schimbări esenţiale în structura socio-profesională a populaţiei."

Iată, tot în date şi cifre, dezvoltarea economică a Tîrgovişteі în epoca pe care o trăim, Epoca Nicolae Ceauşescu. Producţia industrială obţinută în 1965 a fost de 714,6 milioane lei. Pînă-n 1968 dezvoltarea industrială s-a făcut într-un ritm relativ lent, producţia globală realizată în acel an fiind de 1001,3 milioane lei, volumul investiţiilor în perioada 1965—1968 ridicîndu-se la 282,6 milioane lei. Perioada următoare anului 1968 caracterizează economia municipiului printr-o puternică dezvoltare industrială, valoarea investiţiilor fiind în 1985 de 20,4 ori mai mare decît în 1965, iar producţia industrială de 17,6 ori mai mare. Astăzi, întreaga producţie a lui '65 se realizează la Tîrgovişte în doar 21 de zile.

Urmarea firească a ridicării potenţialului economic al municipiului a fost creşterea permanentă a gradului de civilizaţie, a nivelului de trai. Apelînd tot la statistică, aflăm că în anul 1985 în Tîrgovişte funcţionau 467 unităţi comerciale, faţă de 186 în anul 1965. În ultimii douăzeci de ani au fost construite din fondurile statului 20 833 apartamente, peste 85 la sută din populaţie mutîndu-se în locuinţe noi. Activitatea de învăţămînt se desfăşoară în 18 grădiniţe, 13 şcoli generale, 10 licee de specialitate, 7 şcoli profesionale şi 4 şcoli de maiştri. Baza materială a învăţămîntului în anul şcolar 1985—1986 cuprindea 416 săli de clasă, 75 laboratoare, 88 ateliere-şcoală, 8 internate, 6 cantine. De asemenea, pe teritoriul municipiului funcţionează trei case de cultură, 6 cinematografe, 6 muzee şi 95 de biblioteci.

Ocrotirea sănătăţii este asigurată de noul spital judeţean, ultimă expresie a modernităţii şi a dotării în materie de medicină, 2 policli-

nici, 10 dispensare medicale de întreprindere, 11 dispensare de circumscripție și 9 creșe cu 1 034 locuri, față de numai o creșă de 20 de locuri, cît poseda Tîrgoviștea în 1965. Schimbări mari și multe, ca peste tot în țară în ultimele luminoase două decenii! Cînd și-a început regenerarea organismului său urban, Tîrgoviștea a avut ambiția de a-și menține nota specifică — patina sa de noblețe arhaică, ce se împletește perfect cu noul zilelor noastre. De-o parte, blocuri cochete, cu expansiune pe verticală, de alta, șanțul de apărare al străvechii cetăți. Tîrgoviștea este, dacă nu știați, orașul cu cea mai mare densitate de monumente din țară, despre care au scris și au gîndit frumos, de-a lungul veacurilor, o seamă de călători străini. Francisco Sivori și Paul de Alep asemănau Tîrgoviștea în frumusețe cu Alepul și Damascul, iar unul dintre scriitorii noștri contemporani — Mircea Horia Simionescu — o consideră „o mică Florență a României".

Arhitecții Tîrgoviștei au avut a învăța pe viu minunate ornamentații și stucaturi brîncovenești, dînd orașului, în ultimii ani, alte monumente de rafinată concepție.

„Moștenirea este extrem de prețioasă, depinde de noi s-o păstrăm și s-o îmbogățim cu noi valențe." (Rodica Mereu, directoarea Institutului județean de proiectări Dîmbovița)

În ultimii ani s-au creionat 8 microraioane pe lîngă zona centrală. Bulevarde largi, blocuri, magazine, hoteluri, într-o dulce gamă cromatică. Pentru următorii ani se proiectează construirea altor mii de apartamente, locuri de odihnă și agrement, zeci de noi clădiri care să modernizeze complet municipiul. Arhitecții Tîrgoviștei privesc la dantelele de piatră și marmură, la Turnul Chindiei, martor statornic peste timp al trecerii orașului prin vremuri și visează la paralele în timp, la paralele în spațiu.

Totul s-a făcut, se face și se va face pentru om. Totul a fost înfăptuit și va fi înfăptuit de către om. Fără a încerca un moment să ascundă patosul care o însuflețește în tot ceea ce face, Elena Toma, secretar cu probleme de propagandă la Comitetul municipal de partid Tîrgoviște, îți prezintă omul nou, cu o nouă gîndire și conștiință. „El este chezășia progresului nostru viitor". Forța de mîine a Tîrgoviștei se află astăzi pe băncile școlii. Ion Gavrilă, directorul liceului centenar Enăchiță Văcărescu, vede în formarea lăstarelor de astăzi, nu doar o îndatorire de dascăl, ci și de cetățean al unui oraș cu tradiție, leagăn al cărții și culturii românești, martor al marilor glorii ale neamului, astăzi cetate a oțelului și construcțiilor de mașini. „Tîrgoviștea a dat țării nume de răsunet în toate domeniile de activitate. Avem obligația de a forma viitoarele cadre pe măsura cerințelor noii societăți, într-o vertiginoasă ascensiune, ca și pe măsura condițiilor pe care le pune la dispoziție învățămîntul românesc pentru îndeplinirea acestui deziderat."

Enăchiță Văcărescu, spunea odată Odobescu, a lăsat prin Testamentul său, cel mai mare regat posterității: „Creșterea limbei românești/ Ș-a patriei cinstire!" Fără îndoială, testamentul a fost lăsat pe mîini bune, iar ultimul stih a făcut prozeliți nu doar în literatură. întreprinderile tîrgoviștene, cu fiecare șarjă și normă, aduc o nouă faimă țării.

La vreme de toamnă, cînd ninge aur peste secole încrustate în dantele de piatră și în senectutea copacilor stufoși, iar liniile zvelte ale sfîrșitului de secol XX par poleite de soarele blînd, afli Tîrgoviștea ce-a fost voievodală, cărturărească și este astăzi muncitorească, clocotind de realizări și mustind de proiecte.

O imensă perspectivă li s-a deschis tîrgoviștenilor o dată cu recenta vizită de lucru a tovarășului Nicolae Ceaușescu, împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu, în județul Dîmbovița. Zecile de mii de locuitori prezenți la marea adunare populară desfășurată în centrul orașului și-au înscris pe răbojul istoriei lor o nouă dată: 24 septembrie 1986. În ziua aceea, de la înalta tribună, secretarul general al partidului, președintele României socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, le-a adresat dîmboviților următoarele cuvinte: „Am discutat despre sistematizarea orașelor, inclusiv a municipiului Tîrgoviște. Vrem ca în cîțiva ani — practic 3-4 ani — Tîrgoviștea să fie complet sistematizată și reorganizată; să devină un oraș modern."

Nicăieri parcă, îți povestesc cu îndreptățită mîndrie tîrgoviștenii, dialogul purtat cu secretarul general al partidului cu zecile de mii de oameni n-a fost mai viu, mai direct. Iar forța aplauzelor și a uralelor, nicicînd mai mare, parcă, arătînd expresia unității și încrederea oamenilor muncii din Dîmbovița și Tîrgoviște — ca, de altfel, a întregului nostru popor — în politica partidului, hotărîrea de a face totul pentru înfăptuirea programelor de dezvoltare a patriei, a Programului partidului de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și de înaintare spre comunism.

Iată cîteva gînduri ale primarului municipiului Tîrgoviște, Ion Nicolae, gînduri exprimate la doar cîteva zile după vizita de lucru în județul Dîmbovița: „Din anul 1969 încoace, am trăit momente deosebite. De fiecare dată oamenii au dat dovadă de capacitate și forță. Fără experiență, într-un timp scurt, aici, în vechea cetate de scaun, oamenii au făcut cetatea oțelului și a construcțiilor de mașini. Asta înseamnă putere și voință de a înfăptui.

Tot ceea ce a făcut la vremea sa Mircea cel Mare, a făcut cu ostașii și oamenii acestor locuri. Și astăzi, tot oamenii locului trebuie să demonstreze putere și forță, spre a îndeplini deziderateie vremii. Totul depinde de noi și trebuie să ne dovedim urmași demni ai celor care au trăit și au luptat acum 600 de ani".

Întreaga zestre materială și spirituală a Tîrgoviștei stă mărturie a ceea ce au însemnat de-a lungul veacurilor oamenii acestor locuri.

Tot ce s-a durat în cîțiva ani, aceștia din urmă, arată tăria celor de azi. Sînt oameni care au făurit o nouă tinerețe bătrînei cetăți Tîrgoviște; oameni ce se mîndresc cu un strălucit trecut și clădesc un luminos viitor.

Trăind, fie chiar și cîteva zile, în ritmul lor trepidant, îți amintești de adevărul unor spuse ale istoricului Nicolae Iorga: „Oricine are dreptul să fie mîndru de strămoșii săi, dacă e în stare să-și îndeplinească datoria de a-i urma."

LIANA MOLNAR ■

VÎRSTELE OȘEANULUI

Poți să găsești români pretutindeni; nobilă sămînță. Oșeni însă numai în Țara Oașului... Au ei un fel al lor de a se întoarce de oriunde ar fi răsfirați prin țară. Seminția lor este la fel de misterioasă ca și un stup de albine...

S-au născut în locuri aspre, greu de pătruns și peste mînă. Poate că de asta se află aici, nimeni să nu-i tulbure. Nu din pricina imixtiunii, ci pentru că au avut întotdeauna timpul măsurat în munca acestui pămînt cu rod de numai cîțiva centimetri adîncime și care, pe alocuri, mai este încă așa de două mii de ani sau mai mult. De fapt, lor le place liniștea, cel mai mult le place puținul așa cum la baza vieții stă o moleculă...

Prin fapta asta, ca o noapte sau ca o zi, ca un deal sau ca o vale, ca o canicula sau ca un crivăț, ca un stol de grauri sau legănat de rață domestică, zbîrlionțat ca un cîine de stînă sau moale ca un bot de miel, iute ca un ardei din pămînt hrănit cu bălegar, mustos ca un izvor de apă bolborosind ciudat a aer, scurt cît o ulucă și pietros la trup... ca o piatră, el, oșeanul, a încopăcit la un mal al României, adică a făcut cel mai echitabil echilibru ecologic într-un spațiu stabil, rotund și luminos, nemaipomenit de darnic cu hărnicia...

Am vrut, de fapt, să vă vorbesc despre oșeni ca și cum aș fi spus ceva despre mine; mi-am dat seama însă că mă cunosc prea puțin... Împreună cu dv. am putea pătrunde felul simplu de a fi al oșeanului. Ca o poveste fără cuvinte. Este greu să nu spui nimic; noblețea gîndului dv. poate însă înlocui orice. Puteți pune degetul pe oricare imagine și, în locul explicațiilor noastre obișnuite, să-i povestiți copilului dv. într-un fapt de seară. Chiar dacă nu ați fost niciodată prin Țara Oașului. Dacă veți alege cuvinte calde, nu veți greși, iar povestea dv. va fi dintre cele mai adevărate...

PAUL AGARICI ■

VÎRSTELE OŞEANULUI

VÎRSTELE OȘEANULUI

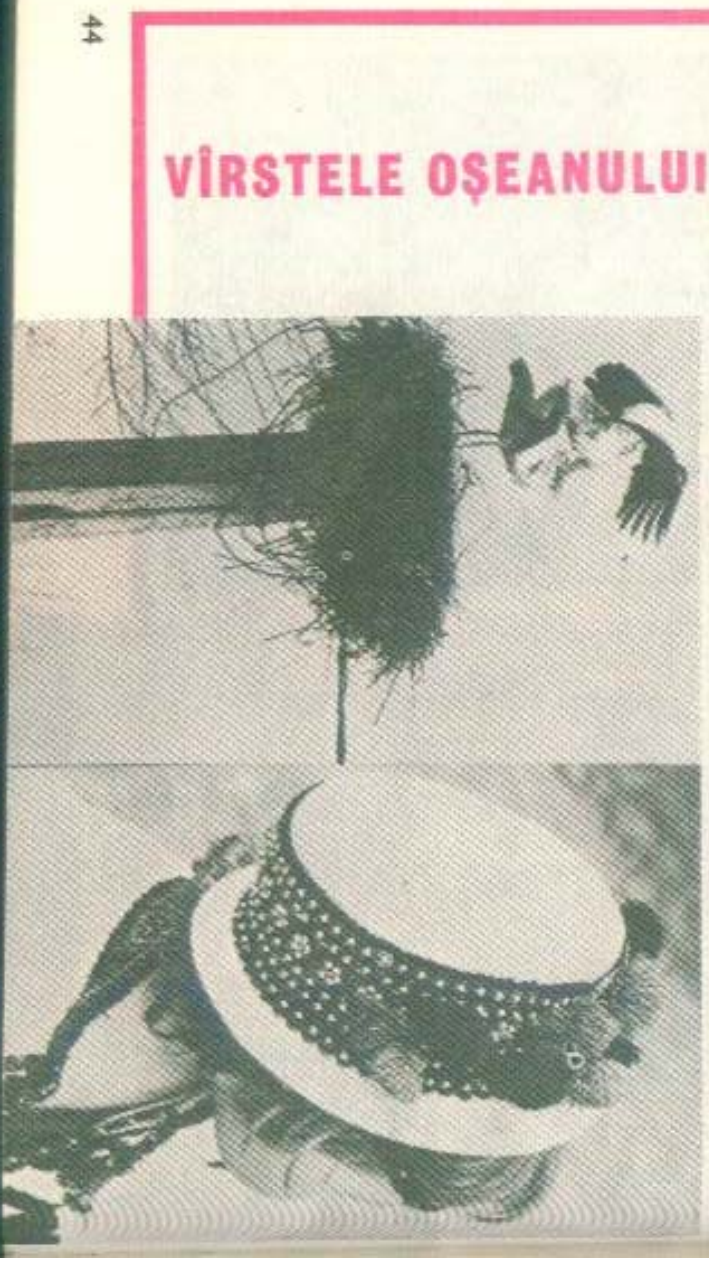

„Trebuie să pornim întotdeauna de la faptul că tot ceea ce facem, construcția socialistă o realizăm cu oamenii și pentru oameni. Socialismul nu poate fi decît opera unită a tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, a întregului popor! Aici, în România, trebuie să înfăptuim visul de aur, realizarea celei mai drepte societăți pe care a cunoscut-o vreodată omenirea — societatea comunistă!"

„UNIȚI ÎN CUGET ȘI-N SIMȚIRI"

DIN ACTIVITATEA CONSILIILOR FRONTULUI DEMOCRAȚIEI ȘI UNITĂȚII SOCIALISTE

Cînd vorbim despre „unire-n cuget și-n simțiri" nu ne referim numai la întemeierea, prin voința unanimă, a marilor ctitorii care au dăltuit o nouă geografie a patriei, ci și la acele mărunte fapte, dar atît de importante pentru o viață de om, pe care le-am putea numi simplu: întemeieri de suflet — un parc, o școală nouă, o fîntînă, o pădure — simbolizată prin sădirea unor puieți — o casă frumoasă, precum hărnicia gospodarului, un stadion... Sînt acestea însemne ale dragostei față de strada ta, față de orașul sau comuna ta, față de țara ta pe care, iată, în România de azi le întîlnești la tot pasul! Cine nu a văzut Rm. Vîlcea de cîțiva ani, nu-l mai recunoaște azi, după cum nu mai recunoaște Tîrgoviștea, Tulcea ori Galațiul, Craiova sau Timișoara, Tg. Mureșul sau Alexandria... Cum să mai recunoști, de pildă, în tulburătoarele, prin frumusețe! faleze de azi, căsuțele de odinioară care salutau stinghere bătrînul fluviu?! Cum să mai recunoști noile cartiere sau parcurile care au luat locul unor terenuri virane sau zone promiscue?! Cum să nu-ți bucuri sufletul și ochiul cînd descoperi că ei, oltenii, pe lîngă modernele puțuri forate în vatra orașului, au scos la lumină și bătrînele fîntîni — mărturii de istorie și podoabă de artă, cum le spunea cineva — multă vreme lăsate în paragină sau cînd vezi cum locuitorii Capitalei, într-o neostenită rîvnă, dăltuiesc, cu sudoarea frunții, pentru azi și pentru mîine?

Cei din Lehliu Gară — ca să ne oprim undeva — comună care în urmă cu vreo 50 de ani nici nu exista, socotesc că deja au trecut cu un picior peste pragul orașului de mîine — după cum ne prezenta noua stare a așezării președintele Consiliului comunal al FDUS, Vasile Stancu. Și n-ar fi ajuns aici, sublinia același interlocutor, fără participarea efectivă a tuturor locuitorilor la punerea temeliei durabilității și frumosului, începînd cu construirea de case și blocuri trainice, cu aducerea la ei acasă a meșteșugarilor orașului, cu întemeierea unei industrii locale, pînă la amenajarea de spații verzi, a celor de joacă pentru copii, a străzilor... La Chitila, cum relata cîndva Doinița Stoica, președinta Consiliului comunal al FDUS, pentru pietruirea unui drum de patru kilometri ce ducea spre satul aparținător Rudeni, au ieșit să ajute la întinderea balastului vreo două mii de oameni, chiar și dintre cei care nu prea aveau trecere pe acest drum; aceiași oameni ai locului, după ce au asfaltat strada Păcii au ieșit la amenajarea spațiilor verzi de pe laturile ei și plantarea pomilor, continuînd a pune pe picioare o fostă groapă de gunoi întinsă pe vreo 20 de hectare. Au nivelat-o și au ridicat în locu-i, numai prin muncă patriotică, un splendid stadion de fotbal, gîndind, pe mai departe, utilizarea restului spațiului pentru înălțarea unei adevărate baze sportive și de agrement a comunei.

Exemple de acest fel s-ar putea da cu miile, cu zecile de mii. Un singur numitor comun au toate aceste reușite ridicate la scară națională: de întemeierea lor se bucură nu numai niște constructori și niște edili pricepuți, ci și cetățenii care și-au pus, la rîndu-le, semnătura pe temelia lor, tineri și vîrstnici, comuniști, uteciști și membri ODUS, semnătură încrustată în frumusețea acestei țări, în temeinicia ei susținută de rîvna neobosită a minunaților noștri contemporani. Ce altceva sînt întrecerile lansate de membrii ODUS pentru cea mai frumoasă stradă, pentru cel mai frumos cartier decît parte din acea comuniune de cuget și de ideal despre care vorbeam, spre mai binele nostru, al celor de azi, spre mai binele celor de mîine!

TRIBUNA DEMOCRAȚIEI — ȘCOALĂ A RĂSPUNDERII CIVICE

Intrată în practica noastră de toate zilele Tribuna democrației se dovedește o adevărată școală a răspunderii civice, un cadru deosebit de prielnic pentru exercitarea tot mai activă și mai eficientă de participare directă a tuturor oamenilor muncii la discutarea problemelor de interes general, la adoptarea unor decizii cu caracter economic și social. Larga participare la aceste întîlniri, indiferent de starea vremii (mi-aduc aminte de o astfel de Tribună a democrației ținută în sectorul V al Capitalei

pe un timp în care parcă se rupsese cerul, ploaia torențială durînd ore în șir și totuși sala se umpluse aproape la deschiderea ședinței!) reflectă încrederea în esența, în eficiența dialogului ce se poartă timp de cîteva ore, în fiecare lună, între reprezentanții organelor puterii și administrației de stat și între cetățeni, prin reprezentanții lor. Se dovedește acest lucru — și o spunem în deplină cunoștință de cauză participînd la numeroase manifestări de acest fel din mai multe zone ale țării — prin însuși faptul că organizatorii consacră prima parte a întîlnirilor unei adevărate dări de seamă responsabile și concrete. Punct cu punct sînt înfățișate problemele ridicate de cetățeni la precedenta Tribună a democrației, arătîndu-se ce anume s-a rezolvat și cum anume, ce nu s-a rezolvat încă și de ce, fixîndu-se termene precise precum și ce sesizări s-au dovedit neîntemeiate sau ce propuneri s-au dovedit, în teren, de nerealizat și de ce. Pentru că la fiecare adunare publică de acest fel toate, dar absolut toate problemele ridicate de cetățeni sînt notate cu grijă, studiate și trecute în sarcina instituțiilor sau întreprinderilor de care depind prin reprezentanții lor care urmează să dea socoteală de rezolvare la următoarea întîlnire.

Ce se dezbate într-o Tribună a democrației? În mare se discută probleme legate de dezvoltarea edilitar gospodărească, întreținerea și dezvoltarea fondului locativ, aprovizionarea judicioasă a populației, întărirea autoconducerii și autogestiunii muncitorești. Atît cei cu funcții de decizie sau cu responsabilități directe în mai bunul mers al lucrurilor, cît și cetățenii, la fel de interesați și, mai la urma urmei, la fel de responsabili, față de modul în care-și trăiesc viața, analizează, fără menajamente o infinitate de situații care pot merge de la judicioasa folosire a energiei electrice pînă la gradul de civilitate și solicitudine al lucrătorului din comerț, de exemplu. Ochiului public nu-i scapă însă cînd este cazul, pentru mai binele vieții noastre, nici aspecte de etică, de morală, de atitudine față de muncă, demonstrîndu-se astfel că nu-i rămîne indiferentă manifestarea care nu numai că nu se încadrează în normele eticii și echității noastre, dar devine piedică în dezvoltarea pe care ne-o dorim. Deseori am auzit astfel de glasuri, deseori am văzut degetul acuzator îndreptat împotriva cetățeanului cutare, căruia nu-i place munca și duce un trai parazitar, sau împotriva vecinului care nu respectă regulile de conviețuire cetățenească sau tulbură liniștea publică; se arată și înspre copiii care uneori mai scapă de sub supravegherea părinților, dezvoltarea lor viitoare fiind pusă sub semnul întrebării; în sfîrșit, înspre vreun responsabil sau altul al unei unități comerciale care nesocotește normele muncii și răspunderii sale. Funcția educativă a Tribunei democrației iese, cu atît mai mult în evidență, în atari situații, ea manifestîndu-se cu tot mai multă pregnanță ca o adevărată școală cetățenească.

Esența acestei democrații nu trebuie înțeleasă însă simplist și nu trebuie să funcționeze numai într-o singură direcție: adică să sesizăm numai întreprinderea, unitatea cu o anumită obligație de a ne rezolva sesizarea, noi rămînînd în postura spectatorului. Nu, nu așa trebuie rezolvate lucrurile! Esența acestei democrații cere implicare, conlucrare, mobilizare la acțiuni comune cu caracter larg cetățenesc! Am întîlnit situații cînd oamenii își fac cunoscute cele mai reușite acțiuni ale lor de înfrumusețare, considerînd Tribuna ca un cadru adecvat pentru asemenea schimburi de experiență; am reținut însă și altele, precum spusele unui președinte al unei asociații de locatari din Tîrgoviște care venise în fața Tribunei doar cu revendicări-pretenții ce țineau în bună măsură de înșiși locatarii — precum ar fi curățenia zonei. A trebuit să i se aducă aminte, în acest cadru democratic, că locatarii au nu numai drepturi, ci și datorii!

Vom prezenta, în cele ce urmează, cîteva crîmpeie care vorbesc despre seriozitatea cu care sînt tratate propunerile și sesizările oamenilor la aceste originale adunări cetățenești. Discutînd cu Ana Nedelcu, președinta Consiliului municipal al Frontului Democrației și Unității Socialiste Bacău pe această temă ne-am manifestat dorința de a vedea pe viu o realizare la izvorul căreia a stat mesajul pornit de la Tribuna democrației. S-a oprit la nașterea Pieței Sudului. Cartierul Sudului devensise, în ultimul timp, „un oraș" în oraș. Apăruseră în zonă cam toate accesoriile unei vieți civilizate necesare unor mari aglomerări. Piață însă nu aveau. Locuitorii zonei trebuind să bată drum destul de lung pînă la piața centrală. Propunerea a fost făcută de un cetățean din Cornișa 1. Așa a apărut Piața Sudului băcăuan, frumoasă, curată, aerisită în care și-a găsit locul și o autoservire complexă, unitate care la nivelul municipiului a devenit, cu adevărat, o unitate etalon. Una din cele 223 propuneri înregistrate în Tribunele democrației, una din cele 199 rezolvate, adică, traduse în viață. • Necazul celor din Albești — Paleologu, județul Prahova, era legat de lipsa apei potabile. În fîntînile lor apa era sărată, precum cea a mării. Probabil că de la Cricovul Sărat li se trăgea, un pîrîu ce le înconjura așezarea. Pentru a-și asigura apa de băut, de gătit, de udat grădina cărau cu gălețile apă de la cele 10 fîntîni ale satului, un fel de pompe împămîntenite de primărie pe unele ulițe ale satului. Într-una din Tribunele democrației, ne spunea primarul comunei, Ion Pantazi, s-a ridicat o propunere — să aducem apa prin conducte de la Urlați. Am studiat-o, am întors-o pe toate fețele și am găsit-o în final, bună, trecînd la treabă. Tot satul a sărit în ajutorul lucrării începute în primăvară. Oricum, li s-a luat o mare greutate de pe suflet albeștenilor prin rezolvarea acestei probleme a problemelor pentru ei • Un brașovean, deloc obișnuit cu risipa de lemn din unele zone ale pădurilor, atrăgea atenția într-o Tribună a democrației că se găsesc mari cantități de lemn degradat, în special pe Cheile Rîșnoavei. Pe loc au fost luate măsuri comune — Inspectoratul silvic împreună cu organele de exploatare a lemnului — ca toate produsele valorificabile să fie scoase imediat și date în producție, iar cele nevalorificabile să fie adunate, igienizîndu-se astfel pădurea. Cei de la Inspectoratul silvic Neamț, pornind tot de la o sesizare înregistrată la o Tribună a democrației, au împădurit 136 hectare pe terenurile degradate — goluri, rîpe, taluze.

CONTROLUL OAMENILOR MUNCII — EXPRESIE A DEMOCRAȚIEI AUTENTICE

Expresie a democratismului nostru, a perfecționării continue a întregului mecanism de conducere a vieții economico-sociale, controlul oamenilor muncii — una din formele cele mai directe prin care cei ce muncesc își exercită răspunderea în calitatea lor de producători, proprietari și beneficiari ai avuției naționale, profund interesați în dezvoltarea și buna gospodărire a mijloacelor de care dispune societatea pentru ridicarea nivelului de bunăstare și civilizație al poporului — și-a sporit mereu rolul de instrument al autoconducerii muncitorești, eficiența sa socială, devenind în ani o puternică școală a autogospodăririi, o inepuizabilă sursă de inițiative cetățenești în toate domeniile de interes public.

Experiența dobîndită în acest domeniu în care sînt angrenați în prezent aproape 200 000 de membri — muncitori și țărani, maiștri, ingineri, medici, juriști, pensionari, gospodine, comuniști, utecișți și membri ai Organizației Democrației și Unității Socialiste — și-a sporit tot mai mult eficiența printr-o largă participare cetățenească la respectarea hotărîrilor de partid și a legilor țării, apărarea avutului obștesc, întărirea spiritului de ordine și disciplină, creșterea gradului de solicitudine a personalului muncitor din unitățile comerciale și prestatoare de servicii ș.a. Urmare a bunei experiențe cîștigate precum și a îmbunătățirii cadrului său legislativ, cele aproape 49 000 de echipe de control al oamenilor muncii au făcut, în anul care a trecut, peste 250 000 propuneri, sesizări și sugestii menite să conducă la îmbunătățirea activității în unitățile supuse controlului, fapte care dovedesc maturitatea, exigența și competența sporită a echipelor care au acționat cu consecvență pentru înlăturarea neajunsurilor dintr-un sector sau altul de activitate.

Se cuvine să menționăm, în această scurtă trecere în revistă, și dezbaterile consfătuirilor pe linia Controlului oamenilor muncii ca pe un moment deosebit în cronica democrației acestor ultimi ani prin analiza exigentă a modului în care s-a acționat pentru înfăptuirea indicațiilor și orientărilor date de secretarul general al partidului, președintele Frontului Democrației și Unității Socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, privind creșterea rolului controlului în rezolvarea problemelor de muncă și de viață ale oamenilor precum și a contribuției Controlului oamenilor muncii la îndeplinirea hotărîrilor Congresului al XIII-lea al partidului.

Grupaj realizat de
GEORGETA ȘTEFĂNESCU ■

ILIE ȘI STATUIA

În curtea fabricii se afla un parc mic și acolo fuseseră așezate statuile, la început, în mijlocul unor ronduri de flori. Acolo au rămas vreo douăzeci de ani, pînă cînd s-a hotărît ca pe locul parcului să se înalțe hala de debitare iar statuile, oricît de masive ar fi părut datorită betonului din care fuseseră turnate, au părăsit ringul și luate pe sus cu macaraua au fost depozitate în spatele cantinei. Nu cu prea mult timp în urmă, cînd întreprinderea a intrat într-un accentuat proces de modernizare, cînd s-a deschis și împunătoarea alee care duce dinspre poarta principală către pavilionul administrativ, statuile au fost așezate pe marginile acestei alei, împlinindu-se astfel și dorința directorului Victor Creangă de a aduce un element de artă în decorul industrial al Întreprinderii de construcții metalice din Bocșa.

Statuile acestea au o legendă a lor, ele seamănă leit cu cîțiva oameni care au lucrat în întreprindere. Dintre acești oameni doar Ilie Chișozan mai lucrează încă și de la el am aflat toată povestea statuilor. Ilie Chișozan are 45 de ani și e de fel din Bocșa Română. În 1956, pe cînd era elev la școala profesională, pe cînd învăța meseria de lăcătuș construcții metalice, într-o bună zi a venit la școală un sculptor din Bocșa, pe nume Botnic, și i-a cerut meșterului lui, Iosif Valenta, un băiat ca model pentru o statuie ce avea să reprezinte un ucenic. Ilie Chișozan lucra în atelier, la menghină, și s-a nimerit să fie ales tocmai el, care era destul de firav, cu toate că avea și colegi mai vînjoși, zice. Pe locul cantinei se afla o baracă unde era atelierul sculptorilor, fiindcă în afară de acel Botnic mai era încă unul, Szauer, și acolo i s-a spus să vină. În prima zi a fost bucuros să scape de cîteva ore de școală dar pe urmă s-a schimbat treaba, era obligat să se prezinte în fiecare zi, după lecții, și să stea cîte o oră și jumătate ba chiar și două iar asta a durat cîteva săptămîni, aproape o lună. Sculptorii se tot uitau la el și desenau ceva pe niște planșe, vezi bine că făceau niște schițe, zice Ilie Chișozan, dar lui i-a trecut atunci prin minte că nu e deloc plăcut să fii ținta unei priviri atît de stăruitoare. Cel mai greu i-a fost cînd i s-au luat mulaje de pe mîini și de pe față, cînd i s-a luat mulajul de pe față nu i-a plăcut chiar deloc, mărturisește Ilie Chișozan, artiștii foloseau niște pînze și ghips umed și norocul a fost doar că operațiunea aceasta n-a ținut decît vreo cîteva minute. La ultima ședință a primit un cadou, un bust al lui, din ghips, la scara 1 pe 1, pe care mai tîrziu l-au spart copiii, jucîndu-se prin casă, au dat peste etajera pe care Ilie Chișozan îl ținea spre amintire și pulbere l-au făcut.

Ilie Chişozan are două fete, Isabela e elevă de liceu iar Sorina a împlinit 20 de ani şi lucrează ca tehniciană în fabrică. „Mi-a plăcut — zice el — mai mult de fetele mele decît de ghipsul ăla..."

La 1 august 1958 s-a angajat în fabrică. Statuile apăruseră, în parcul din curtea întreprinderii, în primăvara aceluiaşi an. Fuseseră făcute pe banii sindicatului. Prin anii '50 şi ceva era preşedinte la sindicat unul Alexandru Tara, de meserie lăcătuş. Înainte lucrase la Reşiţa, la raion. Mai tîrziu, după ce s-a întors la meseria lui, a continuat să fie totuşi vicepreşedinte la sindicat, pînă a ieşit la pensie. Şi Ilie Chişozan crede că ideea asta cu statuile, care ar fi făcut mai frumoasă viaţa întreprinderii, de la el a plecat.

Dar ce reprezentau statuile acelea?, îl întreb pe Ilie Chişozan. Prima dintre ele, Lăcătuşul, semăna leit cu Szabo Carol, care era, bineînţeles, lăcătuş, în secţia de ramificaţii. Acela era de fel din Gătaia-Timiş, unde a tot făcut naveta pînă în urmă cu opt ani, cînd a ieşit la pensie. A doua statuie, Sudoriţa, era o replică în beton a unei sudoriţe adevărate, în carne şi oase, pe nume Maria Isac. Sudoriţa cea adevărată a divorţat, s-a măritat cu altul şi s-a numit Maria Vulţan. La un an după aducerea statuilor în parc s-a transferat la altă întreprindere. Nu mult după aceea a sfîrşit într-un accident. A treia statuie, Tehnicianul, se află aşezată acum în faţa pavilionului administrativ. Dar nimeni nu-şi mai aduce aminte numele omului după chipul căruia a fost turnată. La fel au fost uitate şi numele celor doi zdraveni bărbaţi din grupul statuar al Forjorilor. Unul ţine în mînă un baros iar celălalt un ciocan de planat. Amîndoi se străduiesc să îndrepte o bucată de fier cornier. Ilie Chişozan face parte tot dintr-un grup statuar, Nituitorii. Un meşter ţine în mînă pistolul de nituit iar el, Ucenicul, stă alături ca să fure meseria. Şi dacă numele meşterului-statuie a fost şi el dat uitării, în schimb Ilie Chişozan nu are cum să uite că omul de la care a avut multe de învăţat pe cînd începuse a munci ca lăcătuş-trasator a fost maistrul Balotescu. Mai întîi a muncit la secţia de ramificaţii. Apoi la secţia de poduri rulante, ca lăcătuş-mecanic. După aceea a fost şef de echipă în secţia 230, unde se fac macaralele portuare. În '74 a ajuns maistru iar din '80 lucrează ca tehnician la atelierul de proiectare tehnologie. De aproape 30 de ani, de cînd munceşte, e cunoscut în întreprindere ca om de-o rară conştiinciozitate şi pe-a cărui destoinicie se poate conta. „Însă nu existenţa statuii m-a determinat să devin omul care am devenit, zice el. Şi mai cred că dacă aş fi ajuns un om de nimic, un vagabond, conducerea fabricii ar fi trebuit să dea jos statuia respectivă". Oricum, mărturiseşte el, îi place mai mult statuia decît să fi fost pictat ca în tabloul ce se află în încăperea dintre biroul directorului Vasile Creangă şi biroul directorului tehnic Alexandru Zghihard. În tabloul acela, doi tineri plini de voie bună, ba chiar rizînd de-a binelea, apasă pe nişte manete. Asta fiind tot. Pe cînd o statuie e o statuie, zice Ilie Chişozan.

După ce statuile au fost luate din parcul unde fuseseră aşezate la început, o vreme nu s-a mai ocupat nimeni de ele, păreau uitate definitiv, dar acum trei ani, înainte de-a fi aduse pe locurile noi, au fost curăţate cu peria de sîrmă şi tot atunci a fost reparat şi grupul Forjorilor, fiindcă unui forjor i se rupsese barosul şi se vedea armătura de fier beton. El nu ştia de aceste preparative, nu ştia că statuilor li se pregăteşte o soartă nouă, aceea de-a fi aduse iarăşi la lumină, şi cînd a fost vorba să le mute s-a speriat că o să fie aruncate undeva. Pe urmă, cînd a văzut că sînt aduse pe marginea aleii celei noi, betonată şi ea, parcă i-a venit inima la loc. A mai avut parte să se teamă o dată şi după aceea. Chiar sub fereastra biroului lui se află grupul statuar din care face parte şi el, Ucenicul, şi într-o bună zi a văzut că o echipă de oameni ai întreprinderii s-a apucat să taie plopii bătrîni de pe alee. Un plop a căzut exact lîngă grupul nituitorilor la care priveşte Ucenicul şi atunci Ilie Chişozan s-a enervat rău, îşi aminteşte, în ziua aceea nici nu şi-a mai băut cafeaua. Şeful lui de birou, ingineru Gheorghe Ignat, i-a zis: „Lasă, că s-ar fi reparat!" Iar Ilie Chişozan a zis la rîndul lui: „Un lucru reparat, e cîrpit".

Cînd a pozat pentru sculptori, îşi aminteşte Ilie Chişozan, avea 15 ani. Colegii de şcoală l-au invidiat. Într-adevăr, spune el, alţii erau mai vînjoşi. Dar s-a considerat, probabil, că el reprezintă mai bine ideea de ucenic tocmai pentru că era mai firav. În orice caz, după dezvelirea statuilor, tatăl lui Ilie Chişozan s-a lăudat la vecinii lui de pe strada Arenei, ce se află chiar lîngă întreprindere, iar cu vreo cîţiva a sărbătorit evenimentul cu nişte pahare de rachiu. Cu Franz Novac, şofer de meserie, cu Veselyi Iosif, sculer, şi cu unul căruia i se spunea „domnul Tablă", pe motiv că era şeful depozitului de laminate al fabricii. Mai tîrziu, cînd Ilie Chişozan a cunoscut-o pe soţia sa, Gerda, s-a apucat să-i povestească despre statuia cu Ucenicul tocmai cînd se aflau în cofetăria de la Boţa Montană. Cînd a auzit despre ce e vorba, Gerda a deschis ochii mari şi s-a înecat cu prăjitura. Un coleg nou, venit de curînd în întreprindere, Costică Minescu, arătînd către statuile de beton l-a întrebat odată cine sînt „ăştia". Abia l-a crezut

cînd i-a spus că unul este chiar el. Cînd au fost făcute statuile, întreprinderea avea 1 500 de oameni. Acum are vreo 5 000, mulți sînt oameni tineri și prea puțini dintre ei mai cunosc povestea acestor statui. De altfel, cum spuneam, dintre modelele alese de sculptori, doar el mai trece zilnic pe poarta întreprinderii. Iar unii dintre prietenii lui așază uneori pe creștetul Uceniculuí cîte o bască sau o pălărie ca să nu-l plouă, zic ei, sau îi reproșează că de cîte ori trec pe-alături și-l salută el tace ca mutul.

Statuia are mereu 15 ani dar el, cum zice, simte că a mai îmbătrînit, că „filmul vieții se schimbă". Oricum, repetă Ilie Chișozan, nu statuia l-a determinat să devină omul care a devenit.

DUMITRU CONSTANTINESCU ■

PASTEL

ORIZONTAL: 1) Roșior bătînd în roib. **2)** Roșior prin părți! — Roșu tare. **3)** Alb apos — Ecru necromat! — Începutul unui pastel! **4)** Murg — Carmin în extremis! — Nuanță de culoare. **5)** Notă medie! — Gălbenel decolorat! — Culoare la față. **6)** Oscilantă între roșu și verde. **7)** Galben prețios — Coif fără moț! **8)** Sur râu (pl.) — Galbeni din ouă. **9)** Plin de pete... în violet! — Volum în care se înșiră verzi și uscate. **10)** Tip de... negru... închis de obicei (pl.).

VERTICAL: 1) Verde crud. **2)** Masă kaki — Ultimele nuanțe de negru și de verde... la începutul pastelului! **3)** Un albastru infinit! — Alb care se prinde. **4)** Articol mic! — Toc... fără cerneală. **5)** Liliachiu... dar nu în fond! — Atacant de culoare — Portocaliu... închis! **6)** Negru... sculptural — Pelin fără floare! **7)** Albastru șerpuitor — Prinse în chenare... de patru culori (sing.). **8)** Albastru dat la topit — Plan de marfă — Fiu la arabi. **9)** Închise sau deschise la culoare — Aurit... superficial! **10)** Roze.

Dicționar: UEP, ART, PEL, IBN.

ION STANCIU ■ — **Galați**
Cercul rebusist „Dunărea"

CONFIRMĂRI

ORIZONTAL: 1) Tip de ansamblu teatral. **2)** Termen... imposibil de reprodus. **3)** Prototipul fotografului — Bază sportivă! **4)** Face totul de bunăvoie — Al patrulea... din față (pl.). **5)** Începător în ale poeziei. **6)** Angajat ca interpret — Puțină la trup! **7)** Mișcare ușoară de înviorare — Ras de pe suprafața pămîntului. **8)** Se schimbă la fiecare oră — Prefață la istoria culturii. **9)** Oameni care plac mult. **10)** Încheie o afacere! — A face un lucru bun.

VERTICAL: 1) A pune lucrurile la punct — Centru de proiectare naval. **2)** Verigă de legătură — Reprezentativa de junioare (pl.). **3)** Problemă de stat la înalt nivel. **4)** Loc pentru o bătaie... între prieteni — Un fel de cîine — Itinerar marcat dacapo al fine! **5)** Încolțit de mistreți — Lucrare de artă de factură nouă. **6)** A executa o operație de ...montaj — Mutare obișnuită cu calul. **7)** Deplasări repetate pe linie de serviciu (sing.) — Trage de limbă. **8)** Tub gol! — Reflector lateral! — Dispozitiv pentru închiderea geamurilor. **9)** Înzestrate cu forță de pătrundere în adîncime — Capul răutăților! **10)** Concurenți la înălțime.

GHEORGHE ARVINTE ■ — **Adjud**

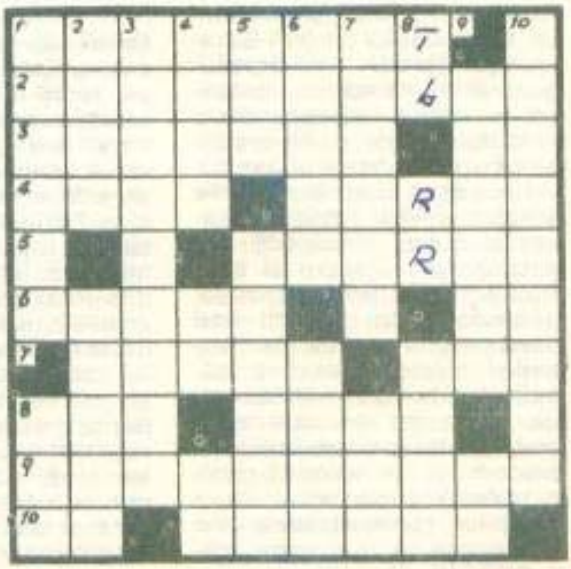

CÎNTAREA ROMÂNIEI

EDIȚIA A VI-A

— Ne aflăm, stimate tovarășe Gheorghe Milca, în plină desfășurare a celei de-a VI-a ediții a Festivalului Național „Cîntarea României", amplă manifestare culturală, tehnică și științifică născută din vizionara și generoasa inițiativă a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului nostru. Pînă spre sfîrșitul anului 1986 se va consuma, ca să zicem așa, etapa de masă a festivalului. Cum se vede la ora actuală, de la nivelul Direcției culturii de masă a Consiliului Culturii și Educației Socialiste, direcție pe care o conduceți, această etapă?

— Avînd în vedere concluziile desprinse din edițiile precedente ale festivalului pentru îmbunătățirea acțiunilor politico-educative și cultural artistice, factorii organizatori centrali și locali au acționat cu și mai multă fermitate pentru ca festivalul să reunească în continuare toate forțele existente în fiecare localitate și județ, punînd în centrul activității de educație patriotică, revoluționară a maselor, dragostea față de partid, de popor, hotărîrea de apărare a cuceririlor socialismului, în spiritul documentelor Congresului al XIII-lea și al cuvîntărilor secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Ca o notă de noutate, printr-o conlucrare mai unitară a factorilor centrali și locali, în această a VI-a ediție a festivalului a fost îmbunătățit regulamentul — cadru al confruntărilor cultural-artistice, punîndu-se un accent mai mare pe promovarea manifestărilor politico-educative, științifice și cultural artistice, cu un pronunțat caracter militant, patriotic și revoluționar, precum și pe diversificarea modalităților de abordare a creațiilor literar-artistice prin antrenarea în mai mare măsură a uniunilor și asociațiilor de creatori, realizîndu-se astfel posibilități mai largi de exprimare a întregului potențial cultural-artistic și tehnico-științific de la orașe și sate, de îmbogățire a conținutului ideologic și de creștere a eficienței educative a tuturor programelor din cadrul așezămintelor de cultură a organizațiilor de masă și obștești antrenate în festival.

— Ce s-a făcut concret în litera acestui nou regulament-cadru al festivalului?

— Pornind de la conținutul noului regulament-cadru, comitetele de cultură și educație socialistă, în colaborare cu consiliile sindicale, comitetele U.T.C., inspectoratele școlare și celelalte instituții și organizații de masă s-au preocupat de o mai bună pregătire și desfășurare a etapei de masă a actualei ediții. Încă din toamna trecută, o dată cu lansarea noii etape, în toate județele țării au avut loc plenare și ședințe ale comitetelor de cultură și educație socialistă în cadrul cărora au fost prezentate concluziile ediției precedente și au fost adoptate planuri de măsuri ale comisiilor județene ale festivalului.

— Revenind, sub altă formă, la prima întrebare a acestui interviu, v-am ruga să ne faceți o imagine de ansamblu asupra modului în care s-a desfășurat pînă acum etapa de masă a celei de-a VI-a ediții a festivalului.

— Făcînd o privire de ansamblu, putem sublinia că măsurile întreprinse au condus la lărgirea sferei de cuprindere a oamenilor muncii de la orașe și sate, a tineretului, impulsionînd organizarea pe plan județean a activității politico-educative și cultural-artistice complexe, în așa fel încît acestea să corespundă necesităților de educare a maselor, a tineretului în spiritul concepției revoluționare a partidului, al cultivării sentimentului de dragoste pentru patrie și popor, al mobilizării acestora pentru îndeplinirea sarcinilor reieșite din Programul partidului. În acest context dorim să subliniem desfășurarea unor ample și complexe manifestări dedicate sărbătoririi a 65 de ani de la făurirea P.C.R. și împlinirii a 50 de ani de la istoricul proces al luptătorilor comuniști și antifasciști de la Brașov. Grupate sub genericul „65 de ani de luptă și realizări pe calea făuririi socialismului în România", ciclurile de manifestări au cuprins expuneri, dezbateri, simpozioane, sesiuni de comunicări științifice, întîlniri cu activiști de partid și de stat, expoziții de carte, gale de filme, spectacole și concerte omagiale reflectînd aspecte ale tradițiilor de luptă ale poporului român pentru unitate, libertate și independență, ale mișcării muncitorești, revoluționare, subliniindu-se lupta dusă de P.C.R. pentru eliberare socială și națională, pentru făurirea socialismului. În acest cadru economico-social, o atenție deosebită s-a acordat popularizării realizărilor economico-sociale obținute sub conducerea partidului în construcția socialistă, a măreților ctitorii ale „Epocii Nicolae Ceaușescu". O seamă de manifestări și acțiuni educative au avut loc în cinstea aniversării a 42 de ani de la actul istoric de la 23 August 1944, care au constituit prilejuri eficiente de educare patriotică, revoluționară a maselor, a tineretului. Subliniem în mod deosebit marele spectacol festiv cultural — sportiv de pe Stadionul 23 August, din această vară, dedicat zilei naționale a poporului român, la care și-au dat concursul cei mai valoroși artiști și sportivi, profesioniști și amatori, din întreaga țară, spectacol care s-a bucurat de călduroase

aprecieri din partea conducerii superioare de partid și de stat și a publicului spectator. În paralel, trebuie să menționăm faptul că printr-o mai strînsă conlucrare cu ceilalți factori educaționali au avut loc manifestări complexe consacrate dezvoltării conștiinței socialiste, formării gîndirii economice și tehnice a oamenilor muncii din industrie și agricultură, perfecționării pregătirii lor profesionale, extinderii inițiativelor muncitorești, stimularea întrecerii socialiste, întăririi răspunderii și disciplinei în muncă, formării și dezvoltării concepției științifice despre lume și viață, promovării principiilor și normelor eticii și echității socialiste.

— Care au fost liniile directoare ale festivalului, în etapa sa de masă, în ceea ce privește creația tehnico-științifică?

— În cadrul mișcării de creație tehnico-științifică de masă, prin conlucrarea mai activă a factorilor de răspundere, s-au organizat o sumedenie de acțiuni, dezbateri, expuneri, întîlniri cu cadre tehnice și științifice, specialiști și oameni ai muncii în scopul unei mai largi participări a acestora la activitatea de invenții și inovații, la îmbunătățirea tehnologiilor de fabricație, reducerea consumurilor materiale, de combustibili și energie, recuperarea, recondiționarea și revalorificarea materialelor, creșterea productivității muncii.

— Care au fost cîștigurile în ceea ce privește activitatea cultural artistică?

— Prin conlucrarea unitară a factorilor educaționali centrali și locali, în actuala etapă de masă a festivalului, importante realizări au fost obținute și în stimularea și dezvoltarea mișcării artistice de masă, de creație și interpretare, organizîndu-se la nivelul întregii țări o gamă complexă de spectacole, concerte, expoziții și gale de filme cu un pronunțat mesaj patriotic, militant, umanist, remarcîndu-se prezența tot mai accentuată pe scenele așezămintelor culturale a teatrului politic, recitalurile de poezie patriotică, a muzicii corale patriotice, revoluționare, a brigăzilor artistice, a teatrelor populare și muncitorești. S-a acționat mai mult în această perioadă pentru consolidarea activității formațiilor existente și de creare a unor noi colective artistice. Din cifrele preliminare pe care le-am primit de la județe, însumînd numai formațiile aparținînd așezămintelor culturale, sindicatelor, tineretului și cooperației meșteșugărești, rezultă că datorită măsurilor întreprinse de comisiile județene ale festivalului s-au înregistrat înființări de noi formații față de ediția precedentă. Vă pot oferi cîteva din aceste cifre. Au fost înființate în județul Bacău 945 de formații, în județul Tulcea, 317. În Brașov, 263. Alte județe pe care le amintesc ca fiind cu un număr sporit de formații, față de faza precedentă, Harghita, Prahova, Mureș, Constanța, Bistrița-Năsăud, Iași, Vrancea, Alba...

— Etapa de masă a Festivalului Național „Cîntarea României" înseamnă o valorificare superioară a folclorului, a tradițiilor populare. Ce ne puteți spune în acest sens?

— Un accent tot mai mare s-a pus și pe valorificarea artei populare, a folclorului, a obicelurilor și datinilor laice, stimulîndu-se integrarea acestora în cultura populară contemporană, precum și pe îndrumarea și controlul asupra creației și circulației produselor de artă populară și artizanat, în vederea combaterii denaturărilor și prostului gust, a poluării folclorului. Reușitele noastre sînt, din acest punct de vedere, încă departe de atingerea țelului pe care ni l-am propus. Dar facem totul ca în cadrul festivalului să se manifeste cît mai puțin, chiar deloc, dacă vom reuși, îndepărtarea de adevăratul filon al artei populare. Ne doare și pe noi faptul că asupra folclorului se exercită o presiune exterioară, cu caracter comercial, provenită din partea unor indivizi ce vor să scape de sub controlul nostru. Ne străduim să avem în continuare o cît mai exactă și eficientă acțiune pentru preîntîmpinarea și înlăturarea definitivă a unor astfel de imixtiuni în cadrul larg și generos al festivalului. Cu alte cuvinte, în acest domeniu mai avem multe de făcut și, în conlucrare cu toți factorii de răspundere, nu vom precupeți nici un efort pentru ca festivalul să fie dedicat cu adevărat artei populare și nu subproduselor acesteia, subproduselor care, în fapt, îi diminuează frumusețea și valoarea, perenitatea însăși.

— S-au desfășurat, în cadrul etapei de masă a festivalului, numeroase acțiuni cu un caracter mai larg. Ne referim la concursurile culturale județene și interjudețene. Ce au evidențiat aceste mari confruntări?

— S-a acordat o deosebită atenție acestor concursuri cu un caracter mai larg, județean și interjudețean. Au cunoscut o adevărată renaștere cîteva concursuri corale de tradiție, precum „D. G. Kiriac" (Pitești), „Cîntecul adîncului" (Valea Jiului), „Iacob Mureșanu" (Blaj), „Iosif Velceanu" (Reșița), „Ciprian Porumbescu" (Suceava). De asemenea, cîteva mari confruntări județene, precum „Comorile Albe", „Zilele culturii călinesciene" (Bacău), „Hercules" (Caraș-Severin), „Cibinium" (Sibiu), „Ritmurile cincinalului" (Vîlcea), „Sarmis '86" (Hunedoara), „Pontica" (Constanța), „Toamna buzoiană", sau în București „Arenele romane" și „Primăvara bucureșteană" au scos în evidență noi valori și talente ale artiștilor amatori. Nu lipsite de importanță au fost, în aceeași idee, marile confruntări interjudețene de creație și interpetare teatrală din cîteva centre de tradiție ca Slănic-Bacău, Bistrița, Slănic-Prahova, Iași, Călărași, Cluj-Napoca, Slatina și București. Brigăzile artistice au avut și ele parte de asemenea ample confruntări la Băilești-Dolj, Vaslui, Tg. Jiu, Pitești, Tîrgoviște, Brăila. În concluzie, deși marile concluzii vor fi trase abia spre sfîrșitul anului viitor, cînd se va încheia și aceasta a VI-a ediție a Festivalului Național „Cîntarea României", putem afirma încă de pe acum că, dincolo de cîteva neajunsuri pe care vom încerca să le eliminăm pe parcurs, ne aflăm pe un drum ascendent, festivalul confirmînd și de această dată amplul succes pe care-l are în rîndul artiștilor amatori, cadrul generos pe care-l asigură manifestării artistice a întregului popor.

N. VICTOR ■

VÎRSTELE COMPETIȚIEI

GÎNDURI DESPRE TINERI

De mai bine de 100 de ani tinerii elevi talentați și pasionați de studiul limbii și literaturii române, al matematicii se întrec în tradiționalele concursuri școlare. Pe parcurs s-au adăugat aproape toate disciplinele și meseriile în care elevii se pregătesc.

La faza pe școală, participă anual aproape două milioane de elevi, iar la faza republicană peste 10 000 de elevi, după ce au trecut etapa județeană. Este o confruntare plină de răspundere, susținută de elan tineresc și mai ales de dorința de afirmare. În fiecare an apar noi nume de elevi și de licee, din toate județele țării. Mulți din cîștigătorii acestor concursuri științifice și pe meserii sînt astăzi integrați în producție ca specialiști în diferite domenii ale activității economico-sociale, studenți sau încă elevi.

În fiecare primăvară alte și alte centre județene sînt gazdele întrecerilor minților și inimilor tinerești.

În anul acesta școlar, Botoșanii lui Mihai Eminescu și Nicolae Iorga vor găzdui cea de-a XXX-a ediție a Concursului de limba și literatura română „Mihai Eminescu", la Alba Iulia se vor confrunta fizicienii; la Tîrgoviște, matematicienii; la Rm. Vîlcea, chimiștii și lista județelor continuă cu biologia, istoria, economia politică, filologia, geografia, limbile moderne, pentru discipline, iar pentru meserii, la nivel central — în domeniul mecanicii, electrotehnicii, construcțiilor, economic, artă etc.

Emoțiile însă pentru matematicieni, fizicieni și chimiști continuă și dincolo de faza națională, prin participarea la olimpiadele internaționale și la olimpiadele balcanice.

Țara noastră, care a inițiat prima olimpiadă internațională de matematică, obține, an de an, prin elevii pregătiți în liceele noastre, rezultate remarcabile. În anul 1985, România s-a situat, în clasamentul neoficial, din 38 de țări participante, pe locul I; 6 premii — 3 premii I și 3 premii II. Toți elevii au fost premiați. Tătaru Daniel de la Liceul „Petru Rareș" din Piatra Neamț, premiul I — de două ori, pe plan internațional, — astăzi student la Universitatea din Iași — este cunoscut în toată țara și peste hotare. Dabija Marius de la Liceul „M. Viteazul" din Ploiești ca și Beli Nicolae de la Liceul de informatică din București. Liceul „Gheorghe Șincai" din Baia Mare, cu fruntașul fizicii din anul acesta Necula Ciprian, al chimiei, Borza Dorin de la Liceul „C.A. Rosetti" din București (în prezent student) și mulți alții au contribuit la creșterea prestigiului învățămîntului românesc. Licee din Cluj-Napoca (informatică), Timișoara (informatică, filologie-istorie, C.D. Loga), Craiova („N. Bălcescu", filologie-istorie), București („Mihai Viteazul", „N. Bălcescu", „Gh. Lazăr", informatică, ind. nr. 34 științele naturii „C.A. Rosetti"), Arad (I. Slavici), Ploiești („M. Viteazul", „I.L. Caragiale" și Liceul de chimie), Galați („V. Alecsandri"), Pitești („N. Bălcescu" și nr. 1), Iași („Emil Racoviță"), Baia Mare („Gh. Șincai", industrial nr. 1), Mediaș („Axente Sever"), Brașov (ind. nr. 8, științele naturii), Constanța („Mircea cel Bătrîn"), Bistrița, Buzău, Giurgiu, Tr. Măgurele, Sighetu Marmației, Urziceni — Ialomița, Rm. Vîlcea, Tg. Mureș, Bacău, Satu Mare — ca să enumăr numai localitățile din liceele cărora începînd cu anul 1980 elevii români au reprezentat țara noastră în competiții deloc ușoare.

Toți sînt frumoși și vorbesc puțin! Uneori emoțiile îi copleșesc.

Emoțiile lor sînt și emoțiile noastre, ale părinților și dascălilor, ale tuturor acelora care-i înconjoară cu bucurie și încredere, care-i privesc ca parteneri competitivi în planul științei. Am văzut cadre didactice din învățămîntul superior de la București și Timișoara cărora li se umpleau ochii de bucurie vorbind despre tinerețea intelectuală a națiunii noastre. Ei sînt și vor rămîne copiii noștri minune! Ne bucurăm că sînt mulți așa cum spunea într-un dialog maramureșeanul Ciprian: „La noi în clasă sînt mulți elevi ca mine, totul depinde de forma în care ești...!" Da, Cipriane, e frumos și tonic ce spui tu! Noi dorim cît mai mulți elevi care să-ți egaleze cel puțin „forma ta"!

Echipajele avioanelor care au purtat ioturile olimpice la competițiile internaționale au rostit în microfoane bucuria succeselor, pregătind parcă aterizările încărcate de emoții. Încurajările și felicitările forurilor învățămîntului românesc, în persoana ministrului educației și învățămîntului au mărit și mai mult obligațiile și bucuria pentru rezultate superioare. Fiindcă un alt component al echipei de fizică, din acest an, Adrian Brot, de la Liceul de matematică-fizică nr. 1 din Timișoara, spunea la întoarcere din Anglia, unde a obținut premiul II: „Greu, dar nu imposibil".

Și dacă ar trebui să realizăm o scrisoare deschisă acestor minunați tineri, ar trebui cred să le spunem că și-au făcut datoria pe măsura tradiției de muncă, hotărîre și ambiție a poporului nostru, răspunzînd cu „rezultate meritorii" acestui timp dominat de dragoste și respect pentru educația și formarea tinerelor generații, prin cele mai autorizate prezențe ale personalității tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al P.C.R. și ale tovarășei academician doctor inginer Elena Ceaușescu.

Drumul competiției este deschis, iar recunoașterea eforturilor și a competenței sînt certe!

Tradiția a fost creată! Ea trebuie menținută! Învățămîntul liceal românesc a dovedit

că poate face față și întrecerilor internaționale.

Să ne bucurăm ca și pînă acum cu toții de succesele concursurilor naționale, internaționale și balcanice.

Prof.dr. CONSTANȚA BĂRBOI ■

COPIII MINUNE — COPII

La doisprezece ani, MARIA LUIZA BOTEZ are un palmares deja spectaculos: două premii internaționale (Citta di Stresa, premiul I absolut în 1983, și Salerno, premiul III, 1983), două recitaluri în străinătate (Viena și Mantova, în 1985), două distincții în cadrul concursului de interpretare „Ciprian Porumbescu" de la Suceava (1981 și 1984), o alta la faza pe țară a Festivalului „Cîntarea României" etc. A cîntat, încă de la șase ani, pe diferite scene ale Capitalei: la Ateneu, în sala mică a Palatului R.S.R., la Casa universitarilor, a susținut microrecitaluri la radio, a fost obiectul unui film de televiziune programat în anul trecut în emisiunea „Lumea copiilor", este prezentă, cu un mic recital, pe discul Electrecord „Copii laureați ai concursurilor internaționale". Un dosar alcătuit cu tot dichisul de spiritul organizat și în același timp sensibil al tatălui adună cele cîteva interviuri acordate de Marilu... pînă la doisprezece ani, precum și tot ce s-a scris în presa română și străină despre interpretările ei. Așadar, pe lîngă marele ei talent de mică celebritate, Marilu se bucură de pe acum de tandrul „impresariat" al celor mai apropiați: părinții.

În urmă cu patru ani, un alt „minialmanah al copiilor" — Flacăra publica primul portret al micuței pianiste. Umorul, spontaneitatea, o imaginație în permanentă revărsare sclipeau din replicile acelui scurt dialog, care avea culoarea vie a copilăriei. Acum, Maria Luiza Botez e aproape o adolescentă, în ciuda camerei sale pline ochi de jucării.

— Spune-mi, Marilu, cum se pregătește un recital?

— A, știu, faceți aluzie la paginile acelea ale mele mai vechi pe care le-am aruncat! (Marilu a scris, acum doi ani, o proză plină de haz, cu acest titlu)...

— Nu, de data asta te întreb serios.

— Prin studiu și cu convingerea că-ți dorești cu adevărat să cînți acel program pe acea scenă.

— Am auzit că, deși obișnuită cu podiumul de concert, nu ești niciodată scutită de emoții.

— ...Așa e. Aproape de fiecare dată mă gîndesc că o dată cu recitalul, sau examenul, sau concursul respectiv se termină lumea. Mama spune că e absurd. Se poate, dar așa sînt eu. Din fericire, pe scenă, toate temerile pier ca prin farmec.

— Ce-ai făcut tu în acești ani, Marilu?

— Am crescut. Și nu numai așa cum mă vedeți, ci, cred că și ca interpretare. Pînă în clasa a IV-a am ținut-o tot într-un concurs! Nu se mai putea. Imediat după recitalul din Austria și Italia a început o perioadă de acumulări. Mi-am îmbogățit repertoriul așa încît acum pot să reiau oricînd o mulțime de piese, doar în cîteva zile de studiu.

— Ce cînți acum?

— „Carnavalul vienez" de Schumann, trei sonate de Beethoven, dintre care cea mai recentă în studiu e „Patetica", Concertul nr. 1 de Mendelssohn-Bartholdy, „Suite franceze" de Bach, Studiul pe clape negre de Chopin, „Marș" de Mihail Jora...

— Nu ajunge?

— Știu și eu? E bine să cînți piese cît mai diverse. Asta te ajută să-ți găsești personalitatea și să capeți experiență.

— Ce înseamnă să-ți găsești personalitatea?

— Să știi ce cînți mai bine. Ce-ți place mai mult.

— Ție ce-ți place mai mult să cînți?

— Beethoven, Schumann și Chopin.

— Dar sînt deja trei puncte cardinale! Cine îți alege programul?

— În primul rînd profesoara mea, **Zoe Popescu**, de la care învăț foarte multe lucruri și diferite. Dînsa îmi alege programul, dar întotdeauna există mai multe variante din care pot să aleg. Altfel m-aș repezi probabil la lucruri nepotrivite cu vîrsta și posibilitățile mele.

— Nu invidiezi niciodată viața simplă, fără concerte, recitaluri, fără studiu la pian, a altor copii?

— Nu. Pentru că dacă nu studiază la pian sau la alt instrument, atunci și ei se ocupă de matematică, de limbi străine sau de altele. Ce să facem, să pierdem timpul?

— Ție îți ajunge timpul?

— Da. Îmi ajunge. Și mama se miră citeodată. Mă scol devreme și în general nu-mi prea place să dorm.

— Cît studiezi?

— În cursul săptămînii, în medie trei-patru ore pe zi, în care intră și lecțiile de pian. Duminica, ceva mai mult.

— Spune-mi drept, te mai joci?

— Toată lumea vrea să știe asta. Sigur că mă joc. Cît e vremea bună, merg cu bicicleta afară, sau iarna, cu sania.

— Dar cu păpușile? Văd că ai foarte multe.

— Asta pentru că n-am vrut să renunț niciodată la vreo jucărie. Ei, cu păpușile nu prea mă mai joc. Mai fac haine la iepuri (îmi arată doi iepurași mărunți, cu trusoul croșetat în culori pastel alături).

— Marilu, ce-ai să faci în viitor?

— Am să cînt la pian.

O cameră plină ochi cu păpuși și foarte mulți ursuleți, comod instalați pe mobilierul elegant, în miniatură, pe care tatăl Mariei Luiza Botez i l-a meșterit cu ani în urmă. Ma-

rilu e iubită acasă, ca o fiică unică, și chiar mai mult, ca un copil foarte bun. E în clasa a VII-a la Liceul de artă „G. Enescu". Pe chipul ei, care a părăsit geografia rebelă a codițelor de mai an, sclipește inteligența tăioasă,

fermitatea unui caracter robust, trec apele unei sensibilități de profunzime. O mare promisiune a pianisticii românești, în care semnături de vază ale criticii muzicale își pun speranțele.

Despre RALUCA-MĂDĂLINA MARINESCU, profesoara ei spune că „înflorește pe scenă". O anume sclipire, repede voalată de timiditatea firească celor zece ani și fragilității sale, ne anunță, într-adevăr, că acești uriași ochi negri consumă într-un fel foarte direct trăiri de o mare intensitate. Cu vioara în mînă, Raluca vorbește mai elocvent, mai colorat, mai curajos decît prin cuvinte. Un dialog cu ea o arată mult mai copil, mult mai gingaș fetiță decît o cît de scurtă audiție.

A înflori pe scenă — iată poate cea mai concludentă probă a vocației pentru arta solistului instrumentist. „Da, pe scenă se desface pur și simplu, ca o floare, se vede limpede că se simte la largul ei. Pe scenă dă lucruri în plus, potențează interpretarea cu detalii pe care ai crede că, la clasă, nu le-a prins". Profesoara **Olivia Papa-Ionescu** cunoaște fiecare cută de zîmbet și de tristețe de pe chipul Ralucăi. Lucrează cu ea de șase ani, pentru că Raluca a cunoscut vioara aproape înainte de a ști bine care-i mîna stîngă și care dreapta.

— Cînd ai început să cînți la vioară, Raluca?

— Mama spune că la patru ani.

— Tu nu-ți mai amintești?

— Ba da, dar nu foarte bine.

— Totuși, ce-ți aduci aminte de atunci?

— Că rîdeam mult. Tovarășa îmi arăta niște exerciții foarte caraghioase, pe care le mai fac și acum.

— De pildă?

— De pildă „maimuțica".

— Cum e maimuțica? (Raluca îmi arată cum se cațără degetele fiecărei mîini în sus și-n jos pe arcuș, fără să-l lase să cadă. E un joc, dar un joc care întărește degetele!)

Acum Raluca e în clasa a IV-a la Școala generală nr. 23, iar vioara o studiază la clasele de artă ale Școlii generale nr. 201. Am vrut să aflu dacă învață bine, deși răspunsul era de bănuit. Da, învață foarte bine, a luat și premiu. Ce premiu? Raluca nu știe... pentru că serbarea premiilor a coincis la cele două școli și Raluca a optat pentru cea de la școala de muzică, unde de asemenea a luat premiul întîi cu coroniță. E modestă: în chip de orice prezentare îmi întinde un sul ambalat în hîrtie. Înăuntru, o colecție de diplome. Locul I la concursul artistic în cadrul Festivalului „Cîntarea României", în anul 1981, cînd Raluca era „elevă" la Grădinița nr. 139. Tot la grădiniță, locul I în concursul „Copiii cîntă patria și partidul", în 1983. În același an, obținea Premiul special al juriului la „Olimpiada tinereții", în cadrul etapei județene a Festivalului „Cîntarea României". În 1985, Raluca Marinescu a fost prezentă într-un concurs internațional: locul III la Citta di Stresa (Italia) la opt ani și jumătate.

— A fost greu concursul, Raluca?

— ...A fost frumos.

— Ce anume a fost frumos?

— ...

— Sala?

— Nu. Era numai o cameră mare, în care se găsea juriul. A fost și greu pentru că am cîntat cu un corepetitor necunoscut. Corepetitoarea mea a întîrziat. A fost greu, pentru că pianul a început cu un acord minor și eu cîntam în tonalitate majoră.

— Dar te-ai descurcat. Ce-ai mai văzut la Stresa?

— Un lac frumos, un parc...

— Cum îți împarți tu timpul, Raluca?

— Păi, mă duc la școală, vin acasă, mănînc, mă mai joc, îmi fac lecțiile, mai citesc...

— Și cînd studiezi?

— Depinde de zi și de Ștefan.

— Cine e Ștefan?

— Fratele meu. Are șapte ani. Cîntă și el la vioară și ne-am obișnuit să studiem în același timp.

— Aoleu, și cum vă mai auziți?

— Nuu, în camere diferite! Ne mai băteam pe pupitru, dar acum ne-au cumpărat părinții la amîndoi.

Părinții Ralucăi sînt ei înșiși muzicieni. Tatăl, oboist, mama, violonistă. Bunicul a fost și el violonist. A studia la vioară pare un lucru atît de obișnuit pentru Raluca încît nici nu mai merită să fie pomenit. Caut pe fața ei semnele ambiției, semnele acelei inconfundabile voințe care animă chipurile acestor copii muzicieni, al căror talent ne obligă să scriem tot mai des despre performanțele lor. Nu se văd. Se vede doar o mare bucurie, o armonioasă conviețuire a copilăriei cu muzica. Nu performanța, ci plă-

cerea primează.

„Raluca are un instinct artistic desăvîrșit. Rezolvă cu ingeniozitate și în modul cel mai firesc diverse probleme de tehnică ivite în studiu. E un copil docil, dar nu fără personalitate. Uneori trebuie interesată cu povestea piesei pe care o cîntă. În cazul ei, soluția este nu să execute, ci să dorească ea însăși să cînte un anumit lucru" (prof. **Olivia Papa-Ionescu**).

„În școala noastră am instituit corepetiția încă de la clasa I. Chiar și cei mai mici școlari ai noștri, chiar și preșcolarii cîntă cu acompaniament de pian. Este și un test al calităților solistice ale copilului. Raluca este, în această privință, un răspuns fericit: face corp comun în mod spontan cu ceea ce cîntă pianul, cu un simț al coordonării demn de un maestru al scenei de concert. Încă de la cinci ani, a cînta cu pianul a fost pentru ea marea plăcere și nici un impediment" (prof. **Mioara Mocanu**, directoarea școlii pentru clasele de artă).

Raluca-Mădălina Marinescu are acum zece ani. Cîntă Viotti, concertul nr. 23, Paganini — Capricii, Siciliana de Kreisler și o mulțime de studii și exerciții de tehnică. Fără nimic din aplombul vedetelor, această fetiță delicată, cu ochi care „înghit" fața într-o caldă lumină întunecată, zburdă pe un drum pe care alții îl străbat gîfîind discret.

CHIPUL CEL DE TOATE ZILELE

Despre mamă se poate vorbi în orice anotimp, cu aceeași primăvară, a gîndului. Iată ce am învățat de la copiii de șapte, opt și nouă ani, elevi ai claselor a doua și a treia de la Liceul de matematică-fizică „N. Bălcescu" din Craiova. Ca întotdeauna cînd interlocutorii sînt copii, comentariul reporterului — cu istețimea și mobilitatea pe care și le dorește — devine de prisos. Copilăria nu intră în dialog, pentru simplul motiv că ea însăși nu e altceva decît un splendid, irepetabil monolog — rol magistral, jucat o singură dată în viață. În fața unui copil, misiunea reporterului nu poate fi deci decît una singură: să consemneze.

CE ESTE MAMA?

„Mama este chipul cel de toate zilele" **(Răzvan Ghionea)** „Mama este ființa ce-o iubim. Mama în casă este un lucru de folos (!). Mama este un lucru frumos și drag." **(Vali Zisu)** „Noi o iubim pe mama ca o floare (sic)". **(Trandafir G.)** „Eu o iubesc ca pe o soră a mea". **(Robert Grigoriu)**

PORTRETUL ROBOT AL ZÎNEI

„Mama mea e frumoasă, cu ochi albaștri, visători, cu părul negru ca abanosul, cu pielea ei fină cu care mă mîngîie să adorm. Cînd este mulțumită de ce am făcut la școală, ea mă dezmiardă. Cînd mă trezesc din somn, mă trezesc în brațele ei. Dimineața, ea mă trezește, îmi dă haine curate și îmi dă să mănînc. După aceea ea îmi spune să am grijă ce fac la școală. La prînz, ea îmi dă să mănînc, iar după aceea mă dezmiardă". **(Cristian Ene)** „Mama mea are chipul frumos ca o floare". **(Cristina Grecu)** „Cu ochii ei blînzi, ca două lacuri, cu părul negru ca pana corbului, ea este pentru mine cea mai gingașă făptură. Este de statură potrivită. Cînd am fost bolnavă, mama veghea la patul meu și pe chipul dînsei se vedea durerea..." **(Rebeca Piscanu)** „Mama este o ființă neuitată. Mama, cînd pleacă undeva, casa se întunecă, parcă e pustiu. Cînd vine acasă, casa se luminează, parcă nu ar mai fi aceeași casă." **(Eugen Dașcu)**. „Mama mea nu este nici scundă, nici înaltă. Ea la Ziua Copilului mi-a luat un dar foarte frumos. Ea nu mă bate dacă nu știu ceva, ci mă ajută puțin, după aceea se duce la treaba ei. Primăvara și vara ea poartă o pereche de ochelari de soare. Ea este cea mai aproape ființă." **(Cosmin Purcaru)**. „Mama mea este bună, ca și tatăl meu. Mama mea e profesoară. E înaltă, are ochii căprui spre albastru, părul așa și așa — i se schimbă culoarea (!!). E cam slabă." **(Radu Negoescu)** „Mama e frumoasă cînd conduce mașina." **(Mircea Nicolae)**

O IUBESC PE MAMA PENTRU CĂ...

„Mama mea este fruntașă în muncă. Se scoală de dimineață devreme, pregătind tot felul de mîncăruri, apoi pleacă la serviciu. Cînd vine acasă, mama mă ajută să-mi fac temele, controlîndu-mă. Fiecare glas blînd, alintat de mama, mă ajută din ce în ce mai mult să devin mai mare și mai blîndă. Cînd am fost bolnavă, stătea lîngă capul meu cu lacrimi în ochi de mamă, mîngîindu-mă ca o adevărată mamă. Și astfel au trecut atîția ani și alții vor trece!" **(L. Cornigeanu)** „Mama mea îmi dă tot ce doresc, mă plimbă pe unde vreau eu. De exemplu, de cîte ori am vrut să merg la țară, m-a luat cu ea. Deci cea mai dragă ființă este mama." **(A. Drăgan)**. „Atunci cînd am deschis prima oară ochii, am văzut-o pe mama lîngă mine cu ochii plini de lacrimi." **(Adina Țecu)** „Îmi aduc aminte cum într-o zi, după ce mi-am terminat lecțiile, mama mi-a citit o poveste frumoasă." **(L. Țățulescu)** „Mama mea mă iubește mai mult decît sora mea, cu sufletul plin de dragoste. Dragostea și sufletul ei mă fac cît mai bucuroasă. Ce dragoste își arată mama față de mine!" **(Ruxandra Stanciu)** „Mama m-a învățat să scriu și să citesc (!?!). Mama mă iubește, dar nici eu nu mă las mai prejos." **(Ana-Maria Diaconescu)**. „Mama face mîncare de care vreau eu: ciorbiță, cartofi prăjiți și piureu." **(Iuliana Ocroteală)**.

UN FEL DE SCRISOARE

„Scumpa mea mamă!

Mama mea este de statură potrivită, are părul castaniu, ochi căprui și se îmbracă în haine de culoarea pastelurilor. Ea lucrează la Cooperativa „Îmbrăcămintea". Eu și sora mea o ascultăm pe dînsa, dar și ea ne răsplătește pe noi. Seara cînd își termină treburile, vine la noi și ne spune o poveste iar ochii noștri se închid fără să știm. Și așa a trecut o zi din viața mamei mele!" **(Lavinia Scăiceanu)**

CU POEZIE, DESPRE PROZA VIEȚII

„Mama mea lucrează la Combinatul Chimic și e laborantă. Cînd vine de la serviciu, face mîncare, spală și face curat, pe urmă se culcă puțin. Sîmbătă calcă. Duminica ne ducem la film. Eu cînd termin lecțiile de scris și de învățat mama mă ascultă. Pe urmă mă duc puțin pe jos." **(Răzvan Munteanu).**

„Mama mea gătește cît sînt eu și fratele meu la școală. Și cînd venim de la școală ne lasă o jumate de oră afară. După aceea, mă trimite să iau pîine să mîncăm. Mama mea e bună la suflet. De ziua ei îi aduc cadou. Eu o iubesc pe mama mea." **(Giroti Țalea)**

UN SCENARIU DE SUFLET ȘI UN POEM INVOLUNTAR

„Stau la fereastră. O zăresc pe mama. Ea este înaltă, zveltă și ochii ei sînt blînzi întotdeauna. Părul negru îi cade vălurind ușor pe umeri. Mama mea preferă mai mult culorile calde.

Sună la ușă. Eu îi deschid veselă. Mama intră și ochii ei negri caută peste tot. E curățenie. Ea se bucură și ochii încep să-i scînteieze. Mama se grăbește să nu rămîn prea mult nemîncată. Ce dragă îmi este mama! Pe ea o iubesc cel mai mult. Ea îmi este cea mai scumpă ființă!

Mama cînd vine de la serviciu vine mereu cu un buchet de flori. Asta îmi spune că mama este iubită de toți și că este cea mai gingașă ființă din lume.

Ce scumpă este mama!" **(Manuela Popescu)**

„Mama mea cu chipul ei frumos eu îl îndrăgesc. Ea face sacrificii pentru ca eu să mă simt bine. Mama mea mă privește și-n sufletul ei încolțește un simț strălucitor..." **(M.C. Cioclov)**

MAMA, TATA ȘI NOI DOI

„Familia mea are patru oameni care sînt: Mama, tata și noi doi. Mama este chipul cel mai fericit al nostru al familiei. Mama mea lucrează la moară și tatăl meu la garaj. Ca drept răsplată către ei, noi trebuie să învățăm, pentru că ei ne aduc pîinea pe masă din munca lor. Mama mea e cea mai bună dintre toate mamele iar eu n-am să uit niciodată cuvintele mamei: învață, învață și iar învață, copilul meu." **(Mihai Gruia)**

„Eu și fratele meu, cînd avem timp, o ajutăm la toate treburile mai grele. După aceea ea ne iubește foarte mult." **(anonim,** clasa a III-a A)

MAMA ȘI ȚARA

„Mama și țara sînt două cuvinte mereu nedezlegate." **(Mihaela Turcianu)** „Mama ne învață să vorbim, să mîncăm, să fim cuminți și niciodată să nu uităm locul natal și casa părintească. Ea ne răsfață și ne îngrijește ca pe însăși viața dînsei. Mama își dorește ca noi să ajungem oameni de nădejde ai țării, iar noi dorim să împlinim visul mamei". **(Dragoș Filipescu)**

DORINȚĂ

„Eu doresc ca mama mea să aibă gînduri bune despre mine". **(Mihai Cîrstea)**

Am încheiat cu această dorință-promisiune, pe sunetul pur al marii ei sinceități. Aceștia sînt copiii noștri — aceștia sîntem noi, reflectați în oglinda generoasă a vîrstei lor.

Mama, chipul nostru cel de toate zilele este, iată, o confesiune cu valoare simbolică, o declarație de dragoste pe care se sprijină însăși viața.

TANIA RADU ■

DE PE TOATE MERIDIANELE

Tomate cultivate în deșert

Specialiștii francezi au realizat o rețea de irigații capabilă să permită supraviețuirea plantelor, îndeosebi a legumelor, chiar și în condițiile extrem de aride ale deșertului saharian. Sistemul asigură irigarea fiecărei plante în parte. Un dispozitiv special determină căderea apei într-un debit astfel calculat încît să dea plantei exact atîta lichid cît îi este necesar pentru a rezista sub bătaia razelor solare.

Scrisori inedite ale lui Kafka

La o librărie-anticariat din Praga au fost de curînd descoperite nouă scrisori și 23 de cărți poștale inedite adresate de scriitorul Kafka părinților săi. Această corespondență, scrisă în limba germană, în perioada ultimilor doi ani ai vieții sale (iunie 1922—iunie 1924), a fost achiziționată acum zece ani de un librar din Praga, împreună cu alte cărți vechi.

Cum arată „italianul mijlociu"?

După cum arată Centrul de cercetări sociale din Roma, un italian „mijlociu" nu este de statură înaltă, are tendință spre îngrășare, este econom și indiferent față de modă. Sondajele efectuate arată că „signor Italia" își plătește cu regularitate impozitele, citește mereu același cotidian și merge la cinematograf de trei ori pe an. De regulă, el posedă o enciclopedie, un casetofon, un calculator și un automobil.

Ghețarii, rezervoare de apă

Specialiștii chinezi au ajuns la concluzia că ghețarii din nord-vestul țării păstrează o rezervă de apă, sub formă de gheață și de zăpadă, cu un volum total de 505,2 miliarde de metri cubi. S-a recomandat folosirea în agricultură și în zootehnie a acestui însemnat potențial hidraulic, mai ales că în unele zone din China apa provenită din zăpezi reprezintă practic sursa principală de apă pe timpul verii.

VREȚI SĂ VĂ PRELUNGIȚI VIAȚA?

SCRIEȚI-VĂ MEMORIILE !

Cine nu vrea să-și prelungească viața? În orice condiții; dar dacă s-ar putea, n-ar fi rău ca anii în plus să fie și plăcuți, să merite să fie trăiți.

Eu am reușit, cel puțin deocamdată, să realizez aceasta. E drept, nu am împlinit încă 80 de ani (nu mai am mult pînă atunci), dar observ la foști colegi, la cunoscuți: de cînd au trecut de 70, și mai ales de 75 de ani au dezarmat, se dau bătuți, nu numai că nu speră, dar nici nu-și mai doresc ani în plus, și-au și achiziționat loc de veci, au achitat și pentru „monument". De altfel nu cu prea multă vreme după pensionare, inactivi fiind, resemnați fiind au început să degenereze, să se prăbușească, li se vedea bine pe figură, în comportare.

Nu sînt dintre aceștia.

Cum am reușit? Nu intenționez să vă dau sfaturi, îmi permit doar să vă pun la dispoziție experiența mea. Vă veți da apoi singuri... sfaturile corespunzătoare.

•

Așteptam cu nerăbdare să ies la pensie, așteptam și cu îngrijorare.

Greu și încet îmi trecuseră pînă atunci anii, mă temeam că de acum încolo anii îmi vor trece repede și... prea ușor. Ce voi face? Obișnuit o viață cu muncă intensă, mă întrebam cum îmi voi petrece vremea. N-am să mă plictisesc? Pe de altă parte îmi ziceam: de vreme ca statul îmi asigură în continuare leafa (pensia), dator sînt să prestez mai departe un serviciu, fie el și în formă mai redusă.

M-am pregătit din vreme pentru „meseria" de pensionar. Cam cu un an înainte am început să mă pregătesc. Intram în vorbă cu diferiți proaspeți și vechi pensionari, de asemenea cu unii medici. Din noianul de sfaturi și îndemnuri am sintetizat o **lege:** un pensionar nu are voie să fie pensionar, adică un om care aparține doar trecutului. Un pensionar este dator să aibă în continuare o preocupare; nu preocupări ocazionale, atunci cînd are chef, ci una permanentă. Sigur, nu cu intensitatea și durata de dinainte de pensionare, însă una neapărat plăcută.

Veți spune, cei care mă cunoașteți, că la mine a fost foarte ușor, eu aveam o meserie pe care o puteam continua mai departe, pe cont propriu: aceea de a scrie. Dar pînă atunci eu scrisesem despre alții. Acum, mi-am zis, voi scrie despre mine, cine mă poate opri? Voi scrie, dacă n-ar fi decît ca să dau socoteală — mie, în primul rînd — cum mi-am folosit anii.

•

În anul 1967 am publicat o carte cu titlul **Peste cincizeci de ani:** imaginam (dar aveam aerul că... hotăram!) cum va arăta lumea peste vreo cinci decenii, adică atunci cînd eu voi fi pensionar. Arătam acolo, între altele, că peste 50 de ani va deveni obicei, apoi lege, ca fiecare om, după încheierea activității sale publice, să întocmească un „raport", o carte în care să-și povestească viața, activitatea, pildă și îndemn pentru urmași. Cînd am emis asemenea idee, în primul rînd îmi făceam mie acea recomandare (îmi pregăteam de lucru): ca pensionar voi continua să scriu, dar voi scrie despre mine, să văd dacă am ce scrie. Nu va mai trebui să alerg peste tot pentru documentare, mă voi documenta acasă, va fi deosebit de comod; eu, vechi călător, voi face acum o călătorie în jurul persoanei și odăii mele! Dar pentru că acest fel de a scrie mă condamna oarecum la o viață sedentară, chiar din prima mea zi de pensionar am început să-mi fac în casă o viață fizică vie: dimineața la sculare, seara înainte de culcare exerciții de gimnastică — și de respirație, la prînz, după orele de lucru, o lungă plimbare pe jos, împreună cu secretara, adică soția. Rețineți pe veci aceste amănunte care nu sînt deloc amănunte! Mintea e sprintenă într-un corp sprinten... Ori de cîte ori mă spăl pe față pălmuiesc energic obrajii, fruntea, bărbia, de zece, de douăzeci de ori în șir: e mai bun decît cel mai bun unguent gerovital sau de altă natură, menține fața netedă, tinerească, nu risti decît să te deoache invidioșii.

Dimineața ești mai odihnit, ți-e mintea mai limpede; dimineața eu mi-am scris Memoriile, o recomand tuturor, pentru a sublinia că asta vă este prima și cea mai importantă treabă; după-amiază vă ocupați de casă, masă, familie, cumpărături, vizite, lecturi, spectacole. Puteți însă inversa ordinea treburilor, puteți, dacă așa aveți chef, să vă lucrați după-amiaza Memoriile, noaptea chiar (dacă la un moment dat aveți impresia că nu puteți dormi).

Așa mi-am început eu activitatea de pensionar.

Am pornit deci să scriu mai întîi și mai întîi despre părinți: despre mama, despre tata mai ales, o mamă duce o muncă mai discretă, spectaculoasă este viața unui tată, deh, e bărbat! A ieșit , încetul cu încetul — nu m-aș fi așteptat! — o carte întreagă, poate ați avut norocul (sau ghinionul) s-o întîlniți, e vorba de **Croitorul din Back.** Și după ce am scris ce-am putut despre părinți, am pornit să scriu despre mine...

Acestea mi-au luat cîțiva ani buni, de profundă mulțumire sufletească, îmi îndeplineam cu multă voie bună meseria de pensionar. Și după ce am terminat de scris și despre mine, am constatat că mai am multe de spus: despre

părinți, despre mine, despre familie (chiar mi-au reproșat unii unchi, veri etc., care cu înfrigurare îmi luaseră în mînă cărțile, dar au fost profund dezamăgiți: „Pe mine de ce m-ai uitat?!"), despre cunoscuți, despre tîrgul care m-a produs, despre epoca ce m-a crescut, despre profesorii care m-au educat (mai exact: care s-au căznit — tare s-au mai căznit! — să mă educe, să mă instruiască)...

Veți păți la fel, dar să nu vă întristeze, e un regret plăcut! Vă temeți că veți termina de scris, dacă ați început să scrieți? Cu cît veți scrie mai mult, cu atît veți afla că mai aveți multe de scris. Nu este asta o bună meserie pentru un pensionar conștient că trebuie să fie activ?

Veți constata repede că scrierea Memoriilor îți procură o preocupare, un scop, atunci cînd nu mai ai o țintă clară, constituie un surprinzător elixir atunci cînd constați că ți se stinge cu încetul dorința de a trăi.

Dacă ați cunoaște (dar aveți acum ocazia să aflați pe cont propriu) cu cîtă nerăbdare așteptam ziua următoare, cu cîtă bucurie mă așezam din nou la lucru: îmi propusesem de ieri, cînd am suspendat, ca astăzi să (de fapt, să-mi) povestesc întîmplarea aceea cu... Și cîtă satisfacție cînd, în fine, așterneam pe hîrtie și acea povestire, să nu se piardă.

Pentru că — fiți atenți! — ceea ce nu scrii astăzi nu se știe dacă ai s-o poți scrie mîine!

În ce mă privește, declar solemn: după pensionare am scris cele mai apreciate cărți ale mele!

•

Ați dori amănunte, sfaturi? Mă feresc să vă dau sfaturi, dar pot arăta unele constatări (dacă le socotiți îndrumări, aveți toată libertatea să nu țineți seama de ele).

Stărui, chiar dacă veți gîndi că mă repet, că nu trebuie să porniți la scrierea Memoriilor înainte de a vă pensiona, adică numai atunci cînd nu mai aveți altă treabă importantă (serviciu, familie care nu trăiește pe picioare proprii); cînd îți scrii Memoriile, aceasta trebuie să-ți fie treaba cea mai importantă!

Vă sperie că am să vă pun la treabă? E firesc. Cine nu se sperie cînd are de făcut o treabă nouă, nu e destul de serios. Speriați-vă mai întîi (așa au făcut și primii 12 adepți ai Memoriilor), pe urmă vă reexaminați sentimentele și porniți voioși să înfruntați necunoscutul, care curînd vă va deveni prieten. Nu va fi ușor; cu atît mai puțin va fi greu. Primul pas: vă faceți rost de un caiet format mare, din hîrtie velină. Pot fi și coli izolate, principalul este să fie hîrtie velină (nu vă închipuiți ce te ispitește la scris hîrtia velină, numai să ți-o așezi în față!) Procurați-vă un bun toc-rezervor (pixul nu alunecă atît de senin, dar merge și cu pixul). Asta e toată pregătirea pentru scris.

Obișnuiți, cînd începeți o treabă, o cafea? Din păcate și eu, altfel obosesc (sau mi se pare că obosesc, ceea ce e totuna) repede. Bine, luați o cafea, dar eu o iau cu miere, nu cu zahăr, care e prea ieftin!

Al doilea pas este ceva mai dificil: o să stați în fața hîrtiei veline, cu tocul, cu pixul în mînă, și o să așteptați să vă vină... inspirația. Nu veți ști cum să începeți. Da, treaba asta este cam dificilă și pentru un scriitor de meserie, cînd e vorba să înceapă o nouă lucrare. Începeți, dar, cu începutul. Chiar cu începutul, ca la autobiografie (pînă cînd, pe parcurs, vă va veni o altă idee, și veți modifica începutul, sau îi veți așeza în cap încă un început, un fel de introducere): „M-am născut în localitatea..., în ziua de..., din părinții..." Vă opriți o clipă, să savurați succesul: ați pornit să vă scrieți Memoriile! Vă felicit!... Veți simți imediat nevoia să spuneți cîte ceva despre localitatea în care v-ați născut, doar vă mîndriți cu acea localitate, o fi ea măruntă, însă a avut cinstea să vă aibă cetățean! Dar poate că nici nu e măruntă, poate că are și alte merite decît că v-a produs!... Precizînd data nașterii, vă va veni fără îndoială în minte că ar fi interesant să spuneți cîte ceva despre epoca respectivă, să povestiți mediul, condițiile istorice, sociale, culturale care au contribuit la apariția voastră, la formarea voastră. Indicînd părinții, desigur că aveți toate motivele să vă lăudați cu ei, deci să-i omagiați: veți arăta cu ce treburi s-au ocupat, cum s-au comportat (cu voi și cu alții), cît și ce le datorați... Vă veți aminti că și părinții voștri au avut părinți, că și aceia au oarecare merite care n-ar trebui lăsate uitării... Veți aminti mai departe că aveți surori, frați, unchi, veri... E bine să nu scrieți în Memorii numai despre voi, să nu se creadă cumva, fără voia voastră, că numai voi sînteți vrednici să fiți consemnați. Aveți în vedere tot ce s-a petrecut, de-a lungul anilor, în jurul vostru, drame și caraghioslîcuri, aveți-i în vedere pe toți cei implicați, într-un fel sau altul, în viața, în activitatea voastră; și nu numai a voastră, ci și a strămoșilor. Aveți în vedere că viața voastră nu a început cu voi, a început cu toți strămoșii de care vă aduceți sau nu vă aduceți aminte, sau de care vi s-a povestit. Desigur, n-am să vă cer să faceți incursiuni mult prea îndepărtate, n-am să vă spun să mergeți pînă la Adam și Eva, sau măcar pînă la Ștefan cel Mare; dar cu cît veți readuce mai detaliat trecutul, cu atît lucrarea va fi mai actuală, adică mai cerută azi.

— Și despre dragoste să scriem?

— V-ar jena? V-ar rușina? Dacă nu (și chiar dacă da), ar fi cele mai picante pagini! De ce să nu vă răsplătiți, să vă despăgubiți cititorii!

Fiecare întîmplare pe care o veți povesti vă va aduce în amintire alte întîmplări, fiecare idee vă va aduce alte idei, fiecare frază va aduce firesc alte fraze, veți constata curînd că nu e greu de scris, greu e să te oprești din scris. După oarecare antrenament vă vor țîșni din condei cuvintele, frazele, ca apa din izvor, din robinet!

Povestiți bucuriile și amărăciunile voastre, succesele și insuccesele, povestiți ce v-a învățat viața, și cum s-ar desfășura ea dacă, după vasta experiență, ați putea lua-o de la început. Povestiți despre cît mai mulți oameni; iar dacă ați cunoscut vreun om de seamă, completați cunoașterea lui. Dar mai întîi și mai întîi povestiți despre dumneavoastră, povestiți cu insistență, considerați-vă cel mai important eveniment universal, numai așa veți ajunge să povestiți cu avînt, cu pasiune!

Lucrarea dumneavoastră ar putea interesa un cerc mult mai larg dacă ați avea posibilitatea să vă documentați la o bibliotecă publică asupra epocii dumneavoastră, asupra epocilor strămoșilor, stră-strămoșilor... Ați realiza nu numai cronica vieții dumneavoastră, nu numai cronica tîrgului vostru, ci și a epocii, a epocilor...

Fiecare om care moare — se spune — este o bibliotecă distrusă, este un roman curmat, este un noian de strămoși dispăruți pe veci, dacă nu se îngrijește cineva să-i perpetueze, prin evocare. Fiecare pensionar în viață este un martor, un document, o arhivă. Deveniți dumneavoastră istoricul, poate chiar romancierul familiei dumneavoastră, astfel șirul nenumărat al precedesorilor nu se va stinge o dată cu dumneavoastră.

Dacă Memoriile pe care le scrieți vor fi însoțite și de un bogat album cu **fotografii** — oameni și locuri — v-ați făcut și mai complet datoria față de trecut și față de viitor: vom și vedea, nu vom citi numai! Fotografiile sînt și ele un mijloc de a supraviețui, fotografiați-vă în cît mai multe împrejurări și poziții, la cît mai multe vîrste; dar nu e suficient, fotografiile doar ilustrează, completează Memoriile. Însă dacă nu știți carte atunci e altceva, sînt și ele bune la ceva.

O pagină, două, trei dacă veți scrie în fiecare dimineață vor fi de ajuns ca să aveți o zi bună, norocoasă, voioasă, ca să vă bucurați că trăiți, vă dau cuvîntul meu!

Vi se pare că, la îndemnul care nu se mai sfîrșește, vă întindeți prea mult? Așa și trebuie! Prima calitate a Memoriilor voastre va fi (deși ați putea crede iar că o spun în ironie) **cantitatea** (dar nu numai pentru ca să aveți de unde tăia, pe măsură ce vă veți aminti fapte mult mai interesante). Scrierea Memoriilor trebuie să dureze ani, depinde de ingeniozitatea autorului de a scormoni în profunzime și în lărgime. Cu cît va dura mai puțin întocmirea (superficială) a Memoriilor, cu atît ele nu-și vor atinge principalul rost, acela de a vă umple cît mai bine vremea; cu cît va dura mai mult, cu atît Memoriile vor fi „medicamentul" care va înlocui maldărul de medicamente cu care de obicei se hrănește (iluzoriu și nefast) un pensionar avizat sau neavizat, cu atît vă veți tot prelungi viața.

Am uitat ceva (după ce am să termin am să-mi amintesc de multe altele, e și acesta un „secret" al Memoriilor): în povestirea dumneavoastră construiți-i pe strămoși — și pe toate personajele „romanului" dumneavoastră — oameni vii, descrieți-le fără zgîrcenie figura, caracterul, preocupările, povestiți cum se comportau, cum se îmbrăcau, cum și ce mîncau, nu vă sfiiți — după ce le-ați adus toate elogiile posibile — să le arătați și defectele, va fi mai credibil, va fi amuzant.

Fiți imparțiali, și mai ales nu vă lăsați dominați de ranchiună: cutare s-a certat cîndva cu voi sau cu mama sau cu tata, deci afară cu el din memorii! Sau, mai rău, nu profitați că vă scrieți Memoriile, ca să vă răzbunați pe acela! Dar dacă nu puteți să vă stăpîniți, dați-i drumul așa cum vă vine la socoteală, lucrarea va avea și așa farmecul ei!

Scrieți simplu, nu faceți „literatură"; astfel aveți mai multe șanse să iasă o scriere literară. Dar dacă simțiți îndemnul să scrieți mai „înflorit", „mai așa", merge și așa!

Uite, vedeți, vă fac toate concesiile, numai și numai ca să nu simțiți nici o opreliște în marea dumneavoastră întreprindere! M-ați înțeles?

Și cînd, odată și-odată — cît mai tîrziu — veți termina scrierea Memoriilor, nu ați terminat: le recitiți pe îndelete, le mai completați, le bateți la mașină (preferabil să le bateți singuri la mașină, chiar dacă pentru asta abia acum trebuie să învățați dactilografia, merită osteneala, aveți ocazia să vă regîndiți Memoriile, scrise la mașină ele vă apar ca opera altuia, astfel veți avea curajul să le vedeți critic)... Și cînd ați terminat și aceste treburi, tot nu ați terminat: începe perioada deosebit de agreabilă de a le face cunoscute.

Memoriile pe care le scrieți vor fi citite cu mult interes de copiii dumneavoastră, de nepoți. Le veți putea citi seara, la culcarea lor, nepoțeilor (vor adormi mai ușor, veți adormi mai repede).

— Bunicuțo, spune-mi o poveste!

— Adevărată?

— Cea mai adevărată!

— Atunci să-ți citesc povestea vieții mele!

Și după ce le-o veți citi (în decurs de luni, de ani):

— Bunicuțo, chiar tu ai făcut toate isprăvile astea? Chiar tu? Nu e o... poveste?

Va fi cel mai desăvîrșit elogiu ce vi s-ar putea aduce!

Ați putea face „schimb de Memorii" cu alți pensionari-memorialiști, punîndu-vă la dispoziție, reciproc, caietele; sau să vi le citiți în colectiv, ca să vă cunoașteți (deci să vă apreciați) mai bine.

În fiecare localitate, în fiecare cămin de bătrîni ar trebui să se găsească un pensionar energic dispus să ia inițiativa mobilizării pensionarilor, pensionarelor în vederea întocmirii și valorificării Memoriilor: îl asigur pe acela, pe aceea că își va asigura astfel o bătrînețe tinerească, va deveni în cercul său o figură de mare popularitate.

Poate că se va sesiza în timp și vreo editură să rezerve o colecție specială care să publice Memoriile cele mai reușite. Colecția va avea suficienți cititori (mă tem că și autori!): pensionarii. Numărul lor, precum se știe, e mereu în creștere, chiar dacă mai descrește. Poate că acea editură care va găsi de cuviință să scoată în fiecare an o **culegere** cu acele Memorii care nu ar fi publicabile în întregime.

Va putea deveni o industrie înfloritoare cea a Memoriilor, din toate punctele de vedere!

Oricum Memoriile realizate, fie că au fost sau nu publicate vor fi o comoară documentară pentru istorici, pentru medici, psihologi, educatori... Se afirmă că bătrînii deranjează. Dovediți că bătrînii sînt o binefacere!

Principalul e să vă realizați Memoriile: ați făcut astfel un pas serios spre nemurire, v-ați ridicat singuri un Monument trainic! Memoriile îți prelungesc viața; ți-o prelungesc plăcut și util. **Memoriile îți prelungesc viața și după moarte!**

Porniți așadar să vă scrieți Memoriile! Va fi aceasta una din marile bucurii ale vieții dumneavoastră.

MARIUS MIRCU ■

LUMEA ZÎMBEȘTE

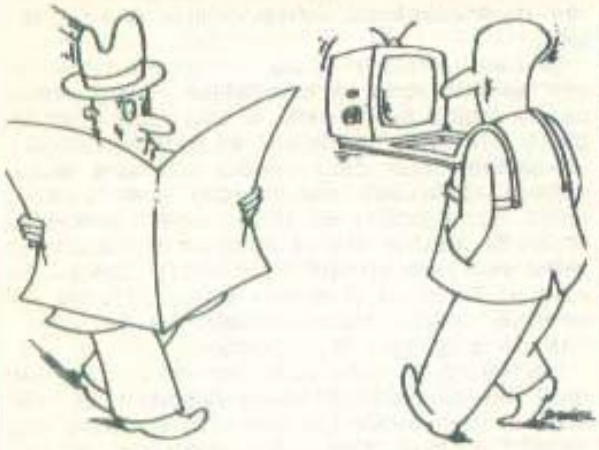

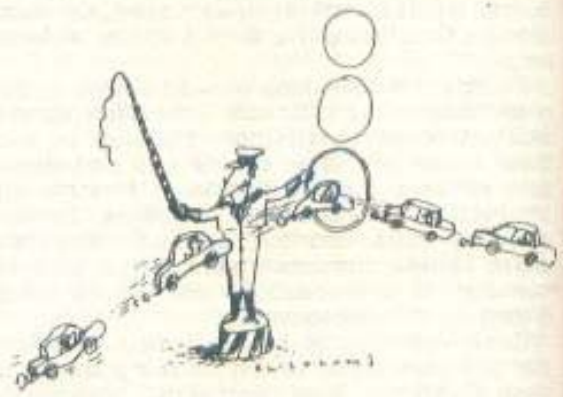

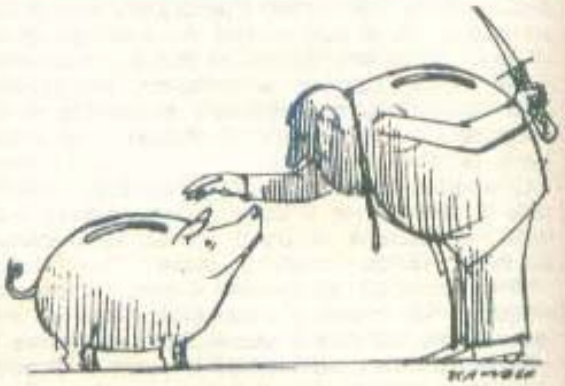

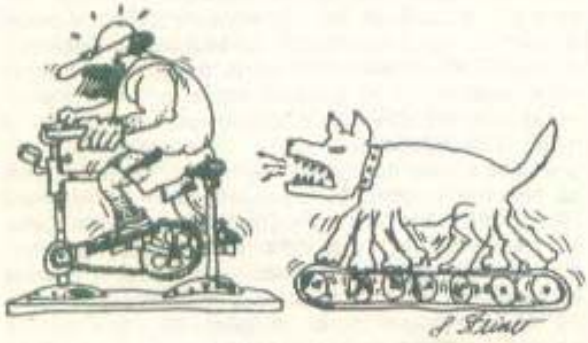

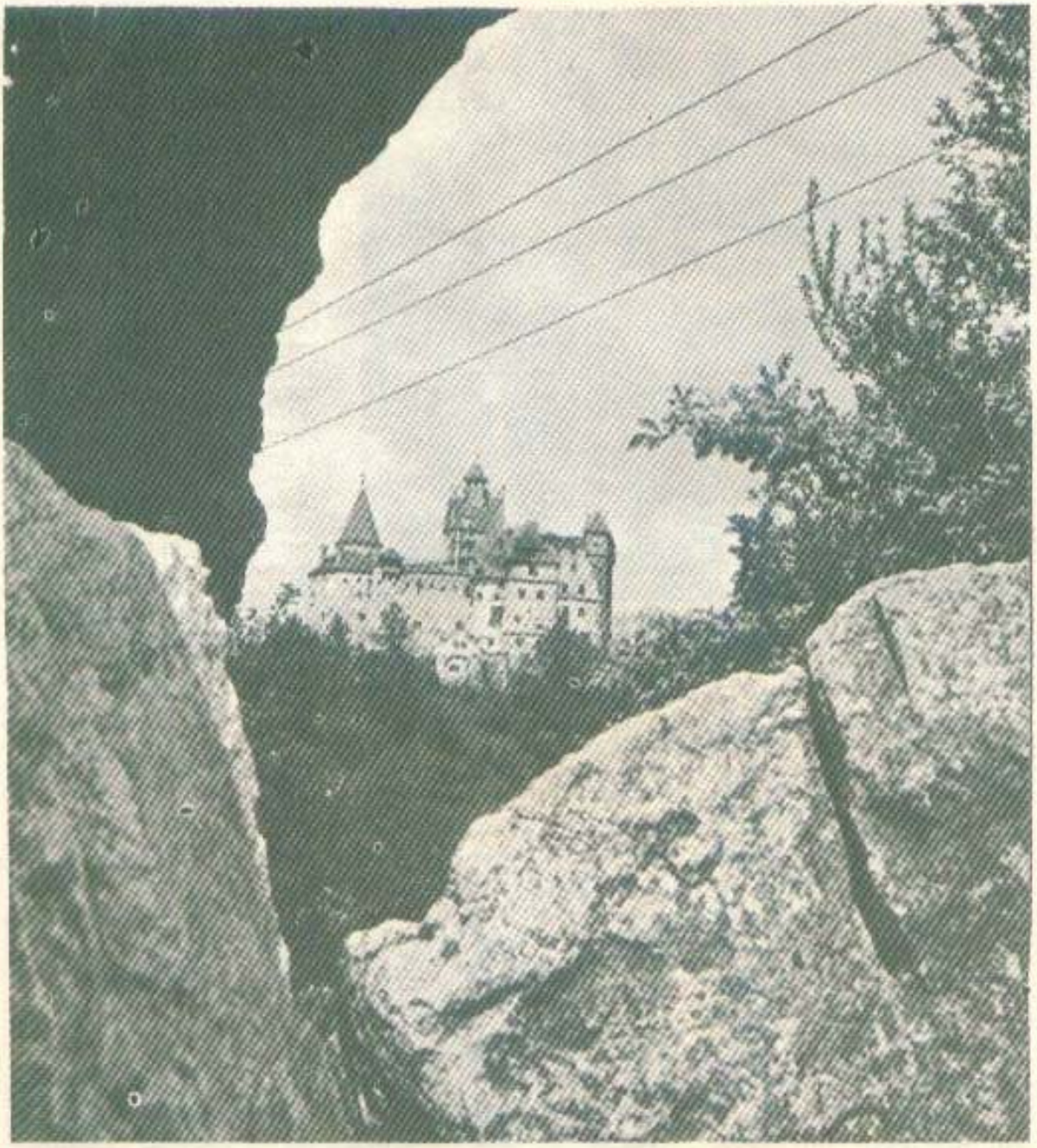

POVESTIRI APOCRIFE DESPRE CETATEA BRAN

În jurul cetății Bran, istoria, vicleană și neguroasă, a țesut o sumedenie de povești ce-și vor fi avut, la început, un punct de pornire în chiar întîmplările de fiecare zi. Mircea cel Mare, Iancu de Hunedoara, doamna Stanca (soția lui Mihai Viteazul), principele Gabriel Bathory ori studentul francez la Padova Pierre Lescalopier, haiducul Bucur Cîmpeanu, țăranul Aron Moșoiu și vicecastelanii Johann Raab și David Horvath sînt tot atîtea nume, rupte din clase sociale diferite, care fie au stăpînit cetatea, fie i-au înfruntat pe otomani, fie s-au bucurat de ospitalitatea castelanilor, fie s-au minunat de belșugul curții, fie au masacrat oameni, fie s-au revoltat împotriva asupritorilor care-i

aduseseră pe săteni (numiți în acele vremuri colibași) într-o stare de suferință paroxistică, fie, în fine, au fost siliți să suporte imaginația descătușată a unora, din care nu o dată au țîșnit cele mai ciudate metode de tortură.

O față destul de fidelă a istoriilor coborîte din cetatea Branului e de multă vreme înregistrată de documente, de cronici și hrisoave, prinse azi într-un corpus grăitor pentru specialiștii care au găsit în aceste probe scrise un mod de a reface adevărul, de a da la o parte perdeaua închipuirilor cețoase, lăsată încet, ca o rufă udă, peste faptele înghițite de vreme. Printre ele, oamenii au strecurat însă și unele povești greu verificabile, ivite poate din spaima inflamată a oprimaților sau din admirația naivă față de lucrurile secrete, nepătrunse cu gîndul niciodată. Domnii, domnițele, împăratul nu erau, la acea dată, doar muritori învestiți cu putere, ci și purtători ai unor enigme tulburi, ființe cu daruri mirobolante, prezențe stranii într-o lume a suferinței însingurate. De ei se leagă, prin urmare, fie grozăvii din cele mai nefirești, fie acte miraculoase plasate de imaginația populară într-un timp nedeterminat, înfășurat în aburul mitului.

Una dintre povestirile cele mai îmbibate de închipuiri negre e aceea în care-l aflăm pe Vlad Țepeș ca rezident al castelului în perioada sa de peregrinare, rezidență, după cîte știm, neatestată de nici un document. Se spune că Vlad s-ar fi deghizat o zi întreagă într-un țăran nevoiaș, așteptînd carele negustorilor dinspre Transilvania și prefăcîndu-se a voi să cumpere. Mimînd nepriceperea într-ale comerțului, domnitorul le dădu chiar el ocazia de a-l înșela, așa încît cei care se dovedeau a fi necinstiți se alegeau cu un semn făcut cu cărbunele pe coviltir și erau lăsați să plece în pace. Seara, Vlad, însoțit de un grup de oșteni, a gonit pe urmele negustorilor, aflîndu-i gata așezați în tabere pentru înnoptat. Cercetîndu-le din nou căruțele pentru a le afla pe cele însemnate, domnitorul i-a adunat la un loc pe cei necinstiți și și-a arătat adevărata identitate, spre marea spaimă a acestora, care de acum nu se mai așteptau la nimic bun. După ce le-a tăiat nasul pe loc și mîna dreaptă, i-a întors înapoi la Bran. A doua zi dimineața i-a înșirat pe drumul din fața cetății ce ducea spre Brașov, a chemat sătenii să asiste la judecata aspră ce urma să aibă loc și a poruncit ca din cinci în cinci să fie trași în țeapă. Locul unde se petrecu grozăvia fu numit de localnici „șirul hoților", denumire ce se păstrează și astăzi, indicînd porțiunea de șosea

Cel mai vechi desen al cetății Bran (după Cronica de la Nürnberg din 1492).

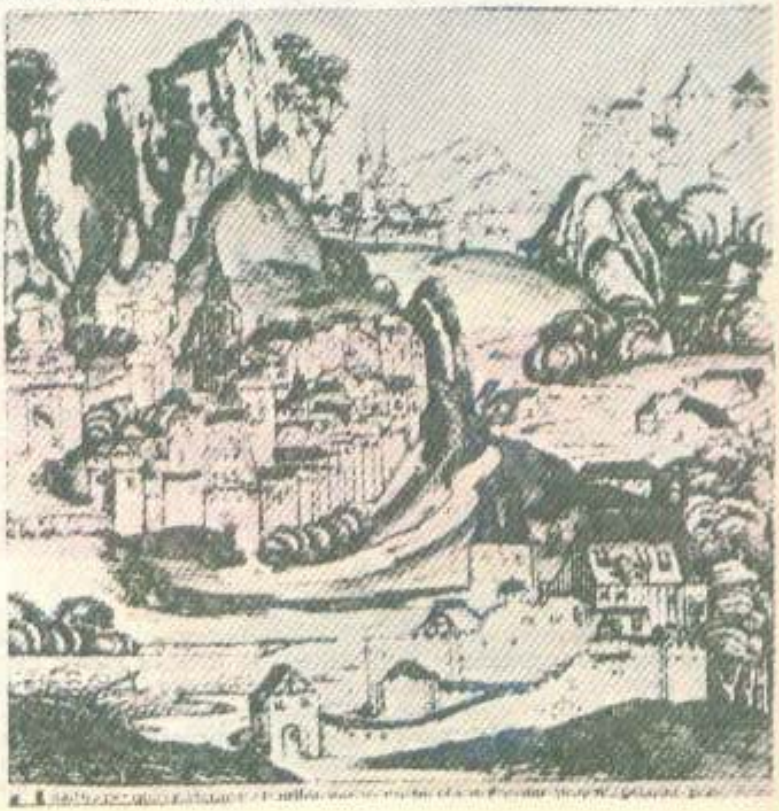

Aspecte din Curtea interioară a Castelului Bran.

dintre castel şi Tohanu Nou. Într-o foarte strînsă contaminare cu această povestire, circulă şi aceea despre principele Transilvaniei Gabriel Bathory, care s-a dovedit, după toate sursele istorice, de o cruzime ieşită din comun. Se spune că principele, după o judecată cu braşovenii, privind dreptul de posesiune a cetăţii, a pătruns prin vicleşug în castel, promiţîndu-le vicecastelanilor domenii şi imunităţi. Ajuns înăuntru, Bathory şi-a schimbat brusc atitudinea şi i-a închis în temniţa cetăţii, înfometîndu-i şi supunîndu-i zilnic la cîte un nou supliciu. Suferinţele celor doi întemniţaţi fură atît de mari şi de neînchipuite, încît au devenit, pentru oamenii de rînd, un tipar al spaimei şi ororii. Rămas singurul stăpîn al castelului, Bathory a poruncit, după cum aflăm din poveste, să li se taie mai întîi urechile, apoi degetele de la mîini şi de la picioare, nasul şi limba, pentru ca în final, cînd nefericiţii îşi daduseră deja duhul, să li se scoată şi ochii. Toate aceste chinuri au fost duse la împlinire de măcelarul castelului, care, cuprins de groază, a înnebunit el însuşi şi s-a aruncat de viu în fîntîna interioară, despre care se spune că este fără fund, pentru a-şi spăla, chipurile, păcatele. De atunci, în mentalitatea locuitorilor s-a transmis interdicţia de a fi privită temniţa printre zăbrele, deoarece ochii schingiuiţilor, rămaşi înăuntru, ar produce curioşilor vise malefice. Temeiul tuturor acestor întîmplări pare a fi disputa, reală, dintre principe şi braşoveni, terminată prin judecata în faţa Dietei, la Sighişoara, unde Gabriel Bathory ceru socoteală braşovenilor pentru drepturile pe care şi le revendicau asupra cetăţii. Din documente ştim că la 4 aprilie 1612, Bathory îi convinge pe vicecastelanii Johann Raab şi David Horvath să-i predea cetatea fără luptă, dar, odată intrat înăuntru, ordonă mutilarea şi spînzurarea lor. Temniţa la care se referă imaginaţia povestitorului pare a fi construcţia zăbrelită de la baza turnului de observaţie, una din cele mai vechi închisori ale cetăţii.

A rămas legendară şi masa pe care pîrcălabul Hannes Conrad a oferit-o doamnei Stanca în 9 iulie 1600, cu prilejul trecerii acesteia prin Bran. Cu acel prilej au fost puşi mai mulţi pescari (în realitate doar doi) să prindă toţi peştii din apele înconjurătoare. S-au prins, se zice, 1 000 de peşti (în fapt, 207, după însemnările cronicarului) care au fost prezentaţi mai întîi vii şi oferiţi apoi înaltului oaspete. Deoarece una din apele care împrejmuiau cetatea era de cîţiva ani secată (azi, pîrîul Turcu), doamna Stanca a găsit de cuviinţă să-şi încerce puterea secretă, aruncînd unul din peştii aleşi de ea în albia prăfuită care, pe dată, zice legenda, s-a umplut de apă.

Din perioada în care raporturile dintre stăpînire şi ţăranii domeniului şi ai satelor din jur deveniseră încordate, a rămas povestea haiducului Bucur, despre care se spune că ar fi furat-o pe fata castelanului Andrei neamţul, cu care a fugit pe Valea Zbîrcioarei, la o stînă. Cunoscut de toţi ţăranii din jur, întrucît

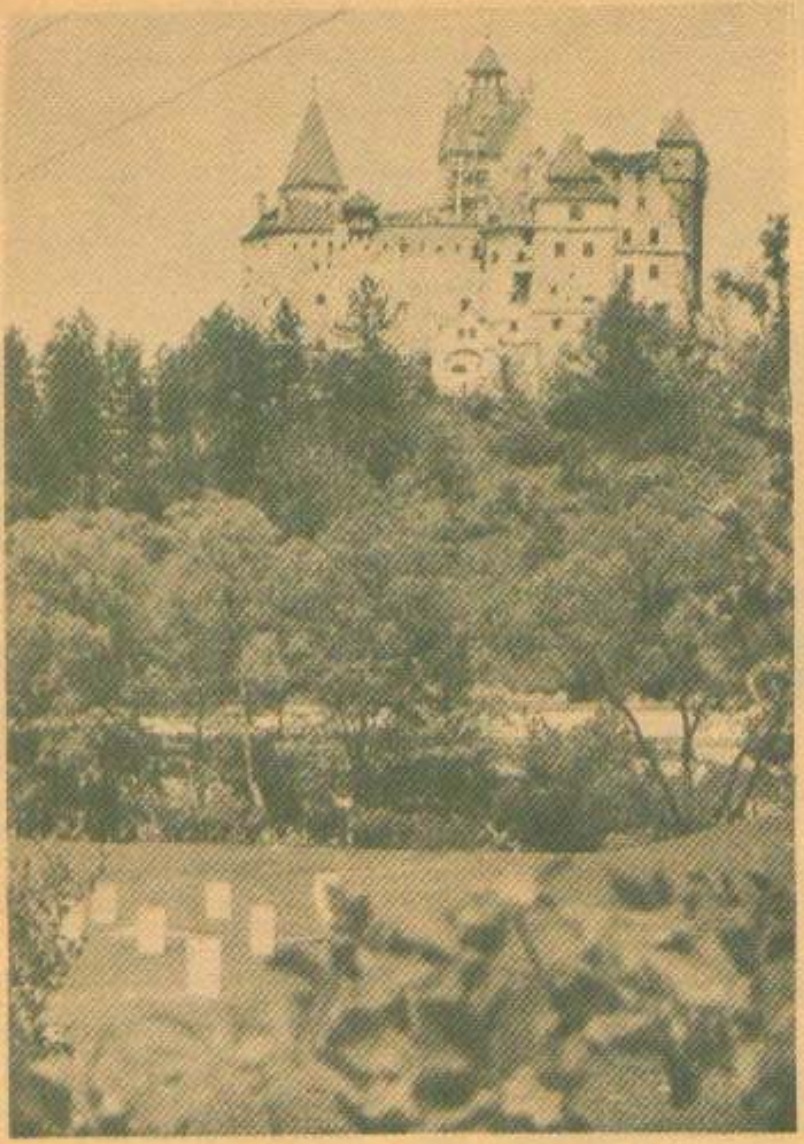

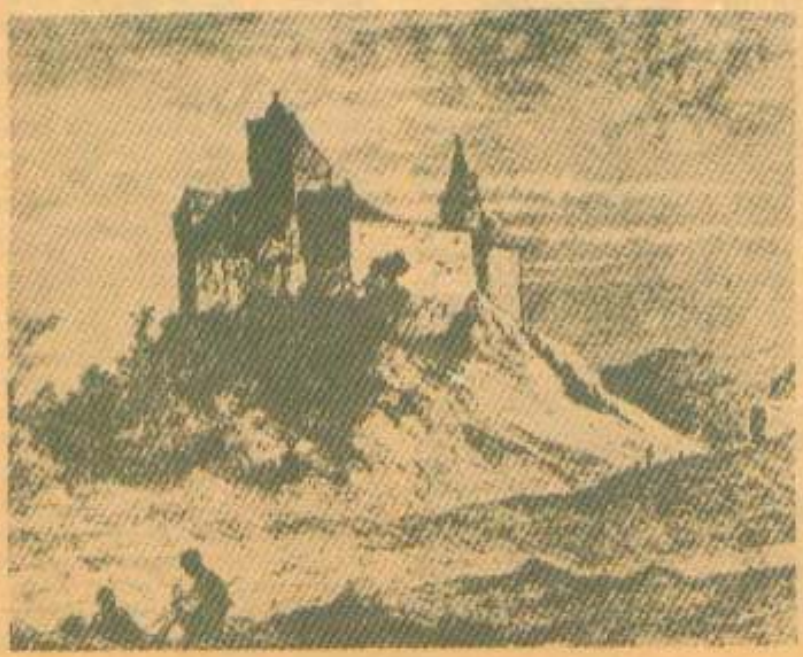

chemase la revoltă pe oprimaţii din Ţara Bîrsei, Bucur fu primit cu mare cinste şi ocrotit. La scurt timp, Andrei neamţul trimise jumătate din trabanţii săi (mercenari care păzeau cetatea) pe urmele lui Bucur, al cărui ascunziş fu deconspirat de un negustor pe care tocmai îl prădase. Se afla singur cu Marta, cînd năvăliră trabanţii peste el. Obişnuit cu astfel de înfruntări, Bucur le administră o bătaie zdravănă, după care le dădu drumul. Uimiţi de bărbăţia haiducului, trei dintre trabanţi hotărîră să rămînă cu el pentru a-l sluji. Cu sprijinul acestora, Bucur a pătruns în cetate, a înlăturat stăpînirea neamţului, care s-a refugiat la Braşov, şi a luat în stăpînire domeniul. Exasperat de viaţa între ziduri, care-i dădea senzaţia de prizonierat, Bucur a hotărît, după trei zile, să ia din nou calea codrului, lăsînd-o pe Marta în castel, deprimată. La reîntoarcerea tatălui ei, Marta dădu semne de sminteală. Ce poate fi adevărat în toată această născocire e faptul că în timpul răscoalei curuţilor, condusă de Francisc Racoczi al II-lea, cetatea Bran fu asaltată de răsculaţi (ţărani ai domeniului şi ai satelor din jur), chemaţi la luptă de haiducul Bucur Cîmpeanu care acţiona în întreaga Ţară a Bîrsei. Înfruntarea propriu-zisă cu soldaţii cetăţii, ajutaţi şi de trupe trimise de braşoveni, avu loc istoriceşte în 29 mai 1704. Trabanţii de care se pomeneşte erau soldaţi cu retribuţie fixă **(famuli portares)**, însă existenţa acestora e atestată mai înainte de stăpînirea austriacă, sub care avu loc răzmeriţa. Andrei neamţul poate fi castelanul Andreas Bokross, care însă a administrat castelul mult mai tîrziu faţă de momentul răscoalei lui Bucur Cîmpeanu. Imaginaţia populară a combinat însă datele istorice, amestecîndu-le după legi ale povestirii, care continuă să concureze în timp adevărul istoric.

RADU G. ŢEPOSU ■

Castelul Bran (după o stampă de Rohbock din sec. XIX).

UN NUME STRĂLUCIT AL ANTICHITĂȚII:

GETO - DACII

Între sărbătorile de seamă ale istoriei neamului am așezat, anii aceștia, una ce ne poartă amintirea, gîndul și interesul spre un eveniment dintre cele mai îndepărtate din trecutul social și militar al strămoșilor noștri. Sărbătorim 2500 de ani de la un eveniment care îi aduce în scena istoriei pe geto-daci. Popor brav și viteaz, popor liber și dornic să trăiască pașnic, suveran și neatîrnat, cu prețul oricăror jertfe. Ei au cutezat să înfrunte, pentru a-și păstra spațiul de dăinuire, cel mai puternic imperiu al timpului, forța cea mai de temut, Imperiul Persan. Sub conducerea împăratului Darius I, expedițiile de cucerire a altor spații, popoare și seminții erau de neînvins. Ajunși la gurile Istrului, precum relatează Herodot, primul istoric al lumii, întemeietorul istoriografiei universale, geto-dacii s-au așezat zid în fața perșilor, în fața neînfrîntei și invincibilei armate a lui Darius. Învățatul antic grec lasă însă nu doar o simplă informație despre o incursiune militară, ci o prețioasă aserțiune despre trăsăturile etice ale acestui popor curajos, despre spațiul stăpînit de ei, ca și despre viața lui spirituală. Civilizația geto-dacilor a fascinat mileniile, a fascinat în timpul existenței lor. Arheologia românească a înregistrat în ultimele decenii progrese fără precedent, adunînd date noi și impresionante despre viața, despre cultura materială și spirituală a acestui popor a cărei continuitate de locuire, comuniune și unitate nu mai pot fi contestate în spațiul carpato-dunăreano-pontic, confirmînd vestita civilizație a antichității. Ca una din laturile esențiale ale etniei noastre, alături de componenta romană, strămoși de la care am moștenit, o dată cu fruntariile țării, numeroase și numeroase trăsături morale și spirituale, de psihologie colectivă, tradiții inestimabile, orice nouă relevanță despre geto-daci este firesc să intre în zestrea noastră de cunoștințe. Ca parte de suflet și de minte, în nevoia firească a autocunoașterii. A ne ști originile, a ne ști rădăcinile, mersul prin marele labirint, nu o dată plin de vicisitudini, al istoriei, este o datorie primordială a fiecăruia dintre noi. Ca și o datorie esențială, patriotică, a învățătorilor noștri, a cercetătorilor, a istoriografiei noastre. Așadar, sărbătorirea celor 2500 de ani este și o mare sărbătoare a cunoașterii. Este prinosul nostru de recunoștință adus strămoșilor. Este ceea ce se intenționează și în paginile ce urmează, dedicate istoriei strălucite a geto-dacilor.

CICI IORDACHE-ADAM ■

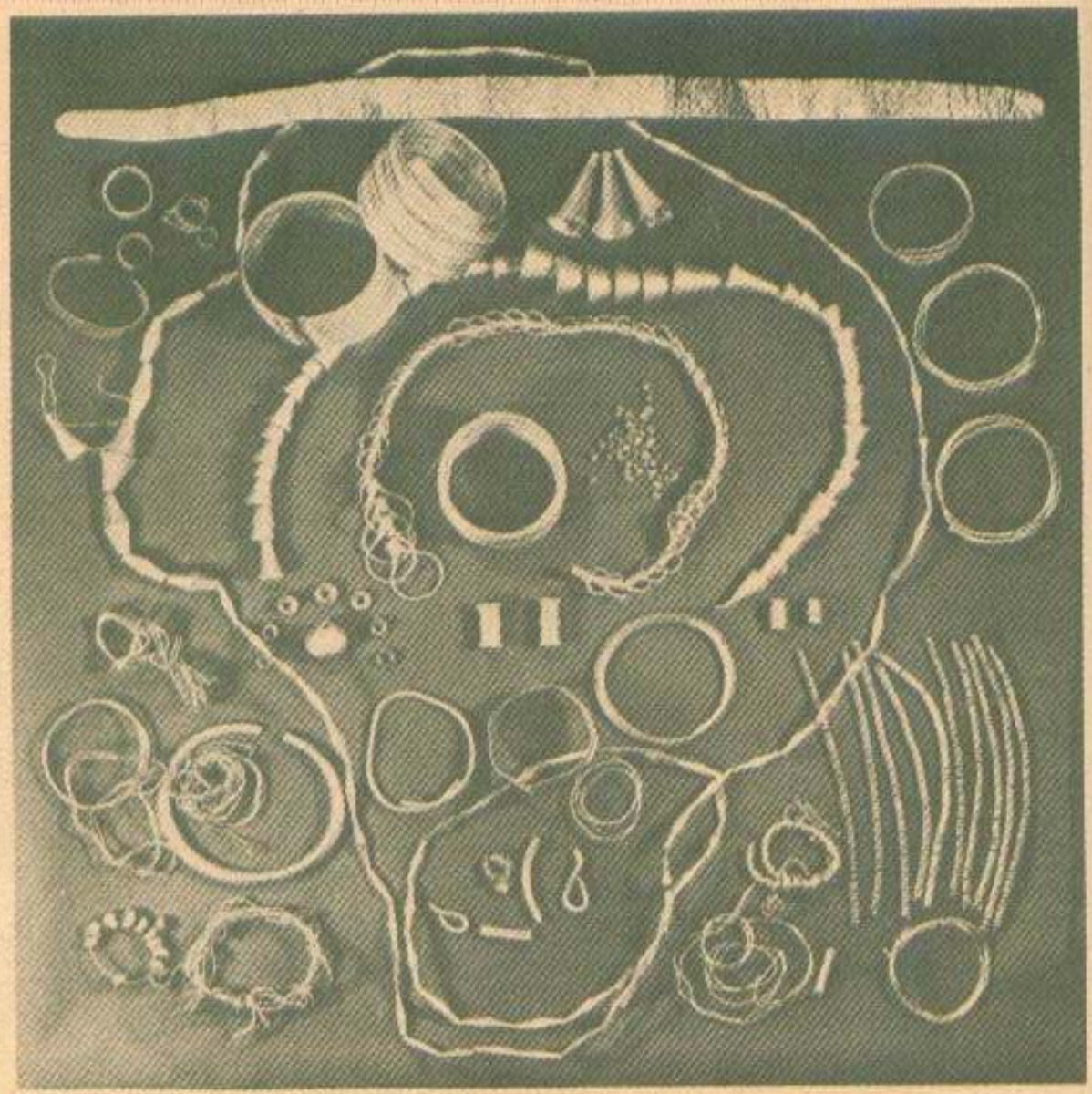

Tezaurul de la Hinova (Mehedinți), încă o dovadă a artei orfevreriei dacice.

ISTORIA NOASTRĂ, VIAȚA NOASTRĂ. DOCUMENTE DESPRE GETO-DACI. UN CAPITOL DESPRE MOȘTENIREA STRĂMOȘILOR

PRIMELE MĂRTURII ÎN IZVOARELE LITERARE ANTICE

(O analiză istorico-arheologică)

Anii aceștia se împlinesc două milenii și jumătate de la evenimentele care au prilejuit prima menționare a geților în izvoarele literare, ajunsă pînă în zilele noastre: campania regelui Darius al lui Hystaspes, istorisită de Herodot din Halicarnas. Acest jubileu este o bună ocazie pentru a reaminti faptele petrecute atunci, a reanaliza semnificația lor prin

prisma unor bogate informații dobîndite între timp, în principal cu ajutorul arheologiei, care a pus bine în valoare importanța acestei prime surse pentru istoria și civilizația geto-dacilor.

Pasajul despre geți din cartea a IV-a a istoriilor lui Herodot cuprinde patru paragrafe (IV, 93—96) al căror conținut îl rezumăm aici. După ce a trecut Bosforul, Darius a străbătut pămîntul Traciei prin țara odrisilor și, înainte de a ajunge la Istru, i-a întîlnit mai întîi pe geți „care se cred nemuritori" și care l-au înfruntat, fiind „dintre traci cei mai bărbați și cei mai drepți". În prealabil, Herodot relatase că triburile trace ale skyrmiazilor și nipseilor, care locuiau mai sus de orașele Apollonia și Mesambria, s-au predat fără luptă lui Darius. Următoarele trei paragrafe (IV, 94—96) tratează despre credințele geților, fiind o completare a afirmației de mai sus „geții care se cred nemuritori", introdusă prin „iată modul prin care se cred nemuritori". Este nu numai prima descriere a religiei geților, dar și cea care conține cele mai semnificative elemente ce stau la baza tuturor studiilor moderne despre această temă.

De fapt, cele două școli de gîndire despre Zalmoxis (la Herodot apare forma Sálmoxis) — om, discipol al lui Pitagora, sau zeitate getică —, pe care se întemeiază numeroasele studii despre religia geto-dacilor sînt atestate chiar la Herodot; după ce reproduce spusele elenilor care locuiesc în Hellespont și Pont și, potrivit cărora Zalmoxis ar fi fost sclavul lui Pitagora, propovăduind apoi printre geți doctrina acestuia, Herodot se exprimă cu prudență: „cît despre mine, nici nu pun la îndoială, nici nu cred pe deplin cîte se spun despre el... mi se pare însă că Zalmoxis a trăit cu mulți ani înainte de Pitagora. Fie el om ori zeu al băștinașilor, să ne mulțumim cu cele înfățișate". Cred că acest sfat al părintelui istoriei este și azi de recomandat. Amintesc aici că informația lui Herodot, pe care o găsim expusă parțial aproape cuvînt cu cuvînt la Hellanikos, contemporanul său, a fost preluată de autori mai tîrzii. Au existat însă, cu siguranță, și alte surse despre Zalmoxis și despre religia geto-dacilor, al căror ecou răzbate, între alții la Strabo (VII, 3, 3—5) și Iordanes (**Getica**, 39, 69—71). Încă de la prima vedere se observă că cele patru paragrafe, conținînd o informație densă și consistentă, n-au ca obiect expunerea faptelor istorice, acestea constituind numai pretextul prezentării pe larg a caracteristicilor morale și spirituale ale strămoșilor noștri. Se poate totuși deduce că cei care s-au încumetat să înfrunte uriașa oștire persană (Herodot — IV, 87 —, citează 700 000 de soldați și 600 de corăbii, număr evident mult exagerat; dar chiar a zecea parte a acestui efectiv pare imens pentru posibilitățile de sprijin logistic al antichității) constituiau ei înșiși o forță respectabilă. Ar fi lipsit de sens să credem că hotărîrea geților de a angaja lupta — desigur, nu față în față, ci prin ambuscade și hărțuieli — să fi fost luată fără a se fi avut în vedere posibilitatea unei reușite. Aceste considerații ce se desprind din lapidara informație a lui Herodot, duc la concluzia existenței unei formațiuni politice a geților sud-dunăreni, probabil sub forma unei puternice și vaste uniuni de triburi. Nu știm dacă această grupare stăpînea ambele maluri ale Dunării; izvoarele relatează despre geții de la sud de fluviu (așa ni-i înfățișează, cîteva decenii după Herodot, și Tucidide — II, 96). Prima atestare sigură a geților nord-dunăreni datează din 336 î.e.n. și a fost prilejuită de expediția lui Alexandru Macedon la Dunăre împotriva tribalilor. Bazîndu-ne însă pe descoperiri arheologice, despre care va fi vorba mai jos, putem presupune că acești geți stăpîneau și malul stîng.

Geții trebuie să fi fost o noțiune familiară lumii grecești. În acest sens aș interpreta fragmentul din tragedia pierdută **Triptolemos** a lui Sofocle: „Și Charnabon, care în timpurile de față stăpînește peste geți". Acest fragment reprezintă foarte probabil **cea mai veche** mențiune a geților într-un izvor literar. Se consideră că **Triptolemos** a fost reprezentată în 468 î.e.n. la Atena, fiind obiectul primei recunoașteri publice a talentului marelui tragedian, care a obținut, cu acest prilej, prima premiere în competiție cu Eschil. Prin urmare, textul respectiv a fost scris cu mai bine de 30 de ani înaintea redactării definitive a istoriilor lui Herodot. Din păcate, nu știm ce a înfăptuit Charnabon și nici data la care a domnit, nici chiar dacă a fost o persoană reală sau una mitică; expresia „în timpul de față" nu implica nicidecum data redactării tragediei, ci era în legătură cu contextul acțiunii desfășurate în versurile respective și care se refereau, probabil, la călătoria eroului Triptolemos pe un car tras de zmei, învățînd pe oameni, sub acoperămîntul de recunoștință al zeiței Demeter, arta de a lucra pămîntul. V. Pârvan vedea în Charnabon, adorator al lui Triptolemos, un mit creat de greci din respect pentru daco-geții agricultori și, în această calitate, discipoli ai zeiței Demeter.

În alt loc, Herodot, descriind pe vecinii sciților, îi amintește mai întîi pe agatîrși, primii în interiorul țării de la Istru în sus. De la el izvorăște Maris-ul (IV, 48, 49). Acest din urmă detaliu a îndemnat majoritatea cercetătorilor moderni să amplaseze pe agatîrși în Transilvania, Maris-ul fiind identificat cu Mureșul. Cercetările arheologice, intensificate în ultimii ani, au întărit mult această ipoteză: bazinul mijlociu și superior al Mureșului este împînzit, la data evenimentelor narate de Herodot, de mormintele grupului cultural Ciumbrud, ai cărui purtători nu pot fi decît agatîrșii.

Agatîrșii au fost considerați, pe drept sau pe nedrept, o enclavă iraniană, infiltrată în Transilvania. Trebuie însă precizat că izvoarele nu-i descriu pe sciți. Herodot îi prezintă pe agatîrși ca un neam aflat în relații mai degrabă dușmănoase cu sciții. Ipotezele moderne, după care au fost desemnați ca iranici sau chiar drept sciți, se întemeiază exclusiv pe considerente lingvistice (entonimul **Agathyrsos** comparat cu numele regelui scit **Idanthyrsos;** numele regelui agatîrș **Spargapeithes** cu numele regelui scit **Ariapeithes**) sau etnologic (ca gingășia agatîrșilor comparată cu efeminarea sciților, comunitatea femeilor, atestată atît la agatîrși, cît și la sciți). Interpretarea izvoarelor arheologice a fost, o vreme, orientată în aceeași direcție, dar înmulțirea descoperirilor în ultimul timp nuanțează mult semnificația elementelor de cultură răsăriteană, atestate de fapt în medii culturale di-

ferite, într-o mare parte a spațiului carpato-dunărean. Revenind la Herodot, acesta, după ce înșiră caracteristicile mai sus-amintite, adăugînd că agatirșii sînt purtători de podoabe de aur, precizează că „în celelalte obiceiuri se apropie de traci". Este ceea ce se constată și pe plan arheologic: un aspect cultural cu unele elemente particulare, dar înzestrat cu forme de cultură materială specifice artei nord-dunărene.

Am insistat asupra acestor probleme, deoarece agatirșii sînt populația reprezentativă a ținuturilor intracarpatice în sec. VI-V î.e.n.; ei pot fi considerați printre strămoșii dacilor. Numele acestora din urmă apare în izvoare abia în legătură cu evenimente de la sfîrșitul sec. II î.e.n., dar aria în care se dezvoltă cuprinde și regiunile ce fuseseră în stăpînirea agatirșilor.

În acest context este interesantă prezentarea de către Herodot a agatirșilor în cursul războiului scito-persan. Astfel, la cererea de ajutor adresată de sciți vecinilor lor, cerere însoțită de invocarea pericolului comun prezentat de invazia persană, regii agatirșilor, neurilor, androfagilor, melanhlenilor și taurilor au răspuns negativ, precizînd că se vor lupta doar dacă Darius va ataca și țările lor și totodată se lăudau că în acest caz îl vor respinge (IV, 118, 119). Ulterior, în timpul luptelor, sciții au decis să-i atragă pe perși spre ținuturile celor ce le refuzaseră ajutorul și o ceată scitică urmărită de perși a năvălit în zonele respective (IV, 120). În acest context, Herodot (IV, 125) înfățișează pe melanhleni, androfagi și neuri fugind din țările lor în timp ce agatirșii, după ce și-au mobilizat forțele la frontiera cu sciții, i-au prevenit pe aceștia că sînt hotărîți să lupte cu ei dacă nu se vor retrage îndată. Părintele istoriei relatează în continuare: „Melanhlenii, androfagii și neurii, atunci cînd perșii o dată cu sciții năvăliseră peste ei nici nu s-au gîndit să pună mîna pe arme și, uitînd cum se grozăviseră, au luat-o la goană înspăimîntați... Sciții n-au mai ajuns pînă la agatirși, deoarece aceștia nu le-au dat voie... din țara neurilor au cotit-o spre propria lor țară, împreună cu perșii (care se țineau pe urmele lor)".

Am expus mai pe larg aceste evenimente deoarece prezintă o frapantă asemănare cu modul de expunere a faptelor cu cele relatate mai înainte despre geți. Comportamentul geților și agatirșilor în fața dușmanului care amenință să le calce pămînturile este același: determinarea de a lupta. În ambele pasaje această atitudine dîrză este comparată de Herodot cu slăbiciunea altor neamuri, vitejia geților cu supușenia tracilor skirmiazi și nipsei, rezistența hotărîtă a agatirșilor cu lăudăroșenia și fuga lașă a neurilor și a celorlalți vecini. După știința mea, această simetrie de expunere n-a fost suficient relevată în studiile moderne. Este, desigur, imposibil de dedus măsura în care Herodot va fi fost conștient de înrudirea geților cu agatirșii, cu alte cuvinte dacă respectiva simetrie este doar o formă de stil sau reflectă un adevăr istoric mai profund.

Din expunerea lui Herodot rezultă că la data expediției lui Darius, acesta din urmă a fost confruntat cu trei forțe politice mai importante, care-și exercitau influența în aria Dunării de Jos: sciții, geții și agatirșii. Sînt singurii care s-au dovedit capabili să înfrunte pe inamic și au atras astfel atenția lumii grecești. Este greu de hotărît dacă rezistența aparent nesăbuită a geților împotriva **armadei** persane are o legătură directă cu credința lor în nemurire. Herodot nu face, în mod explicit, o legătură de la cauză la efect. Orice speculație modernă în acest sens riscă să alunece într-o idealizare a spiritualității geților, fapt care s-a și petrecut, chiar în antichitate, la autori mai tîrzii, dar nu pare a fi fost în intenția lui Herodot. Sînt mai de grabă înclinat să cred că rezistența geților este expresia puterii lor militare și politice. Disprețul față de moarte era în general o caracteristică a populațiilor aflate într-un stadiu analog al dezvoltării social-politice. Dacă au procedat altfel decît micile triburi ale skirmiazilor sau nipseilor, aceasta se datorește forței lor, respectiv întinderii și coeziunii uniunii lor tribale. La fel agatirșii, care se sprijineau, desigur, atît pe capacitatea lor de luptă, cît, poate, mai ales, pe poziția geografică favorabilă, greu de expugnat a țării lor — spațiul intracarpatic.

Revenind la sursele lui Herodot, constatăm ca evidentă o stratificare a informației între cele relatate în legătură cu campania lui Darius de la sfîrșitul secolului VI și cele întîmplate pe timpul călătoriei pontice a părintelui istoriei în deceniul anilor 50 ai secolului V sau după această călătorie și care i-au parvenit pe alte căi, înainte de redactarea finală. În ceea ce-i privește pe agatirși, cel puțin două locuri se referă la situații de la mijlocul secolului V: pasajul cu menționarea izvoarelor Maris-ului și cel unde se amintește omorîrea regelui scit Ariapeithes de către Sparapeithes, regele agatîrșilor (probabil și descrierea agatîrșilor în cap. IV, 104). Din acest mod de a vedea lucrurile, rezultă că geții nu au avut un rol politic independent decît în prima fază, cea de la sfîrșitul secolului VI. Către mijlocul sec. V raportul de forțe la Dunărea de Jos era disputat de către sciți, agatîrși și odrisi, ultimul luînd locul geților. Într-adevăr, după întemeierea, între 480 și 470, a regatului sud-tracic al odrisilor, geții au căzut la un moment dat, în condiții pe care nu le cunoaștem, sub stăpînirea odrisilor. Așa ni-i înfățișează Tucidide (II, 96—98), sub domnia lui Sitalkes, fiul lui Teres, regele odrisilor, în timpul expediției din toamna lui 429 în Chalcidica.

Este plauzibil să credem că expansiunea odrisilor spre Dunăre să fi generat un conflict cu sciții, ulterior sfîrșit prin pace și bună înțelegere. Cu prilejul acestor evenimente pe care le putem doar întrezări în firul povestirii lui Herodot, trebuie să fi intrat și geții sub dominația odrisilor. Data cea mai probabilă a acestor întîmplări pare a fi fost între 470 și 460.

În ceea ce-i privește pe agatîrși, atitudinea lor față de sciți continuă, potrivit lui Herodot, să fie dușmănoasă: Ariapiethes moare în urma unui vicleșug — o ambuscadă? — pus la cale de Spargapeithes, regele agatîrșilor. Evenimentul s-a petrecut în jurul anilor 450. Din această știre izolată, furnizată de Herodot despre relațiile scito-agatîrse din cursul secolului V, putem deduce doar că agatîrșii, primii dintre vecinii sciților de la Istru în sus, erau direct interesați în raportul de forțe din aria Dunării de Jos, respectiv a ținuturilor locuite

de geți. Mă mărginesc cu această constatare și cu observația că agatirșii, deși numele lor continuă să fie consemnat în izvoarele mai tîrzii, nu mai apar în nici un eveniment petrecut după mijlocul sec. V î.e.n. Evocarea lor în surse ulterioare poate fi concepută ca un răsunet al prestigiului lor din vremurile lui Herodot.

Toată această informație fragmentată, parvenită pînă în timpurile noastre, a căpătat un contur mai consistent prin intensificarea cercetărilor arheologice. Numeroase descoperiri întregesc spusele lui Herodot și Tucidide despre ținuturile geților și agatirșilor. Descoperirile din aria descrisă de primii autori antici, cuprinsă între Balcanii răsăriteni și Istru, trebuie considerată ca etalon pentru judecarea datelor analoage din ținuturile mai îndepărtate. Se constată astfel următoarele: 1. Aria descoperirilor de tip getic este mult mai întinsă; ea cuprinde întreaga zonă a Dunării de Jos pînă la Carpații Meridionali și de curbură. 2. Descoperirile din această vastă întindere prezintă mai multe faze atestînd o evoluție neîntreruptă, care poate fi urmărită încă de la mijlocul sec. VII, pînă în sec. III î.e.n. Avînd în vedere că mai toate aspectele culturale din această zonă derivă din cultura de tip Basarabi, cultură caracteristică Hallstattului mijlociu, este îngăduit a considera geneza civilizației geto-dace și mai înapoi în timp, în sec. VIII. Socot că aceste constatări sînt un bun cîștigat al cercetării din ultimele decenii.

La fel în cazul agatirșilor. Grupul Ciumbrud care-i caracterizează, ia naștere pe la mijlocul sec. VII, cînd în jurul anilor 650 î.e.n. se petrec în spațiul carpato-dunărean restructurări ale grupurilor culturale ce nu pot fi decît ecoul unor evenimente pe care ni le putem imagina: instalarea puterii scitice în stepele nord-pontice a dus la o reacție în lanț de mișcări de triburi, fapt repercutat și în aria carpato-dunăreană, mai pregnant în Moldova și în Transilvania. Această stare de lucruri se poate explica prin infiltrarea unor elemente străine, răsăritene, în Transilvania, fenomen care nu a afectat și zona subcarpatică. Că aceste elemente nu reprezintă un grup scitic este dovedit deopotrivă de texte și de descoperirile arheologice, dar caracterul lor alogen, probabil iranic, este greu de negat. Apariția în acest mod a unui grup răsăritean în centrul Transilvaniei, ca rezultat al presiunilor exercitate de sciți, explică, după părerea mea, cel mai bine relațiile dușmănoase ale agatirșilor cu sciții din timpul și de după campania lui Darius și, pe de altă parte, împacă ipotezele, întemeiate pe criterii filologice sau etnologice, despre elementele iranice — traduse pe plan arheologic prin analogiile culturii materiale cu zonele nord-caucaziene — ale agatirșilor. Oricum va fi fost, agatirșii au constituit principala forță de rezistență față de expansiunea scitică spre apus.

Agatirșii pot fi considerați ca alcătuind forța polarizantă a unei vaste uniuni tribale ce includea aproape numai, sau exclusiv, triburi nord-tracice; agatirșii înșiși, socotind, după spusele lui Herodot, nu se deosebeau mult de traci. Dacă a existat deci o infiltrație iraniană în sec. VII, un veac mai tîrziu ea fusese deplin asimilată, fapt lesne explicabil dacă ne închipuim această intrusiune ca afectînd doar casta conducătoare. Din rîndurile cărții a IV-a nu rezultă nicăieri că, pentru Herodot, agatirșii n-ar fi fost traci. În perspectivă istorică este sugestiv de remarcat că forța politică a agatirșilor s-a format în același teritoriu în care, secole mai tîrziu, se va naște puterea dacilor. În acest sens, indiferent care vor fi fost, sau, mai ales, cît vor fi fost de strînse relațiile genetice agatîrși-daci „Agathyrsia" a jucat în sec. VI rolul pe care, o jumătate de mileniu mai tîrziu, îl va reprezenta **Dacia.**

Dr. ALEXANDRU VULPE ■
cercetător științific principal la Institutul de Arheologie

COORDONATE ESENȚIALE ALE CULTURII ȘI CIVILIZAȚIEI

METALURGIA

Numeroasele săpături și cercetări făcute, mai cu seamă în ultimele trei decenii, au adus contribuții deosebite la dimensionarea civilizației și culturii geto-dacice, la fixarea locului pe care îl ocupă în ansamblul Europei antice și a aportului acestora la îmbogățirea tezaurului universal. Pînă în preajma celui de-al doilea război mondial ceea ce știam despre geto-daci se baza, în cea mai mare parte, pe puținele izvoare literare antice ajunse pînă la noi. Acestea, pe lîngă faptul că sînt puține și nu lipsite de contradicții, se referă mai cu seamă la evenimente politice și conțin date sărace cu privire la civilizația și cultura strămoșilor noștri. Săpături efectuate ulterior pe tot cuprinsul Daciei, printre care la loc de frunte se numără cele din complexul situat în munții Sebeșului, cele de la Piatra Craivii, Tilișca, Căpîlna, Bănița, Cugir, Pecica, Racoș și încă multe altele din spațiul intracarpatic la care se adaugă cele de la Poiana, Răcătău, Brad, Piatra Neamț, Barboși, Cîrlomănești etc., din Moldova sau cele de la Crăsani, București, Popești, Cotofenești, Bîzdîna, Sprîncenata etc, din spațiul extracarpatic au adus noi și importante date cu privire la subiectul acum în discuție. Pe lîngă săpături s-au efectuat numeroase studii, multe monografice, cu privire la monede, ceramică, importuri, spiritualitate, metalurgia fierului etc. Toate acestea ne îngăduie astăzi definirea civilizației și a culturii geto-dacice chiar dacă mai sînt încă aspecte și probleme nu îndeajuns elucidate.

Uneltele de muncă se înscriu printre elementele care pot ilusta gradul de civilizație. Cercetările din ultima vreme au dovedit că cele mai vechi piese de fier descoperite la noi datează din Hallstatt A_1 (sec. 12 î.e.n.) existînd

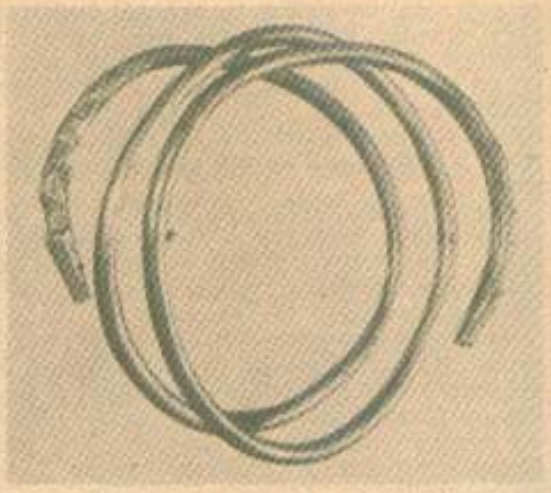

Unelte din fier, vase de ceramică, bijuterii din argint — un inventar comun pe care ni-l dezvăluie toate șantierele arheologice de pe cuprinsul țării, atestînd, fără tăgadă, unitatea și continuitatea geto-dacilor în aria carpato-danubiano-pontică.

indicii că reducerea și prelucrarea se făcea pe loc, fapt dovedit cu certitudine pentru faza următoare (Halstatt B). O apariție atît de timpurie a metalurgiei fierului punea problema originii acesteia, a spațiului de unde s-a putut ea răspîndi la noi. În ultima vreme s-a formulat ipoteza în conformitate cu care în nord-vestul Peninsulei Balcanice încă din sec. 11 î.e.n. a existat un important centru metalurgic independent de cel microasiatic care a avut un rol de seamă în propagarea fierului și a tehnologiei sale spre Italia, Europa Centrală, Grecia și țărmul Mării Egee. Iscusiți meșteri geto-daci care prelucrau de multă vreme cu deosebită pricepere bronzul au învățat și prelucrarea fierului ce implica o tehnologie mai complicată.

În sec. 3—2 î.e.n. se constată o considerabilă înmulțire a cuptoarelor de redus minereu care sînt de două tipuri, răspîndite fiind pe întreaga arie de locuire a geto-dacilor. Din fier se lucrau uneltele de bază în agricultură (fierul și cuțitele de plug, seceri, coase, sape, greble etc.) și nenumărate unelte meșteșugărești. În epoca statului se constată o deosebită diversificare a uneltelor și a produselor de fier precum și existența unor mari ateliere de fierărie cum sînt, de exemplu, cele descoperite la Grădiștea de Munte cu sute de unelte și zeci de kilograme de fier brut ce urma să fie prelucrat. Într-un singur loc s-au descoperit 30 de lupe de fier, estimîndu-se că ar fi vorba de circa o tonă de fier brut pentru realizarea căreia a fost nevoie de aproximativ 50 de tone de minereu de fier. Ateliere de fierărie s-au descoperit atît în interiorul cît și în exteriorul arcului carpatic fiind capabile să satisfacă necesitățile în obiecte de fier ale comunităților de pe cuprinsul întregii Dacii.

Plugul cu brăzdar și cuțit de fier este cunoscut cel puțin din sec. 2 î.e.n. întrebuințînd cu precădere un tip de brăzdar propriu, preluat, probabil, din lumea sud-tracică. Se presupune chiar că secera ca atare este o invenție nord-tracică avînd centrul în interiorul arcului carpatic.

Cu ocazia săpăturilor efectuate în diverse puncte ale fostei Dacii s-au descoperit numeroase unelte de fier folosite de meșteșugari: făurari, dulgheri, pietrari, argintari, ceramiști etc., dovedind o înflorire deosebită a meșteșugurilor și în același timp că, în ultimele două-trei secole înaintea cuceririi romane, nu poate fi vorba de o civilizație a lemnului, cum presupunea V. Pârvan, ci de una a fierului de tip La Tène perfect comparabilă cu cea a celților.

APOGEUL CERAMICII

În toate așezările geto-dacice, fie ele mari ori mici, s-a descoperit o impresionantă cantitate de ceramică cu numeroase forme și ornamente. Evoluția ceramicii geto-dacice poate fi urmărită retrospectiv pînă în epoca bronzului. Apogeul ei se situează în perioada statului cînd tehnica lucrării cu roata s-a generalizat și toate formele proprii și specifice au ajuns la deplină maturizare. La roată se lucrau acum nenumărate forme, de la uriașele vase de provizii (chiupuri), unele ajungînd pînă la 2 m înălțime, pînă la căni, oale, fructiere, farfurii etc. Produsele de vîrf ale ceramiștilor geto-daci care foloseau arderea reductivă și pe cea oxidantă precum și numeroase procedee de degresare a argilei sînt, fără îndoială, ceramica fină pictată cu motive geometrice ori cu motive vegetale și zoomorfe precum și ceramica cu motive în relief care are la bază cupele deliene ori megariene. Pe lîngă ceramică, din lut ars meșterii geto-daci au creat și o remarcabilă coroplastică, cum este cea descoperită la Cîrlomănești.

Pe baza descoperirilor s-a putut stabili existența unor centre de producere a ceramicii cum sînt cele de la Grădiștea de Munte, Popești, Poiana, Cîrlomănești etc. Meșterii ceramiști au ajuns la adevărate performanțe, fiind în măsură să satisfacă cerințele în domeniul ceramicii de uz comun cît și cea de lux. Gama formelor și a ornamentelor este bogată. Formele ca atare sînt în covîrșitoare majoritate cele străvechi.

TEZAURE DE IMPORTANȚĂ EUROPEANĂ

Printre numeroasele meșteșuguri se înscrie și cel al prelucrării aurului și în special a argintului care va cunoaște și el o deosebită dezvoltare în perioada statului. Din argint se lucrau cu multă măiestrie mai ales podoabe (torques-uri, lanțuri ornamentale, coliere, fibule, brățări, mărgele etc.), piese de harnașament, vase și alte obiecte. Dovada limpede în acest sens ne-o oferă numeroasele tezaure de argint geto-dacice descoperite pînă acum în peste 60 de localități de pe cuprinsul întregii Dacii. Pe lîngă tezaure s-au descoperit și urmele unor ateliere în care se prelucra argintul cu unelte specifice și a putut fi chiar urmărit procesul de fabricare a unora dintre podoabe. Asemenea ateliere s-au dezvelit la Pecica, Tășnad, Poiana și în alte localități, dovedind în chip neîndoielnic că podoabele de argint sînt produse locale. În prelucrarea argintului s-au folosit toate tehnologiile cunoscute în antichitate, inclusiv cea a placării și suflării cu aur sau cea a filigranării.

În sec. 4—3 î.e.n. se datează numeroase tezaure alcătuite din piese de aur sau de argint cum sînt de ex. cele de la Băiceni, Agighiol sau Peretu, cu o bogată motivistică antropo și zoomorfă a cărei studiere amănunțită a dus la concluzia existenței unor ateliere geto-dacice nord-balcanice. În secolele următoare motivistica decade însă elementele de bază cu simbolistică religioasă se vor menține și vor fi prezente pe obiecte de argint ce se datează în sec. 1 î.e.n. ca de ex. în cazul tezaurului de la Lupu. Orfevrarii geto-daci din perioada statului vor lucra, pe lîngă argint și aurul. Piesele de aur cunoscute pînă acum sînt însă în netă minoritate numerică față de cele lucrate din argint, deși din epoca bronzului și din prima vîrstă a fierului se cunosc numeroase tezaure ce conțineau obiecte de aur.

Cu toate deosebirile zonale și multiplele influențe receptate, descoperirile geto-dacice de argint formează o unitate bine conturată tipologic și etnic, cu trăsături proprii și în același timp, definitorii, dovedind înaltul grad de dezvoltare la care au ajuns geto-dacii. Tezaurele geto-dacice aduc o importantă contribuție la definirea civilizației și prin încadrarea lor în ansamblul civilizației de tip La Tène tîrziu poate fi sesizată importanța lor pe plan european.

Dintre meșteșuguri se mai cuvin amintite cel al extragerii și prelucrării sării din numeroasele zăcăminte existente în țara noastră, și cel al prelucrării sticlei. La Valea Florilor, în apropiere de Cluj-Napoca, s-a descoperit un puț pentru extragerea sării și numeroase unelte de lemn foarte bine păstrate ce se datează în epoca La Tène. Urmele unor ateliere de sticlărie s-au descoperit la Grădiștea de Munte și la Copăcel (jud. Brașov).

MONETĂRIA

Primele monede cunoscute în țara noastră sînt cele emise de orașe grecești în sec. 5-lea î.e.n. Spre sfîrșitul sec. 4 î.e.n. cantitatea de monedă străină nu mai este suficientă și se simte necesitatea emiterii unei monede proprii a geto-dacilor. Ei vor imita, pe la sfîrșitul sec. 4 î.e.n. și pînă către mijlocul sec. 3 î.e.n., monedele greco-macedonene. Monetăria geto-dacică, pe lîngă etapa de început, s-a dezvoltat pe parcursul a trei faze principale cu centre de emitere răspîndite pe aproape întreg teritoriul locuit de geto-daci.

Geto-dacii au împrumutat, pe lîngă tehnica monetară, și sistemul ponderal și anume monede mari de argint de tipul tetradrahmelor, cîntărind între 12 și 15 g. Titlul de argint este foarte ridicat la primele serii pentru ca de pe la mijlocul sec. 2 î.e.n. să înceapă să scadă adăugîndu-se aramă care pe la începutul sec. 1 î.e.n. să întrecă pe cea a argintului.

Numeroasele studii elaborate au dovedit că monetăria geto-dacică se caracterizează printr-o mare diversitate de tipuri, fiecare reprezentînd emisiuni ale unor triburi sau, mai probabil, a unor uniuni de triburi cu arii de circulație bine delimitate. Tipurile monetare mai vechi sînt stilistic mai îngrijit lucrate și mai apropiate de model, pe cînd cele ulterioare sînt din ce în ce mai schematizate, ajungîndu-se pînă la combinații de linii, puncte și ovale în care prototipul este mai greu de recunoscut.

În cea de-a doua fază a monetăriei geto-dacice (150—70 î.e.n.) pe lîngă o accentuată stilizare și reducere a titlului argintului, se constată o reducere foarte importantă a numărului tipurilor monetare și o creștere considerabilă a numărului de monede reflectînd întărirea uniunilor de triburi.

O dată cu domnia lui Burebista și constituirea statului se trece la cea de-a treia fază, cînd moneda de tip greco-macedonean este înlocuită cu denarul republican de argint. Se cunosc și ateliere în care se băteau denari romani cum este de ex. cel de la Tilișca. Numărul denarilor romani descoperiți pe teritoriul fostei Dacii crește de la an la an, ajungînd să depășească la ora actuală 20 000.

Geto-dacii au emis și monedă de aur cu legenda Coson, numele unuia dintre regii care i-au urmat lui Burebista, luînd ca model monede romane. Se pare că centrul de emitere a acestora se găsea în cetățile din munții Sebeșului. Marea cantitate de monede precum și numeroasele produse de import descoperite în așezările geto-dacice cercetate dovedește că cel puțin începînd cu sec. 1 î.e.n. a existat o categorie specializată de negustori care se ocupau cu schimbul de mărfuri. Comerțul daco-geților orientat la început spre Grecia și colonille grecești, începînd cu sec. 2 î.e.n. se va îndrepta (din ce în ce mai insistent) spre Italia și coastele Mării Adriatice.

Monetăria geto-dacică evidențiază în mod pregnant dimensiunile civilizației geto-dacice care se situează pe un plan superior față de civilizația altor neamuri rămase în afara granițelor statului roman cum ar fi sciții, ilirii, bastarnii etc. care nu au avut monedă proprie.

DAVELE ȘI SISTEMUL DE FORTIFICAȚII

Geto-dacii au depășit stadiul sătesc și au trecut în acea fază pe care arheologii o nu-

mesc oppidană, după marile aşezări fortificate celtice de caracter proto-urban din La Tène-ul tîrziu, caracterizate prin ocuparea unei poziţii centrale într-o zonă mai mult sau mai puţin locuită, prin existenţa unor fortificaţii, prin locuire permanentă şi intensă, constituind centre de producţie şi de desfacere a mărfurilor, îndeplinind şi funcţii administrative şi de cult. În limba geto-dacilor asemenea aşezări se pare că se numeau **dava,** sufix care apare în cazul a numeroase localităţi din Dacia cum ar fi: Argedava, Piroboridava, Ziridava, Buridava, Singidava etc. Claudius Ptolemeus plasează în spaţiul geto-dacic, în ordinea obişnuită în **Geografia** lui, pe coordonate de la vest la est şi de la nord la sud, aproximativ 40 dintre cele mai „strălucite oraşe" printre care foarte multe se termină în **dava.** Multe dintre ele au devenit între timp oraşe romane şi identificarea lor nu este greu de făcut, chiar dacă coordonatele matematice ale geografului alexandrin s-au dovedit a fi greşite. Nu acelaşi lucru se poate spune cu privire la cele din care nu s-au dezvoltat oraşe romane. Identificarea, în cazul celor mai importante aşezări geto-dacice, se poate face doar ipotetic, cu un oarecare grad de probabilitate.

Pe întreg spaţiul geto-dacic s-au descoperit şi cercetat numeroase aşezări geto-dacice fortificate. La multe dintre ele este întărit doar punctul cel mai înalt care constituie acropola aşezării fiind clasificate în diferite chipuri după sistemul defensiv.

Ele sînt foarte intens locuite, cu locuinţe de suprafaţă sau adîncite. Pe lîngă locuinţele obişnuite au fost descoperite şi edificii mai pretenţioase, cu mai multe camere, unele de inspiraţie elenistică, iar în unele cazuri s-a putut sesiza chiar o sistematizare de tip urban.

Descoperirile arheologice şi numismatice făcute în aşezările geto-dacice fortificate, demonstrează cu prisosinţă caracterul lor de centre de producţie. Peste tot s-au găsit vestigii de prelucrare a fierului, bronzului, argintului şi aurului, a pieilor, ateliere ale ceramiştilor şi multe altele. În unele dintre aceste aşezări se băteau şi monede.

Pe lîngă produsele atelierelor locale în asemenea aşezări se desfăceau felurite mărfuri străine venite de pe diverse meridiane ale lumii antice. Dovada în acest sens ne-o oferă marea cantitate de amfore, ceramică sau alte produse de lux la care se adaugă monedele, toate oferind indicii cu privire la direcţiile comerţului efectuat de geto-daci.

Edificiile de cult descoperite în aşezări cum sînt cele de la Popeşti, Poiana, Pecica, Barboşi, Brad, Racoş etc. atestă şi rolul de centru religios al acestora pe lîngă cel economic şi militar. În jurul marilor aşezări fortificate gravitează mai multe aşezări de tip sătesc.

Elementele de fortificare sînt de cele mai multe ori cele tradiţionale întîlnite pe parcursul epocii bronzului sau în prima epocă a fierului. Este vorba de şanţuri şi valuri de apă, rare ori de palisade care reprezintă ziduri de pămînt, dispuse în diverse zone, de obicei în zonele mai accesibile. Valul de pămînt poate fi armat cu piatră. Nu lipsesc nici aşezările care au fost întărite cu ziduri seci, adică la care bolovani de rîu ori piatra de carieră sau roca locală este unită cu lut, singurul liant folosit.

Geto-dacii nu se vor limita însă la elementele lor de fortificaţii tradiţionale. Ei vor împrumuta din lumea greco-elenistică tehnici, evident superioare. Este vorba de ziduri cu două paramente lucrate din uriaşe cărămizi aşa cum este cazul aşezărilor de la Coţofenii din Dos, jud. Dolj, şi Bîzdîna în acelaşi judeţ, singurele cunoscute pînă acum, la care se adaugă zidurile cu două paramente din piatră fasonată **(opus quadratum)** şi fără liant. În această din urmă tehnică a fost construit uriaşul sistem de fortificaţii din munţii Sebeşului. O vastă zonă de aproximativ 200 km² a fost întărită cu ziduri de piatră fasonată. S-au construit monumentale cetăţi ca acelea de la Costeşti, Blidaru şi Piatra Roşie precum şi nenu-

---

Ioan Neniţescu

MOARTEA LUI DECEBAL

La Sarmizegetusa stă mîndrul Decebal,
Ce-a frînt popoare multe de jos şi de pe cal,
Stă, sîngerat din luptă, pe scaunu-i regesc
Şi chin adînc zvîcneşte în ochiu-i vulturesc:
Căci luptătorii harnici ce lîngă tronu-i stau
Frînturi de spade numai în mînă ei mai au...
Şi tarea lui cetate de flăcări e cuprinsă
Şi de duşmane braţe jur-împrejur încinsă!
Mereu în sală intră, mereu voinici răniţi,
Pe lîngă tron s-aşază de sînge-acoperiţi,
Cu deznodate prăştii, cu scuturi găurite,
Cu tolbele deşarte, cu ţalele plesnite,
Şi Decebal la dînşii se uită cu durere!

Dar iată se ridică şi strigă cu putere:
„Sus cugetul şi fireа..., sus fruntile, voinici!
Plecarea în durere e pentru inimi mici,
Învinsu-ne-a romanul, dar... nu ne va supune -
În a sclaviei lanţuri ei trupuri reci va pune.
Aduceţi o căldare!... În ea o băutură
Să facem, şi cel care gusta-va picătura
Să moară ca om liber, ca sclav să nu trăiască,
La Zamolxe o nouă viaţă să-şi găsească".
Cum regele grăit-a, aşa s-a şi făcut,
Rămasul pilc de oaste stă lîngă tronu-i mut.

Atunci al legei preot, mai mare-ntre cei mari,
Păşeşte spre căldare cu paşi înceţi şi rari,
O cupă el îşi umple şi hotărît o poartă
La gură şi o soarbe, grăind cînd o deşartă:
„Iubirea libertăţii e-al bărbăţiei semn,
Acel ce-n piept n-o simte, de jug şi lanţ e demn!"
Şi-aşa a morţei cupă din mînă-n mînă trece...
Şi cel ce gustă-ndată alături cade rece.

Deodată greaua poartă se sparge şi în sală
Traian cu capii oştei romane dau năvală...
În clipă luptătorii ce n-au băut venin
Frînturile de spadă şi le înfig în sîn
Şi cad scăldaţi în sînge... Cînd iat'Traian zăreşte
Pe Decebal ce şade şi pacinic mi-l priveşte.
„Supune-te - îi strigă - viaţa-ţi dăruiesc..."
Dar regele se scoală şi zice: „Nu primesc
Ca dar sclavia joasă... Regi mulţi supus-ai tu...
Ia leşul meu de caru-ţi, dar... sufletul meu nu!"
Un junghi în piept şi-mplîntă şi moare... iar Traian
La sala-ntreagă cată, la vrednicu-i duşman,
L-ai săi apoi se-ntoarce grăind cu ochi aprins:
„Noi ce-am învins ca pildă s-avem pe-acest învins".

(Pui de lei, 1891)

mărate turnuri izolate ori grupate, toate avînd menirea de a apăra cetatea cea mare de la Grădiștea de Munte. Aici, la 1 200 m altitudine, s-a descoperit cea mai mare și reprezentativă așezare geto-dacică cu o incintă militară, una religioasă cu numeroase sanctuare și una civilă desfășurată pe zecile de terase ale Dealului Grădiștii unde au fost descoperite nenumărate ateliere, locuințe, turnuri de pază etc. constituind cea mai mare și reprezentativă așezare de tip protourban.

CETĂȚILE, SINGULARIZÎND O MARE CIVILIZAȚIE

În sec. 6—3 î.e.n. s-au construit uriașe cetăți de pămînt cum sînt cele din Moldova din care se cunosc un număr de 20. Mai bine cercetate sînt cele de la Stînceşti, jud. Botoșani și Cotnari, jud. Iași. Cetatea de la Stînceşti reprezintă o realizare grandioasă alcătuită din două incinte ce închid o suprafață de 45 ha. Cetățile din Moldova se caracterizează prin incinte poligonale neregulate cu suprafețe variind între 1,50 ha (Criveşti) și 45 ha (Stînceşti). Valul de pămînt al cetății de la Stînceşti măsoară aproape 1 km lungime iar înălțimea lui la ora actuală ajunge la 5,50 m măsurînd 20—22 m lățime la bază. Pămîntul din care s-a construit valul a fost scos din șanțul ce măsoară 6,50—7,20 m adîncime și 20 lățime. Valul reprezintă o ingenioasă îmbinare de lemn și pămînt uneori cu adaos de piatră. Proporția dintre cele două elemente este constantă, 25—30 la sută lemn și 70—75 la sută pămînt. Atunci cînd se folosește zidul, cum este cazul la cetatea de la Cotnari, el este lucrat din piatră tăiată și nefasonată de diferite dimensiuni, alcătuind armătura de piatră a valului. Partea inferioară a zidului este de formă trapezoidală, înalt de 2—8 m, avînd înclinare de 45 la sută și 60 la sută continuînd într-un gen de palisadă de minimum 3 m înălțime. Cetăți de mari dimensiuni cum este cea de la Stînceşti, constituiau locuri de refugiu și de apărare în caz de primejdie iar obișnuit erau sedii nobiliare. Așezările fortificate de tip **dava** sînt de proporții cu mult mai reduse și au fost permanent și intens locuite. Marele complex de fortificații din munții Sebeșului cu monumentalele lui cetăți apărate de ziduri din piatră ecarisată, dimensionează civilizația geto-dacilor singularizînd-o față de celelalte popoare antice rămase în afara lumii greco-romane. Nici celții și nici alte neamuri n-au ajuns să aibă cetăți cu ziduri de piatră ecarisată construite după cea mai avansată tehnică a vremii. Cetatea cea mare de la Grădiștea de Munte închide între giganticele ei ziduri o suprafață de cel puțin 3 ha și pare foarte verosimil ca și incinta sacră să fi fost apărată cu ziduri de același fel și astfel suprafața cuprinsă între ziduri să fie de peste 6 ha, cu turnuri patrulatere interioare. Zidurile au în medie peste 3 m grosime. Ele sînt alcătuite din două paramente lucrate din piatră de calcar foarte îngrijit cioplite și fasonate. În unele zone zidurile trebuie să fi avut peste 10 m înălțime și se mai păstrează încă 5 m. Asemenea monumentale ziduri măsoară sute de metri lungime oferind astăzi un spectacol deosebit.

Din lespezi de calcar fasonat sînt lucrate drumuri pavate, o piațetă, zeci de metri de canale etc. La toate acestea trebuie adăugate cele nouă sanctuare cunoscute pînă acum cu coloane uriașe de calcar sau de andezit asupra cărora voi reveni. Se mai cuvine adăugat sistemul ingenios de captare, filtrare și conducere a apei de băut, descoperit pe una dintre terasele Dealului Grădiștii.

În bună tehnică grecească a fost lucrată și cisterna de apă din imediata apropiere a cetății de la Blidaru. Ea este o încăpere subterană măsurînd în interior 8 x 6,20 m cu ziduri din piatră cu mortar și tencuită cu mortar special, în compoziția căruia intră țiglă pisată, var, nisip, cenușă și cărbune de lemn conform prescripțiilor lui Vitruvius.

În așezările geto-dacice nu lipsesc nici canalele de drenaj, unele săpate în stîncă cum este cel descoperit în cetatea de la Bănița sau altele cioplite în blocuri de calcar cum sînt cele de la Căpîlna, Fețele Albe, Costești și Grădiștea de Munte. Cele mai reprezentative canale sînt cele dezvelite în incinta sacră a Sarmizegetusei, alcătuite din blocuri mari de calcar de peste 1,50 m lungime, scobite fiind în formă de semicerc.

Apeductele, cisternele și canalele existente în așezările geto-dacice demonstrează și ele înaltul grad la care a ajuns civilizația strămoșilor noștri.

POLITICA, SOCIETATEA, STATUL

Încă de la păşirea în lumina izvoarelor scrise societatea geto-dacică este fără îndoială scindată. Herodot vorbește de „fruntașii țării" iar Sofocle îl amintește pe Charnabon care „domnește peste geți". Izvoarele literare, epigrafice și numismatice vorbesc apoi din ce în ce mai insistent despre „regi" ai geto-dacilor. Folosirea unor titulaturi ca cea de **basileus** încă din sec. 5 î.e.n. și consecvent întîlnită pe parcursul secolelor următoare nu este întîmplătoare. Este expresia unei societăți scindată social cu vîrfuri conducătoare, aristocrați proveniți din nobilimea tribală și oameni de rînd. Primii s-au numit la început **tarabostes** și apoi **pileați**, din rîndul lor alegîndu-se regele și preoții iar oamenii de rînd se chemau **comati.** Despre existența sclavilor, izvoarele literare nu ne spun aproape nimic. Cu toate acestea, poate fi postulată existența unor sclavi de tip patriarhal, fără pondere cît de cît semnificativă în procesul de producție.

Procesul de împărțire în clase sociale, început cel puțin în sec. 5 î.e.n., s-a adîncit treptat ajungînd la începutul sec. 1 î.e.n. să ducă la cristalizarea claselor sociale, la formarea unor pături sociale dominante și exploatatoare, pe o parte, iar pe de altă parte, masa producătoare de bunuri materiale, diferențiată și ea pe baza diviziunii sociale a muncii.

Încă din a doua jumătate a sec. 6 î.e.n. geto-dacii aveau formațiuni politice cu caracter unional în fruntea cărora izvoarele de mai tîrziu amintesc regi. Regalitatea pare să fie instituționalizată pe vremea lui Burebista. Trebuie să se fi petrecut numeroase prefaceri de ordin social în sînul comunităților gentilice ce-și găsesc explicația în dezvoltarea forțelor de pro-

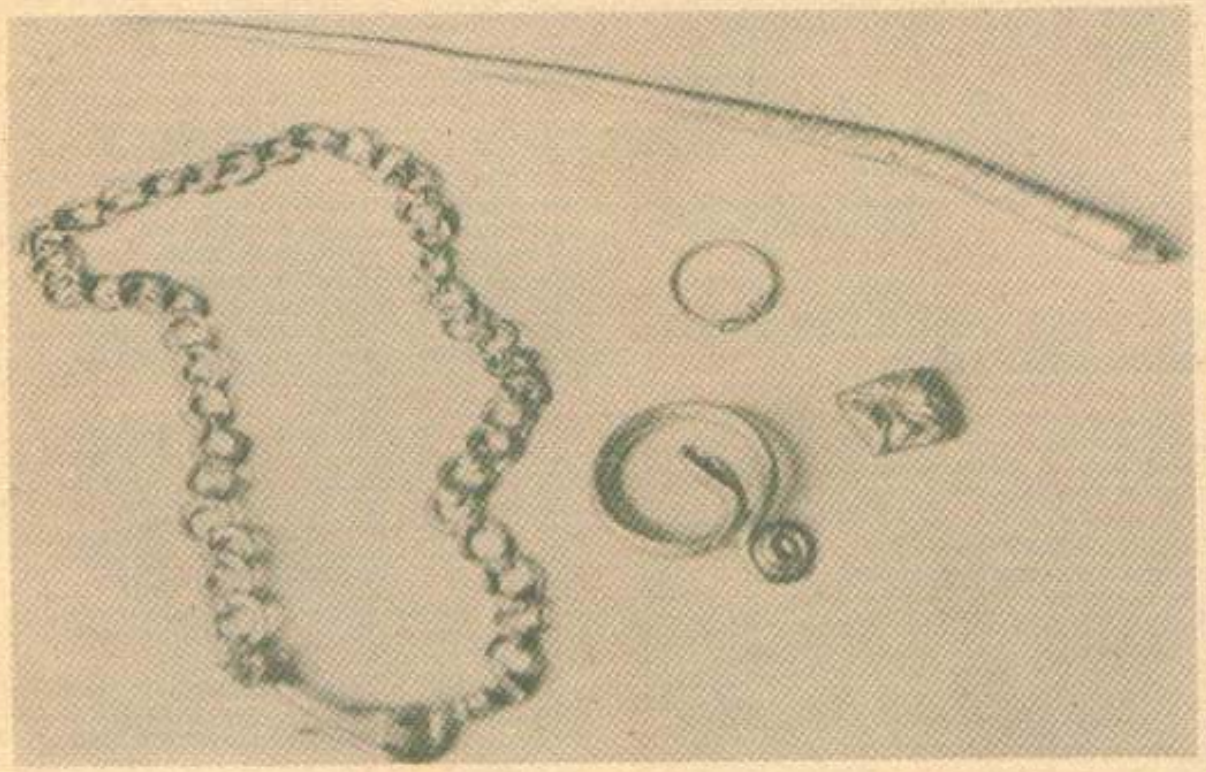

Podoabe din aur și din bronz placat cu aur, de epocă mai tîrzie (sec. II—III), aflate pe teritoriul Transilvaniei.

ducție care au dus la o formă superioară de organizare: cea statală. Izvoarele de diverse categorii (literare, epigrafice, numismatice etc.) dovedesc că Burebista a întemeiat primul stat din istoria geto-dacilor care se va menține pînă la cucerirea romană. Statul geto-dac a fost generat de modul de producție tributal și se deosebește esențial de statele sclavagiste. Instituțiile lui își găsesc unele analogii în regatele elenistice care au servit ca model. Geto-dacii se înscriu printre puținele popoare antice din afara lumii greco-romane din Europa care în evoluția lor istorică au cunoscut forma de organizare statală, depășind cu siguranță cadrele de dezvoltare ale comunei primitive. Celții, de ex. n-au atins niciînd acest stadiu. Triburile celtice, deși s-au răspîndit pe o vastă zonă din Europa și au avut o dezvoltată civilizație, n-au reușit să realizeze o unitate politică de tip statal sau mari confederații tribale capabile să stăpînească zone întinse. La fel este și cazul germanilor care nici chiar în sec. 2—3 e.n., cu toată vecinătatea Imperiul roman și a intensului schimb pe care-l întrețineau cu acesta, n-au ajuns să alcătuiască state.

SCRIEREA ȘI LIMBA

Este neîndoielnic că dovada sigură a unei culturi de înalt nivel o constituie scrierea. Se știe că geto-dacii n-au ajuns să aibă o literatură scrisă, ceea ce nu înseamnă însă că scrisul le era necunoscut. Fără a avea un alfabet propriu, geto-dacii l-au folosit pe cel grecesc sau pe cel roman. În acest sens ne stau mărturie descoperirile arheologice și cîteva texte literare antice. Dio Cassius vorbește despre o scrisoare a lui Decebal pe care a trimis-o lui Domitian. Același autor pomenește un mesaj trimis lui Traian, scris cu litere latine pe o ciupercă înaintea luptei de la Tapae. Sînt dovezi clare că la curtea regilor daci existau cancelarii care se ocupau cu scrierea. Acest fapt reiese și din analiza textului lui Strabo referitor la domnia lui Burebista.

Cunoașterea și folosirea scrierii cu caractere grecești sau latine de către geto-daci, în afara cancelariilor regale, ne este dovedită de descoperirile arheologice. Astfel la Kiolmen (în nord-estul Bulgariei de azi) în 1965 s-a descoperit un mormînt tumular getic acoperit cu o lespede ce avea o inscripție cu litere grecești în „scriptio continua" ce n-a putut fi descifrată, redactată în limba getică. Un inel de aur cu inscripție grecească ce n-a fost nici ea descifrată s-a descoperit la Celei (Corabia, Olt), antica Sucidava. Inscripțiile cu caractere grecești nu se opresc la spațiul dintre Balcani și Dunăre. La Ocnița s-a descoperit un vas datat în vremea lui Augustus, cu siguranță dacic, cu o inscripție în limba greacă ce menționa numele unui rege (Thiamarkos) ce stăpînea peste o parte a Daciei. Scrierea cu caractere grecești se întîlnește apoi în cetățile din munții Sebeșului. Aici s-au descoperit trei feluri de inscripții: litere izolate pe unelte ori funduri de vase, interpretate ca indicație a destinației uneltei respective, a dimensiunilor ei ori ca semn de proprietate ori de atelier. În cea de-a doua categorie au fost încadrate litere izolate de pe blocuri ale unor ziduri despre care se presupune că reprezintă notări legate de tehnica construcțiilor. Cea de-a treia categorie o formează grupe de litere grecești dăltuite în

colțul unor blocuri de piatră din care se cunosc 73 exemplare cu 169 litere. Acestea au fost interpretate ca semne ale constructorilor, nume de persoane (eroi, regi, preoți) sau cifre ale unor calcule matematice pentru măsurarea timpului. Cu litere grecești sînt scrise în tehnica punctării și inscripții pe cîteva vase de argint.

Într-o locuință de pe malul Dealului Grădiștii s-a descoperit un vas mare de lut lucrat cu roata care purta ștampila DECEBALUS PER SCORILO, interpretată la început ca primul text în limba dacică cu litere latine și tradus „Decebal fiul lui Scorilo". Ulterior s-a arătat însă că este un text cu caratere și în limba latină reprezentînd „marca fabricii", așa cum se obișnuia în lumea romană. Decebalus era proprietarul oficinei iar meșterul care a făcut vasul s-a numit Scorilo sau Scorilus. Chiar dacă inscripția de pe vasul de la Grădiștea de Munte nu este în limba dacică, ea constituie o dovadă sigură că scrierea cu caractere latine era cunoscută geto-dacilor.

Inscripții cu majuscule latine s-au descoperit și în cetatea de la Polovragi sau de la Ocnița și Piscul Crăsani. Este vorba de texte fragmentare greu de descifrat. Inscripții de același fel s-au găsit și în așezări ale dacilor liberi cum sînt cele de la Mătăsaru și Cruceni sau în cea de la Socetu.

Dacă la început scrierea era cunoscută doar unora dintre preoți, învățați sau grămătici de la curtea regilor se pare că în preajma cuceririi romane ea era accesibilă unor pături de meșteșugari care realizau inscripții cu caractere grecești ori latine pe vase de lut sau de argint.

ASTRONOMIA, FILOZOFIA, MATEMATICA

Geto-dacilor nu le-au lipsit cunoștințele și preocupările din domeniul astronomiei. Strabo vorbind despre Zalmoxis spune că acesta ar fi deprins unele cunoștințe astronomice de la Pitagora iar o altă parte de la egipteni. Despre cunoștințele de astronomie învățate de către Zalmoxis de la Pitagora amintește și Porphyrios. Iordanes ne spune despre Deceneu că i-a instruit pe daci în aproape toate ramurile filozofiei și mai cu seamă i-a învățat astronomie (mersul stelelor, creșterea și descreșterea lunii, eclipsele de soare etc.). Iordanes pune îndeletnicirile astronomice pe seama războinicilor geto-daci. Mai probabil este însă că acestea să fi aparținut preoțimii ca și la alte popoare antice. În atribuția preoților intra fixarea calendarului. S-a presupus că unele dintre sanctuarele descoperite la Grădiștea de Munte, mai cu seamă sanctuarul mare rotund (sanctuarul VI), ar reprezenta calendare. Descoperirile făcute însă ulterior au arătat că relațiile numerice de la care se pornea erau greșite și că nu poate fi vorba despre sanctuare-calendar. În ultima vreme se presupune că sanctuarele grădiștene erau edificii acoperite iar stîlpii intrați în calcule nu erau vizibili. În legătură cu complicatele calcule astronomice și matematice au fost puse și inscripțiile de pe blocurile de calcar care n-ar reprezenta texte, ar reprezenta cifre scrise cu litere grecești exprimînd unitățile, zecimile, sutimile și miimile, ipoteză foarte plauzibilă.

Faptul că sanctuarele VI de la Grădiștea de Munte s-a dovedit a nu fi un templu-calendar, nu anulează supoziția cu privire la calculele astronomice materializate prin cifrele de pe blocurile zidului ce separă terasa a X-a și a XI-a. Nu este exclus ca cifrele de care vorbeam să fi avut altă rațiune decît cea legată de astronomie. Oricum, ele demonstrează înaltul nivel la care ajunsese cultura geto-dacilor.

Preocupările din domeniul astronomiei ale preoțimii geto-dacice ne sînt limpede dovedite de textele lui Strabo și Iordanes care foarte probabil se materializau în calendare. Calcularea timpului trebuie să se fi făcut după mersul lunii. Preocupările științifice ale preoțimii geto-dacice ca și ale pitagoreicilor ori ale druizilor celți, pentru a da doar cîteva exemple, nu se limitau doar la astronomie. Iordanes vorbește despre cunoștințele de natură filozofică și științifică: fizică, logică etc.

MEDICINA

Preoții geto-daci practicau și medicina. Platon ne transmite chiar un principiu de medicină geto-dacică integralist ce se regăsește la adepții școlii medicale din Cos. În sprijinul legăturilor cu lumea grecească și chiar cu insula Cos vin și descoperirile arheologice printre care o trusă medicală descoperită la Grădiștea de Munte din care făcea parte o tablă medicamentoasă (cenușă a unui vulcan mediteranean), un bisturiu, o pensetă și cinci borcănașe. Penseta își găsește bune analogii în insula Cos. Instrumente medicale s-au descoperit și în alte așezări, cum este cea de la Poiana sau Ocnița. În cadrul celei din urmă s-a găsit și un instrument folosit la executarea trepanațiilor craniene. Se pare că geto-dacii au avut chiar un zeu al sănătății, Derzis-Darzelas, și au cunoscut și folosit efectele terapeutice ale apelor termale și mai cu seamă pe cele ale plantelor medicinale. Așa se face că denumirile dacice ale unor plante vindecătoare au fost înscrise în operele clasice ale medicinei antice ca cea a lui Pedanius Dioscoride.

ARTELE

Este bine știut că la geto-daci n-a existat o artă plastică monumentală, în schimb au cunoscut o deosebită dezvoltare artele decorative. Un domeniu în care acestea s-au manifestat plenar a fost cel al podoabelor, al orfevrăriei și al obiectelor de utilitate deosebită: armuri de paradă, vase de cult etc. Pînă de curînd s-a susținut că arta geto-dacică este prin excelență geometrică, nonfiguративă și aniconică. Descoperirile făcute, mai cu seamă în ultima vreme, au arătat însă că există chiar o bogată artă figurativă concretizată pe obiecte de aur, argint ori lut cu implicații majore în descifrarea religiei geto-dacice, cu un decor figurativ antropo și zoomorf plin de sensuri mitologice.

La geto-daci în perioada statului s-a dezvoltat o plastică măruntă realizată în lut cum o dovedesc descoperirile făcute la Cîrlomănești

unde a existat un centru unde se lucrau asemenea produse cu reprezentări zoo și antropomorfe originale și nu imitații după piese de import. Virtuți artistice posedă ceramica, mai cu seamă cea de lux, cea pictată ori cu motive în relief. Se poate vorbi chiar de o artă a monedelor geto-dacice chiar dacă este vorba de imitarea, inițial, a unor monede greco-macedonene.

Dacă talentul, priceperea și ingeniozitatea constructorilor geto-daci se manifestă în ridicarea fortificațiilor lor, toate acestea se evidențiază pregnant atunci cînd este vorba despre construcții cu caracter de cult. Ele fiind edificii de mari dimensiuni și de pretenții arhitectonice deosebite. Formele de bază ale construcțiilor religioase se întîlnesc și în cazul locuințelor: patrulatere, circulare sau absidate. Cele mai multe dintre sanctuare s-au descoperit în cadrul marelui complex din munții Sebeșului la care se adaugă cele de la Piatra Craivii, Piatra Neamț, Barboși, Pecica, Dolineanu, Popești, Cetățeni, Cîrlomănești, Brad, Racoș etc. Cele de la Grădiștea de Munte fiind însă cele mai reprezentative și de monumentalitate deosebită.

Cu privire la sanctuarele de la Grădiștea de Munte s-a formulat ipoteza după care ar fi fost fără acoperiș, sub cerul liber. Studiile publicate în ultima vreme dovedesc însă că toate acestea erau edificii acoperite. Dacă toți cercetătorii din ultima vreme sînt de acord că sanctuarele geto-dacice au fost acoperite, părerile diferă în ceea ce privește reconstituirile. Unii susțin că deși au fost acoperite ele erau colonade de sine stătătoare fără pereți, alții sînt însă de părere că este vorba de edificii închise cu acoperiș și cu pereți și, în sfîrșit, s-a emis ipoteza că ar fi vorba de temple care aveau ca model templele grecești, peristil. Părerile cercetătorilor în legătură cu sanctuarele de la Grădiștea de Munte sînt atît de diferite datorită împrejurării că toate au fost sistematic distruse de romani. S-au mai păstrat doar resturi de temelii iar din sutele de coloane ori stîlpi de calcar sau andezit nimic n-a rămas întreg. Chiar dacă reconstituirile întîmpină deosebite dificultăți, se poate totuși constata existența unor edificii patrulatere monumentale cu baze și coloane de piatră (calcar sau andezit) care arată înaltul grad de civilizație și cultură la care au ajuns geto-dacii. Arhitectura religioasă dacică n-a avut canoane proprii. Au existat însă temple ce măsurau 35 m lungime, 10,5 m lățime și circa 9 m înălțime (templul I de la Grădiștea de Munte) a căror monumentalitate se evidențiază de la sine. Un alt sanctuar de la Grădiștea (Sanctuarul V) a avut 40 de plinte de andezit cu diametrul de 2,05—2,25 m pe care se ridicau coloane, tot de andezit, cu diametrul de 1,20 m, măsurînd 38 m lungime și 26 m lățime.

Sanctuarele circulare au la bază clădirile de tip **tholos**. Cel mai reprezentativ dintre ele fiind Sanctuarul VI de la Grădiștea de Munte cu două cercuri concentrice și un patrat absidat în mijloc, avînd diametrul maxim de 29,40 m despre care s-a presupus că ar fi fost templu-calendar. Reconstituirea și a acestui sanctuar s-a făcut diferit.

Geto-dacilor nu le-au fost străine literatura, poezia, muzica și dansul. Literatura era orală, povestită prin viu grai de rapsozi bătrîni după cum reiese din relatarea lui Ovidiu. El însuși a scris versuri în limba geților pe care aceștia le-au gustat din plin și ne relatează că există și alți poeți. Strabo ne spune că „muzica întreagă, privită atît ca melodie cît și ca ritm, și

---

George Coșbuc

DECEBAL CĂTRE POPOR

Viața asta-i bun pierdut
Cînd n-o trăiești cum ai fi vrut!
Și-acum ar vrea un neam călău
S-arunce jug în gîtul tău:
E rău destul că ne-am născut,
Mai vrem și-al doilea rău?

Din zei de-am fi scoborîtori,
C-o moarte tot sîntem datori!
Totuna e dac-ai murit
Flăcău ori moș îngîrbovit;
Dar nu-i totuna leu să mori
Ori cîne-nlănțuit.

Cei ce se luptă murmurînd,
De s-ar lupta și-n primul rînd,
Ei tot atît de buni ne par
Ca orișicare laș fugar!
Murmurul, azi și orișicînd,
E plînset în zadar!

Iar a tăcea și lașii știu!
Toți morții tac! Dar cine-i viu
Să rîdă! Bunii rîd și cad!
Să rîdem dar, viteaz răsad,
Să fie-un hohotit și-un chiu
Din ceruri pînă-n iad!

De-ar curge sîngele pîrău,
Nebiruit e brațul tău,
Cînd morții-n față nu tresari!
Și însuți ție-un zeu îți pari
Cînd rîzi de ce se tem mai rău
Dușmanii tăi cei tari.

Ei sînt romani! Și ce mai sînt?
Nu ei, ci de-ar veni cel sfînt,
Zamolxe, c-un întreg popor
De zei, i-am întreba: ce vor?
Și nu le-am da nici lor pămînt,
Căci ei au cerul lor!

Și-acum, bărbați, un fier și-un scut!
E rău destul că ne-am născut:
Dar cui i-e frică de război
E liber de-a pleca-napoi,
Iar cine-i vînzător vîndut
Să iasă dintre noi!

Eu nu mai am nimic de spus!
Voi brațele jurînd le-ați pus
Pe scut! Puterea este-n voi
Și-n zei! Dar vă gîndiți, eroi,
Că zeii sînt departe, sus,
Dușmanii lîngă noi!

(Fire de tort, 1896)

cuprinzînd în noţiunea ei şi instrumentele, e socotită ca fiind de obîrşie tracă". Numeroşi autori antici menţionează că geto-dacii îşi însoţeau soliile cu muzică. Ea mai este prezentă apoi la serbări religioase, la rugăciuni adresate zeilor de către preoţi, la povestirea legendelor şi la înmormîntări. Că instrumente muzicale folosite de geto-daci izvoarele literare menţionează: chitara (o lîră mai perfecţionată), magadis (un fel de harpă cu 20 de corzi), fluierul, naiul, flautul, buciumul, cornul şi trompeta. Fluiere de os s-au descoperit în aşezări ca cele de la Brad sau Pecica iar trompetele sînt reprezentate pe Columna lui Traian.

Se presupune că muzica geto-dacică era monodică şi eterofonică, încercîndu-se, pe baza muzicii româneşti, chiar stabilirea modului care, după unii muzicologi, era pentatonic iar după alţii s-ar fi organizat în scări heptatonice.

Muzica era însoţită şi de dans, constituind forme sincretice de manifestare artistică. Dansul se practica în ritualuri religioase, ceremonii funebre, la banchete, sărbători sau alte ocazii. Pe lîngă izvoare literare, cu privire la dansuri rituale ne stau mărturie şi descoperirile arheologice.

CREDINŢELE ŞI DIVINITĂŢILE

Strabo ne spune că „bizuindu-se pe întreaga istorie a geţilor, în neamul lor rîvna pentru cele divine a fost un lucru de căpetenie". Nu este deci de mirare că despre religia geto-dacilor s-a scris foarte mult. Au comentat-o autorii antici începînd cu Herodot şi terminînd cu cei bizantini dar au făcut-o mai cu seamă învăţaţii moderni pe parcursul a trei secole. S-au purtat şi se mai poartă încă discuţii în contradictoriu pe baza textelor antice. În ultima vreme însă la contribuţia au fost puse descoperirile arheologice mai vechi sau cele mai recente. S-a dovedit că arta geto-dacică este departe de a fi nonfiguративă şi că există o bogată iconografie înscrisă pe obiecte de aur, argint ori ceramică legată direct de religie. Descifrarea acesteia se poate face cu ajutorul textelor literare. Coroborarea şi confruntarea amănunţită a celor două categorii de izvoare are darul să lămurească problema atît de încurcată şi de controversată, cea a religiei geto-dacice. O asemenea cercetare arată că religia geto-dacilor este una obişnuită la popoarele indo-europene fără să aibă nimic ieşit din comun, fără a se deosebi, în liniile ei generale, de cea grecească, romană, celtică sau de cea a germanilor, pentru a aminti doar cîteva neamuri din marea familie a indo-europenilor.

Dintre numeroasele păreri exprimate se poate reţine că s-au conturat trei opinii principale: una care consideră religia geto-dacică monoteistă, o a doua care vede în ea o religie dualistă în sens iranian şi, în sfîrşit, a treia care susţine politeismul ei. Cercetările recente au dovedit, fără putinţă de îndoială, că religia geto-dacilor a fost politeistă, panteonul lor cuprinzînd mai multe divinităţi în frunte cu un zeu şi o zeiţă supremă, la care se adaugă un zeu al războiului, unul al soarelui, o divinitate ocrotitoare a vetrei şi a casei, un zeu al sănătăţii, unul al focului şi al metalelor şi foarte probabil, încă mulţi alţii.

Divinităţile geto-dacice au fost antropomorfizate, cel puţin din sec. 5—4 î.e.n. dar, din păcate, la covîrşitoarea lor majoritate nu cunoaştem numele sub care erau ei adoraţi. Marele Zeu s-a putut numi Gebeleizis ori Nebeleizis. El este fără îndoială un zeu suprem de tipul lui Zeus ori al lui Jupiter. În stăpînirea lui intrau atît cerul cît şi pămîntul, viii şi morţii. Atunci cînd este reprezentat „în majestate", pe tron, este însoţit de vultur (simbol al cerului) şi de şarpe (simbol al pămîntului).

Lipsa izvoarelor scrise ne împiedică să cunoaştem amănunte cu privire la cultul Marelui Zeu, a felului cum şi-l imaginau strămoşii noştri. Credinţele geto-dacilor în legătură cu Marele Zeu nu vor fi fost prea deosebite de ale grecilor şi romanilor pe care le cunoaştem. Diferite au putut fi însă practicile de cult. În cele ale geto-dacilor, focul a deţinut un loc de frunte.

Atribuţii chtoniene avea şi Marea Zeiţă care este însoţită în iconografia geto-dacă de şarpe şi cervidee. Izvoarele literare trec cu totul sub tăcere existenţa Marii Zeiţe, cu excepţia menţionării „Zalmoxi nume de zeiţă" în Lexiconul Sudas, care ar putea sugera că Zalmoxis ar fi avut un pandant feminin, ceea ce nu este exclus într-o anumită perioadă cînd cultul zalmoxian se răpîndise şi numele se suprapusese peste cel al Marelui Zeu. Este neîndoielnic că geto-dacii au venerat încă de foarte timpuriu o zeitate feminină legată de pămînt, de fertilitate şi că această divinitate în epoca romană va fi identificată cu Junona ori cu Libera în cuplul Liber-Libera. Marea Zeiţă a geto-dacilor îşi găseşte paralelă în lumea tracilor de sud. Este vorba de Bendis, asemănătoare cu Cibelle şi asimilată uneori cu Artemis, Selene, Hecate ori Persephona, zeiţă a căsătoriei şi fecundităţii, protectoare a femeilor, a fetelor de măritat, zeiţă a lunii, a vînătorii, protectoare a animalelor.

Geto-dacii cinsteau apoi un zeu al războiului al cărui nume nu-l cunoaştem. De asemenea nu cunoaştem numele sub care ei venerau soarele. Este însă neîndoielnic că geto-dacii încă de timpuriu aveau un zeu al soarelui, aparte de Marele Zeu, în atributele căruia intrau şi elementele urano-solare.

Zeul sănătăţii de genul lui Aesculap se pare că a purtat numele de Darzos (Derzelas, Derzis) dacă nu este cumva vorba de un epitet şi nu de însuşi numele zeului. Aceeaşi este situaţia şi în cazul unei alte divinităţi, Debatopeios (Dabatopienos) corespunzînd lui Hefaistos din mitologia greacă, menţionat în inscripţii greceşti. Chiar dacă numele nu sînt cele reale, cert rămîne faptul că geto-dacii venerau o divinitate ocrotitoare a sănătăţii şi una de genul lui Hefaistos. Se pare că ei aveau un cult al vetrei şi al focului şi chiar o divinitate în atribuţiile căreia intrau acestea. De asemenea au fost venerate divinităţi protectoare ale casei şi animalelor. O altă divinitate se pare că s-a numit Eltiosaros, teonim menţionat într-o inscripţie în legătură cu care nu se pot face precizări.

Un moment deosebit de important în evoluţia religiei geto-dacice îl reprezintă apariţia

doctrinei zalmoxiene. Zalmoxis, personaj istoric, pune bazele unei credințe în nemurire, a unor practici inițiatice și unei religii de tip mistere. Această religie este îmbrățișată de către preoțime și de nobilime, în frunte cu regele. Ea își face apariția înainte de epoca în care a trăit Herodot și se presupune că ar fi vorba de sec. 7—6 î.e.n. cînd este posibil să fi început și antropomorfizarea divinităților.

Doctrina zalmoxiană l-a impresionat pe Herodot iar sursele lui de informare cu privire la geto-daci proveneau din zone geografice dominate de doctrina pitagoreică și de aceea face legătura între Zalmoxis și Pythagoras. Zalmoxianismul își găsește bune paralele în doctrina orfică și cea pitagoreică fără a se identifica însă cu nici una dintre ele. Dat fiind faptul că Herodot a consemnat în lungul și celebrul lui excurs doar doctrina zalmoxiană din religia geto-dacică și că relatările autorilor care i-au urmat se bazează pe textul herodotian iar Poseidonios—Strabo a putut fi singurul care pare să fi avut altă sursă referitoare la o vreme de apogeu a preoțimii în frunte cu Marele Preot, a făcut să se creadă că Zalmoxis ar fi fost divinitatea supremă iar cultul lui să reprezinte de fapt religia geto-dacilor. În realitate însă zalmoxianismul este doar un aspect al acesteia, apărut la un anume moment și, foarte probabil, împărtășit doar de vîrfurile societății geto-dacice. El va dispărea o dată cu preoțimea și nobilimea, după cucerirea romană. Zalmoxis se înscrie printre marii reformatori și legiuitori ai antichității, comparat fiind de către autorii antici cu Orfeu Musaios, Zarathustra sau Moise, îmbogățind tezaurul gîndirii antice.

Preoții au jucat un rol important în societatea geto-dacică, comparabil în foarte multe privințe cu cel al druizilor la celți. Ei sînt constituiți într-o corporație în frunte cu preotul suprem care juca un rol deosebit de important. Un asemenea mare preot a fost însuși Zalmoxis despre care Strabo ne spune că îl sfătuia pe rege, lucra în înțelegere cu el și că l-a convins să-l facă părtaș la domnie. Pe vremea lui Strabo funcția de mare preot se instituționalizase și în timpul lui Burebista ea era deținută de către Deceneu, colaborator apropiat al regelui și părtaș la marea operă de unificare a geto-dacilor. Pe vremea lui Decebal se pare că funcția de preot suprem o avea Vezinas. În rîndul preoților au existat anumite congregații, **kapnobotai, ktistai** și **pleistoi,** menționați de izvoarele literare, care practicau asceza și se bucurau de mare cinste fiind „specialiști ai sacrului".

Esența doctrinei zalmoxiene este credința într-o post-existență fericită care se obținea prin inițiere. Inițiații și urmașii lor „nu vor muri, ci vor merge într-un anume loc unde vor trăi veșnic și vor avea parte de toate bunătățile". Această credință într-o post-existență în forme materiale asemănătoare cu cele ale vieții de pe pămînt se întîlnește și la alte popoare printre care se înscriu egiptenii, perșii, celții, germanii etc. dovedind nivelul superior al gîndirii religioase la care au ajuns geto-dacii.

Pe baza tuturor izvoarelor care ne stau la îndemînă astăzi se poate afirma cu îndreptățit temei că geto-dacii au dezvoltat o civilizație și o cultură proprie care stă cu cinste alături de cele create de celelalte popoare ale Europei antice care se găseau pe aceeași treaptă a scării evoluției sociale și că în unele privințe s-a situat în fruntea acestora.

Geto-dacii au fost receptivi la tot ce le era util în civilizațiile și culturile cu care au venit în contact. Influențele străine receptate de pe diverse meridiane au fost preluate creator, s-au grefat pe vechiul fond autohton cu vechi tradiții. Nici într-un domeniu nu poate fi vorba de preluări sterile, de o imitare mai mult sau mai puțin izbutită a unei anume civilizații sau culturi. Caracterul original se evidențiază cu pregnanță în toate domeniile. Evoluția firească a civilizației și a culturii geto-dacice în mersul lor ascendent au fost curmate de cucerirea romană. Cele două civilizații și culturi s-au îmbinat, s-au influențat reciproc dînd apoi naștere civilizației și culturii românești.

ION HORAȚIU CRIȘAN ■

O LUME LA ÎNĂLȚIMEA EPOCII

Descoperirile arheologice făcute pe teritoriul țării noastre, cu deosebire în ultimele două decenii, arată că, din cele mai îndepărtate vremuri există dovezi asupra prezenței omului și a comunităților omenești, încă de pe cînd omul se forma prin muncă iar societatea se constituia treptat, treptat. Pe solul patriei noastre au înflorit culturi care stau alături de cele din zona mediteraneană și Europa centrală; este suficient că amintim în acest sens splendida civilizație Cucuteni cu minunata ei ceramică pictată și „Hora" de la Frumușica, dar mai ales cultura Hamangia din Dobrogea și de la Dunărea de Jos, cu renumitul său „Gînditor", descoperit la Cernavodă în anul 1956, o capodoperă a artei neolitice universale. Acum patru milenii se dezvoltă pe meleagurile regiunii carpato-dunubiano-pontice viața istorică a tracilor, cu o artă și o metalurgie a bronzului dintre cele mai prospere din Europa acelor vremi. Tracii intrau astfel în istoria lumii prin îmbogățirea tezaurului cultural al continentului nostru. Nucleul patriei tracilor a fost ținutul carpato-dunubiano-pontic. De aci ei s-au revărsat pînă departe, ajungînd pînă la Troia cea cîntată de Homer și participînd la iureșul care a dus la prăbușirea puterii miceniene și a statului hittit din Asia Mică. În prima jumătate a mileniului I î.e.n. se răspîndise în lumea tracică și fierul, care va determina o rapidă dezvoltare a forțelor de producție. Timp de o mie de ani atelierele tracice, în special cele din Transilvania, dar și cele din zona extracarpatică și din Dobrogea, au produs arme strălucitoare, unelte diverse și podoabe felurite, piese de harnașament etc., dintre care unele sînt adevărate opere de artă. Armele tracice erau renumite și rivalizau cu

cele miceniene prin formă, decor și eleganță. Cu aceeași pricepere, meșterii traci lucrau și obiectele de aur și argint, după cum, din sec. XII-XI î.e.n., ei devin stăpîni și pe cunoștințele tehnologice legate, de data aceasta, de metalurgia fierului, care, după opinia lui Fr. Engles „a jucat un rol revoluționar în istoria umanității".

Înainte de mijlocul mileniului I î.e.n. triburile și uniunile de triburi tracice din zona carpato-danubiano-pontică și nord-est-balcanică și-au intensificat legăturile de schimb cu lumea mediteraneană și cu cea din Asia Mică. În această epocă începe să se manifeste și influența grecească. Pe țărmul Mării Negre aveau să se înființeze coloniile grecești Histria, Tomis, Callatis, care vor deveni focare de iradiere a elementelor de civilizație superioară, care vor fi asimilate și transformate de autohtoni, potrivit gustului artistic și nevoilor lor. Va avea loc o înrîurire reciprocă, dar substratul tracic își va păstra structura sa unitară, pe întregul spațiu unde se vor forma geto-dacii. Pe substratul general tracic se vor forma deopotrivă tracii meridionali și ramura nordică, aceea a geto-dacilor, cea mai importantă în părțile de sud-est ale Europei.

În aria de locuire a tracilor de nord se cristalizează, în sec. VIII-VII î.e.n., o mare unitate de cultură, pe care arheologii o numesc —, după o uzanță internațională —, cultura Basarabi, o localitate în jud. Dolj. Aceasta acoperea o mare arie geografică, al cărei centru se sprijinea tot pe Carpați și pe Dunăre. De pe fondul etno-cultural Basarabi s-au ridicat geto-dacii, poporul care începuse să se constituie ca atare chiar din cursul dezvoltării culturii Basarabi. Geto-dacii formau — încă de la început — o puternică entitate etnică, lingvistică, economică și — în vremea lui Burebista — politică. Și pe plan spiritual, geto-dacii se manifestau tot în cadrul aceleiași mari unități etno-culturale. Ei locuiau pe întreaga arie dintre pantele de nord ale Balcanilor (Haemus, Stara Planina), Carpații Păduroși — la nord, litoralul de vest și de nord al Pontului Euxin și Tyras (Nistru) — la est și Dunărea mijlocie și Morava spre vest și sud-vest. Pe această întinsă vatră, geto-dacii vor crea o civilizație materială și spirituală superioară aceleia a neamurilor învecinate. Tot pe această vatră va avea să se petreacă, diferențiat, procesul romanizării, al sintezei daco-romane și al nașterii, astfel, a poporului român.

În istoriografia străină a circulat părerea că geto-dacii nu ar fi traci, ci germani, celți sau slavi. De asemenea, s-a vorbit mult — chiar și la istoricii români — că geto-dacii sînt de origine balcanică și că au trecut la nord de Dunăre după jumătatea sec. V î.e.n. O asemenea concepție a fost posibilă din cauza lipsei izvoarelor scrise ale antichității privind pe geto-daci. Întrucît istoricul grec Herodot — „părintele istoriei", cum a fost numit, pe dreptate — amintea pe geți numai la sud de Dunăre (Istru), unde s-ar fi învecinat cu sciții — s-a tras concluzia greșită că geții ar fi „emigrat" sau s-ar fi „strămutat" la nord de Istru în perioada de după 514 î.e.n., cînd Herodot relatează campania lui Darius I împotriva sciților și lupta geților pentru apărarea libertății și independenței lor. Descoperirile arheologice infirmă părerea lui Herodot privind prezența sciților pe Dunăre și ele documentează, în mod concret, locuirea geților între Balcani, Carpați și Nistru încă din sec. VII î.e.n., iar prin înaintașii lor traci, din vremuri imemoriale.

Geții și dacii erau unul și același popor, de esență etnică tracică și vorbind aceeași limbă, cea tracică. La Trogus Pompeius găsim precizarea că „dacii sînt de aceleași neam cu geții" și că sînt „o mlădiță" a acestora, iar Strabo — contemporan, în parte, cu Burebista — arată că „dacii vorbesc aceeași limbă cu geții", cea tracică. Pliniu cel Bătrîn vorbea de geții „pe care romanii îi numesc daci". De la același Strabo avem știrea că „geții sînt cei care se întind spre Pont și spre răsărit, iar dacii cei care locuiesc în partea opusă, spre Germania și izvoarele Istrului", subliniind prin aceasta deosebirea doar teritorială dintre geți și daci. Termenul de daci apare prima dată la Caesar, cuceritorul Galiei, iar acela de Dacia la Tacit și Agrippa, iar acela de geto-daci, de daco-geți și traco-geți este un termen modern, pentru a scoate în evidență unitatea etnică și originea tracică a geților și a dacilor. Intrarea în lumina istoriei mai devreme a geților se datorește apropierii lor de lumea grecească și condițiilor istorice și geografice specifice. Implicarea geților în evenimentele legate de campania lui Darius din 514 î.e.n. a fost determinată de interesele statului persan de a-și extinde stăpînirea și asupra cetăților grecești de pe litoralul vestic și nordic al Pontului Euxin și asupra neamurilor din interior, în speță tracii meridionali, geții și sciții. Geții intrau astfel în cadrul istoriei universale antice încă din sec. VI î.e.n. De fapt, însăși dezvoltarea social-economică, politică și militară a geților a cunoscut un ritm mai viu decît acela al populației din zona intracarpatică. Dacă privim mai îndeaproape documentarea arheologică actuală, datînd de după 550 î.e.n., se poate ușor observa că s-a petrecut o inegalitate în ritmul dezvoltării societății din aria carpato-danubiano-pontică și nord-est-balcanică, că acest ritm s-a accelerat în sud-estul României și în Bulgaria de nord, adică acolo unde izvoarele antice amintesc pe geți și unde izvoarele arheologice vin să confirme o atare diferențiere, care a cuprins deopotrivă și zona getică de la est de Carpați.

Procesul cristalizării civilizației geto-dace a durat relativ mult, printr-o neîncetată dezvoltare a fondului străvechi, tracic, de milenară tradiție, care a dăinuit în toată epoca geto-dacă, daco-romană și a răzbătut în ființa poporului nostru și — într-o măsură mai mică — și în aceea a unor popoare din Balcani, venite aci mai tîrziu.

Documentarea arheologică dobîndită prin săpături efectuate în ultimele trei decenii pe întreg teritoriul patriei noastre a îmbogățit considerabil cunoștințele noastre cu privire la cultura materială și spirituală a geto-dacilor. Economia lor se baza îndeosebi pe agricultură și creșterea animalelor, la care se adăugau meșteșugurile felurite și comerțul. În zonele bogate în sare, exploatau acest important și atît de necesar element ce lua și calea comerțului. În jurul salinelor s-au înfiripat puternice centre economice, politice și militare. Așa a fost centrul Buridava din jurul bogatelor saline de la Ocnele Mari și Ocnița din județul Vîlcea,

unde va fi fost, probabil, una dintre rezistențele lui Burebista, dacă nu chiar prima. Pe măsură ce s-au îmbogățit cunoștințele tehnologice și s-au diversificat uneltele, s-au răspîndit brăzdarul de fier și cuțitul de tăiat brazda, cele două unelte principale ale plugului, care au mărit randamentul muncii în cultivarea pămîntului. Dacii au folosit un singur tip de brăzdar de plug, format dintr-o bară de fier, lățită la un capăt și cu cîrlig la cel superior, ce urma să fie fixat în lemn. Asemenea brăzdare, de tip dacic, au fost descoperite în multe așezări și cetăți geto-dace: Poiana, Bîtca Doamnei, Brad, Răcătău, Popești pe Argeș, Ocnița-Buridava, Grădiștea Muncelului, Cetățeni etc. La nord de Dunăre acest tip de plug se răspîndește încă de la începutul sec. II î.e.n., apoi se generalizează pînă în epoca lui Decebal și persistă în perioada stăpînirii romane și chiar în epoca post-romană. Unele depozite de unelte agricole conțin, la un loc, brăzdare de tip dacic și pe cele de tip roman. În asociere cu brăzdare sau izolate, s-au descoperit cuțitele de plug în formă de bară, lățită la capătul-cuțit și îngustată la celălalt capăt, pentru a putea fi fixat în grindeiul plugului. Uneltele folosite în agricultură de către daci sînt foarte numeroase și ele fac dovada unei dezvoltate metalurgii a fierului și a unui nivel superior de cunoștințe. Amintim, în această privință, uneltele: grebla, cunoscută, deocamdată, numai din atelierele incendiate de romani la Grădiștea Muncelului (18 exemplare); sapele (descoperite în mai multe așezări și cetăți); secerile, în număr mare, găsite atît în așezări și cetăți, dar, uneori, și în morminte; coasele, mai puțin frecvente decît secerile; cosoarele, nelipsite din așezările dacice, folosite la curățitul viței de vie, a frunzelor, la altoitul și, uneori, chiar ca armă. Fiecare dintre uneltele amintite cuprind numeroase variante tipologice, cu particularități funcționale felurite. Marele număr al uneltelor agricole și generala lor răspîndire arată preocuparea dacilor în dezvoltarea agriculturii, ca formă principală a economiei.

Tot atît de variate erau uneltele și în meșteșugul tîmplăriei, lemnul fiind la daci materialul de construcție de bază, cît și la obținerea unor unelte de întrebuințare gospodărească obișnuită, curentă. La fortificațiile cu caracter militar sau la construcțiile religioase, — cum erau templele —, se folosea în mare cantitate lemnul. Au existat cetăți cu fortificații numai din lemn și pămînt, cum a fost Buridava dacică din Subcarpații vîlceni. Lemnul era utilizat și la construcțiile de piatră, așa încît dacii și-au sporit mereu gama uneltelor de tîmplărie, cum au fost: toporul, cu operații multiple, de la cele mai simple pînă la dulgherie, avînd, din această multiplă funcționalitate, forme foarte variate; barda, folosită la cioplirea lemnului pentru obținerea unei suprafețe plane; tesla, atît de necesară la obținerea, nu numai a unei suprafețe plane, dar și a jgheaburilor și a scobirii în lemn; ferăstraiele, de la exemplarele mici pînă la joagărul cu lama lată, mult specializat; compasul, folosit nu numai în tîmplărie, ci și în făurărie și alte preocupări; cleștele de scos cuiele; dălțile, cele mai frecvente, cu folosire curentă; cuțitoaia, mai rar folosită și mai puțin întîlnită, fiind o unealtă de finețe și de aceea erau și importate; sfredele, destul de frecvente (s-au descoperit la Grădiștea Muncelului, Ocnița-Buridava, Bîtca Doamnei, Costești etc.); rîndele, pile, răzuitoare etc.

Apărarea libertății și a teritoriilor ocupate de ei a necesitat și făurirea, în ateliere proprii, a armelor necesare. Au fost descoperite destul de multe arme defensive, arme ofensive (lănci, sulițe, vîrfuri de săgeată, săbii curbe — sica-ae, cuțite de lovit etc.), dar și arme romane, importate și folosite de daci, cum apar și pe Columna Traiană. De altfel, izvoarele antice menționează prezența la curtea regelui Decebal a instructorilor militari romani, care vor fi inițiat pe daci în mînuirea unor arme și mașini de război romane.

Atelierele metalurgice dacice asigurau toate uneltele de care era nevoie în buna desfășurare a diverselor îndeletniciri, mai ales a celor legate de viața economică. Se cunosc — în afară de cele amintite, pe scurt, mai înainte — unelte pentru exploatarea pietrei și a sării. Sarea era atît de necesară creșterii animalelor și va fi intrat în circuitul comercial sud-dunărean, întrucît în Peninsula Balcanică nu se găseau zăcăminte de sare. La Ocnița-Vîlcea au fost descoperite și unelte speciale pentru exploatarea sării și sfărîmarea blocurilor („drobului") de sare. Se petrecuse, deci, o specializare a uneltelor, destul de avansată, dacă ținem seama de numeroasele variante ale fiecărei unelte. Se poate spune că stadiul de dezvoltare a metalurgiei fierului la geto-daci era cu mult mai înaintat față de acela al popoarelor vecine și, în anumite privințe, chiar față de celți, de la care dacii, desigur, au împrumutat unele tipuri de unelte, cum ar fi foarfecele și, probabil, pintenii, pe care și romanii i-au luat de la celți. În genere însă se poate afirma că metalurgia fierului la geto-daci se datorește unui proces local. Descoperirile arheologice și studiile cu privire la problema apariției și răspîndirii metalurgiei fierului în regiunea carpato-dunăreană și pontică au arătat că exploatarea minereurilor de fier și reducerea acestora începuseră aci încă din sec. XII î.e.n. și că perfecționarea acestora a progresat fără încetare, în așa fel încît în vremea lui Burebista obiectele de fier nu lipseau nici din cea mai modestă colibă. La Cireșu, jud. Mehedinți, la Doboșeni, Mădăraș și Șercaia din Transilvania au fost descoperite cuptoare de redus minereurile de fier și de prăjit a acestora. Deși cercetările de teren trebuie să continue, totuși, în prezent, se cunosc mai multe localități și puncte unde existau zăcăminte de fier, unele chiar în ținutul impunătoarelor cetăți dacice din munții Orăștiei. Atelierele metalurgice legate de exploatarea minereurilor locale și de nivelul mereu mai ridicat al cunoștințelor tehnologice, de care dădeau dovadă făurarii autohtoni, produceau din ce în ce mai multe unelte și arme cerute de nevoile sporite ale societății geto-dace, cu cît se apropia de epoca lui Burebista și Decebal.

O altă ramură de activitate și un aspect caracteristic al civilizației geto-dace îl constituie olăritul. Acesta a devenit un meșteșug propriu-zis în epoca a doua a fierului, adică în epoca geto-dacică, datorită introducerii și generalizării roții olarului, una dintre marile invenții ale antichității, care a transformat meșteșugul casnic al olăritului într-un meșteșug

propriu-zis. Cercetările mai recente au arătat că geto-dacii au început să cunoască roata olarului încă din sec. VI-V î.e.n. Unele descoperiri arheologice din Transilvania și Oltenia fac dovada unei atari folosiri a acestei invenții. Cu mulți ani în urmă arătasem că, la Cernavodă, Alexandria și Bălănești (jud. Olt) se descoperise o ceramică lucrată la roată de către localnici. În prezent se cunosc mai multe localități unde au fost descoperite vase la roată. Cele mai numeroase — datînd din sec. VI și V î.e.n. — se găseau între Balcani, Dunăre și mare. Teritoriul Dobrogei a fost totdeauna o punte de legătură între sud și nord, Dobrogea integrîndu-se în marea unitate a Daciei străvechi. O dată cu generalizarea roții olarului s-a îmbogățit însuși conținutul culturii geto-dacilor, repertoriul de forme sporind cu noi tipuri de vase, luate după prototipuri grecești și mai tîrziu romane. Totuși ceramica lucrată la roată se sprijină în principal pe formele de vase tradiționale, autohtone. Amintim aci cana bitronconică și cu o toartă supraînălțată și fructiera cu picior și frumos ornamentată, cu motive decorative pictate în culoare roșie-brună. Dacii au avut o ceramică pictată originală, cu motive decorative care aveau un caracter geometric, de veche tradiție tracică. Tot locală este și ceramica pictată cu motive florale și zoomorfe, uneori combinate cu cele geometrice, pe care le întîlnim și în arta argintului la geto-daci, cît și pe unele obiecte de fier, ca cele descoperite la Grădiștea Muncelului.

Dacii au dezvoltat o artă a argintului, cu deosebire în secolul I î.e.n. și în secolul următor. Pe întregul teritoriu al Daciei au fost descoperite importante tezaure de argint, care cuprindeau podoabe de tot felul sau vase: brățări, terminate cu protome de șarpe, inele, coliere, cercei, cingători, paftale, lanțuri împletite etc. Numărul podoabelor a început să sporească în sec. I î.e.n., cînd argintul, ca materie primă, era procurat din topirea monedelor de argint geto-dace. Acestea s-au răspîndit pe întregul teritoriu locuit de geto-daci și formează una dintre caracteristicile esențiale ale civilizației lor. Spre începutul sec. I î. e.n., moneda tradițională dispare și locul ei este luat de moneda dacică de tip republican roman, care a cunoscut o răspîndire excepțional de mare, ceea ce dovedește prospera viață economică a dacilor din ultimele două secole dinaintea cuceririi Daciei de către romani, în 106 e.n. Cele peste aproximativ 25 000 monede de acest tip fac dovada, nu numai a puternicei entități economice în vremea lui Burebista și Decebal, dar și a strînsei legături cu circuitul economico-comercial universal al timpului, care era cel roman. Meșterii daci erau stăpîni și pe cunoștințe tehnologice superioare, cum era încrustarea cu argint și aur a unor obiecte de fier, psahiile (partea laterală a unei zăbale) de la Ocnița și cea de la Bîtca Doamnei (Piatra Neamț).

Atît cît întrezărim în prezent din puținătatea izvoarelor literare ale antichității și din descoperirile arheologice și numismatice, ne dăm seama că dezvoltarea economică și unitatea de structură a Daciei preromane au avut consecințe însemnate asupra organizării societății geto-dace. Încă din epoca bronzului și a primului fier (Hallstatt) se petrecuse o structurare a societății, constituindu-se o aristocrație tribală și unional-tribală, și în special o aristocrație militară. Procesul restructurării sociale s-a adîncit mereu, desprinzîndu-se și unele vîrfuri ale societății din relatările lui Dio Chrisostomul, contemporan cu Decebal și împăratul Traian, aflăm că pătura importantă a societății o formau nobilii, care în limba traco-dacică se numeau **tarabostes,** iar în limba latină **pileati** (pileus sau pilleus, căciulă țuguiată), așa cum ne apar ei pe Columna Traiană, pe monumentul de la Adamclisi și pe alte monumente antice. Din mijlocul acestei aristocrații se ridicau regii și marii preoți. Masa cea mare a populației o formau așa-numiții în limba latină (nu se cunoaște termenul dacic) **capillati** sau **comati** (cei cu părul în plete, căzînd pe umăr), care erau oameni liberi, neconstituind o pătură privilegiată care să exploateze pe alții. Societatea geto-dacă ni se înfățișează — chiar și în timpul războaielor daco-romane din 101—102, 105—106 e.n. — ca o societate solidară, care nu a cunoscut sclavagismul. Realizarea celui mai puternic și independent stat dac sub conducerea lui Burebista și apoi a regelui erou Decebal și încordarea eroică pentru apărarea independenței și libertății — plastic redată în toată măreția ei pe Columna Traiană — reflectă tocmai această structură unitară a societății dacice din timpul celor două mari personalități istorice.

Descoperirile arheologice și hărțile întocmite pe baza lor arată că în toată aria de locuire a geto-dacilor există numeroase așezări — deschise sau fortificate — și cetăți întărite. Ele erau centre economice, politice, militare și religioase. În limba dacă se numesc **dava — davae,** pentru care autorii greci au folosit termenul de **polis-poleis,** cum sînt menționate în legătură cu evenimentele petrecute la Dunărea de Jos încă la sfîrșitul sec. IV î.e.n., privind lupta geților în timpul lui Dromichaites împotriva regelui Traciei, Lisimach. Aceste centre, deși nu pot fi comparate întru totul cu orașele grecești și romane, ele reprezentau totuși nuclee de viață socială organizată și concentrată, jucînd un rol important în viața băștinașilor. De aceea și romanii, după cucerirea Daciei în 106 e.n., vor păstra multe toponime dacice, ca: Buridava, Drobeta, Apulum, Sarmizegetusa, Napoca etc. Geograful Claudiu Ptolemeu din Alexandria nota peste 40 asemenea centre în Dacia. Deși el scria în sec. II e.n., relatările lui se refereau însă la realități din Dacia preromană. În general, aceste centre nu aveau aspect de oraș propriu-zis, dar în interiorul lor se găseau monumente și construcții impunătoare, orînduite după anumite principii de „urbanistică". De fapt, toate **davae**-le aveau un rol, care depășise în general stadiul sătesc și tribal, mai ales dacă ne referim la statul dac din vremea lui Burebista și Decebal. Unele cetăți erau fortificate numai cu palisade sau val de pămînt, avînd doar funcțiunea de garnizoană sau de refugiu al populației din împrejurimi. În schimb, **Sarmizegetusa Basileion** (Regia), cum numește Ptolemeu capitala statului lui Decebal, reprezenta un complex arhitectural de toată importanța și măreția.

Geto-dacii au cunoscut o arhitectură civilă, una militară și alta religioasă. S-a păstrat tradiția epocii bronzului și a primului fier, multe așezări avînd ca fortificații un val (sau două,

uneori și mai multe) de pămînt, un șanț de apărare și, de regulă, palisadă. „Miezul" valului de pămînt era adesea din pietre de rîu sau pămînt ars. Arhitectura militară va dobîndi în sec. I î.e.n. și în sec. I e.n. o dezvoltare excepțională, o dovadă a înaltului nivel al civilizației. În regiunile de munte se ridică cetăți de piatră impunătoare. Cele mai bine cunoscute sînt cele din munții Orăștiei: Sarmizegetusa, Costești, Piatra Roșie, Blidaru, la care se adaugă cele de la Piatra Craivii (lîngă Alba Iulia), Căpîlna, Tilișca etc., și cea de la Bîtca Doamnei (Piatra Neamț). Nu trebuie pierdut din vedere că dacii au ridicat și împunătoare cetăți de lemn și pămînt, cum este cea de la Ocnița din Subcarpații vîlceni, unde a fost localizată vechea Buridavă dacică, pe baza unor inscripții de epocă, făcute pe fragmente ceramice. Aceasta avea o acropolă și trei terase, înconjurate toate de „zid" de lemn și pămînt, cu o grosime de peste 3,50 m. La cetatea de la Costești s-au folosit deopotrivă zidurile de piatră și valul de pămînt cu palisadă; cetatea dispunea și de mai multe bastioane, unele în interiorul incintei de piatră, altele în exterior. Cetatea de la Sarmizegetusa cuprinde o suprafață de 3 ha; ea se află la altitudinea de 1200 m; zidurile cu lățimea de 3—3,20 m. Zidurile cetăților de piatră erau din blocuri fasonate și aveau două paramente; între acestea se punea piatră sfărîmată și pămînt bătătorit formînd emplectonul. În același fel au fost și „zidurile" cetății de la Buridava. Cetățile dacice de piatră — dar și cele de lemn — aveau un caracter monumental, impresionant, ele făceau parte dintr-un sistem defensiv, deosebit de bine conceput în vremea lui Decebal. Ceea ce impresionează pe cercetător și pe cel care le vizitează este complexitatea mijloacelor de apărare: ziduri de incintă, bastioane, turnuri de veghe și apărare, terase și platforme de luptă, valuri de pămînt, palisade etc. Deși era integrată în sistemul general defensiv, o cetate dacică dispunea și de mijloace proprii de apărare, în cazul că ar fi fost izolată de restul cetăților. Dacii au știut să folosească terenul în chipul cel mai corespunzător apărării. Aceasta s-a văzut și în timpul războaielor daco-romane, cînd romanii au trebuit să cucerească — după cum spun izvoarele antice —, înălțime cu înălțime fortificată.

Monumentele de arhitectură civilă se asociază în general cu cele de caracter militar și religios. În unele cetăți mai mari există „palate" ale căpeteniilor sau „turnuri-locuință".

Arhitectura religioasă este documentată de o serie bogată de monumente. S-a păstrat și de data aceasta tradiția anterioară, dar sînt unele influențe elenistice. Este vorba de seria sanctuarelor care, după planul lor, se împart în două categorii: temple patrulatere și temple rotunde. Sanctuarul patrulater avea coloseul de piatră sau de lemn, care formau în general aliniamente. Asemenea sanctuare aveau acoperiș, cum au dovedit-o cercetările mai recente, infirmîndu-se părerea celor care socoteau că nu aveau, ceea ce ar fi o aberație, dacă ținem seama și de faptul că ele se aflau în regiuni muntoase la mari altitudini. Cele două tipuri de sanctuare nu erau ridicate unor divinități deosebite și au fost din aceeași vreme. Merită să amintim aci marele sanctuar rotund de la Sarmizegetusa, cu diametrul de 29,40 m și prevăzut cu două cercuri de blocuri de andezit și un cerc de stîlpi (coloane) groși, de lemn. În interior se află o încăpere absidală. Unii cercetători au pus acest templu rotund în legătură cu existența unui calendar al dacilor. Problema rămîne încă deschisă. Arhitectura militară și religioasă s-a format într-un cadru organizat, sub autoritatea unor personalități, ca Burebista și Decebal. Impresionantele monumente de piatră — și cele de lemn și pămînt — dau măsura puterii politice, militare și economice a geto-dacilor. Dezvoltarea vieții economice și a forțelor de producție în toate ramurile de activitate a determinat o progresivă perfecționare a organizării sociale. Chiar înainte de cristalizarea civilizației geto-dace se ajunsese — așa cum arată descoperirile arheologice — la prezența unor uniuni tribale, cu o aristocrație bine documentată. Izvoarele scrise ale antichității nu menționează aceste vechi formațiuni unional-tribale; abia la sfîrșitul sec. VI-lea î.e.n., prin relatările lui Herodot privind lupta geților împotriva armatelor persane, în 514 î.e.n., putem deduce că geții aveau o organizare politico-militară superioară și o aristocrație militară. Fără îndoială că premisele unei atari organizări erau mai vechi. Splendidele tezaure de aur și argint de la Băiceni — Iași, Craiova și inventarele mormintelor „princiare" de la Agighiol — Tulcea, Peretu — Teleorman și coiful de aur de la Poiana — Coțofenești — Prahova, care datează din prima jumătate a sec. IV î.e.n., atestă prezența în această vreme a vîrfurilor aristocrației formate, evident, după o lungă dezvoltare social-economică; ele se bucurau de o poziție deosebită în societate și de o viață de fast. Din rîndul acestor vîrfuri aristocratice se ridicau căpeteniile — **basileii** — uniunilor de triburi. În acest sens trebuie să înțelegem inscripția de pe monedele descoperite în Dobrogea, care au **Basileos Moskonos** (cu litere grecești, la genitiv). Numele lui Moskon a fost asociat — fie chiar numai ipotetic — cu acela al anonimului **„rex Istrianorum"** („rege al istrianilor", al geților de la Dunăre — Istros), care se afla, la 339 î.e.n., în fruntea unei puternice formațiuni politice și militare capabile să oprească pătrunderea violentă a sciților în Dobrogea, sub regele lor Atheas, care a fost silit să ceară ajutorul lui Filip al II-lea, regele Macedoniei. Moartea regelui get a îngăduit sciților să treacă la sud de Dunăre, dar intervenția rapidă a lui Filip II a pus capăt pătrunderii sciților iar regele Atheas și-a găsit moartea pe solul get. Intervenția lui Filip II inaugura acțiunea politică și militară macedoneană la Dunărea de Jos, pe care urmașii lui o vor continua. În 335 î.e.n. Alexandru Macedon, ajuns rege al Macedoniei, face o expediție împotriva tribalilor și a geților de la Dunărea de Jos, trecînd fluviul — așa cum spun izvoarele antice — într-o noapte, folosind luntre scobite în trunchi de copac (monoxile). Trecuți pe malul stîng, ostașii macedoneni au fost nevoiți să culce grîul ca să poată înainta, cum spune Ptolemeu al lui Lagos, care însoțea pe regele macedonean. Tot de la acesta aflăm că oastea geților era formată din 4 000 călăreți, din 10 000 de pedestrași, o puternică oaste pe care o avea uniunea tribală getică din stînga Dunării, unde pentru prima dată era semnalată de un izvor scris prezența geților.

dar unde descoperirile arheologice o documentează înainte de jumătatea mileniului I î.e.n. Izvorul vorbește și de o cetate a geților, care a trebuit să fie părăsită și din care macedonenii au luat o bogată pradă.

Geții de prin sudul Moldovei aveau să-și măsoare forța lor militară, la 326 î.e.n., cînd generalul Zopyrion pierea împreună cu întreaga sa oștire de 30 000 ostași.

În jurul anului 300 î.e.n., în fruntea unei mari uniuni tribale getice de la Dunărea de Jos se găsea Dromichaites. Acesta a înfrînt în două rînduri armata macedoneană din vremea lui Lisimach, regele Traciei, luînd prizonier, în prima luptă, pe fiul acestuia, Agatocles, iar în a doua luptă (282 î.e.n.) pe însuși regele, care trecuse Dunărea cu o oaste însemnată. El a fost luat prizonier împreună cu toți ostașii săi.

Cît privește istoria politică și militară a geto-dacilor după Dromichaites, izvoarele antice sînt foarte sărace. Ținînd seama însă că celții — în iureșul lor spre Balcani — nu au atins teritoriul get de la Dunărea de Jos, înseamnă că formațiunea getică unional-tribală condusă pînă către 280 î.e.n. de către Dromichaites a continuat să dăinuiască, oprind aci năvala celților.

În sec. III î.e.n. este amintit un basileu-rege get, în nordul și nord-vestul Dobrogei — Zalmodédikos, iar în jurul anului 200 î.e.n. Rhemaxos, ambii protectori ai cetăților grecești de pe litoralul getic. Tot cam pe la 200 î.e.n. izvoarele antice menționează pe regele Oroles, în luptă cu bastarnii germanici pătrunși în ținutul de răsărit al lumii getice.

În cadrul uniunilor tribale, de tipul democrațiilor militare, se simțea necesitatea lărgirii acestui cadru strîmt, pe măsura dezvoltării neîncetate a forțelor de producție și intensificării schimburilor comerciale pe bază de monede, atît cu negustorii greci și romani, dar și pe piața internă. Procesul contopirii uniunilor tribale mai mărunte se oglindește în micșorarea monedelor tradiționale geto-dace și apoi în dispariția acestora în primele decade ale sec. I î.e.n. și înlocuirea lor prin moneda dacică de tip republican roman. Creșterea productivității diverselor meșteșuguri și a exploatării zăcămintelor de sare, cît și sporirea legăturilor comerciale cereau forme politico-economice și militare mai largi, care să corespundă dezvoltării societății geto-dace după trecerea de pragul dintre sec. II și I î.e.n., în care vîrfurile aristocrației să poată juca un rol din ce în ce mai însemnat. În sec. II î.e.n. civilizația geto-dacă se cristalizase definitiv, cu elementele sale de structură unitară, fundamentale, pe întreaga arie locuită de geto-daci. În sec. I î.e.n. ea va dobîndi și un alt element esențial, de structură unitară, pe cel politic. În prima jumătate a acestui secol se va crea de către Burebista primul stat centralizat și independent, cuprinzînd întreaga lume geto-dacă, de la nord de Haemus (Stara Planina) pînă în Carpații Păduroși și de la Tyras (Nistru) pînă în Europa est-centrală. Burebista se va găsi în fruntea acestei puternice formațiuni politice aproximativ 4 decenii (80 — 44 î.e.n.). Apariția pe scena istoriei din aceste părți ale Europei a unei mari personalități, cum a fost Burebista, trebuie privită ca rezultatul unei milenare dezvoltări a traco-geto-dacilor. El a fost exponentul unei societăți — și al unei aristocrații — care atinsese un înalt nivel de dezvoltare în toate compartimentele vieții materiale și spirituale. Burebista apare pe fundalul unei bine structurate unități etnice, lingvistice, de cultură, economice și spirituale. Burebista va imprima acestei multilaterale unități și o pecete de unitate politică, punînd bazele unei tradiții statale ce va dăinui pe meleagurile Daciei străvechi și la poporul român — născut pe această vatră — pînă în zilele noastre. În statul lui Burebista vor fi cuprinse și cetățile grecești de pe litoralul Mării Negre, de la Apollonia (Sozopol, în Bulgaria) pînă la Olbia (la gurile Bugului). Spre vest, Burebista a desființat centrele celților, iar între Carpați și Nistru pe acelea, întîrziate, ale bastarnilor. Istoricul Strabo spune despre Burebista: „Ajungînd în fruntea neamului său, care era istovit de războaie dese, getul Burebista l-a înălțat atît de mult prin exerciții, cumpătare și ascultare de porunci, încît în cîțiva ani a creat un stat puternic și a supus geților aproape pe toți vecinii. Ba a ajuns să fie temut și de romani...". Nu putem ști de unde a început unificarea geto-dacilor în cadrul unui stat centralizat, dar putem spune că statul condus de Burebista reprezintă un moment de cea mai mare importanță pentru istoria poporului nostru și a Europei sud-estice. Burebista dispunea de o forță militară remarcabilă, el putînd ridica o armată de 200 000 de ostași dacă este să credem pe același istoric Strabo. El a dus o politică împotriva Romei, căutînd să țină cît mai departe pe romani. De aceea a dus tratative cu Pompeius, rivalul lui Caesar, și a încheiat cu el înțelegeri, ca între doi șefi de stat independenți și suverani, așa cum va face și Decebal în tratativele cu împărații Domițian și Traian. Chiar numai faptul inițierii și ducerii de tratative cu state puternice, ca cel roman, dovedește că statul geto-dac din vremea lui Burebista și Decebal se bucura de un prestigiu recunoscut, de putere militară, autoritate și independență.

După ce Burebista a ieșit de pe scena istoriei, statul întemeiat de el s-a împărțit la început în patru părți, apoi în cinci, dar tradiția generală statală s-a păstrat. Într-una dintre aceste microformațiuni politice a rămas Deceneu, marele preot din vremea lui Burebista, care se bucura de o autoritate „aproape regală", spun izvoarele. Un alt urmaș al lui Burebista poate fi considerat regele basileu Thiamarcus, atestat de o inscripție descoperită de noi în 1973 la Ocnița — Buridava dacică, jud. Vîlcea.

În epoca lui Decebal (87—106 e.n.), cultura materială și spirituală a dacilor era mai dezvoltată decît în vremea lui Burebista. Băștinașii încorporaseră în mod creator acele elemente de civilizație elenistico-romane care corespundeau intereselor și gustului propriu. Viața economică era prosperă iar schimburile comerciale cu romanii se intensificaseră. Statul dac din timpul lui Decebal era mai bine închegat, dar romanii instalaseră frontiera pe Dunăre. Pericolul roman se făcea din ce în ce mai amenințător. Incursiunile dacilor la sud de Dunăre se întețesc, iar campania trimisă de Domițian sub comanda lui Cornelius Fuscus se termină printr-un dezastru, generalul ro-

man căzînd pe cîmpul de luptă. În anul următor însă romanii învingeau pe daci la Tapae şi Decebal devenea rege clientelar al statului roman, după obiceiul pe care romanii îl aplicau şi altor state, cărora le plăteau stipendii pentru avantaje economice sau militare. Tratatul de pace din 89 e.n. avea să aducă un răgaz de pace pentru Decebal, care va fi folosit pentru pregătirea armatei şi întărirea cetăţilor, cît şi pentru organizarea internă mai potrivită vremurilor grele ce erau de aşteptat, şi care au şi venit, în timpul celor două războaie din 101—102 şi 105—106 e.n., cînd dacii au opus o rezistenţă eroică romanilor, iar la capătul înfrîngerii Decebal a preferat să-şi curme viaţa decît să cadă viu în mîna romanilor. Istoricul roman Dio Cassius ne-a lăsat cel mai complet portret moral al regelui erou Decebal: „Era priceput în ale războiului — scrie istoricul — şi iscusit în faptă, ştiind cînd să năvălească şi cînd să se retragă la timp, meşter în a întinde curse, viteaz în luptă, ştiind a se folosi cu dibăcie de o victorie şi a ieşi cu bine dintr-o înfrîngere, pentru care lucruri a fost mult timp pentru romani un potrivnic de temut".

După cucerirea Daciei şi transformarea ei, în 106 e.n., în provincie romană, cursul dezvoltării istorice în aceste părţi ale Europei s-a schimbat. Procesul romanizării, care începuse mai demult la sud de Dunăre, se va adînci mereu, în cadrul Dacoromaniei şi se va crea sinteza daco-romană, factorul fundamental al formării poporului român.

Prof. dr. doc. D. BERCIU ■
Directorul Institutului de Tracologie

CONTINUITATEA ÎN SPAŢIUL CARPATO-DANUBIANO-PONTIC DUPĂ CUCERIREA ROMANĂ

Cercetările arheologice, efectuate în ultimele trei decenii, au dat la iveală mărturii grăitoare cu privire la prezenţa şi continuitatea populaţiei autohtone în spaţiul carpato-danubiano-pontic, după dramaticele lupte dintre daci şi romani din anii 101-102 şi 105-106 e.n., care au sfîrşit prin transformarea unei părţi din Dacia în provincie romană şi dispariţia viteazului rege Decebal, care a luptat pentru libertatea şi independenţa poporului său pînă la jertfa supremă.

Vestigiile arheologice descoperite pe întreg teritoriul vechii Dacii infirmă acele teze eronate emise de unii învăţaţi străini (roeslerieni şi neoroeslerieni), care susţineau dispariţia dacilor în timpul războaielor de cucerire conduse de Traian, de asemenea, evacuarea la sud de Dunăre a întregii populaţii în vremea împăratului Aurelian, cînd Imperiul roman a părăsit Dacia. Ei creau astfel două viduri demografice, negînd nu numai continuitatea populaţiei dacice, ci şi posibilitatea de a fi romanizată. Concluzia lor era clară: dacii fiind dispăruţi, procesul romanizării nu a putut avea loc în Dacia şi poporul român (a cărui latinitate o recunosc) s-a format la sud de Dunăre şi de aici populaţia românească a imigrat la nord de fluviu în secolele IX-XIII e.n. Aserţiunile lor se bazau pe două texte păstrate la doi autori tîrzii, din a doua jumătate a secolului al IV-lea. Este vorba de exagerarea retorică (cum o califică învăţatul vienez C. Patsch) a împăratului filozof Iulian Apostatul **(Caesares,** 22,5) care spune că Traian a „nimicit neamul geţilor" şi de Eutropius (VIII, 6,2), care afirmă că Dacia a fost golită de bărbaţi **(viris).** De asemenea, invocau faptul că daco-romanii nu mai erau menţionaţi în izvoarele literare, după retragerea aureliană, dar treceau sub tăcere realitatea că nici despre imigrarea românilor din sudul Dunării nu vorbeşte absolut nici un document scris sau de altă natură! Dar admiţînd ca juste exagerările lui Eutropius, vedem că el nu spune că Dacia era lipsită complet de populaţie — **„desertum"** — ci de bărbaţi **(viris),** desigur apţi să poarte armele, dar mai rămîneau copiii, bătrînii şi femeile! În ceea ce priveşte traducerea dată de roeslerieni textului din Iulian Apostatul, notăm că nu este absolută, căci grecescul **exellon,** corespunde după alţi învăţaţi, nu numai lui „am nimicit" ci şi lui „am biruit-subjugat". Dar chiar acceptînd traducerea dată de ei, ştim că asemenea expresii se întîlnesc şi la alţi autori antici şi în inscripţii, cu privire la alte popoare, considerate şi ele „nimicite", „distruse" sau „exterminate", cu scopul de a glorifica pe învingător, aşa încît, nici un cercetător obiectiv nu pune bază pe asemenea afirmaţii, cu atît mai mult, cu cît alte texte literare, mai apropiate în timp de epoca lui Traian (amintim pe Cassius Dio), vorbesc numai de înfrîngerea şi supunerea dacilor. Chiar Eutropius, într-un alt pasaj (VIII, 2,2) se exprimă mai corect „învingînd pe Decebal el [Traian] a supus Dacia". Şi în unele inscripţii (CIL, VI, 1444; CIL, XII, 105; Dessau, ILS, 8863) este vorba tot de supunerea dacilor şi nu de „nimicirea" sau „extirparea" lor. Acelaşi lucru reiese şi din legendele unor monede emise de Traian, ca şi din unele reliefuri ale Columnei lui Traian de la Roma (scenele LXXVI, CLIV— CLV).

Este limpede că cei care contestau continuitatea românilor pe teritoriul lor de baştină, urmăreau scopuri politice. Lucru este simplu de înţeles, dacă ţinem seama că asemenea teze încep să apară tîrziu (la sfîrşitul secolului al XVIII-lea şi în secolul al XIX-lea) o dată cu emanciparea românilor din Transilvania care cereau drepturi egale cu ale celorlalte naţionalităţi conlocuitoare, argumentînd că, ei, românii, sînt autohtoni, urmaşi ai daco-romanilor şi deci cei mai vechi locuitori ai Transilvaniei. Aşa se explică şi faptul că unii roeslerieni (mai puţin abili) au contestat numai continuitatea dacilor şi daco-romanilor în Transilvania. Teoria imigrării devenind astfel instrument politic de combatere a revendicărilor românilor.

Semnificativ în acest sens este ceea ce spunea marele nostru poet Mihai Eminescu: „Dacă se mai iveşte cîte un neamţ singular, care caută să ne aducă de peste Dunăre, nu mai întreba ce zice un asemenea om, ci ce voeşte el" (M. Eminescu, Scrieri politice şi literare, I, Bucureşti, 1905, p. 139).

În prezent, teoria roesleriană şi-a pierdut orice consistenţă, cînd, în Dacia romană, dispunem de numeroase descoperiri arheologice elocvente care arată că nimeni şi nimic nu i-a putut îndepărta pe daci din teritoriul lor de baştină. Vestigii ale dacilor se întîlnesc pe teritoriul provinciilor Dacia (Transilvania, Oltenia şi Banat) şi Moesia (Dobrogea şi zona de nord a Bulgariei) în circa 400 de puncte. Dacii constituiau populaţia de bază în mediul rural din provinciile amintite aşa cum arată cercetările arheologice făcute în aşezări şi necropole la Soporu de Cîmpie (jud. Cluj), Obreja (jud. Alba) şi Slimnic (jud. Sibiu) — în Transilvania, Locusteni şi Daneţ (jud. Dolj) — în Oltenia, cele de la Enisala — în Dobrogea ca să amintim numai cîteva dintre ele. Vestigii ale dacilor se întîlnesc de asemenea în castrele şi aşezările civile ce au luat naştere în apropierea lor, ca şi în centrele urbane, aproape toate nume dacice (Apulum, Drobeta, Napoca, Porolissum, Potaissa, Tibiscum etc.). Cercetările arheologice arată clar că dacii şi romanii (veterani şi coloniştі) au convieţuit în cadrul aceloraşi aşezări şi s-au influenţat reciproc, creînd civilizaţia daco-romană. Semnificativ este şi faptul că la scurtă vreme după întemeierea noii capitale a provinciei Dacia — **Colonia Dacica Ulpia Traiana** (primul oraş din provincie, situat la poalele munţilor Retezat, în colţul de sud-vest al Ţării Haţegului) — urmaşul lui Traian, împăratul Hadrian, în anul 118, îi completează titulatura cu numele capitalei Daciei din vremea lui Decebal, **Colonia Ulpia Traiana Augusta Dacica Sarmizegetusa.** Acest gest al împăratului căuta să arate dacilor că noua stăpînire o continuă într-un fel pe cea veche, a regilor daci şi că noua ctitorie a lui Traian a preluat de drept locul vechii capitale. Totodată Hadrian a vrut să arate că a rupt cu politica de cuceriri a predecesorului său şi cu situaţia încordată dintre învingători şi învinşi iar dacii să se simtă, şi sub noua ocîrmuire, la ei acasă. În acest context trebuie explicat şi faptul că numeroase aşezări civile romane iau numele unor centre dacice, distruse în timpul războaielor de cucerire: Acidava, Buridava, Cumidava, Rusidava, Sacidava etc. Măsura este binevenită, deoarece pe întreg teritoriul provinciei începe să se dezvolte o epocă înfloritoare din punct de vedere economic şi constructiv la care participă toţi locuitorii ţării. Nu este lipsit de importanţă să amintim că toate marile rîuri de pe teritoriul vechii Dacii îşi păstrează numele lor dacic: Alutus (Olt), Crisius (Criş), Marisus (Mureş), Samus (Someş), Tisia (Tisa), Ordessus (Argeş) Hierasus (Siret), Pyretus (Prut) etc. Lucru este explicabil, deoarece mulţi dintre daci au rămas în afara provinciilor Dacia şi Moesia. Specialiştii îi numesc **daci liberi,** pentru a-i deosebi de cei din provinciile amintite, pentru care se foloseşte denumirea de **daco-romani.** La scriitorii antici, ca şi în inscripţii, ei apar fie cu numele lor generic de daci sau geţi, fie cu cel de daci mărginaşi, carpi sau costoboci.

Identificarea culturii materiale a dacilor liberi este una din remarcabilele realizări ale arheologiei româneşti din ultimele trei decenii. Cultura lor materială ne este cunoscută în vestul Daciei (Crişana şi zona Sătmarului) prin aşezările şi necropolele de tip Sîntana-Arad şi Medieşu Aurit, la est, între Carpaţi şi Nistru, de aspectul cultural carpic, la nord prin faciesul cultural Lipiţa, ai cărei purtători au fost costobocii, iar la sud de Carpaţi, în Muntenia, prin aspectul cultural de tip Militari-Chilia. Dezvoltată organic din La Tène-ul geto-dacic, cultura dacilor liberi este puternic influenţată de romani.

Sînt comune dacilor, indiferent că este vorba de costoboci, carpi, daci liberi din vest, sau daco-romani din cadrul provinciei Dacia, tipurile de aşezări şi locuinţe, ocupaţiile, credinţele, ritul şi ritualurile funerare, precum şi ceramica. Judecînd după ceramică, cei care păstrează mai bine tradiţiile La Tène-ului geto-dacic sînt dacii liberi de la est de Carpaţi, cunoscuţi sub numele de carpi. Ei şi-au creiat o bază economică solidă şi au dispus de o puternică forţă militară ce a dominat situaţia politică de la Dunărea de Jos în această vreme. Aşa cum ne informează Petrus Patricius **(Fragm. 8),** la mijlocul secolului al III-lea, ei se considerau că sînt mai puternici şi decît goţii iar istoricul Iordanes **(Getica,** 91,25) îi socotea printre cei mai periculoşi duşmani ai imperiului, gata oricînd de război. Trăind în preajma imperiului, pe lîngă relaţii de bună vecinătate, ce au permis un intens schimb comercial, au existat şi conflicte militare, carpii făcînd numeroase incursiuni în imperiu; izvoarele literare consemnînd pe cele din: 214, 238, 245—247, 272, 295—297, 302—303, 306—311, 315—318, ultimul avînd loc în 381. Conflicte militare cu romanii au avut şi costobocii şi dacii liberi din vest. Din rîndul acestor numeroase atacuri, consemnăm pe cel al costobocilor, din anul 170, cînd pornind din nordul Daciei (teritoriul locuit de ei se afla în nordul Maramureşului şi al Bucovinei, pînă dincolo de Lvov) au ajuns pînă în inima Greciei, la Eleusis, şi pe cel al carpilor, din anii 245—247, care s-a transformat într-un adevărat război şi pentru a face faţă situaţiei, împăratul Filip Arabul, venit şi el aici, a adus trupe din legiunea XXII Primigenia de pe Rin şi din legiunea VII Claudia de la Viminacium, aruncîndu-şi în luptă şi garda personală. După mari eforturi, romanii au reuşit să-i respingă pe carpi, dar au fost nevoiţi să-şi replieze frontiera pe linia Oltului, părăsind castrele de pe limes-ul transalutan. O emisiune monetară specială, cu efigia **Victoria Carpica** şi acordarea de către senat a titlului onorific de **Carpicus Maximus** lui Filip Arabul au consfinţit victoria Romei asupra neînfricaţilor carpi. Aprige au fost şi luptele de la sfîrşitul secolului al III-lea şi cele din primele două decenii ale secolului al IV-lea, în urma cărora senatul a trebuit să acorde încă 19 titluri onorifice de **Carpicus Maximus** unor împăraţi romani. În felul acesta, la sfîrşitul secolului al II-lea, costobocii, şi în secolul al III-lea şi primele decenii ale secolului al IV-lea, carpii au reînviat epoca de glorie din vremea lui Burebista şi Decebal. Ei erau temuţi şi respectaţi şi de migratori.

Cunoscîndu-le forţa militară şi pentru a avea linişte la graniţele imperiului, romanii le-au plătit subsidii carpilor şi costobocilor, fie în bani, fie în obiecte. Aşa pot fi interpretate vasele de bronz din bogatele morminte de la Cijikov (reg. Lvov) şi Kolokolin (reg. Ivan Francovskaia) din aria culturii Lipiţa şi tezaurul de vase de argint găsit la Muncelu de Sus (com. Mogoşeşti, jud. Iaşi) şi unele din cele circa 100 de tezaure monetare identificate în mediul carpic, cel mai mare dintre ele (conţinea 2 830 piese de argint) a fost descoperit la Măgura lîngă Bacău.

Ultima incursiune a carpilor în imperiu a avut loc în 381, după cum ne informează Zosimos (IV, 34). Istoricul antic foloseşte denumirea de **carpodaci,** vrînd să sublinieze faptul că cei care au participat la atac, împreună cu hunii şi scirii, au fost carpii din Dacia (ţara lor de origine) şi nu cei care se aflau în imperiu, aduşi aici de romani, la sfîrşitul secolului al III-lea şi începutul secolului al IV-lea. Pe lîngă multe altele, este şi acesta un argument care infirmă aserţiunile lui Aurelius Victor **(De caesaribus** 39,43) conform cărora la sfîrşitul secolului al III-lea e.n., întreaga seminţie carpică a fost transferată în imperiu. Probabil că Zosimos, cunoscînd exagerările lui Aurelius Victor, a căutat să corecteze acest lucru şi-a folosit denumirea de **carpodaci** (carpii din Dacia) şi nu pe cea de carpi.

Şi pe teritoriul Munteniei continuitatea geto-dacilor a fost contestată. Pornind de la unele izvoare scrise rămase de la Strabo (VII, 3,10) şi pe mausoleul familiei Plautilor de la Ponte Lucano de lîngă Tibur (CIL, XIV, 3608), unii istorici trăgeau concluzia că la începutul şi mijlocul secolului I e.n., în vremea împăraţilor Augustus şi Nero, comandanţii Aelius Catus şi Plautius Aelianus au strămutat la sud de Dunăre, în Imperiul roman, întreaga populaţie din Muntenia şi în locul ei au pătruns aici sarmaţii, lor fiindu-le atribuite coiful de aur de la Poiana-Coţofeneşti (jud. Prahova) şi rythonul de la Poroina (jud. Mehedinţi), piese care s-au dovedit pînă la urmă că au aparţinut unor căpetenii geto-dace, din secolul al IV-lea î.e.n., vreme cînd sarmaţii nu trecuseră nici la vest de Don. În viziunea acestor istorici, Cîmpia Română şi Valea Dunării erau ca un culoar pe unde se scurgeau toţi migratorii din stepele nord-pontice spre vest. Muntenia deci, fiind o ţară a nimănui, unde în primele secole ale erei noastre întîlneai numai sarmaţi (iazigi, roxolani, alani) şi neamuri germanice (taifali, vizigoţi etc.). Aceste aserţiuni ale lor au fost infirmate categoric de cercetările arheologice din ultima vreme. Populaţia autohtonă a continuat să trăiască neîntrerupt, iar începînd cu domnia lui Traian (anii 101—117), cînd Muntenia şi sudul Moldovei au fost incluse temporar în Imperiul roman, n-a mai fost nevoie de o zonă de siguranţă şi geto-dacii au reocupat regiunea. De asemenea, descoperirile arheologice arată că nu se cunosc morminte sarmatice la vest de Prut, anterioare secolului al II-lea. În lumina acestor date, teza existenţei unui „Imperiu sarmatic", care s-ar fi întins între anii 125—61 î.e.n., din regiunea Donului pînă în nord vestul Bulgariei şi estul Transilvaniei, incluzînd Moldova, Muntenia, Oltenia şi Dobrogea se dovedeşte a nu fi conformă cu realitatea, căci împotriva ei pledează atît descoperirile arheologice, cît şi izvoarele scrise, corect datate şi interpretate.

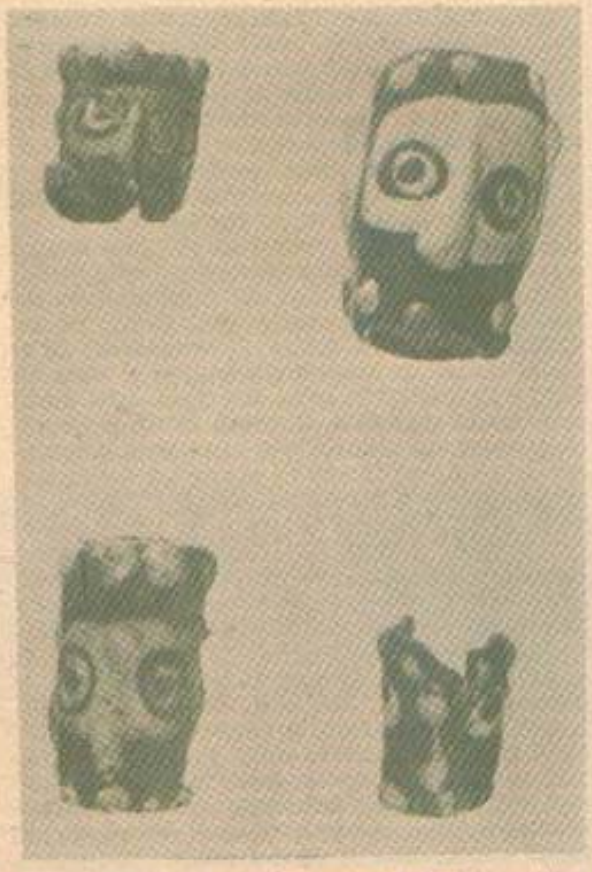

Măşti antropomorfe (Cetatea de la Buneşti) — mesaje ale spiritualităţii antice.

În prezent, în Muntenia se cunosc vestigii ale geto-dacilor tîrzii din secolele II-IV e.n., în 120 de puncte. Aşezările şi necropolele cercetate arată că avem de-a face cu o populaţie numeroasă ce a trăit într-un strîns contact cu lumea romană. Materialele descoperite arată că Muntenia era încadrată în circuitul economic roman şi putem vorbi de o populaţie daco-romană, procesul de romanizare petrecîndu-se paralel cu cel din provincia Dacia. Lucrul este explicabil, deoarece Muntenia era înconjurată din trei părţi de imperiu (temporar a fost stăpînită efectiv) şi pe teritoriul ei treceau drumurile comerciale care legau Moesia Inferior de Dacia.

Cercetările arheologice arată clar că, cei care constituiau populaţia de bază, în primele secole ale erei noastre, în spaţiul carpato-danubiano-pontic (ce depăşea teritoriul de astăzi al României) au fost daco-romanii şi dacii liberi (deveniţi şi aceştia daco-romani pînă la urmă) şi nu sarmaţii de neam iranofon, sau seminţiile germanice (vandali, taifali, goţi). În ceea ce priveşte pe mult discutaţii sarmaţi, care n-au pătruns pe teritoriul vechii Dacii decît în grupuri mici, izolate, este suficient să amintim că în Moldova dintre Carpaţi şi Prut s-au descoperit vestigii daco-carpice (aşezări şi necropole) în peste 400 de puncte, iar morminte sarmatice în numai 39. Proporţia este şi mai concludentă, dacă amintim că se cunosc

peste 1500 de morminte carpice și numai 160 sarmatice, cifră ce nu egalează nici pe aceea a unei singure necropole carpice mai intens cercetate.

În legătură cu retragerea stăpînirii romane (din anul 275) trebuie spus că Dacia nu a fost pierdută de imperiu în urma unor înfringeri militare la nordul Dunării, ci ea a fost abandonată de Aurelian din motive strategice, socotind că retrăgîndu-se pe linia Dunării, pe un front mai scurt, întărit cu trupe aduse din Dacia, va opri incursiunile „barbarilor" în imperiu. După retragerea stăpînirii romane din Dacia unele grupuri de daci liberi din est și vest pătrund pe teritoriul fostei provincii, întărind elementul daco-roman, așa încît se poate spune că pierderile de populație suferite de provincia Dacia, ca urmare a retragerii armatei și a unei părți din pătura înstărită au fost compensate prin pătrunderea de daci liberi, aflați și ei în plin proces de romanizare, care se va defini în secolele IV-VI e.n.

Arheologic se constată că oamenii pămîntului (daco-romanii) au rămas de nezdruncinat în spațiul carpato-danubiano-pontic, trăind în anonimat, într-o vreme cînd erau auzite tot mai puternic zarva și teama stîrnite de migratorii care atacau imperiul, fapt ce explică de ce localnicii pașnici nu apar în izvoarele scrise. Această populație formată din daco-romani și daci liberi stă la temelia poporului român.

Dr. GH. BICHIR ■

LA GURILE ISTRULUI

Pînă nu demult, cunoștințele noastre despre geții epocii lui Herodot se reduceau la descoperirile de la Dobrina și Ravna-R. P. Bulgaria și la cîteva morminte izolate de la Petroșani (Constanța), Piatra Frecăței și Mahmudia (jud. Tulcea). În anii din urmă, și mai ales în 1986, s-au înregistrat în istoriografia geto-dacă rezultatele unor noi descoperiri care vor trezi deosebit interes pentru cunoașterea genezei și continuității acestei civilizații.

Primele descoperiri ce repun în discuție problema referitor la perioada post sec. VII î.e.n. au fost cele făcute în așezarea fortificată de la Beidaud (jud. Tulcea). Situată pe un pinten de deal de la confluența a două pîrîiașe foarte bogate în apă, așezarea hallstattiană de aici ocupă o suprafață de 2,5 ha. Pe lîngă condițiile naturale pe care omul le-a folosit în organizarea apărării sale, sistemul de fortificație format din valuri de pămînt și șanțuri adiacente s-a păstrat aici, la Beidaud, în proporție foarte mare. Stratigrafia lor, obținută în urma săpăturilor arheologice, ca și descoperirile din incinta așezării dau istoriografiei geto-dace un documentar care susține nu numai cele trei faze ale culturii de tip Babadag (sec. XI—VII î.e.n.), ci și o continuitate de locuire pe o perioadă de încă șase secole.

O nouă așezare fortificată cu aceleași elemente ca și la Beidaud, descoperită pe un platou de 5 ha. de pe valea Cilic-Dere (localitatea Telița, jud. Tulcea) a constituit obiectivul cercetărilor arheologice organizate de Muzeul Deltei Dunării în vara anului 1986. Sub stratul de cenușă, dovadă a distrugerii acestei așezări într-un violent incendiu, s-au scos la lumina zilei mărturii ale unor locuiri consecutive din sec. VIII și pînă către sfîrșitul veacului V î.e.n. Vetre de cuptoare sau altare și podele lustruite de locuințe se suprapuneau unele altora, iar o parte dintre ele perforau suprafețele celorlalte mai vechi, astfel încît întregul joc stratigrafic a dat cercetătorului, și prin el istoriografiei geto-dace, date și izvoare istorice noi din perioada unor mari perturbații și frămîntări din veacurile ce aveau să cristalizeze civilizația acelui popor care avea să intre în istoria universală așa cum l-a definit Herodot. Întocmai ca și așezarea de la Beidaud, pe vatra locuințelor de tip semibordei s-a descoperit un bogat material arheologic de proveniență autohtonă printre care se află și dovezile unor importuri grecești. Vase și fragmente ceramice de la numeroase asemenea obiecte de uz comun, de vase mari și mici, lucrate cu mîna, lustruite și trecute printr-o baie de slip, apoi arse la temperaturi joase ce le-au dat nuanțe de culori alternante, de la negru-cenușiu la roșu maroniu. O gamă de forme cu o simplitate în decor ce duce spre frumos, caracterizat prin simple proeminențe și apucători ori benzi alveolate și aplicate sau încrustate în pasta crudă a pereților, ceramica sec. VI—V î.e.n. avea să înlăture prin tehnică și forme de manifestare spirituală (ornamentică) vechile tradiții hallstattiene și să inaugureze o nouă epocă. Ea este, de fapt, creația unei noi civilizații, a civilizației geto-dace, altoită pe fondul vechi autohton. Alte izvoare arheologice, marcate printr-o serie de unelte, ne vorbesc de o diversitate de preocupări și ocupații în gospodăria lor iar unele modelări din lut, ca și obiectele din metal sau sticlă, și mai ales, descoperirea unor părți din figurine cioplite în os, toate sînt simple spicuiri dintr-o bogată gamă de manifestări spirituale materializate prin diverse creații de artă.

La reîntregirea cadrului social și spiritual, încununarea reușitei cercetărilor s-a făcut și prin descoperirea și efectuarea de săpături arheologice la necropola acestei așezări. Ringuri din bolovani mari, chiar foarte mari din piatră, descoperite sub mantaua unor tumuli teșiți de vechime, păstrează urne cu cinerarii sau morminte cu înhumați organizate într-un ritual-funerar orînduit de purtătorii unei credințe urano-solare.

Se știe că în evoluția civilizației getice, forme economice noi aveau să aducă modificări și în organizarea așezărilor. În veacurile V—IV și chiar în sec. III î.e.n. acestea apar în forme deschise iar comunitățile își organizează apărarea prin construcția cetăților-refugiu. Asemenea fortificații cu valuri mari în formă poligonală și colțurile rotunjite, ce înconjoară suprafețe de 25 și chiar de peste 30 ha, dînd cetății un aspect monumental și un caracter defensiv inexpugnabil, asigurau

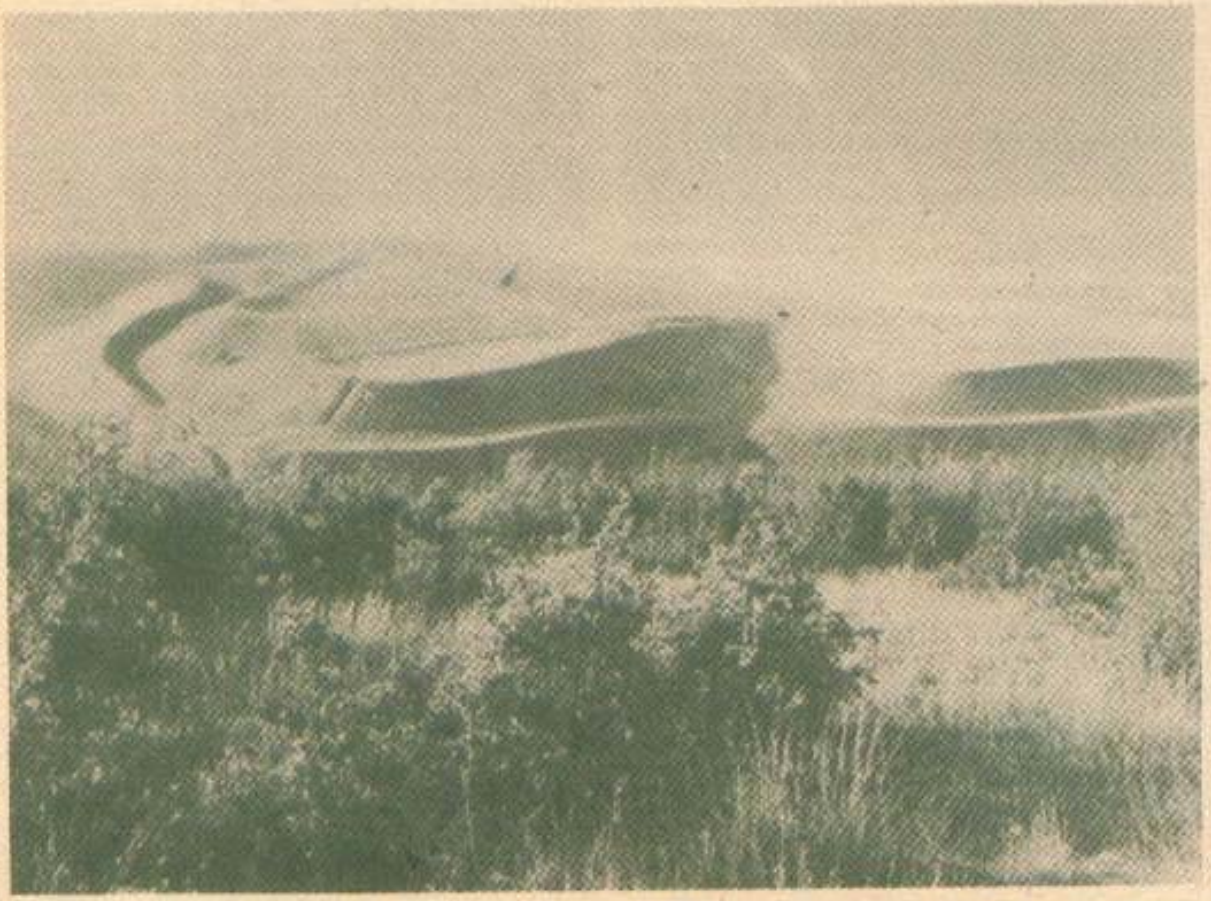

Aproape de Istru, în secolele IV-III î.e.n. a înflorit, după cum noile descoperiri de pe teritoriul Beştepe, jud. Tulcea, atestă, o puternică aşezare şi cetate getică.

Mai sus de ea, în munţii Dobrogei, pe Valea Cilic-Dere, s-au identificat urmele unei alte mari aşezări, şi mai vechi, datînd din sec. V î.e.n.

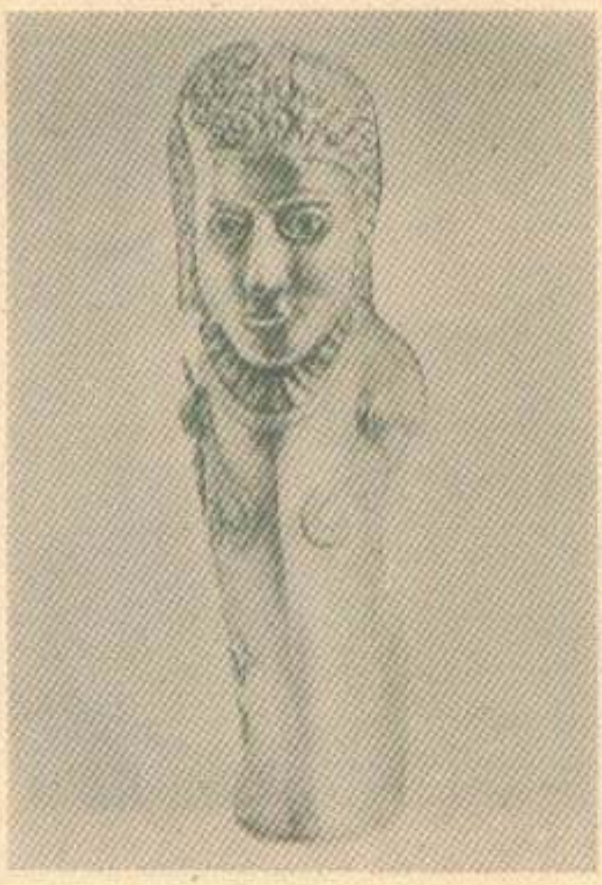

Piese din tezaurul de argint aflate în mormîntul princiar de la Agighiol (Dobrogea), mărturie de seamă despre nivelul de civilizaţie atins de lumea geto-dacilor încă în veacul al IV-lea î.e.n., dovedind un popor puternic şi vestit al antichităţii.

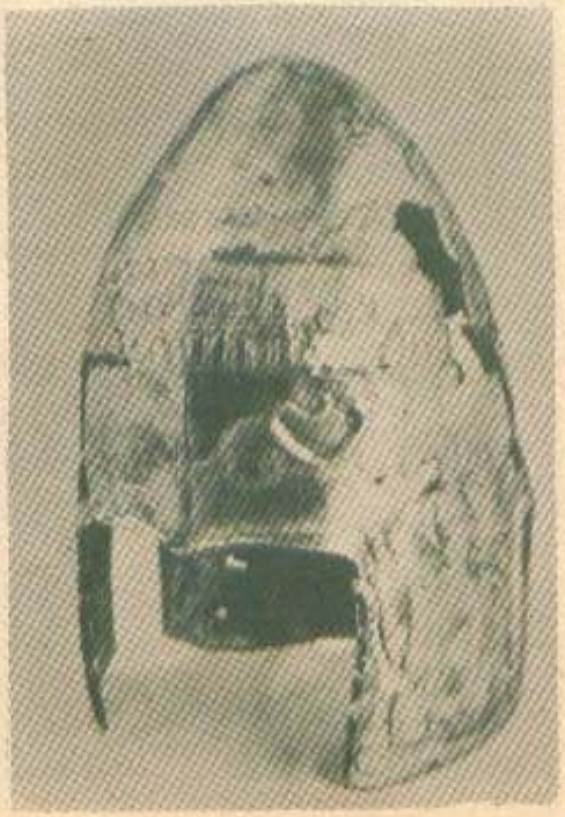

Piese descoperite în necropolele dacice recent investigate arheologic, de pe teritoriul comunei dobrogene Enisala.

apărarea în caz de pericol a comunităților. Așa ni s-a păstrat pînă astăzi, în toată monumentalitatea ei, cetatea de refugiu de la Beștepe. Similitudinile ei le găsim, mai ales, în Moldova, la Cătălina — Cotnari, Stînceşti — Botoşani, Moşna, Floreşti etc.

Davele organizate în sec. II—I î.e.n. şi I e.n. (şi chiar din sec. III î.e.n.), constituie centrele economice şi politice ale vieţii geto-dacice, după sistemul factoriilor. Cercetările din zona cetăţii Aegyssus (Tulcea de azi) şi mai ales cele efectuate în ultimii ani pe promontoriul castrului romano-bizantin din com. Independenţa, concluzionează că cel mai vechi nivel de locuire din aceste fortificaţii aparţine civilizaţiei geto-dacice şi datează din sec. III î.e.n.

În anul 1986, cercetătorii muzeului nostru au întreprins săpături de amploare la necropolele de la Teliţa — Valea Celic — Dere, la Sabangia şi la Ciucurova (necropole din sec. VI-V î.e.n.), de la Independenţa, Ciucurova-sat şi, mai ales, la Enisala (sec. IV î.e.n.), la Teliţa (punctul Amza) şi Ciucurova (Ocolul silvic), descoperindu-se inventar şi mărturii de secol III î.e.n. şi din nou la Enisala (sat), precum şi la Niculiţel care au putut fi datate din perioada secolelor II—III e.n. Serie de descoperiri ce derulează o formă ritual-funerară unitară cu movile mari sau mai aplatizate acoperite cu bolovani sau plăci de gresie din care nu lipsesc impresionantele ringuri de bolovani. Fie că sînt simple morminte plane cu urne împachetate cu bolovani, fie că au un simplu capac din plăci de gresie sau din vase ceramice, pe toate le recunoşti cu uşurinţă şi le poţi diferenţia de toate celelalte morminte ale atitor şi atitor popoare ale antichităţii care au venit şi s-au statornicit pe aceste meleaguri ori au rămas doar vremelnic. Acestea sînt mormintele geto-dacilor a căror prezenţă săpăturile arheologice mai vechi, ca şi cele mai recente, din campania acestui an, o atestă, începînd cu sec. VI î.e.n. şi pînă la începuturile sec. IV î.e.n. cînd, încetul cu încetul, se generalizează ritul incineraţiei şi se creează o unitate ritual-religioasă, ce va dăinui nealterată pînă în perioada formării poporului român şi a limbii române.

Dr. GAVRILĂ SIMION ■
directorul Muzeului Delta Dunării

CETATEA DE LA BUNEŞTI, IMPORTANT CENTRU AL CIVILIZAŢIEI LA EST DE CARPAŢI

Între descoperirile arheologice importante din ultimii ani se numără şi aşezarea geto-dacică fortificată de la Buneşti (jud. Vaslui), depistată în anul 1978, cînd au şi început cercetările. Cetatea face parte din grupa numeroaselor fortificaţii întărite cu şanţuri şi valuri de pămînt concentrate în răsăritul dacic şi datînd din perioada mai veche a celei de-a doua epoci a fierului. În centrul şi nordul Moldovei sînt înregistrate pînă în prezent 23 astfel de cetăţi de pămînt dintre care mai bine cunoscute, graţie săpăturilor arheologice intensive, sînt cele de la Stînceşti (jud. Botoşani), Cotnari şi Moşna (jud. Iaşi), Arsura şi Buneşti (jud. Vaslui).

În general, se consideră că acestea au fost ridicate, începînd cu sec. VI-V î.e.n., în contextul unui impresionant efort defensiv al geto-dacilor în faţa expansiunii scitice din răsărit, şi că ele au durat pînă în sec. al IV-lea,

servind drept loc de refugiu în vreun caz de pericol pentru întreaga populație a unei zone și pentru avutul ei, compus în principal din mari turme de vite. Recentele noastre cercetări de la Bunești au reliefat faptul că în unele cazuri nu este vorba doar de obișnuitele cetăți de refugiu ci de mari așezări fortificate locuite permanent, în care s-a dezvoltat o intensă viață economică și în care își va fi avut sediul o puternică autoritate politică, tribală sau unional-tribală geto-dacă. Numai așa se explică faptul că la Bunești, spre deosebire de celelalte stațiuni similare contemporane, săpăturile arheologice din cele 8 campanii (1978—1986) au dat la iveală un număr mare de locuințe (peste 50) ce conțin un bogat inventar, constînd din ceramică (olărie), unelte și ustensile din fier, arme, obiecte de podoabă din aur, argint, bronz, sticlă și alte monede din argint.

Vasele lucrate din lut reprezintă o producție casnică intensă, la Bunești cunoscîndu-se întreg repertoriul ceramicii geto-dace cu analogii în principalele stațiuni geto-dace de pe teritoriul țării noastre la Poiana, Zimnicea, Enisala, Cotnari, Corni-Hușî etc. De o deosebită importanță în cadrul cercetărilor noastre sînt numeroasele unelte din fier: topoare, săpăligi, seceri etc., care erau făcute în ateliere locale specializate, a căror existență pînă la aceste descoperiri abia dacă putea fi bănuită. Dintr-un astfel de atelier provine și cleștele, descoperit în anul 1980, cu o lungime de peste un metru. Geto-dacii de la Bunești erau meșteri iscusiți în prelucrarea argintului, așa după cum o demonstrează bogăția și varietatea excepțională a podoabelor ieșite la iveală. Brățările, agrafele, verigile au apărut atît în tezaure cît și în locuințe. Amintim cu această ocazie primul tezaur, descoperit în anul 1979, ce cuprinde 30 podoabe din argint și o monedă bătută de cetatea Histria la sfîrșitul sec. IV î.e.n. În anul 1981, în locuința 21, s-au descoperit 4 piese din argint depuse împreună: două brățări spiralice terminate cu capete de șarpe și două agrafe, identice cu cele apărute în primul tezaur din 1979. Al doilea mare tezaur de la Bunești a apărut în anul 1982, întreg conținutul a fost depus într-o cană dacică. Alături de podoabele din argint apar și două coliere compuse din perle de chihlimbar și coral ce atestă relații comerciale cu regiuni aflate la mare depărtare, la Marea Baltică și respectiv, în Orientul Apropiat. Tot acum apar și primele piese din aur exemplificate prin două piese bitronconice din foiță de aur asemănătoare cu perlele din argint descoperite în mormîntul princiar de la Agighiol. Evident, de o deosebită importanță în cadrul descoperirilor de la Bunești se situează apariția celebrei diademe princiare din aur apărută în 1984, în greutate de 757,6 gr. Pînă în prezent, nici pe teritoriul României, nici în alte zone de răspîndire a produselor de orfevrerie grecești sau greco-barbare nu a fost descoperită, după cîte știm, o piesă identică sau direct asemănătoare

Fiecare campanie de săpături arheologice în Cetatea de la Bunești, jud. Vaslui, pune în lumină noi mărturii despre importanța acesteia ca centru politic, militar și social în lumea dacică din spațiul Moldovei.

diademei de la Bunești. Unele analogii pentru părțile ei componente le găsim în Grecia, la Verghina, unde a fost descoperită o diademă alcătuită din două bare de aur ce se apropie și se depărtează ritmic formînd ochiuri, datată între 350-325 î.e.n. Analogii apropiate pentru bobocii diademei de la Bunești se întîlnesc pe de altă parte, la acele de podoabă și unele pandantive din aur din necropola de la Sindos, expuse în Muzeul arheologic din Salonic, datate mai timpuriu și anume, la sfîrșitul sec. VI și începutul sec. V î.e.n. De asemenea, rozete florale asemănătoare se mai cunosc pe cerceii din aur de la Crispiana și Ginoso (Italia), precum și pe discul unui cercel din Cipru, toate datate în sec. IV î.e.n. Pe teritoriul țării noastre unele analogii le găsim la rozetele de pe protomele de cai ale colierelor de la Băiceni și în același tezaur, pe o aplică, aflăm reprezentări asemănătoare ale animalelor de pradă de pe capetele diademei de la Bunești. Deși, pînă în prezent, nu cunoaștem analogii perfecte, care să ne permită o încadrare cronologică mai strînsă, este evident că diadema este, în mare, contemporană cu locuirea de la Bunești, datată în sec. IV-III î.e.n.. Ea a fost lucrată într-un atelier ce stăpînea tehnica orfevreriei grecești, dar era puternic înrîurit în creația sa de influențele artei animaliere scitice și traco-getice.

Referindu-ne tot la obiectele de podoabă, amintim prezența nenumăratelor mărgele decorate cu ochiuri, precum și cele 4 măști antropomorfe de origine cartagineză ce au ajuns aici prin strînsele relații comerciale ale geto-dacilor cu coloniile grecești de la Nordul Mării Negre, relații exemplificate, de asemenea, și de prezența nenumăratelor fragmente de amfore și vase grecești apărute în cetate.

În același timp, remarcăm și prezența unor podoabe și arme celtice, importate de la celții instalați vremelnic, începînd cu sec. al IV-lea, pe teritoriul Transilvaniei. În contextul acestei activități comerciale se înscrie și circulația monetară ilustrată la Bunești prin monede de argint geto-dace și grecești.

Bogăția materialului arheologic descoperit la Bunești demonstrează faptul că cetatea a jucat un rol economic important pentru zona centrală a Moldovei, ea reprezentînd, în același timp, un centru politic unde, desigur, a existat un șef al aristocrației tribale. Epoca în care se datează cetatea este o perioadă de dezvoltare economică și de progres cultural, în cadrul căreia, alături de aportul fundamental al elementului autohton, se remarcă influențele grecești și celtice. Este totodată, epoca unei remarcabile afirmări politico-militare a geto-dacilor, care acum se impun definitiv pe planul istoriei antice europene.

VIOLETA VETURIA BAZARCIUC ■
Directoarea muzeului din Huși, jud. Vaslui

INSCRIPȚIE PE PIATRA DE HOTAR

Geo Dumitrescu

„Cin-se la cu mine bine,
îi dau haina de pe mine...".
(Cîntec popular)

Slav aș fi fost de nu eram latin,
latin aș fi de n-aș fi fost și dac
dar a ieșit așa: să fiu român,
și eu cu soarta asta mă împac!

Mi-au dat și alții sînge și cuvinte
nisipuri galbene trecură-n zbor,
purtate-n vîntul Asiei fierbinte,
să-ngrașe primitorul meu ogor.

Și din apus, din miazăzi veniră
umane pulberi, umbre și lumini,
cu bine și cu rău mă vremuiră -
pe toate le-am sorbit în rădăcini.

Și nu-i nimic străin, a mele-s toate,
dator nu sînt: plătit-am cu prisos! -
că tot plătind uitucilor la rate,
cuțitul mi-ajunsese pîn'la os!

Dar am rămas așa cum scrie-n carte -
priviți-mă și-o să vedeți ușor
că nu-s asemeni nimănui în parte,
deși-ntr-un fel, vă semăn tuturor.

Sînt bucuros de oaspeți și prieteni:
deschisă-i poarta, inima și ea:
binevenit vei fi sub mîndre cetini,
în munții mei, la caldă mărea mea
îmi dai un sfat? Te-ascult cu luare-aminte.
O mînă de-ajutor îmi dai? Mulțam!
Dar nu cumva să-ți bîiguie prin minte
că asta-i țara cailor de ham!

Poftiți, deci, stați la masă, stați la soare! -
un loc prielnic vă păstrez, amici;
v-aștept cu mintea plină, gîndu-i floare
(că nu-i de lipsă fosforul pe-aici!...)

Întind spre toată zarea poduri bune:
primesc și dau întregului pămînt;
nu-i gînd viclean în mine să răsune,
dar nici stăpîn nu caut: eu îmi sînt!

Învăț, cîntînd sau nu, și limbi străine,
mi-or folosi - în mintea mea socot -
dar mă gîndesc de-asemeni că e bine
să mă pricep întîi și-ntîi să-not!...

Și, iată, așa cum scrie-n carte -
priviți-mă și-o să vedeți ușor
că nu-s asemeni nimănui în parte,
deși-ntr-un fel, vă semăn tuturor.

Că slav eram de n-aș fi fost latin,
latin aș fi de nu mi-ar zice dac -
dar a ieșit așa: să fiu român,
și vreau cu toată lumea să mă-mpac!